

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

XXX Міжнародна науково-практична
конференція молодих вчених і студентів

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ ТА ІНСТИТУТІВ У НОВИХ ГЕОСТРАТЕГІЧНИХ РЕАЛІЯХ

20–21 квітня 2021 р.

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

КАФЕДРА ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

---

*XXX Міжнародна науково-практична конференція
молодих вчених і студентів*

**ТРАНСФОРМАЦІЯ
ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ ТА ІНСТИТУТІВ
У НОВИХ ГЕОСТРАТЕГІЧНИХ РЕАЛІЯХ**

Тези доповідей

20–21 квітня 2021 р.

Електронне видання

Дніпро
2021

Організаційний комітет:

А.О. Задоя, доктор економічних наук, професор – голова оргкомітету;
О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент – відповідальний секретар;
С.В. Кузьмін, доктор економічних наук, професор;
О.П. Кошулько, кандидат економічних наук, доцент;
Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент;
А.С. Магдіч, кандидат економічних наук, доцент;
І.С. Шура, кандидат економічних наук, доцент;
О.К. Котко, кандидат економічних наук, доцент;
Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент;
В.В. Лапа, кандидат юридичних наук, доцент;
О.Є. Чорна, кандидат економічних наук, доцент,
Сучасний коледж бізнесу та навчання, Маскат (Оман);
Б. Шлюсарчик, доктор економічних наук, професор,
Жешувський університет (Польща).

Т 65 Трансформація економічних систем та інститутів у нових геостратегічних реаліях: XXX Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених і студентів: тези доповідей, Дніпро, 20–21 квітня 2021 р. [Електронне видання]. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2021. – 386 с.

ISBN 978-966-434-493-4

Збірник містить матеріали доповідей учасників XXX Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених і студентів «Трансформація економічних систем та інститутів у нових геостратегічних реаліях». Молоді науковці з України, Оману, Польщі, Узбекистану та інших країн наводять свої оцінки сучасного процесу глобалізації та перспектив світових інтеграційних тенденцій. Досліджуються процеси трансформації, які відбуваються в економічних системах та інститутах під впливом нових геостратегічних реалій.

УДК 339.92

Відповідальний за випуск: *А.О. Задоя*, доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри глобальної економіки.

ЗМІСТ

Доповіді

<i>Bienia B., Brągiel E., Dykiel M., Ślusarczyk B.</i> Functional food in response to global trends.....	8
<i>Давыдов Е.</i> Международные организации, регламентирующие государственную поддержку экспорта.....	16
<i>Pudło P., Skuza W.</i> Forms of international cooperation with their goals and directions of economic growth.....	23
<i>Рамазанова А.</i> Проблемы и тенденции глобализации современного мира.....	34
<i>Сорочан Д.</i> Глобализация в современном мире: история, перспективы, противоречия.....	42
<i>Chorna O.</i> Financial concerns of various populations during a pandemic.....	52
<i>Федулова С.</i> Формування просторового каркасу економічного зростання країни під впливом наявності водних ресурсів.....	56
<i>Shirinzada Lala A.</i> Globalization and education: challenges and opportunities.....	62
<i>Yavtushynska Ks.</i> Phenomenal economy of Switzerland and the COVID-19 pandemic impact on it.....	76
<i>Yavtushynska Kh.</i> Influence of COVID-19 on economy of Spain.....	83

Тези доповідей

<i>Антоненко І.</i> Використання криптовалют у міжнародних розрахунках: переваги та недоліки.....	89
<i>Антоненко І., Солоп Д., Кошло А.</i> Регулювання діяльності ТНК на державному рівні: особливості та етапи розвитку.....	91
<i>Бабенко П.</i> Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.....	93
<i>Бабенко П., Дима Ю.</i> Транснаціональні корпорації: причини виникнення, позитивний та негативний вплив їх діяльності.....	97
<i>Балташов Ж.</i> Основные тенденции и перспективы развития мясного скотоводства.....	101
<i>Балташов Ж.</i> Современное состояние и перспективы развития молочного скотоводства.....	104
<i>Браславська А.</i> Міжнародна інвестиційна активність Японії: соціально-економічні проблеми.....	107
<i>Браславська А., Коба М.</i> Словацьчина та Чехія: різні погляди на євро як національну валюту.....	110

<i>Бучин В.</i> Причини бідності латиноамериканських стран.....	113
<i>Василюк О.</i> Проблеми та перспективи глобалізації світової економіки.....	115
<i>Galazzo Eu.</i> Changes in International Academic Environment due to Pandemic Time measures	118
<i>Горенко С.</i> Монополія і моносонія: умови формування та наслідки для суспільства.....	121
<i>Грибинча К.</i> Исследование социально-культурных аспектов экономики замкнутого цикла в Республике Молдова.....	123
<i>Григор А.</i> Економічне зростання і екологічні проблеми: роль держави і відповідальність виробника.....	127
<i>Грицук Ю.</i> Нобеліати 2020: найпрактичніша економічна теорія	129
<i>Груздев О.</i> Напрями ефективної організаційної соціалізації новоприйнятих працівників.....	131
<i>Денисенко Д.</i> Товарная структура украинского экспорта: проблемы и перспективы.....	135
<i>Дима Ю.</i> Особливості функціонування сучасних інтеграційних об'єднань.....	137
<i>Довгалюк Б.</i> Туристическая отрасль в условиях пандемии COVID-19.....	139
<i>Донченко В.</i> Проблеми кредитування малого та середнього бізнесу в Україні.....	141
<i>Драгунова А.</i> Вплив громадської думки на діяльність ТНК.....	143
<i>Dragunova A.</i> Migration processes in Eastern Europe: the place and role of Ukraine.....	146
<i>Дубінський С.</i> Сучасні підходи до інноваційного розвитку підприємств.....	150
<i>Дудка А.</i> Бизнес-процессы экономического анализа как основной инструмент управления.....	153
<i>Задоя О.</i> Соціальні фактори економічного розвитку.....	156
<i>Закревська М.</i> Чиста монополія та олігополія: втрати суспільства та шляхи захисту.....	159
<i>Залузіна А.</i> Інноваційна діяльність.....	161
<i>Zayats T.</i> The problem of educational migration for the economy of Ukraine.....	164
<i>Kaliia O.</i> US – China relations: world's relevance.....	168
<i>Kandela I.</i> Development of cycling infrastructure in the world.....	169
<i>Katsay D.</i> Arab East in the process of globalization.....	174
<i>Klochko O.</i> Trends and prospects of economic development of Austria.....	179

<i>Ключник Р.</i> Освіта в умовах глобальних викликів.....	183
<i>Klyuchnik Y.</i> Ways of development of medium and small businesses in Ukraine during the coronavirus pandemic.....	186
<i>Коба М, Браславская А.</i> Кризис COVID-19: влияние на мировую торговлю.....	190
<i>Kovalenko A.</i> Legal regulation and the role of leasing in the system of development of economic relations.....	192
<i>Колісниченко А.</i> Безробіття: причини та наслідки.....	196
<i>Коростельов В.</i> Чому в Україні мало філій ТНК?.....	198
<i>Koruna Y.</i> Economy of Crimea. Tourism as an important sector of Crimea's economy.....	200
<i>Кошло А.</i> Чинники міжнародної спеціалізації країн на прикладі участі у міжнародному поділі праці Франції, Аргентини та Нігерії.....	204
<i>Krasina A.</i> The role and problems of formation of country's image.....	206
<i>Кремер А.</i> Прямые иностранные инвестиции: несколько аргументов «за».....	209
<i>Крутько Н.</i> Тіньова економіка та її рівень в Україні.....	211
<i>Kuz K.</i> Why climate change and poverty are inextricably linked....	214
<i>Kurhan S.</i> Analysis of Canada's investment climate.....	217
<i>Kucher D.</i> Aktuelle möglichkeiten des passiven einkommens.....	221
<i>Lapa V.</i> Expanding the Eurasian Economic Union – a managed trade in a Russian way?.....	223
<i>Леонова А.</i> Приватний і державний монополізм в економіці: поширеність і проблеми.....	224
<i>Лихацька А.</i> Поєднання регуляторних дій держави в економічній сфері та у сфері навколишнього середовища.....	229
<i>Mamedova A.</i> Prospects and ways of development of recycling in Ukraine.....	233
<i>Мироненко В.</i> Вплив природно-сировинних ресурсів на економіку країн світу.....	235
<i>Мирошник В.</i> Социальные и культурные измерения экономических процессов.....	238
<i>Мирошниченко С.</i> Проблема бедности в странах третьего мира.....	241
<i>Михайлова А.</i> О мировом рынке услуг.....	243
<i>Muradova F.</i> Impact of COVID-19 pandemic on international student mobility in tertiary education.....	244
<i>Науменко В.</i> Актуальность технического переоснащения промышленных предприятий Украины.....	249

<i>Невесела К.</i> Транснаціональні корпорації: основні підходи до визначення категорії.....	251
<i>Нехода А.</i> Негативні наслідки демпінгу для компаній, які його використовують, та для країн, на ринках яких він реалізується.....	254
<i>Носенко А.</i> Реклама як інструмент диференціації товару на монополістичному ринку – зло чи благо?.....	255
<i>Pakhantsova O.</i> Container shortage during COVID-19 quarantine..	257
<i>Перепада Н.</i> Лізинг як форма фінансування в міжнародній торгівлі.....	259
<i>Polshchukova Ye.</i> Influence of climate on economic sectors and how the economy should adapt to climate change.....	261
<i>Посукан Є.</i> Визначення митної вартості товару: товарна номенклатура.....	266
<i>Прушківська Е., Авраменко К.</i> Сутність поняття «інноваційна стратегія» міжнародних компаній.....	268
<i>Рамазанова А.</i> О конкурентоспособности предприятия.....	271
<i>Резниченко М.</i> Формы стимулирования экспорта.....	272
<i>Рядовая А.</i> Совершенная и несовершенная конкуренция: причины и методы государственного регулирования.....	276
<i>Савченко М.</i> Оцінка ефективності брендингу території.....	280
<i>Савченко О.</i> Провідні міжнародні тренди в управлінні людськими ресурсами.....	283
<i>Салахтдинова А.</i> О современных формах регулирования международной торговли.....	287
<i>Сердюк К.</i> Привабливість Австрії для іноземних інвесторів....	290
<i>Сердюк К., Бойко А.</i> Базельський комітет з банківського нагляду: функції та завдання.....	293
<i>Серко В.</i> Гнучка методологія розробки (Agile).....	296
<i>Сидоренко В.</i> Політика держави щодо монополізації окремих ринків в Україні.....	299
<i>Симонова М.</i> Инвестиционные риски в международной инвестиционной деятельности и способы их минимизации....	302
<i>Симонова М., Лимонова Е.</i> Регулювання діяльності ТНК у розвинутих країнах.....	304
<i>Сыпало В.</i> Признаки ТНК и их классификация.....	306
<i>Sołek K.</i> Economic activity of women in the labor market.....	308
<i>Солон Д.</i> Міжнародна трудова міграція: причини, наслідки та місце України.....	309
<i>Сольник В.</i> Стратегічне управління підприємством.....	312
<i>Storcheva A.</i> Problems with offshore outsourcing.....	314

<i>Стукало Е.</i> Парадокс «догмы А. Смита»: альтернативное объяснение.....	315
<i>Стукалова К.</i> Інвестиційний клімат Фінляндії: методи формування і регулювання.....	317
<i>Tyshchenko M.</i> Features of pricing in international trade.....	321
<i>Ткаченко А.</i> Влияние пандемии на авиаперевозки в Украине и мире: экономические последствия.....	326
<i>Трет'як О.</i> Ірраціональна поведінка споживача.....	328
<i>Третьяк Е.</i> Инновационные процессы в Украине.....	331
<i>Фатхуллина А.</i> Роль миграции рабочей силы в международных экономических отношениях.....	334
<i>Фоменко В.</i> Природа та регулювання трансфертних цін.....	336
<i>Хакимов Р.</i> Использование рабочей силы в развивающихся странах.....	340
<i>Хватов Ю.</i> Особливості сучасного етапу розвитку офшорних зон: кінець епохи офшорів?	342
<i>Хорунжий И.</i> Роль иррационального поведения в формировании спроса: причины, факторы и возможность прогнозирования.....	344
<i>Чумак Т.</i> Освіта України в умовах глобалізації.....	349
<i>Шалунова А.</i> Механизм рыночного саморегулирования: сущность, преимущества, проблемы.....	352
<i>Шамсутдинов Р.</i> Механизмы институционального обеспечения инновационной экономики.....	354
<i>Шеверьова А.</i> Міжнародна валютна ліквідність.....	356
<i>Шеверьова А.</i> Роль тарифно-митної системи та системи нетарифних бар'єрів.....	358
<i>Шеверьова А.</i> SWOT-аналіз інвестиційної діяльності Китаю... ..	360
<i>Shevchuk A.</i> Retail trade problems in Ukraine.....	363
<i>Shepotko K.</i> Socio-economic aspect of the PRC` international trade	365
<i>Shylova A.</i> Japan: the trend of socio-economic component striking turns.....	369
<i>Шкура І.</i> Вплив COVID-2019 на правила ділового етикету та норми міжнародного протоколу	372
<i>Штурмаревич И.</i> Социальные и экономические аспекты глобализации.....	375
<i>Юйсинь Я.</i> О проблеме сельской бедности в Китае.....	379
<i>Юсупова И.</i> Формирование и развитие условий активизации инновационной деятельности.....	382

Доповіді

B. Bienia, E. Brągiel, M. Dykiel
Carpathian State College in Krosno, Poland
B. Ślusarczyk
University of Rzeszów, Poland

FUNCTIONAL FOOD IN RESPONSE TO GLOBAL TRENDS

In recent years, there has been a steady increase in life expectancy and greater concern for quality. Consumers are becoming more health conscious and have started to pay more attention to their lifestyles and healthy diets, which has led to an increase in demand for functional foods around the world. According to the EU project “Functional Food Science in Europe” (FUFOSE), a product can only be considered functional if, at the same time as its primary nutritional value, it exerts an additional effect on one or more functions of the human body, either by improving general and physical conditions or/and reducing the risk of developing a disease. Such foods must resemble traditional foods and exhibit beneficial effects in amounts that are expected to be normally consumed with the diet. They cannot be pills, powders, or sachets. These products have been very successful in most industrialized and developing countries, so it can be said that they can be an opportunity for both the industry economically and the consumer in terms of health. As forecasts show, the segment of this type of food will continue to grow intensively.

Key words: functional food, global and European market.

Introduction

In recent years, there has been a steady increase in life expectancy and greater concern for quality. Consumers are becoming more health conscious and have started to pay more attention to their lifestyle and healthy diet, which has led to an increase in demand for functional foods worldwide. Consumers are becoming increasingly interested in the health aspects of nutrition. They are looking for fit recipes, learning about the latest fitness trends, and increasingly looking at the products they put in their shopping carts. A large proportion of these foods, in addition to their nutritional value, contain additional substances designed to enhance their health properties. These are so-called functional foods, which include juices with vitamins, yogurts with special strains of bacteria, cholesterol-lowering spreads, and chewing gum sweetened with xylitol. Agri-food companies have responded to the new healthy eating trend and developed a range of new products to meet consumer demand.

Functional food is an increasingly popular term that can be found on social media and scientific sources. Food manufacturers are investing more and more money to produce foods that provide additional health benefits to consumers (Granato et al. 2020). These types of foods sell at higher prices and contain higher profit margins than conventional foods, making this sector attractive to all. Retail prices for functional foods are typically 30 to 500 percent higher than comparable conventional foods. For developing countries, economic opportunities in this sector may arise from growing domestic markets and export opportunities to the dominant markets of the United States, Europe, and Japan.

The purpose of this article is to provide a definition and classification of functional foods and their place in the global and European markets.

Definition and classification of functional foods

The definition of functional food comes from Japan. It was written as a result of the work of the Foods for Specified Health Uses program - FOSHU in 1991. It is "a food that, based on documented knowledge concerning evidence of a relationship between a food or its components and health, may have a beneficial effect on health. This fact entitles the food to be appropriately labelled stating that people using it for specific health purposes can expect to obtain specified results" (Błaszczak and Grzeńkiewicz 2014).

While there is no officially agreed definition to date, the EU project Functional Food Science in Europe (FUFOSE) provides a definition that a product can only be considered functional if, at the same time as its basic nutritional value, it has an additional effect on one or more functions of the human body, either by improving general and physical conditions and/or reducing the risk of developing a disease. Such foods must resemble traditional foods and exhibit beneficial effects in amounts that are expected to be normally consumed with the diet. They cannot be tablets, powders, sachets, etc. (Vicentini et al. 2014, Błaszczak and Grzeńkiewicz 2014, Chmielewska et al. 2018, Grochowicz and Fabisiak 2018).

Functional foods are food products that have a beneficial effect on human health, such as anti-inflammatory properties, lower blood cholesterol levels or prevent or treat cancer. These products come in conventional (derived from special breeding and cultivation and selected varieties) and technologically modified (enriched with bioactive substances or deprived of undesirable compounds) forms (Kozłowska-Strawska et al. 2017, Chmielewska et al. 2018). Functional foods are also called designer foods (designer foods, tailored foods) (Świderski 2018).

Technologically modified functional foods are usually obtained by:

- enrichment with individual bioactive substances or their entire compositions;

- appropriate combination of individual recipe ingredients;
- elimination or substitution of undesirable ingredients (e.g., fat, cholesterol, salt, sugar).

- Increasing the bioavailability of nutrients by introducing substances with synergistic effects or eliminating anti-nutritional substances (Świdorski 2018).

According to Błaszczak and Grzeńkiewicz (2014), a food can be defined as functional if it has the following properties:

- it remains a conventional food (so food products intended for general, everyday use belong to it) and is part of a normal diet (it cannot be administered in the form of e.g., tablets, dragees, capsules);

- it should have, in addition to the natural ingredients, an increased content of the active ingredient presents in it or the addition of such an active ingredient which is not contained in the foodstuff in question;

- have a scientifically proven beneficial effect on the health status of the body over and above the nutritional effect resulting from the consumption of such food in the quantities typical of the food in question;

- is likely to enhance well-being and health or reduce the risk of disease, thereby improving the quality of life;

- has appropriate nutrition and health claims based on scientific research using appropriate biomarkers specific to a particular metabolic process or organ function.

Among other things, the positive health effects of functional foods depend on whether they are consumed regularly, in the right amount and at the right frequency, and whether there are other ingredients in the diet that may cause adverse interactions that could increase or decrease their health-promoting effects (Chmielewska et al. 2018).

Due to the way functional foods affect the body, we can distinguish products:

- reducing the risk of civilization diseases (obesity, diabetes, hypertension, atherosclerosis, cancer),

- reducing the risk of osteoporosis,

- regulating the proper functioning of the digestive system,

- for people under excessive stress,

- improving mental state (Grochowicz and Fabisiak 2018, Błaszczak and Grzeńkiewicz 2014, Świdorski 2018).

Taking as a criterion the type of consumers for whom it is addressed, we distinguish, among others, products: for infants, for pregnant and breastfeeding women, for athletes, for young people in the phase of intensive growth, for the elderly (Grochowicz and Fabisiak 2018, Błaszczak and Grzeńkiewicz 2014, Świdorski 2018).

Moreover, taking into account the specificity of the product, it is possible to distinguish foods: enriched, low-energy, low-sodium, low-cholesterol, Energetic, high-fiber, probiotic (Grochowicz and Fabisiak 2018, Błaszczak and Grześkiewicz 2014, Świdorski 2018).

Polyunsaturated fatty acids, vitamins, micronutrients, dietary fiber, oligosaccharides, probiotics, choline, and lecithin are recognized as bioactive food components whose health benefits have been recognized. The beneficial health effects of these bioactive components are manifested, among others, in the prevention of constipation, cancer, cardiovascular disease, reduction of blood cholesterol levels, improvement of metabolic processes, stimulation of the immune system (Tur and Bibiloni 2016, Chmielewska et al. 2018, Grochowicz and Fabisiak 2018, Świdorski 2018).

Functional foods also affect the psychophysical well-being of consumers. Four directions of such impact can be distinguished:

1. Direct effect through inhibition of degenerative changes in the system or therapeutic effect in the course of some diseases;
2. Increasing the supply of nutrients in physiological states of increased demand (e.g., intensive growth, pregnancy, convalescence periods, sports);
3. Composing a proper diet in specific disease states (e.g., in allergies and food intolerances, diabetes, etc.);
4. Improving mood and increasing psychophysical performance of the body (Świdorski 2018).

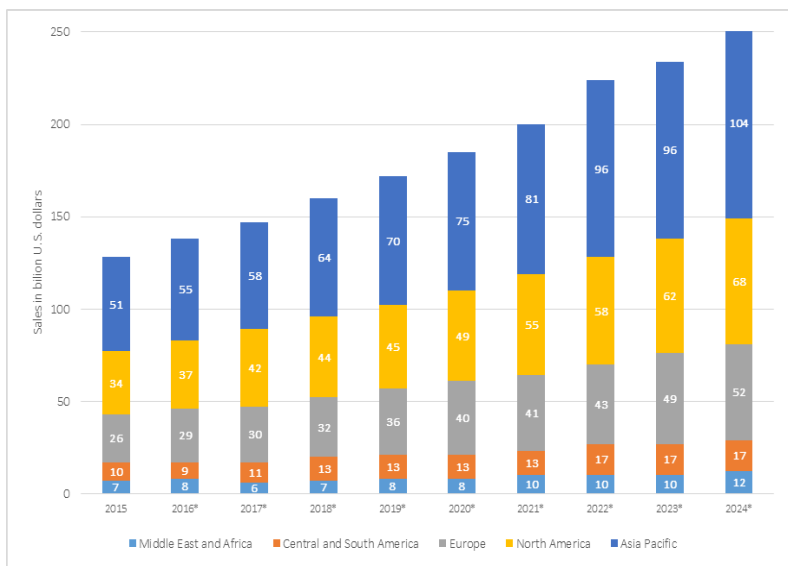
Functional foods on the global and European market

The functional food market is one of the fastest growing markets in the world. The value of the global market for fortified foods (in minerals, vitamins and other nutrients) is estimated at \$258.8 billion (including functional foods at \$129 billion) (Adiuvio Investments 2017).

The functional food sector in the late 20th and early 21st century was characterized by an increase in sales value from 50% to 60%. The growth rate of functional foods is higher than the average two percent annual growth calculated for the food sector as a whole (Manjula and Suneetha 2011). According to Korbutowicz (2017), the functional food market is the fastest growing sector of the global food market. According to Kudelka (2015), the global functional food market was estimated to be worth \$75 billion in 2007 and \$95 billion in 2012. According to Adiuvio Investments, the value of this market in 2017 was \$129 billion. The prevailing trend is to increase the value of the market and by 2020 it could reach \$377.8 billion (Adiuvio Investments 2017).

According to Korbutowicz (2017), functional food sales are concentrated in three regions: Japan, the United States, and Europe, where the growing demand for such products is providing growth in domestic markets. According

to Adiuvo Investments Report (2017), global functional food sales in billion USD in 2015 were as follows. Asia-Pacific (51%) accounted for more than half in total global functional food revenue, followed by North America (U.S. and Canada) with 34% and Europe (26%). The Middle East and Africa accounted for the smallest share of revenue (6%) – Fig. 1.

Fig. 1. Global functional food sales 2015-2024 (\$ billion)

*estimated sales value

Source: Adiuvo Investments. 2017. www.portalspozywczy.pl/slodycze-przekaski/wiadomosci/rosnie-zainteresowanie-rynkiem-produkcja-i-sprzedazywnosci-funkcjonalnej-raport,153117.html

The largest number of functional food consumers is found in Japan, the United States, and Europe (Tur and Bibiloni 2016). The Asian market for functional products is worth \$51 billion (40% of the global market). Nearly 33% goes to the U.S. market, and 20% goes to Europe, mainly the United Kingdom, France, and the Netherlands (Adiuvo Investments 2017).

According to Vicentini et al. (2016) Asia is a vast territory, led by China and Japan. Moreover, the population in Japan is aging faster than in any other part of the world. Older consumers are more interested in maintaining a healthy lifestyle, willing to spend money on products that will benefit them. Asia Pacific has one of the largest markets for these products due to its growing population combined with rising disposable income. Rapidly increasing consumption of

processed foods along with growing awareness about health and fitness in developing economies are the major factors driving the regional market (Market Research Report 2019). Functional foods in China are typically consumed by middle-aged and elderly individuals and families with children. The consumption of products that come in the form of snacks is increasing. Plant-based, caffeinated beverages are gaining popularity, especially among the young. Marketed as healthy breakfast drinks, they are replacing the traditional breakfast (Adiuvio Investments 2017).

In addition to Japan, the Chinese and Indian markets are also growing very rapidly. Total functional food sales in the Asia-Pacific region are expected to reach over \$104 billion by 2024 (Figure 1).

The functional food market in the United States is worth approximately \$43.9 billion. As many as 6 in 10 people reach for functional products at least occasionally. This interest is largely driven by Americans' health concerns; nearly 83 million people there suffer from cardiovascular disease, about 40 million suffer from arthritis and osteoporosis, and more than 34 percent of the population is obese. Diabetes and pre-diabetic conditions are believed to be among the most serious conditions in American society. Americans tend to reach for yogurts and cereals, low cholesterol fats, snacks and bars, herbal teas and energy drinks, and those with turmeric (which has anti-inflammatory properties) (Adiuvio Investments 2017).

A promising region is Latin America. Besides, there is a growth trend in Eastern and Western Europe. It is definitely better in Western Europe where the market has stabilized over time, while Eastern Europe is said to be an emerging market where there are many opportunities to invest in functional foods. The demand for functional foods in Europe varies from country to country due to culture and culinary traditions (Korbutowicz 2017). In the European market, almost 2/3 of functional foods go to the UK, Germany, France and the Netherlands. Most European consumers are convinced that proper nutrition helps maintain good health and therefore turn to natural foods or so-called "superfoods" - products with health-promoting properties (e.g., broccoli, kale, sauerkraut, apples, chokeberries or chocolate) (Adiuvio Investments 2017). Almost half (46%) of consumers in Germany and 42% in Italy, 41% in Spain, 40% in France and Poland state that foods with added functional attributes support a healthier lifestyle (Report 2018).

The global functional food market supports various segments including products for athletes, weight reduction, immunity, digestive enhancement, cardiovascular benefits. The latter segment was the dominant one and accounted for 24.2% of the market share in 2018. Demand for these types of foods and for products that improve digestion is projected to continue to grow, owing to high demand from women throughout the reproductive period and men, especially

after the age of 40 (Market Research Report 2019). According to the Report (2018), statements related to: weight loss (28%), bone health (12%), and immune support (12%) were the most common among functional claims. Functional innovations were most commonly introduced by manufacturers of products such as tea, meal replacements (powdered and liquid), breakfast cereals (for cold eating), snack bars, and juices. The UK (19%), France (11%) and Germany (11%) had the most functional food innovations.

In functional food markets, the dairy segment dominates, followed by the bakery and cereal segments. Other major product segments include meat, fish and eggs, soy products, and fats and oils (Vicentini et al. 2016, Market Research Report 2019). Functional snacks and cereal bars such as energy bars, protein bars, and nutrition bars, and breakfast cereals are projected to witness further growth (Market Research Report 2019). Adiuvio Investments (2017) report also indicates sports nutrition, snacks, and take-out meals.

Summary

Over the past decade, functional foods have entered global markets with vigor and have rapidly gained market share. Although the term "functional food" does not currently have a common definition, the category is believed to encompass products that affect specific bodily functions and thus offer health, wellness or performance benefits beyond their simple nutritional value.

Countries around the world are undergoing a nutritional transition and are now affected by a double burden of nutritional problems. Malnutrition and specific nutrient deficiencies continue to be a problem, while at the same time unbalanced diets and chronic diseases are becoming alarmingly common. Increased attention to consumer health, has spurred research and business to develop products with therapeutic properties that go beyond the role played by traditional foods. These products have been an immediate success in most industrialized and developing countries, so it can be said that they can be an opportunity for both the industry in terms of economics and the consumer in terms of health.

The field of "functional" foods has a potential that still needs to grow, but it needs to solve the main problems related to regulation and information aspects. Therefore, investment in the functional food field will only prove beneficial if specific regulations, an internationally collaborative approach and a direct and effective communication strategy between the producer and the consumer are developed.

References

1. Adiuvio Investments. 2017. There is growing interest in the market, production and sale of functional foods. www.portalspozywczy.pl/slodycze-przekaski/wiadomosci/rosnie-zainteresowanie-rynkiem-produkcja-i-sprzedazawynosci-funkcjonalnej-raport,153117.html

2. Błaszczak A., Grzeńkiewicz W. 2014. Functional foods - opportunity or threat to health? *General Medicine and Health Sciences*, Vol. 20, No. 2, pp. 214–221.
3. Chmielewska M., Tys J., Petkowicz J., Petkowicz B. 2018. Food – first do no harm (review article), *Acta Agroph.*, 25(1), 17–34.
4. Granato G., Barba F. J., Kovačević D.B., Lorenzo J.M., Cruz A.G., Putnik P. 2020. Functional Foods: Product Development, Technological Trends, Efficacy Testing, and Safety, *Annual Review of Food Science and Technology* , Vol. 11, pp. 93–118.
5. Grochowicz J., Fabisiak A. 2018. Functional foods - legal aspects and importance of selected bioactive ingredients, *ZNUV*, 60(3), pp. 143–153.
6. Korbutowicz T. 2017. Functional food in the European Union – concept, requirements and market development, *Ekonomia – Wrocław Economic Review, Acta Universitatis Wratislaviensis*, 23/4, pp. 151–167.
7. Kozłowska-Strawska J., Badora A., Chwil S. 2017. Functional and traditional foods - characteristics and influence on consumer attitudes, *Probl. Hig. Epidemiol*, 98(3), pp. 212–216.
8. Kudelka, W. 2015. Food and health and beauty, www.zywnosc%20zdrowie%20uroda.pdf
9. Manjula, K., Suneetha, C. 2011. Designer foods-their role in preventing life style disorder s. *International Journal of Science and Nature*, 2 (4), 878–882.
10. Market Research Report. 2019. Functional Foods Market Size, Share & Trends Analysis Report By Ingredient (Carotenoids, Prebiotics & Probiotics, Fatty Acids, Dietary Fibers), By Product, By Application, And Segment Forecasts, 2019–2025, <https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/functional-food-market/methodology>
11. Report Innovation vs. health. Opportunities for food brands. 2018. <https://www.portalsopozywczy.pl/owoce-warzywa/wiadomosci/konsumenci-zywnosci-funkcjonalnej-oczekuja-czystego-skladu-i-wrazen-smakowych,161546.html>
12. Świdorski F. (Ed.) 2018. Convenience foods and functional foods, WNT Publishers, p. 389.
13. Tur J.A., Bibiloni M.M. 2016. Functional Foods. In *Encyclopedia of Food and Health*; Elsevier: Amsterdam, The Netherlands, pp. 157–161.
14. Vicentini A. Liberatore L., Mastrocola D. 2016. Functional foods: trends and development of the global market, *Ital. J. Food Sci.*, vol. 28, pp. 338–351.

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ, РЕГЛАМЕНТИРУЮЩИЕ ГОСУДАРСТВЕННУЮ ПОДДЕРЖКУ ЭКСПОРТА

В данной статье рассмотрен анализ международных организаций, которые регламентируют государственную поддержку экспорта. Был исследован исторический аспект создания международных экономических организаций. Выявлены конкретные меры международных организаций по стимулированию государственной поддержки экспорта.

Ключевые слова: экспорт, международные организации, государственная поддержка экспорта, международная торговля.

Правительства мировых держав постепенно подошли к необходимости закрепления правил и основ свободной торговли в наднациональной среде на фоне усиления влияния международных организаций в середине прошлого века. Конечно, первые попытки регламентации международного товарообмена предпринимались и ранее. Однако на разных этапах развития мировой экономики этим процессам препятствовали различные военные и геополитические конфликты и противоречия, недостаточный уровень технического и инфраструктурного развития и иные факторы. По объективным причинам лишь в послевоенное время стала возможна эволюция двух- и многосторонних договоренностей государств о правилах товарообмена во всеобъемлющую и глобальную систему норм международной торговли. Огромную роль в этом сыграли история и современные нормы Всемирной торговой организации, которая является одним из главных международных ведомств, регулирующих торгово-экономические отношения государств.

Несмотря на то, что в современном виде Всемирная торговая организация (ВТО) была основана в 1995 г., этому предшествовала полувековая история её создания. Первая попытка формирования этого наднационального института была предпринята в 1948 г., когда в Гаване был подписан Устав Международной торговой организации (МТО). Однако ряд государств не стали ратифицировать договор о формировании этого объединения, в связи с чем идея создания Международной торговой организации в то время стала невозможной. Тем не менее, для мирового сообщества большее значение имеет соглашение, на основе которого были предприняты попытки формирования МТО.

Речь идёт о Генеральном соглашении по тарифам и торговле (ГАТТ), заключенным в 1947 г. для решения задач восстановления мировой экономики и международных торговых процессов в послевоенный период. По мнению большинства экономистов, именно с этого момента начинается история создания ВТО [13].

В институциональном отношении ГАТТ не имел надлежащей формы организации, и в правовом поле его существование основывалось на Протоколе о временном применении ГАТТ [2]. Однако в рамках соглашения до 1994 г. было проведено 8 раундов многосторонних переговоров, посвященных целям интенсификации международной торговли, что, разумеется, сильно повлияло на развитие процессов глобального товарообмена [14].

Ближе к концу XX века стало возможным принятие Генерального соглашения по торговле услугами (ГАТС) и Соглашения по торговым аспектам прав интеллектуальной собственности (ТРИПС) [11]. Договорённости государств в рамках последнего раунда переговоров ГАТС признаются мировым сообществом в качестве правового базиса современной международной торговли. В результате, на основе трёх генеральных соглашений (ГАТТ, ГАТС и ТРИПС) в 1995 году была создана Всемирная торговая организация, нормы которой ратифицировало 111 государств. Ещё 40 стран присоединились к организации позднее [3].

Сегодня Всемирная торговая организация является наднациональным объединением, определяющим правила торговых отношений между государствами на глобальном уровне. Дополнительно, ВТО выступает своего рода правительственным форумом, где проходят переговоры об условиях многосторонней торговли государств, с учётом разрешения возникающих между ними противоречий. С другой стороны, в практике ВТО пока не так много решений, позволивших полноценно разрешить возникающие между участниками «торговые конфликты». К тому же, решения организации нередко носят рекомендательный характер [6].

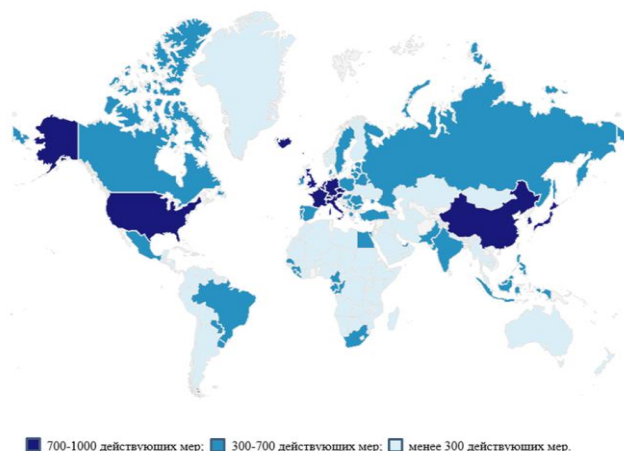
ВТО окончательно зафиксировало в международном правовом поле пять базовых принципов, согласующихся с основными принципами международного права. Принцип недискриминации подразумевает, что каждой стране на территории другого государства обеспечиваются такие же экономические торговые условия (преференции, льготы и преимущества), которые предоставлены любой другой стране. Принцип взаимности иначе называют принципом взаимной выгоды. Он раскрывается в том, что любые преимущества, предоставленные одной стране, должны быть компенсированы второй стороной в равнозначном объеме. Принцип транспарентности предполагает максимальную открытость информации и условий внутреннего рынка для всех

участников ВТО со стороны партнеров. ВТО не запрещает введение протекционистских мер в исключительных случаях, что утверждено принципом «предохранительных клапанов». Эти позиции обеспечиваются положениями, которые могут «оправдывать» протекционистские меры в случае необходимости защиты здоровья населения или безопасности государства, и защиты ключевых отраслей экономики, которым причинен ощутимый ущерб, связанный с ввозом иностранной продукции [9].

В то же время, эта международная организация не лишена ряда проблем и часто подвергается критике. Противники ВТО не только негативно настроены в отношении деятельности организации, но и вовсе порой оспаривают цели её создания. Можно утверждать, что у подобной критики всё же есть свои основания [8].

Формирование ВТО предполагало максимальное упрощение процессов международного товарообмена, в то время как задачи организации заключались, прежде всего, в устранении экономических барьеров торговым процессам. Однако по мнению многих экономистов, де-факто принципы ВТО способствуют защите интересов субъектов развитых рынков в ущерб развивающимся экономикам.

В результате, сегодня существует два противоборствующих блока, один из которых представлен развитыми странами Запада (США, государства ЕС) и некоторыми восточными игроками, другой – государствами с развивающимися экономиками. Что также характерно, дисбаланс между торговыми акторами только увеличивается, на что ВТО повлиять пока не может. Это вызвано нежеланием развитых экономик облегчить доступ на собственный рынок развивающимся странам. В последние годы протекционистские меры уже используются в качестве инструмента торговой экспансии экономически развитых государств и ТНК в ущерб развивающимся странам. В свою очередь государства с развивающимися экономики сегодня принимают максимум мер либерализации торговой политики. Для решения задач максимального наращивания экспорта, такие страны стараются снять экономические ограничения даже в ущерб собственным производителям. На рис. 1. показано страновое распределение действующих протекционистских мер, введенных за последние 15 лет.

Рис. 1. Число действующих протекционистских мер (2005–2019 гг.).

Как правило, менее развитые локальные производители не могут эффективно конкурировать с крупными глобальными корпорациями, имеющими огромные резервы для развития и распространения своего влияния на новые рынки. В результате, относительно свободную и менее рискованную политику протекционизма могут вести именно развитые в экономическом отношении государства.

В противовес этим процессам, развивающиеся экономики пытаются объединить усилия для увеличения своей доли в мировой торговле. Примером может служить межрегиональный торгово-политический блок БРИКС, который тоже выступает активным субъектом международной торговли. Государства-члены этой организации (Бразилия, Россия, Индия, Китай и Южно-Африканская Республика) пытаются нарастить объемы как внутри-, так и внеблокового товарообмена [5]. Однако потенциал развития организации натывается на ряд препятствий. К примеру, участники БРИКС опасаются интенсивной экономической экспансии КНР. К числу внутренних проблем можно отнести и противоречия, связанные с экспортно-сырьевой направленностью внешней торговли России и Бразилии, которые заинтересованы в высоких ценах на энергоресурсы. Крупнейшим импортерам углеводов в лице Индии и Китая, напротив, выгодны низкие цены на сырье.

Негативно сказываются на БРИКС и внешние факторы геополитического соперничества России и стран Запада. Всё же другие государства БРИКС проводят более сдержанную политику по отношению к развитым экономикам [1].

Говоря о международных организациях, регламентирующих процессы международного обмена, нельзя не отметить векторы регионализации мировой экономики, которые так же берут свое начало с середины прошлого века. К примеру, в 1948 г. была сформирована Организация европейского экономического сотрудничества, основные задачи которой раскрывались в восстановлении экономики и межгосударственных торгово-экономических связей стран Западной Европы. В систему её задач также входило устранение препятствий и таможенных барьеров для интенсификации товарообмена.

Менее чем за 20 лет, организация прошла путь от регионального конференциального объединения до глобальной международной организации. В 1961 г. на её основе была создана Организация экономического сотрудничества и развития (ОЭСР). В отличие от ВТО, ОЭСР не влияет напрямую на регламентацию внешней торговли государств, однако эта организация устанавливает всё же условия и принципы для выдачи экспортных кредитов. Международные акты ОЭСР по официально поддерживаемым экспортным кредитам необходимы её участниками и потенциальным членам организации для обеспечения равных условий конкуренции на наднациональном рынке. Регламентирующие нормы распространяются на кредитные меры государственной поддержки экспорта в том числе: экспортное кредитование, предоставление гарантий или страхование экспортных кредитов, возмещение процентных ставок по таким кредитам.

Современные тенденции экономической регионализации характеризуются созданием множества новых региональных интеграционных объединений, которые также фиксируют регуляционные нормы в отношении торговых процессов в наднациональной среде [10]. Региональные интеграционные блоки как правило формируются с главной задачей максимального наращивания торгово-экономического взаимодействия соседних по макрорегиону государств. Однако с течением времени выявились негативные последствия глобализации экономики и инструментарий региональных международных организаций стал использоваться в качестве системы мер протекционизма.

Примерами таких организаций являются Европейский союз (ЕС), Североамериканское соглашение о свободной торговле (НАФТА), Ассоциация государств Юго-Восточной Азии (АСЕАН), межгосударственное экономическое объединение стран Южной Америки (МЕРКОСУР), Евразийский экономический союз (ЕАЭС) и другие региональные блоки. Иногда подобные организации не предполагают создание полноценного торгово-экономического объединения. К примеру, НАФТА существует в виде конференциального соглашения.

Такие организации как ЕС и ЕАЭС предполагают более тесную интеграцию участников в единый таможенный союз. Это означает, что страны-участницы таких организаций опираются не только на внутренние стратегии поддержки экспорта и глобальные правила (системы ВТО), но и на наднациональные регуляционные нормы общей таможенной территории. Например, согласно Договору о Евразийском экономическом союзе на территории его стран-участниц должно осуществляться единое таможенное регулирование [4]. С учетом целей создания ЕАЭС, внутренние торговые процессы между его участниками чаще всего протекают в условиях преференциального режима. Так, при экспорте товаров с территории одного государства ЕАЭС на территорию другой страны-участницы блока по отношению к налогоплательщику применяются нулевая ставка НДС или освобождение от уплаты акцизов. Экспорт членов ЕАЭС за пределы интеграционного союза регламентируется и национальным законодательством этого государства, и международными нормами ЕАЭС, ВТО и других объединений [12].

Таким образом, подходы, механизмы и инструменты поддержки экспорта формировались по ходу развития классических экономических теорий на протяжении долгого времени. К осознанию важности этих мер все мировые государства подходили постепенно, на протяжении нескольких веков, и в условиях поэтапной эволюции особых научных и теоретических подходов к регулированию и поддержке экспорта.

При этом механизмы и инструменты поддержки экспортеров имеют свои преимущества и недостатки. Например, несмотря на всё большую популяризацию нетарифных мер поддержки, их эффективность не столь высока, как у финансовых и тарифных инструментов.

В свою очередь прямая тарифная поддержка экспорта со стороны какого-либо государства не может не иметь пределов. Существуют определенные ограничения, вызванные необходимостью регламентации международных торговых процессов в наднациональном экономическом пространстве и правовом поле. Наибольшее влияние здесь имеют нормы Всемирной торговой организации и её основные соглашения. Однако и другие международные объединения могут устанавливать правила экспорта и внешнеэкономической деятельности в целом для государств-участников этих организаций. Это необходимо для обеспечения конкурентной и справедливой для всех субъектов мировой экономики системы международного обмена.

Список использованных источников

1. Бученко И.Н. Внешняя торговля России товарами в рамках стран БРИКС // Экономика и бизнес: теория и практика. 2016. № 2. С. 44–48.

2. Генеральное соглашение по тарифам и торговле (ГАТТ 1947) от 30 октября 1947 г. // Справочная правовая система «Гарант». URL: <https://base.garant.ru/2560614/> (дата обращения: 01.03.2021).

3. Генеральное соглашение по торговле услугами (General Agreement on Trade in Services, GATS, ГАТС) от 15 апреля 1994 г. // Справочная правовая система «Гарант» [Электронный ресурс]. URL: <https://base.garant.ru/2541542/> (дата обращения: 03.03.2021).

4. Договор о Евразийском экономическом союзе от 29 мая 2014 г. // Официальный сайт Евразийской экономической комиссии. URL: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_razv_integr/Pages (дата обращения 28.02.2021).

5. Концепция участия Российской Федерации в объединении БРИКС (утв. Президентом РФ 21 марта 2013 года). URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_143690/ (дата обращения: 02.03.2021).

6. Куркин Б.А., Искевич И.С., Алрикаби-Исам М.Н. Всемирная торговая организация как новая форма регулирования международных торговых отношений // *Colloquium-journal*. 2019. № 4 (28). С. 51–53.

7. Медведков С.Д., Исаченко Т.М. Учреждение ВТО как новый этап развития многосторонней торговой системы // *Интерактивная наука*. 2016. № 6. С. 120–122.

8. Мещериков В.А. Соглашение по техническим барьерам в торговле ГАТТ (отдельные аспекты применения) // *Сибирский юридический вестник*. 2016. № 2. С. 130–133.

9. Ружин А.Н. Региональные торговые соглашения в системе ГАТТ/ВТО: роль принципов международного экономического права // *Legal Concept*. 2013. № 1. С. 88–92.

10. Саламатов В.Ю., Долгов С.И., Спартак А.Н. Интеграционные процессы в мире и на пространстве СНГ: накопленный опыт, современные тенденции и перспективы. М.: ВАВТ, 2011. 209 с.

11. Соглашение по торговым аспектам прав интеллектуальной собственности (ВТО, Уругвайский раунд многосторонних торговых переговоров) от 15 апреля 1994 г. // Справочная правовая система «Гарант». URL: <https://base.garant.ru/4059989/> (дата обращения: 04.03.2021).

12. Таможенный кодекс Евразийского экономического союза (приложение № 1 к Договору о Таможенном кодексе Евразийского экономического союза от 11 апреля 2017 г.) // Официальный интернет-

портал правовой информации. URL: <http://www.pravo.gov.ru> (дата обращения: 27.02.2021).

13. Тиунов О.И. Роль международно-правовых стандартов в регулировании взаимодействия международного и национального права // Журнал российского права. 2012. № 12 С. 69–83.

14. Хафизова Г.Б. Международная торговая политика в рамках Всемирной торговой организации. Уфа : УГАЭС, 2008. 156 с.

*Научный руководитель: З.Ф. Ибрагимова,
кандидат экономических наук, доцент.*

*P. Pudło, W. Skuza
University of Rzeszów, Poland*

FORMS OF INTERNATIONAL COOPERATION WITH THEIR GOALS AND DIRECTIONS OF ECONOMIC GROWTH

The aim of this paper is to present the most important issues and forms of international economic cooperation with practical examples from history and discuss the meaning of the global development. Currently, international cooperation has become an instrument that changes very fast to supply the world's population prosperity.

In this paper the methods of desk research analysis from the literature of the subject and data statistics were used to find conclusions. In order to check out the hypothesis that an effective collaboration and its policy are required to be started from individual solutions for domestic markets we have mentioned successes and failures briefly. The results showed a big effect that we hypothesized about trends of the development of economic cooperation. By maintaining it, we are given new opportunities but also problems to resolve with joint effort in case of crisis to complete one another economically and not to collapse in the future.

Key words: international cooperation, economic integration, trade agreements.

Introduction

International cooperation in economy has been growing since last century. It allows to exchange a knowledge with experiences, complete one another and increase common development from local to global environment. Economic development increases also in the owners' incomes, creates new jobs and the competition grows, what forces to find new solutions in a trade and in a production at better quality at lower prices. Thanks to it, the market becomes completed and diversified with products for customers.

There are many types of international economic cooperation in the literature of the subject. However, we could divide it into trade agreements between members and economic union as the most common structure.

The article presents the most universal forms of international cooperation and the directions of their development in a trade and policy with practical examples to understand the way it behaves.

Trade agreements

Trade agreements become a formal declaration between governments to give up their rights in exchange for concession by others for economic cooperation, after identifying their possibilities. According to Harry Johnson's analysis in the absence of any international treaty governments would set their one tariff for all. That is why all the interdependences affect on common prosperity and interests (Gene, 2016).

The simplest form of international economic cooperation is a free trade. According to the definition free trade is "a policy by which a government does not discriminate against imports or interfere with exports by applying tariffs" (Britannica, 2021). It is created between each country member with agreements to reach the same goal of economic efficiency. There, taxes imposed on goods are usually reduced or abolished. However, each country also keeps its duties individually for another countries if it comes to imported and exported goods (corporatefinanceinstitute.com, 2021). Many free trade agreements have already been established and it tends to increase.

As an example, The North American Free Trade Agreement (NAFTA) has eliminated trade barriers between the U.S., Canada, and Mexico, what has given new possibilities to cooperate. Regional trade increased over twenty-three years from \$290 billion to more than \$1.1 trillion in 2016 and foreign direct investment in Mexico (FDI) increased by \$85 billion. In addition to this, the USA became largest trading partner for Canada and exports from Canada to the United States grew from \$110 billion in 1993 to more than \$346 billion in 2013. Trade between the United States and its neighbours more than tripled (Council on foreign relations, 2020).

However, critics argue that it led to job losses due to moving productions to Mexico for lower costs and caused wage stagnation in the US with lost shares in face of increased competition. For example, that is why the US decided on tariffs on steel and aluminium during renegotiations in 2018 in order to protect labour market (PIIE, 2021).

To sum up, free trade increases an international commerce, where countries can open their markets and help one another to develop effectively like in case of NAFTA. We could find a reflection in international demand for free trade, what could be confirmed by the fact how many free trades

agreements has existed since the half of last century. But the expansion of that kind of collaboration has not been saved from problems including environment and human-rights in an international labour market (Bhagwati, 2003). So, challenging unresolved matters would create all free trade as an international cooperation in a general interest, compared with "fair trade".

Monetary and currency union

More complex type of economic and political agreement as well between governments could be a monetary union. Besides regulations of free movement of goods, capital, labor or services the main goals include stimulating economic growth through common economic and monetary policy. A central bank controls the supply of money and rates there, so members cannot pursue monetary policy on their own. Having the same currency in different regions is supposed to give higher trading volumes to increase the economic growth of the member countries (Mongelli, Vega; 2006). Its expansion creates a single and more efficient market.

The Economic and Monetary Union (EMU) is a well-known example of the integration of economies in the European Union with common currency- the euro and integrated economic policies. It was set up by the European Central Bank (ECB) but the responsibility has been divided between the EU member states in order to provide lower financial costs, easier travelling in the area of the EU and strengthen Europe's position at the international level (Subramanian, Taghizadeh-Hesary, Kim, 2020).

All EMU members agreed to adopt the euro as a currency for their region, except UK, Denmark and Sweden. As of 2021, the euro is the official currency of 19 out of 27 European Union member countries. Positive aspects of adaptation include: the elimination of fluctuations in exchange rates, the reduction of transaction costs, more savings for customers because of lower transaction costs, increased market competition or lower costs of management of sovereign debt. It all could be reached on condition that there is a strong convergence in macroeconomic policy (MURSA, 2014).

Regarding advantages of the same currency it is a stronger possibility to develop through ensured financial stability. Governments are able to realize their economic plans and enterprises are encouraged to invest more. In such a situation markets of the members could complete one another resulting in more employment and efficient trade. Moreover, the Euro has also become an international currency and made an impact on different currencies like the dollar, the yen or the pound. In the end it could replace the domination of the US dollar in international trade (Subramanian, Taghizadeh-Hesary, Kim, 2020).

On the other hand, we have to mention that creating a monetary union could mean common disturbances, what may lead to disintegration. As it has been mentioned before, members cannot pursue their own monetary policy and it may reflect in collaboration in case of crisis.

For example, the global economic crisis in 2008 reflected in decreased confidence in the euro and some economies has had problems with paying sovereign debts. Following the instability, only four EU members has decided to replace their previous currencies for the Euro since 2009. In the end the EU leaders decided to improve governance of the EEMU in 2015 and experiences from financial crisis has been taken into regulatory reforms to be implemented up to 2025 (Simeonov, 2018). In 2020 ECB has had to counter the risks in monetary policy by facilitating the euro liquidity and stabilizing financial markets during coronavirus pandemic, where that currency is used (ECB, 2020). Looking at the current situation we do not know yet how the second serious crisis will be overcome.

Nevertheless, the success and the failure of the EEMU becomes a lesson for different economic integrations on the world. It could be confirmed with the fact that there have been some currency unions under construction such as Gulf Cooperation Council (GCC), African Community (EAC), ASEAN or the Eurasian Economic Union (Drastichová, 2009). It would give an opportunity to build stronger global economies on condition that all the members are ready to set common economic vision and deal with any financial crisis in order to maintain stability and prosperity.

In spite of experienced bumps economic cooperation in the EU does not tend to fail. Paying attention to the budget restrictions, increasing the competition in the financial sector and drawing conclusions allow to keep integration broaden (Subramanian, Taghizadeh-Hesary, Kim, 2020).

The BRICS Group and Modern Economic Assistance

The 20th century was for mankind a century of very different moods, dramatic events that had a great impact on social life and development in every sector of the economy. The first half of the 20th century brought two great conflicts that disturbed the development of the economies of smaller countries, such as Poland. The second half of the twentieth century was dominated by rapid and uneven economic growth, which resulted in disparities between many regions of the world. The countries of South America, Africa and Asia are among the areas most affected by the consequences of asymmetric development. The current international situation is characterized by the growing importance of emerging economies, which for the first time in many years may use their territorial and demographic potential and play an important role in the upcoming transformation of the global balance of power. One of the most dynamically

developing groups of countries is the BRICS, which includes: Brazil, Russia, India, China and South Africa. The priority of the countries belonging to this grouping is to gain a commercial advantage and a leadership position on the world economic and political scene. Each of these countries is striving to obtain the status of an economic hegemon on its continent. In the conditions of the global recession, the BRICS countries managed to maintain a high level of development, thus becoming the engines of growth of the global economy. Common goals and mutual benefits for the economies of the South make it possible to introduce changes in the structure and hierarchy of current international relations, which are to lead to the improvement of the situation of the economies of developing countries. By acting together, the BRICS group is able to exert much more influence over other countries or groups than each country individually. Despite the dominant position of the BRICS group in international relations, it may be lost to other groups. The collaboration between developing countries, which started in 2005: Bangladesh, Egypt, Indonesia, Iran, Korea, Mexico, Nigeria, Pakistan, the Philippines, Turkey and Vietnam, which form a group called Next Eleven (N-11), is considered a potential rival of the group G-7, BRICS or IBSA. The countries of the N-11 group are countries with enormous economic potential, they develop quickly and dynamically, which makes the N-11 countries the future major players in the international arena.

South-South cooperation, which is an example of changes taking place in the global economy, is of great importance in the present world. They concern the deepening and broadening of the integration process and the conclusion of regional trade agreements. The increasing level of specialization in the modern world creates a wide range of opportunities for South-South cooperation, using comparative advantage or concluding preferential agreements, which, in a sense, makes smaller countries independent of world powers. The phenomenon of the need to connect emerging markets in order to gain economic and political advantage is now an extremely important part of the economic development of countries. Unfortunately, many developing countries, which are at the beginning of their path to deeper economic development, still find it difficult to seize the opportunities offered by large-scale international cooperation agreements. Most often this is due to an inadequately formulated industrial and technological policy. Among the countries cooperating in South-South integration, there are also asymmetries in terms of size, value and technological advancement of economies due to the much stronger position of some developing countries that have acquired the status of economic powers of the 21st century.

Rich North and poor South - does this division make sense?

Due to the deepening structural differentiation of the modern world into rich and developed countries as well as poor and developing countries, it turned out to be necessary to find the causes of these asymmetries. There is a clear division into industrialized and dynamically developing economies, included in the center group, and those peripheral, less developed and dependent primarily on metropolises created as a result of historical factors, mainly colonial divisions or great military conflicts. Argentine economist Raul Prebisch (Prebisch, 1986) chose the latter group of countries as the subject of research and observation. It was he who created the concept of dividing the world into a rich North and a poor South. Rich metropolises used the conquered lands primarily as a source of mineral resources, cheap labor and absorbent outlets, which inhibited the development of the periphery. We are not dealing with colonial times for a long time, yet some countries are still not able to compete economically with well-developed countries. So, this global division between the rich North and the poor South will accompany the world for many years to come. You cannot obliterate such large economic differences for 2-5 years. It's not real.

Another important factor in the fight against economic differences is globalization, which is associated with increasing economic openness, independence and deepening integration in the world economy, shaped by the achievements of leaders. In connection with these properties, the question arises whether countries such as China, India, South Africa or Brazil have a chance to become growth engines for other developing countries, as well as for the global economy? When analyzing similar cases in history, it turns out that both Great Britain and the United States of America performed these functions in the 19th and 20th centuries, respectively. A manifestation of this type of situation is the relationship between the GDP growth in a given country and the growth of the world GDP in the long run (Nayyar, 2008). From the point of view of their potential, the economies of India, China and Brazil can be considered key players in the global arena. Although some of the largest countries in the South have been participating in global trade for several decades, only the economic events of recent years have enabled them to hold a high position in the international hierarchy. The economic crisis of the first decade of the 21st century marked the beginning of a new era in global relations and in the structure of the system of dependence and domination. As a result, the BRICS group is a symbol of the changes taking place towards the domination of the South (Gordhan, 2011). Transformation is also taking place in the African continent, which has become a market of economic prospects and the cradle of dynamically developing economies. Africa, like China a few decades ago, has become a major destination for

foreign investment, allowing the economy of 53 African countries to continue to grow. At the same time, as a group, it represents the common voice of developing countries on issues that are most important to them and the rest of the world. The gradual changes are brought about by the domination of the new grouping, which has relegated the United States to the role of the economic hegemon. The consequences for the world economy can be positive if the emerging economic drivers replace their predecessors quickly and efficiently. Apart from political, economic and historical similarities, there is a synergy effect between the countries participating in the creation of the new division of the world, which contributes to strengthening their position on the map of current political and economic relations. The newly established initiative of the countries of the South called IBSA is an agreement concluded between countries with a similar vision of the world, interests, needs and opportunities. Despite the fact that the founding countries differ in many respects, they jointly pursue the set goal - to remove trade barriers between the countries of the grouping and to promote an open trade and investment policy, which translates into economic indicators of these countries.

Regional integration of the countries of the South

The idea of creating an integration group among the countries of the South is not a new phenomenon. In the 1960s and 1970s, similar projects were initiated, but due to the lack of adequate resources, the unstable post-colonial situation, insufficiently developed infrastructure and the problem of poverty, it was impossible. Thanks to many natural resources and favorable circumstances, the southern developing countries have gained the opportunity to become one of the most important economic players of the 21st century. It is still impossible to answer unequivocally whether the BRICS will be able to surpass the existing Giants such as the United States, Japan or the European Union. However, more and more factors indicate it, above all the widespread integration trend of the South. The first step in creating an integration organization in South America was a Brazilian initiative called the "Pan-American Operation". The most important political and economic partners of Brazil at the time were, first of all, the United States and Argentina, with which Brazil was in conflict. The misunderstandings between the largest economies of the continent ended in the 1980s when the decision was made to introduce a cooperation policy through the creation of the Common Market of the South, Mercosur. As a result of the unification of the forces of the most developed countries of the continent, Brazil, Argentina, Paraguay and Uruguay, an economic and political bloc of similar importance to the European Union or NAFTA was created. The countries currently belonging to Mercosur are diversified in many respects, however, despite the apparent

asymmetries, the regional grouping is strengthening its position on the global economic scene, as exemplified by negotiations between European representatives to create a free trade area between the European Union and Mercosur.

Another important project bringing countries closer to creating the economic power of the South is the intercontinental agreement on the Tripartite Free Trade Area (T-FTA) concluded between Mercosur, India and the South African Customs Union as part of expanding the idea of cooperation between southern countries. Integration tendencies on the African continent started in the 1980s. The first grouping to unite the nine founding countries was the Southern African Development Community (SADC). It was aimed at unifying the conducted economic policy, reaching an agreement on disputes, limiting the problem of terrorism, and strengthening political and economic ties. Another initiative was the creation of the Common East and South African Market (Comesa). The resulting free trade zone covering nineteen African countries replaced the existing preferential trade zone. Equally important was the East African Community, which included the countries of the eastern part of the continent, including Kenya, Tanzania and Rwanda. In 2008, the three most important economic organizations in Africa opened a free-trade zone among themselves, thus broadening the area of cooperation, facilitating further stages of economic development. India, Brazil and South Africa have for many years tried to establish a tripartite agreement by deepening their mutual relations and concluding various agreements. Despite the many difficulties between the countries of the South involved, trilateral trade more than doubled between 2003 and 2006. Despite many efforts, it is still difficult to sign the integration agreement due to the membership of these countries in other regional groupings (Mercosur, SACU), as well as the imperfect network of infrastructure connections.

The IBSA Dialogue Forum as a coalition of three southern emerging countries, which are regional powers of three continents, is a new form of cooperation between the hitherto peripheral South. Due to the scale and area of operation, this is not another initiative of the so-called Of the Third World, but a new type of interregional coalition (Grzywna, 2013). The idea of this type of dialogue was initiated by the President of South Africa, Thabo Mbeki. At the G-8 summit in Evian in 2003, the Indian, Brazilian and South African foreign ministers' meeting focused on strengthening economic cooperation and coordination, the initiative was formalized. IBSA Summits have been held regularly since 2006. The IBSA Forum is also an initiative characterized by asymmetry in terms of the territorial, demographic, economic and military size of the countries involved, as well as geographic distance. BRICS, as the strongest integration grouping, is turning its activities towards strengthening

South-South cooperation. There is a multilateral cooperation between China, India, Brazil and Africa, in addition, regional groups such as Mercosur, IBSA or SADC remove mutual trade barriers, establish political and economic cooperation, create favorable investment conditions to further tighten mutual relations and deepen the process of integration of the South.

Cooperation of the countries of the North and the South

The subject of South-South cooperation has for several years been an important point of talks on cooperation in the framework of international development. This tendency is rooted in the growing involvement of countries that, historically, have always been recipients of foreign aid, which has gradually changed since the beginning of the 21st century. The phenomenon of cooperation between the countries of the South and changes in the directions of aid provided make it possible to speak of emerging countries providing aid to those countries which are at the initial stage of development. The process of marking one's presence in international relations began in the 1950s with the Bandung Conference, during which the willingness to cooperate and solidarity became a goal and tool in the hands of the so-called countries. Third World. A phenomenon that accompanied these talks was the massive process of decolonization in Asia and Africa. It was the starting point for further talks in the political dialogue between developing countries, which emphasized their efforts to minimize the existing asymmetries in the world system.

Currently, the countries of the South are engaged in activities reflecting mutual economic relations with other countries in the world. The bilateralism of the South concerns both the regional intra level, manifested, for example, in the cooperation of India and China with other Asian countries or Brazil on the South American continent, and the interregional one, as exemplified by China's participation in APEC, India in ASEAN or cooperation of countries belonging to the Forum for Dialogue IBSA. When analyzing the economic relations of South America, one can observe a trend consisting in the increase in the volume of trade between Asia and South America. Both for Brazil and for India and China, bilateral cooperation is extremely beneficial not only economically but also politically. Moreover, the common interest of these countries in the South African region makes the cooperation take on a multilateral dimension, and hence more important. IBSA is an expression of an attempt to develop a strategic alliance that would promote and strengthen the trilateral cooperation of developing countries and would be the common voice of the South in international politics. In addition to IBSA, there is also the Outreach-5 group, which in addition to IBSA member countries also include China and Mexico. Cooperation between India, Brazil and South Africa is not limited to activities within the IBSA Forum. From December 2010, South Africa was admitted to

the largest bloc of the BRIC countries, thus changing its name to BRICS. The resulting benefits will not only apply to the members of the grouping. Thanks to the tendency to establish broad cooperation, each of the member states will constitute a bridge for other economies of a given region, facilitating access to the global market and wider cooperation. The influence of the emerging economic powers of the South, operating individually and in integration groups, is both positive and negative. The negative consequences concern the deterioration of the terms of trade of industrialized countries as a result of the rapid economic growth of the South, moreover, the development of these countries may cause an increase in the prices of goods and the level of wages of the labor force, which will be reflected in the increase in the prices of manufactured goods. The increasingly stronger position of the countries of the South may mean stronger competition for the current leaders in the world market in the field of investments. In addition, economic growth in developing countries may adversely affect employment and wage levels in highly industrialized countries, due to the laws of the market and the nature of the technological development process predicting stagnation in real wage rates. However, strengthening cooperation between the countries of the South, facilitating their economic development, may also benefit developed and industrialized countries. First of all, the markets of emerging and developing countries constitute a constantly growing outlet for the countries of the North, mainly due to the low level of GDP per capita and high income elasticity of demand.

Conclusions and discussion

In conclusion to this paper, we can state that all the forms of international economic cooperation are going to play significant role in the nearest future as it affects on political and social relationships. Even though there have been some agreements of international cooperation under construction yet, experiences from the different ones may be a chance to avoid the same mistakes in their new economic integration. There are many groups, at all levels of sophistication, seeking to improve the situation in their regions or internationally. Thanks to common goals, similar characteristics and cooperation, they are able to play an increasingly important role in building the contemporary structure of the global economy. Thanks to it, within a few decades, India, Brazil, South Africa and most countries of the European Union have changed their image from peripheral countries to the position of regional leaders. Despite the progress that has taken place in these countries, they still cannot be fully recognized as the most important political players of the contemporary political and economic scene. Referring to our analysis, to let it happen, the internal problems of each country must be resolved, as well as those regional intros that significantly impede

development. Taking into account the regional experiences of the countries of South America, Africa and Asia, South-South, The Economic and Monetary Union or NAFTA cooperation is a diverse and constantly changing phenomenon functioning in various formats. This type of cooperation has its own rules, which does not mean placing it in the subcategory of types of international cooperation. The countries of the South have considerable potential to express a common voice in today's multilateral world.

Coordination and cooperation open up the possibility of influencing many international institutions, which may contribute to changing the shape and rules of global politics. However, despite joint initiatives and mutual aid, there is still a risk that the emerging powers of the South will be driven more by individual welfare rather than by a spirit of solidarity among developing countries. That is why the world needs to create conditions for fair and sustainable economic development in face of every possible situation.

References

1. "Current and future monetary cooperation with a focus on the possible monetary union of Gulf Cooperation Council"- Magdaléna Drastichová, VŠB-Technical University of Ostrava, January 2009, pp. 59–60.
2. "The Purpose of Trade Agreements" – Gene M. Grossman; Princeton University. March 2016, pp. 2–4.
3. "CREATION AND EVOLUTION OF EUROPEAN ECONOMIC AND MONETARY UNION: LESSONS FOR ASIAN ECONOMIC INTEGRATION"- Muthurangam Subramanian, Farhad Taghizadeh-Hesary, and Chul Ju Kim; No. 1126 April 2020. Asian Development Bank Institute. pp: 9-11
4. "EURO – ADVANTAGES AND DISADVANTAGES" – Gabriel MURSA. CES Working Papers – Volume VI, Issue 3. Pp. 60–65.
5. <https://www.britannica.com/topic/free-trade> (Date of access: 19th March 2021).
6. <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/economics/free-trade-area/> (Date of access:20th March 2021).
7. https://saylordotorg.github.io/text_international-business/s09-global-and-regional-economic-c.html (Date of access: 25th March 2021).
8. "WHAT EFFECTS IS EMU HAVING ON THE EURO AREA AND ITS MEMBER COUNTRIES? – OVERVIEW" Francesco Paolo Mongelli, Juan Luis Vega. WORKING PAPER SERIES. NO 599 / MARCH 2006, pp. 8–18.
9. <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2020/html/ecb.sp201006~e1d38a1ccc.en.html> (Date of access: 23rd March 2021).
10. "Free Trade Today" – Jagdish N. Bhagwati. Publisher – Princeton University Press. 2003. Available at: <https://www.cfr.org/book/free-trade-today>.

11. "The future of the Economic and Monetary Union to 2025 and beyond: the need for convergence" – Kaloyan Dimitrov Simeonov. pp. 120–123.

12. <https://www.cfr.org/backgrounder/naftas-economic-impact> (Date of access: 24th March 2021).

13. <https://www.piie.com/blogs/trade-and-investment-policy-watch/trumps-steel-and-aluminum-tariffs-are-cascading-out-control> (Date of access: 25th March 2021).

14. Nayyar D.: China, India, Brazil and South Africa in the World Economy. Engines of Growth? „Discussion Paper” No. 2008/05, UNU-WIDER 2008, pp. 8–14.

15. Grzywna A.: Universal Perspectives of the Asian Giants to the Rest of the World. International Trade and Academic Research Conference ITARC, Academy of Business and Retail Management, Journal of Business and Retail Management Research and London College of Management Studies, pp. 12–18.

*Scientific supervision by Patrycja Żegleń, PhD,
University of Rzeszów.*

А. Рамазанова
*Башкирский государственный университет, г. Уфа,
Башкортостан, Российская Федерация*

ПРОБЛЕМЫ И ТЕНДЕНЦИИ ГЛОБАЛИЗАЦИИ СОВРЕМЕННОГО МИРА

Рыночные основы хозяйствования являются значимым достижением цивилизации. Базовые принципы рынка – доминирование частной собственности, экономическая свобода, развитие предпринимательства, конкуренция и др. лучше всего соответствуют природе человека, поэтому не могут быть оспорены. Однако рынок действует по строгим, достаточно жестким законам, а его прагматичность дополняется не менее масштабными вызовами – доминированием крупного капитала, экологическими проблемами, ростом социального неравенства. Глобализация в различных ее проявлениях открывает большие возможности, и в то же время создает значительные риски и опасности, и пока непонятно, что из этого преобладает в большей степени. В статье автор рассматривает ключевые проблемы глобализации современного мира.

Ключевые слова: глобализация, мировая экономика, политические конфликты, мигранты, международная торговля.

Находясь на пороге новых изменений, которые пронизывают все сферы и отрасли как отечественной, так и мировой экономики, эксперты и ученые пытаются спрогнозировать ход развития ситуации, которая будет разворачиваться на мировой арене в ближайшие годы. Определение пула проблем, которые оказывают значительное влияние на процессы, могут обеспечить страну преимуществами в борьбе за мировое лидерство – в то время как явное игнорирование тенденций может привести к усугублению критических процессов. Изучение глобальных проблем и их влияния на развитие мировой экономики может дать возможность изучить дополнительные векторы развития, создает возможности для того, чтобы перейти на новые модели производства, которые связаны с применением качественно новых технологий [1]. Все это может привести страну к лидерским позициям на мировом поприще.

Несмотря на обширность публикаций и широкое наличие научных разработок в данной сфере, будущее мировой экономики носит неопределенный характер – это подтверждается событиями, которые разворачиваются на настоящий момент времени во всем мире – пандемия COVID-19, падение цен на нефть, обострение межстрановых конфликтов, кризис в международных организациях. Исследование глобальных проблем и их влияния на развитие мировой экономики носит актуальный характер.

Глобализация – это сложнейшее многоотраслевое явление, которое, как правило оказывает соответствующе далеко не самое неоднозначное влияние на всю структуру национальной экономики, а именно - на её реальный сектор. С развитием интернета и технологий глобализация приобретает все более широкие масштабы. Сегодня, не вставая с дивана, можно заказывать товары из множества других стран мира, хотя еще двадцать лет назад нельзя было и подумать, что все будет так просто и доступно [2].

Рассмотрим самые последние тенденции мировой экономики [3]:

1. За последние 10 лет мировые лидеры предприняли быстрые действия по смягчению последствий самого тяжелого финансового кризиса (2008 г.), но одного этого оказалось недостаточно для ускорения роста производительности труда. Политики и экономисты поддерживали мировую экономику на плаву главным образом за счет нетрадиционной денежно кредитной политики. Но несмотря поддерживающие меры, рост производительности труда продолжал стагнировать в течение последнего десятилетия. Чрезмерная зависимость от денежно-кредитной политики, возможно, способствовала снижению роста производительности труда, стимулируя неправильное распределение капитала, в результате чего

банки стали менее заинтересованы в кредитовании предприятий, отдавая предпочтение фирмам, которые не ограничены кредитами.

2. В то время как многие развитые и развивающиеся рынки осваивают новые технологии четвертой промышленной революции, нахождение баланса между технологической интеграцией, инвестициями в человеческий капитал и инновационной экосистемой будет иметь решающее значение для повышения производительности в следующем десятилетии. При наличии надлежащих навыков и профессиональной подготовки работники могут стать специалистами, охватывающими, движущими и реализующими потенциал технологии, а не вытесняемыми ею.

3. Конкурентоспособность по-прежнему играет ключевую роль в повышении уровня жизни. Устойчивый экономический рост остается одним из важнейших путей выхода из нищеты и одним из основных факторов развития человеческого потенциала и повышения уровня жизни. Последние данные экспертов свидетельствуют о заметном росте рыночной концентрации в развитых и развивающихся экономиках, а также о росте неравенства доходов.

4. Экономика может быть растущей, инклюзивной и экологически устойчивой – но для того, чтобы поставить все экономики на такую бесприоритетную траекторию, необходимо более четкое и разумное руководство.

Развитие промышленного производства, как следует из всего вышесказанного в первой главе, углубило процессы международного развития труда и рост международных компаний, и, как можно отметить, создало хорошую основу для межстранового взаимодействия. Интернационализация сфер обмена привела к активному расширению международной экономической инфраструктуры, включающую в себя информационные системы, связь, развитую транспортную сеть. Все это привело к становлению и эффективному развитию и расширению системы международных платежей, средств транспорта, машинной техники. В экспертном сообществе термин «глобализация» вошел только в середине годов прошлого столетия. Непосредственно диапазон срока этого процесса эксперты определяют, как 1500–1800 гг. Своей низшей точки глобализация достигла в сороковых годах прошлого столетия, во времена Великой депрессии, затем она стала вновь набирать силу. Спустя тридцать лет, в семидесятые, взаимосвязанность экономик различных стран привела к современному глобализационному процессу – а спустя еще двадцать лет, в девяностые, глобализация явилась новой реальностью и существенной частью жизни населения большинства развитых стран.

Из-за развития торговли и финансовых обменов мы часто думаем о глобализации как об экономическом и финансовом явлении. Тем не менее она включает в себя гораздо более широкую область, чем просто поток товаров, услуг или капитала. Некоторые примеры глобализации часто называют концептуальной картой глобализации [2]:

Экономическая глобализация: это развитие торговых систем внутри транснациональных факторов, таких как корпорации или НПО;

Финансовая глобализация: может быть связана с возникновением глобальной финансовой системы с международными финансовыми биржами и валютными биржами. Фондовые рынки, например, являются прекрасным примером финансово связанного глобального мира, поскольку, когда один фондовый рынок имеет спад, он негативно влияет на другие рынки, а также на экономику в целом.

Культурная глобализация – это взаимопроникновение культур, которое, как следствие, означает, что нации принимают принципы, верования и традиции других наций, теряя свою уникальную культуру в результате уникальной, глобализированной «надкультуры»;

Политическая глобализация: развитие и растущее влияние международных организаций, таких как ООН или ВОЗ, означает, что правительственные действия происходят на международном уровне. Есть и другие органы, действующие на глобальном уровне, такие как НПО, или как «Врачи без границ»;

Социологическая глобализация: информация движется почти в реальном времени, вместе с взаимосвязью и взаимозависимостью событий и их последствий. Люди тоже постоянно перемещаются, смешивая и интегрируя разные общества; социальные сети – это феномен, посредством которого миллионы людей связаны между собой благодаря мощи цифрового мира с помощью таких платформ, как Facebook, Instagram, Skype или Youtube.

Географическая глобализация – это новая организация и иерархия различных регионов мира, которая постоянно меняется. Более того, благодаря тому, что транспорт и полеты стали такими легкими и доступными, за исключением нескольких стран с особыми визовыми ограничениями, можно путешествовать по всему миру практически без каких-либо ограничений [4];

Экологическая глобализация: объясняет идею рассмотрения планеты Земля как единого глобального образования – общего блага, которое все общества должны защищать, поскольку погода влияет на всех, и мы все защищены одной и той же атмосферой. В этой связи часто говорят, что беднейшие страны, которые меньше всего загрязняют окружающую среду, больше всего страдают от изменения климата.

Глобализация мировой экономики – это стадия преобразования пространства в единую зону, в которой последняя приобретает ряд новых качеств и особенностей. Такими характеристиками, как правило, являются:

- усиление однородности, схожести систем и форм хозяйства в разных странах;
- усиление взаимозависимости национальных экономик;
- вовлечение абсолютно всех стран в мировую экономику;
- рост целостности мировой экономики;
- формирование глобальных, самых разнообразных рынков: труда, товаров и услуг, финансов.

Интенсивное развитие невозможно без существования проблем, которые опутывают мировую экономику с каждым днем все сильнее и сильнее. Выделим категории проблем, которые выделяет экспертное сообщество на данный момент времени.

Проблема устойчивого развития ООН

Потребность в международном сотрудничестве никогда не была столь велика и актуальна – и не только в том, что касается действий в области климата, где, к сожалению, отсутствует необходимое глобальное и национальное лидерство. В частности, глобальная экономическая активность слаба, нестабильна и подвержена многочисленным рискам. Восстановление объема производства было ограниченным и неустойчивым; даже в более динамичных экономиках оно не привело ни к увеличению качественной занятости, ни к снижению уровня незащищенности. А неравенство различного рода фактически усугубилось с тех пор, как международное сообщество стало уделять им более пристальное внимание. Эти тревожные тенденции являются результатом не только национальной политики, но и международных экономических процессов, а также законов и институтов, обеспечивающих их осуществление. Поэтому ООН приходится за многое отвечать, но оно также может многое сделать для улучшения ситуации. Мировые лидеры должны решить, в частности, три вопроса. Во-первых, международная экономическая архитектура и связанные с ней модели торговли и потоков капитала продолжают приводить к неравенству. Например, первичное распределение доходов стало более неравномерным во всем мире из-за серьезных национальных и многосторонних правовых и экономических изменений. К ним относятся создание новых «активов» в форме прав интеллектуальной собственности, появление новых «продуктов», таких как аналитика данных, приватизация государственных или социальных активов, таких как природа, и частное предоставление государственных услуг. Эти изменения повысили уровень рыночной концентрации и

монопольного контроля. Это, в свою очередь, еще больше усиливает неравенство владения активами и концентрацию потоков доходов.

Во-вторых, правительства все больше полагаются на регрессивное косвенное налогообложение, поскольку они не получают достаточных доходов от прямых налогов. Это в значительной степени объясняется международной терпимостью к законным мерам по уклонению от уплаты налогов со стороны транснациональных компаний и богатых частных лиц, а также отсутствием надлежащей координации и обмена информацией о национальной налоговой политике, что создает огромные незаконные финансовые потоки между странами. Уклонение от уплаты корпоративных налогов лишает правительства ресурсов, необходимых им для финансирования мер, и решения других насущных проблем граждан. А неадекватное финансовое регулирование, включая трансграничные потоки капитала, еще больше концентрирует экономическую мощь и усиливает волатильность.

В-третьих, непродуманная ориентация на жесткую бюджетную экономию сдерживает правительства во всем мире, усугубляя существующее неравенство и подпитывая социальную напряженность. Одержимость политиков бюджетной дисциплиной усиливает и продлевает циклические спады, а также препятствует широкомасштабному и устойчивому восстановлению многих экономик. Она также сдерживает «зеленые» государственные инвестиции, необходимые для экономики и повышения экологической жизнеспособности производства и потребления. Мировые лидеры, собравшиеся в ООН, должны показать, что они серьезно относятся к решению фундаментальных проблем по достижению устойчивого развития организации объединенных наций.

Проблемы повышения международной конкурентоспособности

В последние несколько десятилетий экономическая конкуренция между странами усилилась. Почти каждое государство стремится стать влиятельным и важным игроком международного масштаба в экономических отношениях и занять свое законное место на мировом экономическом рынке, чтобы предотвратить основные риски, которые влечет за собой глобализация. Поскольку предпринимательство как явление возможно только при определенных условиях государственного управления, то на макроуровне мы имеем свидетельства конкуренции между государствами – за ресурсы (например, инвестиции, нефть), за окружающую среду («зеленые технологии») и т. д. Опыт экономического кризиса показал, что наиболее уязвимыми к внешним потрясениям являются страны с низким уровнем национальной конкурентоспособности. Итак, тема конкурентоспособности (ее оценка, усиление политики) очень актуальна и важна для будущего развития любого государства.

Конкурентоспособность – это сложное многомерное понятие. Она отражает благоприятное положение национальной экономики, главным образом в области международной торговли, и в то же время ее способность укреплять это положение. С другой стороны, конкурентоспособность национальной экономики – это концентрированное проявление экономических, научно-технических, организационно-управленческих, маркетинговых и иных возможностей, которые реализуются в товарах и услугах, успешно страхуя их вытеснение зарубежными товарами и услугами на внутреннем и внешнем рынках. Конкурентная способность адаптироваться к изменениям, происходящим на мировом рынке, основана на следующих экономических факторах, таких как объем инвестиций, инновационная способность, производственные мощности и другие. Однако их эффективность должна сочетаться с политическими и социальными факторами, которые также влияют на функционирование национальной экономики на мировом рынке. В последние десятилетия глобализация стала характерной тенденцией мировой экономики, ее многомерность проявляется в экономиях масштаба и динамике международного движения товаров, услуг и факторов производства, информации и технологий. С одной стороны, этот процесс ускоряет конвергенцию национальных экономик; с другой стороны, это ведет к обострению межгосударственных и взаимосвязанных противоречий и усилению конкуренции между субъектами международных экономических отношений на региональном, субрегиональном и глобальном уровнях [3].

Вопросы защиты инвестиций

За последние три десятилетия во всем мире наблюдался резкий рост прямых иностранных инвестиций. Правительства, выступающие за экономическую либерализацию, поощряют инвесторов вкладывать капитал в свою экономику. Инвесторы воспользовались благоприятными налоговыми и политическими режимами для инвестирования в новые страны и регионы. Параллельно с этой тенденцией был разработан целый ряд инструментов, призванных смягчить озабоченность инвесторов по поводу защиты их законных прав в случае вмешательства правительств, принимающих стран. Наиболее важным из этих инструментов является современная сеть инвестиционных договоров и положений о стабилизации договорных отношений. В последние годы наблюдается тенденция к тому, что правительства все более решительно отстаивают свой суверенитет в ущерб договорным правам иностранных инвесторов. Это привело к росту числа споров между инвесторами и государством.

Большой потенциал, как правило, наблюдается у проектов, которые косвенно либо напрямую связаны с роботизацией, автоматизацией,

торговлей в режиме онлайн, потребительским цифровым контентом, а также всем технологическим сектором. Аналитики Julius Baer предполагают, что именно искусственный интеллект станет вектором новой вехи развития, по которой мы ступаем. Самая прорывная технология, согласно их мнению – это когнитивный искусственный интеллект, который способен встраиваться, как правило, в продукты и различные облачные системы. Это направление, по их прогнозам, способно получить в большинстве своем самую большую долю расходов на информационные технологии и, как правило, будет способствовать тому, что производительность труда будет постоянно расти. Разные секторы, которые, в частности, связаны с ИИ, по прогнозам будут увеличивать темпы примерно в цифру 50%, чуть опережая рост «облачных» разработок. Эксперты подчеркивают, что расходы на искусственный интеллект вырастут в ближайшие пять лет до 127 миллиарда долларов.

Решение вышеперечисленных глобальных проблем является актуальной задачей для мира и для правительств абсолютно всех стран. От того, какие действия предпринимают власти в 2020 году, зависит не просто уровень жизни, а выживание людей.

Список использованных источников

1. Турбан Г.В. Международная торговля: тенденции развития и факторы роста // Экономический вестник университета. Сборник научных трудов ученых и аспирантов. – 2015. № 25-1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mezhdunarodnaya-torgovlya-tendentsii-razvitiya-i-factory-rosta> (дата обращения: 10.02.2021).

2. Мальганова И.Г. Мировая экономика и международные экономические отношения. Краткий конспект лекций // Казань. – 2014. URL: <https://kpfu.ru/portal/docs/F1001979507/lekcii.MEiMEO.pdf> (дата обращения: 10.02.2021).

3. Платонова И.Н., Ливенцев Н.Н., Костюнина Г.М., Буглай В.Б. Международные экономические отношения в эпоху глобализации // Издательство Проспект (Москва), 2012. – 334 с.

4. Козловский Е.А. Мировые рынки сырья и минерально-сырьевой комплекс СНГ в условиях глобализации // Пространство и Время. – 2010. – № 2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mirovyie-rynki-syrya-i-mineralno-syrievoy-kompleks-sng-v-usloviyah-globalizatsii> (дата обращения: 10.02.2021).

*Научный руководитель: З.Ф. Ибрагимова,
кандидат экономических наук, доцент.*

ГЛОБАЛИЗАЦИЯ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ: ИСТОРИЯ, ПЕРСПЕКТИВЫ, ПРОТИВОРЕЧИЯ

Данный доклад посвящен краткому исследованию процессов, протекающих в период глобализации. По нашему мнению, дихотомия самой глобализации поможет: во-первых, ретроспективно оценить пройденные этапы и сделать объективные выводы, во-вторых, построить перспективную модель развития на ближайшие десятилетия, исходя как из построенных выводов, так и из противоречий глобализации, которые сложились по большей мере из-за социально-экономической формации. Также при написании этой работы мы использовали мир-системный анализ для того, чтобы более полноценно отобразить процессы глобализации в масштабах планеты.

Ключевые слова: глобализация, унификация, детерминированная модель достижения эксцессы, деглобализация, НТР, логистические цепочки, экспансия, метрополия, мусорные полигоны, мир-системная теория, социально-экономическая формация, первичный сектор, технологическая отсталость.

Термин «глобализация» стал широко употребляться в 80-е годы 20 века. Это явление представляет некий исторический процесс, который появился в ответ на прогресс общества. Прежде всего этот термин знаменует собой интеграцию (культурную, экономическую, религиозную, политическую) разных обществ, их слияние и качественное изменение на локальных участках, выражающееся в построении новых связей и нивелировании старых. Как показывает история, одни из главнейших катализаторов глобализации – это дерегулирование, либерализация торговли, создание наднациональных структур и НТР. Говоря об НТР, мы понимаем модель, используемую профессором из США Робертом Гордоном [1]. Так, следуя этой модели, первая научно-техническая революция берет начало в 18 веке, а конкретней, в 1750 году с изобретением парового двигателя и строительством первых железных дорог. И продлилась она до конца первой трети 19 века. Вторая НТР (1870–1900 годы) берет начало во времена, когда были изобретены электричество и двигатель внутреннего сгорания. Третья НТР началась в 1960-е годы с появлением первых ЭВМ и промышленной робототехники, однако в глобальном плане она укрепилась в середине 1990-х годов, когда простые пользователи массово получили доступ в интернет, её завершение

относится к 2004 году. НТП также сыграл как эволюционную, так и революционную роль в становлении этой тенденции. Ретроспективное осмысление начала глобализации может предоставить перспективную, детерминированную, модель развития и достижения эксцессы. Мы полагаем, что глобализация на определенных этапах конечна, более того она неравномерна. В некоторых областях интеграция идет бурными темпами, а в некоторых только зарождается. Вслед за прохождением эксцессы, которая будет выражена унификацией и интеграцией всех элементов, начнется угасание. Один из атрибутов глобализации — это денационализация и утрата коренной культуры, религии, обычаев. Так, по соотношению числа мигрантов к населению страны лидируют ОАЭ – более 88% всего населения – мигранты, Кувейт – 75%, Катар – 65% [2]. Стоит сказать, что на разных этапах становления и развития глобализации ее участники будут преследовать разные цели. На данный момент цель участников глобализации – расширение рынков, создание, упрочнение и облегчение логистических цепочек. Конечно, есть и те, кто являются бенефициарами всех этих процессов. Передел рынка сулит немалую прибыль владельцам капитала, которые вовремя успели среагировать на те объективные условия, которые сложились из малых субъективных факторов. Изменение в структуре доходов граждан той или иной страны ускоряет либо же замедляет интеграцию в мировые процессы, проявляющую себя в глобализации. В случае угасаний этих процессов интеграцию, а то и вовсе их отсутствия, порождается обратный эффект - деглобализация. Немалую роль в деглобализации играют войны, кризисы, снижение доходов населения, влияние одного или нескольких из перечисленных факторов значительно изменяют сложившиеся правила и устои "прошлого общества", создавая новые центры и периферию в процессе новой интеграции. Актуальный пример деглобализации, которая протекает на сегодняшний день – это последствия инфекции COVID-2019, из-за которой, по прогнозам Лоранс Бун из (ОЭСЕР), суммарный ущерб мировой экономике составит семь триллионов долларов к концу 2021 года, а на восстановление прежней жизни уйдут годы [3]. У каждого явления есть как свои плюсы, так и свои минусы. Рассмотрим их более подробно для анализа сегодняшней ситуации.

К позитивным сторонам процесса глобализации можно отнести:

1. Разнообразие товаров и услуг, а также ускорение их доставки. Построение новых связей между разными странами открывает и новые рынки сбыта продукции. Естественно, регион, где, во-первых, себестоимость производства будет ниже, чем в других, во-вторых, будут сформировавшиеся условия такие как: менталитет населения, разумная политика руководства, производственная база и т.д., окажется в центре,

представляя из себя метрополию в области производства по отношению ко всему миру. Такое государство, как Китай, сохраняет позицию крупнейшего в мире промышленно-производственного центра уже 11 лет подряд, обеспечивая около 30% мирового промышленного производства [4]. Если же говорить об ускорении доставки и указывать определенный участок, то речь пойдет о Транссибирской магистрали (трансконтинентальной железной дороге), которая проходит через Россию и второй Евразийский континентальный мост, проходящий через Казахстан. Поезда по этому самому длинному в мире грузовому железнодорожному маршруту из Китая в Германию будут идти 15 дней, что в два раза быстрее чем по морскому маршруту через Суэцкий канал. В январе 2017 года Китай отправил первый поезд в Соединённое Королевство по маршруту через Казахстан, Россию, Белоруссию, Польшу, Германию, Бельгию и Францию. В пути он находился 18 дней. Однако, морские перевозки составляют подавляющее большинство логистических связей между Западом и Востоком, даже несмотря на то, что груз добирается до места назначения за 45 суток. Наземный путь популярностью в данный момент не пользуется, несмотря на то что это один из древнейших путей в мире. Азиатский банк развития утверждает, что по маршруту, проходящему по странам Центральной Азии – региону, когда-то находившемуся в центре торговых путей – осуществляется менее 1% товарообмена между странами Европы и Азии [5]. Исходя из этого, можно сделать вывод – глобализация изменила пути доставки груза, пожертвовав временем доставки в угоду количеству. Транспортировочные возможности контейнеровоза, на подобии MSC Gulsun, в разы превышают железнодорожную инфраструктуру как в количестве, так и в цене. Конечно, доставка груза по морю не обходится и без проблем. Так как морская перевозка в сравнении с другими относительно недорога, существует перегруженность морских портов. Наиболее остро эта проблема стоит в Китае - недостаточная пропускная способность морских портов приводит к увеличению суммарного времени доставки контейнеров из Китая в Европу и США. Еще одна проблема – это пропускная способность Суэцкого канала, и напряженность на Ближнем востоке, что может привести к сбоям в системе доставок. Еще один тип перевозок, значение которого так же было нивелировано в процессе глобализации — это авиаперевозки. В силу своей дороговизны как в плане обслуживания, так и в плане эксплуатации, транспортные самолеты подходят только для скоростной доставки очень ценных грузов. Исходя из эмпирических данных, полученных в результате эволюции глобализации, мы получили апостериорные знания, из которых вытекает, что в ближайшие десятилетия, до изобретения более экономичных (и в плане издержек, и в

плане времени) вариантов транспортировки груза, доминирующее положение в сфере доставок будут занимать морские перевозки. Да, действительно, проблемы с Суэцким каналом из-за напряженности на Ближнем востоке могут возникать, но также есть вероятность, что такие же проблемы не постигнут Транссибирскую магистраль, или другие пути доставки, что так же отразится и использовании маршрутов на воздушном пространстве

2. Информационный прорыв и межконтинентальная связь. Буквально пару сотен лет назад относительно "свежая" информация считалась таковой, если с момента события прошло несколько лет. На данном же этапе времени, эволюция в сфере информационного характера приняла не только временные рамки (так в сегодняшнем обществе недельные новости стали относительно устаревшими), но и глобальные черты, проявляющие себя в известности тех или иных событий, происходящих на другом конце Земли буквально в прямом эфире. Немаловажную роль в этих процессах сыграли подводные коммуникационные кабели, по которым проходит около 99% международного трафика данных, который пересекает океаны [6]. Единственный континент, до которого этот кабель не дошел это - Антарктида. Таким образом, подключение к большей магистральной сети интернет с высокой пропускной способностью, обеспечиваемой оптоволоконным кабелем, все ещё остается невыполнимой экономической и технической проблемой на этом континенте. Но есть и другой вид передачи данных на более далекие расстояния – использование спутников. Не имея возможности физического подключения к сети, местные исследовательские станции полагаются на эту технологию. Однако, есть и минусы в этой модели: по статистике на орбите находится около 1000 спутников, но даже этого не хватает для того, чтобы, во-первых, передавать данные быстрее чем оптоволоконные кабели, которые проводят сигнал практически со скоростью света, во-вторых, обеспечить передачу данных без задержек и повреждений. Эти факторы очень важны в современном интегрирующемся мире, где потребление интернет-трафика на одного человека за пять лет выросло в три раза, а на начало 2020 году почти 60% мирового населения уже могут общаться онлайн, причем количество растет с каждым днем.

3. Распространение технологий. Как пример, для этого пункта отлично подойдет массовое распространение электричества и источников тока, в целях облегчения жизни. Одним из больших достижений глобализации на данный момент является электрификация практически всей планеты. Благодаря экспансии и интеграций технологий, население получило доступ не только к свету в ночные часы, но и другим имплицитным на первый взгляд вещам – начиная от интернета и

заканчивая электромобилем. Да, на сегодняшний день еще не все люди получили доступ к такому благу – около 13% населения Земли, а это около 1млрд. человек, живут без электричества. В основном это жители стран из труднодоступных регионов Африки, а также Центральной и Южной Азии [7]. Но в то же время, доля людей, получающих доступ к электроэнергии, все время растет, и если эта тенденция продолжится, то примерно к 2030 году половина из этого миллиарда сможет беспрепятственно пользоваться этим благом.

4. Ликвидация технологической отсталости и повышение роли города. Расширение рынков, индустриализация и увеличение спроса – все эти факторы, которые сопровождали глобализацию, требовали немало рабочих рук. Повышение уровня жизни (естественно не сразу) и урбанизация городов, стали еще большим толчком процессов глобализации, вовлекающих в себя весь мир.

На сегодняшний момент невозможна ситуация, когда в одной части земли идет активная экспансия и НТР, а в другой стая аборигенов пытаются трением развести костер, где дома построены в самом прямом смысле из грязи и палок. Конечно, на локальных участках может быть так, что по технологической части одни страны уступают другим. Но в современных условиях это расстояние преодолевается в худшем случае за десятки лет. Вспомнить тот же СССР, где в самом начале развития подавляющее количество населения было оснащено сохой и в лучшем случае лошадью. Но уже через пол века, преодолев техническую отсталость и достигнув уровня развитых стран, в 50-х было создано атомное оружие, а в 1961 году был совершен полет в космос. Отличным примером выступает так же и Китай, где в результате экономических реформ больше 850 миллионов человек были избавлены от нищеты за пол века [8]. Темпы экономического роста три десятилетия показывали двузначные цифры, а разрыв в уровне дохода на душу населения с показателем в США сократился с 60 раз до 10 [9].

Не стоит забывать, что такая производственная база в Китае была бы невозможна, если бы СССР не оказывал всяческую помощь дружественному режиму: финансовую, технологическую, информационную.

Так как информация в социалистических странах передавалась свободно, будучи собственностью государства, стало возможно практически с нуля создать тот "производственный фундамент", на котором до сих пор стоит китайская экономика. Естественно, авторское право при этом учитывалось, но этому не придавалось такого большого значения в плане его рентабельности. Стоит добавить, что многие корабли, дома и фабрики в КНР строятся по советским чертежам до сих пор [10].

5. Попытки выхода за пределы земли. Количественное изменение, выраженное в экспансии и открытии новых территорий, преобразуется в качественное изменение, где все открытые территории начинают преобразовываться. Фактически территориальная экспансия по планете уже завершена, меняться будут только границы государств и национальности, выраженные в демаркации, сессией на разных этапах и сменой преобладающего культурного слоя. Далее, наряду с дележом уже созданного в процессе частичной деглобализацией и с последующим после этого периода новым витком интеграционных процессов на основе вновь создаваемых, но принципиально новых межгосударственных отношений, остается только выход за пределы земли и освоение космического пространства.

Наряду с позитивными сторонами, необходимо отметить и ряд негативных последствий процесса глобализации:

1. Деиндустриализация и увеличение безработицы в странах с высокой оплатой труда. Миграция рабочих. В связи с этим, имеет место быть миграция рабочих в страны с более высокой оплатой труда, и появления нового класса прекариата, а также укрупнение уже ранее известного люмпен-пролетариата. Это ведет к снижению себестоимости производства - так как рабочий из более нищей страны готов на "любую" степень эксплуатации, лишь бы эти условия не были хуже, чем в его стране. Этот процесс вызывает некоторые противоречия с уже живущим на данной территории коренным населением. Таким образом, некоторые страны могут способствовать притоку "дешевых" рабочих и восстановить свое развитие. В качестве примера можно привести Индию, где за последние 20 лет уровень бедности снизился вдвое, но и эксплуатация детей в совокупности с применением принудительных мер к труду возросла в разы [11].

2. Расширение капитала с последующей монополизацией отраслей, что влечет за собой практически во всех случаях необоснованный рост цен. После того как корпорация захватит весь внутренний рынок в определенной стране, происходит органическое изменение, которое выражается в создании ТНК. Сформировавшаяся ТНК уже не представляет национальный капитал и не нацелена на благосостояние конкретной нации, ее цель, как и ее структура, качественно изменены на продолжение экспансии и извлечение прибыли из любой ситуации. Фактически в 20–21 веках транснациональные корпорации стали проводником глобализации. На данный момент в целом ТНК обеспечивают около 50% мирового промышленного производства, причем на эти корпорации приходится более 70% мировой торговли [12]. Они оказывают большое влияние в регионах, так как имеют обширные финансовые средства, связи с

общественностью, политическое лобби. А по данным экспертов ВВС, около 300 крупнейших ТНК в мире владеют как минимум четвертью от всех производственных мощностей, общей стоимостью примерно в пять триллионов долларов [13]. Для того чтобы не казаться полным монополистом в своей области, капитал придает себе черты свободного ранка – благодаря разнообразию брендов с последующим искусственным выбором, как в случае с Coca-Cola и Pepsi, где потребители кроме ортофосфорной кислоты, углекислоты и ряда других компонентов не получают ничего, кроме различия в разной упаковке и рекламе. Естественно, нельзя во всем этом винить глобализацию, так как ее формы могут принимать разный характер, но в данном случае человечество пошло по этому направлению. В связи с этим образуется резкий рост неравенства между людьми в имущественной форме. Если установить границы между бедным и богатым, то самая худшая форма бедности это рабство, ниже уже не обеднеть, а вот с границей богатых все намного интереснее. Если взять в пример землю, то раньше человек был закован в границы собственного племени, государства, империи, республики. Выход капитала за пределы сулил большой риск потери имущества, не сопоставимый с возможностями экспроприации. Однако, в связи с глобализацией, которая включает в себя и территориальную свободу капитала, пока глобализация будет качественно преобразовываться, будет повышаться и граница богатства на одного: человека, корпорацию, нацию и т.д. Процессы глобализации в существе своем должны были (как это полагалось раньше) способствовать снижению имущественного неравенства в мире. Однако никакого снижения не произошло, а на локальных участках неравенство, наоборот, растет. По данным международной организации Oxfam, всего 1% населения владеет 99% богатств Земли. В связи с этим можно выделить третий пункт.

3. Появление метрополий и центров консолидации капитала. Мир-системная теория. В связи с переделом земель и ресурсов естественным образом должны были появиться центры их консолидации. Если Китай выступает "фабрикой мира", то такие страны как: США, Швейцария, Великобритания и т.д. выступают неким "кошельком" мира. В основном такие центры появились в результате Второй мировой войны, когда подавляющее большинство стран понесли убытки из-за военных действий, которые прямо или косвенно ухудшили их положение, но некоторые страны, в особенности США, снова стали набирать обороты, особенно в области финансов и промышленного производства. Центр - зона экономического, военно-политического и культурно-технологического преобладания в системе. Удерживая ряд важнейших монополий, центр консолидирует материальные блага, лидирует в политико-идеологической

сфере, в значительной мере перераспределяет ресурсы внутри системы и транслирует на нее свои культурные образцы [14]. Периферия – преимущественно отсталые и отдаленные от центра сообщества и экономики, в которых преобладают традиционалистские формы производства и социальной организации. Периферия является сосредоточением основного населения мир-системы, ресурсов, неквалифицированного труда. Она находится в подчиненном и зависимом положении от ядра, подвергается эксплуатации. Однако, периферия является потенциальным источником угроз для центра в период утраты гегемонии [15]. Таких метрополий, согласно мир-системной теории, не может быть много – иначе будет накоплено недостаточно капитала для распределения по одним каналам, но и не может быть мало – иначе эффективность от вложений будет падать.

4. Загрязнение окружающей среды и "Торговля отходами". Доля переработки и утилизации сырья в СССР была 20%, в современной же России только 5%. Что и приводит к ситуации, где мусорные полигоны в России занимают размеры Дании или Бельгии [16]. В 2017 г. власти Китая запретили импорт иностранных отходов, которых шел преимущественно из США. В дальнейшем США начали перенаправлять эти отходы в страны третьего мира – Камбоджу, Лаос, Гану, Эфиопию, Кению, где наблюдение за экологической ситуацией, мягко говоря, не совершенно. Если приводить конкретные цифры, то объемы переработки пластмассы в Турции возросли в 2,8 раза всего за два года [17]. Стоит также упомянуть про всемирно известный материк из мусора – если его собрать, то площадь превысит размеры США. Если так будет продолжаться, то количество отходов в мировом океане может удвоиться к 2030 году [18]. Но тут в большей степени вина лежит не на глобализации, а в той социально-экономической системе, которая сопровождает глобализацию на данном этапе развития человечества, и нацелена эта система на извлечение прибыли любой ценой.

5. Глобальный характер кризисных явлений. Поскольку весь мир связан между собой торговыми узами, проблемы в одной части планеты порождает импульс, который вызывает проблемы в другой части. Этот импульс можно нивелировать благодаря: а) созданию новых торговых связей. Но тогда возникает вопрос, с кем и в какой форме проводить интеграцию, если весь мир уже связан узами глобализации; б) протекционистским мерам, направленным на ограждение от нежелательных интервенций, в виде импульсов кризиса с других частей земли. В таком контексте хорошим примером выступал СССР и весь мир. Во время великой депрессии конца 20-х начала 30-х годов в Америке промышленное производство упало на 46%, в Германии – на 41%, во

Франции – на 24%, в Великобритании – на 23%. Безработица возросла в разы, в США отмечалась дефляция более чем на 30%, мировая торговля сократилась более чем на 50%. И все это продолжалось вплоть до Второй мировой войны. В "закрывшемся" же СССР выработка электроэнергии в 1932 году по сравнению с 1913 годом увеличилась почти в 7 раз. В 30-х годах было введено всеобщее начальное образование, а в городах обязательное семилетнее. Прирост ВВП в течение 1928–40-х годов, по оценке В. А. Мельянцева, составил около 4,6 % в год.

б. Мировые войны. Неизбежность войн между людьми никто отрицать не будет, но если до становления глобализации это были локальные конфликты где количество участников не достигало и миллиона человек, то в самый разгар и под рассвет глобализации к 20 веку, конфронтации между странами стали усиливаться что привело к двум мировым войнам, совокупные потери в которых в связи с боевыми действиями за несколько лет составили около 100 млн. человек.

Подводя итоги, можно сказать, что в преобладающем своем большинстве как минусы, так и плюсы от глобализации зависят не столько от нее, сколько от социально-экономической формации, в которой эта глобализация протекает. Одним из важнейших противоречий в глобализации является низкая оплата труда рабочим, что увеличивает неравенство между людьми, а в последствии снижает спрос и качество товаров. Для того чтобы поддерживать спрос нужно, во-первых, создать рабочие места, во-вторых, стимулировать приток инвестиций в производственный сектор для создания и обновления основных средств производства (если взять Украину, то уровень износа основных фондов производства достигает 60% [19]). Вместо этого практически все средства из государственных и частных инвестиций бесконтрольно идут на финансовые рынки, где доходность превышает первичный и вторичный сектор экономики в разы. В связи с этим в таких странах происходит деиндустриализация, что загружает производственные мощности преимущественно в странах с развитой производственной базой и дешевой рабочей силой. Не стоит и забывать и о голоде: как показывает статистика около 9-10% населения планеты не получают нужного количества пищи для поддержания своего организма [20]. Казалось бы, в глобальном мире, где давным-давно известно о всех имеющихся ресурсах и производственных мощностях, должна преобладать модель, сочетающая в себе распределение благ и производства ресурсов, как в отсталых странах, так и в странах индустриальных. Однако, на деле все обстоит по-другому, передел рынка в угоду рентабельности изымает ресурсы отсталых стран, перекачивая их в центры консолидации, предварительно обменивая их на мусор, тем самым оставляя сотни миллионов людей в отчаянном положении.

Список использованных источников

1. Научно-техническая революция. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%BE-%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F_%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B%D1%8E%D1%86%D0%B8%D1%8F
2. Как в Германии: сколько мигрантов в России. URL: <https://www.gazeta.ru/social/2019/10/10/12747578.shtml>
3. Оценен ущерб мировой экономике от коронавируса. URL: <https://lenta.ru/news/2020/09/17/mnogo/>
4. Китай 11 лет подряд остается лидером мирового промышленного производства. URL: <https://regnum.ru/news/economy/3206153.html>
5. Дорога длиной в два тысячелетия. URL: <http://erazvitie.org/article/doroga-dlinoj-v-2000-let>
6. Подводный коммуникационный кабель. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%8B%D0%B9_%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BC%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D1%8B%D0%B9_%D0%BA%D0%B0%D0%B1%D0%B5%D0%BB%D1%8C
7. 13% населения Земли живут без электричества. URL: <https://newizv.ru/news/society/02-05-2018/13-naseleniya-zemli-zhivut-bez-elektrichestva>
8. Китайское экономическое чудо: объясняем в графиках и цифрах. URL: <https://www.bbc.com/russian/features-49885983>
9. Страна, изменившая мир. URL: https://www.gazeta.ru/comments/2012/11/12_a_4848793.shtml
10. Страна, у которой получилось. Как устроено китайское экономическое чудо. URL: <http://silkwayrally.autonews.ru/strana-u-kotoroy-poluchilos>
11. Индия – лидер по эксплуатации детского труда. URL: <https://republic.ru/posts/1/132960>
12. Транснациональная компания. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BD%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%D1%8F_%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8F
13. Богатства Земли находятся в руках 1% населения. URL: <https://rg.ru/2016/01/19/bogachi.html>
14. Мир-системный подход. URL: <http://ponjatija.ru/node/13747>

15. ППС и системы торговли. URL: <https://finansialdenny.livejournal.com/>
16. Как маленькая страна: площадь свалок в России занимает огромную территорию. URL: <https://www.mk.ru/ecology/2019/11/29/kak-malenkaya-strana-ploshhad-svalok-v-rossii-zanimaet-ogromnuyu-territoriyu.html>
17. «Кучино» мира – куда США девают свой мусор. URL: <https://www.popmech.ru/science/492032-eksport-musora-iz-ssha-v-bednye-strany-rassledovanie-the-guardian/>
18. Количество пластиковых отходов в мировом океане может удвоиться к 2030 году. URL: <https://tass.ru/ekologiya/6191250>
19. В Украине степень износа основных фондов доходит до 60%. URL: <https://www.stockworld.com.ua/ru/news/v-ukrainie-stiepien-iznosa-osnovnykh-fondov-dokhodit-do-60>
20. Мировой голод не снижается в течение последних трех лет, а ожирение продолжает набирать обороты – доклад ООН. URL: <http://www.fao.org/news/story/ru/item/1201850/icode/>

*Научный руководитель: А.А. Задоя,
кандидат экономических наук, доцент.*

Dr. O. Chorna
PhD, Associate Professor
Modern College of Business and Studies, Muscat, Oman

FINANCIAL CONCERNS OF VARIOUS POPULATIONS DURING A PANDEMIC

The aim of the study is to find stable links between indicators reflecting the financial concerns of the population with such intergroup identifiers as gender, age, marital status, education, occupation, financial reserves and place of residence [1].

The study is based on a survey of 2,866 respondents, forming a sample that will allow to draw a conclusion about the general level of financial anxiety of the population during the crisis caused by the pandemic. The sampling technique is based on the convenience method and covers various population groups.

As a result of the study based on analysis of variance were revealed between key indicators of financial anxiety such as job loss and gender and marital status. At the same time, the relationship is absent in pairs of indicators based on education, occupation, the presence of real estate and place of residence.

The results of the study can be used in the long-term planning of government measures to support the population and will help to increase the effectiveness of government programs to protect the population from the

consequences of the crisis caused by the pandemic.

The practical implications of the study are the recommendations to state organizations working with especially crisis-sensitive segments of the population, which will reduce the level of financial anxiety. The study also made it possible to identify population groups that have felt the strong negative impact of lockdown and the pandemic in general [2].

The study is valuable because it is based on a large sample of data and analyzes the level of public concern during a pandemic.

Fear of losing a job varies greatly in the responses of men and women. The risk of losing a job or being unable to find a job if you are currently unemployed is much lower for men than for women. The average risk score for men ranges around 2.52, and for women 2.79, according to the responses of 1,190 men and 1,676 women. The significance level of test-F is 0.000, which indicates that the differences in the responses of men and women have a significant difference (Tabl. 1).

Analysis of variance for the factor "marital status" shows a significant difference between the answers of different groups for at least two categories, and the significance level of test-F is 0.007 (Tabl. 2).

According to the Multiple Benchmarking Analysis based on the LSD, Scheffe, Bonferroni, and Sidak tests, a significant difference exists for the answers of divorced people. The significance of the test is 0.002 for the pares Divorced / Single and Divorced / Married. The level of significance between the remaining pairs of the response is not significant and exceeds 5% (Tabl. 3).

According to the answers of 431 divorced people, which is 15% of the total sample, the level of fear about a possible loss of work is much higher than in other groups of respondents (Fig.1).

There were no significant differences in the responses of respondents divided into groups according to the level of education. The significance level of Test-F is much higher than the assigned 5% value and is 23.9%. The same answer is given by a multiple comparative analysis based on the tests of LSD, Scheffe, Bonferroni and Sidak, where all significance levels are above 5%. This indicates that the theoretical possibility of job loss does not depend on the level of education and is associated with other factors (Tabl.4).

Table 1

ANOVA for the dependent variable "Lost job (or, if out of work, finding employment)" by the factor "Gender "

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	51.149	1	51.149	56.471	.000
Within Groups	2594.089	2864	.906		
Total	2645.238	2865			

Table 2

ANOVA for the dependent variable "Lost job (or, if out of work, finding employment)" by the factor "Marital status"

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	11.065	3	3.688	4.007	.007
Within Groups	2634.173	2862	.920		
Total	2645.238	2865			

Table 3

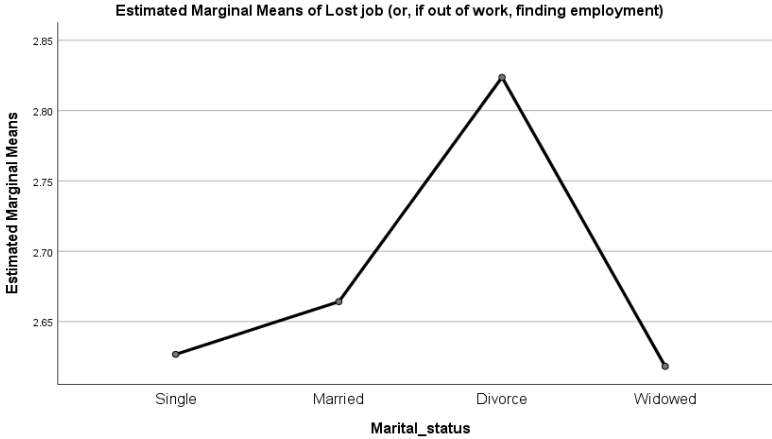
Multiple Comparisons for the dependent variable "Lost job (or, if out of work, finding employment)" by the factor "Marital status"

	(I) Marital status	(J) Marital status	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
LSD	Single	Married	-.037	.047	.429	-.13	.06
		Divorce	-.197*	.062	.002	-.32	-.07
		Widowed	.008	.136	.950	-.26	.28
	Married	Single	.037	.047	.429	-.06	.13
		Divorce	-.160*	.051	.002	-.26	-.06
		Widowed	.046	.131	.726	-.21	.30
	Divorce	Single	.197*	.062	.002	.07	.32
		Married	.160*	.051	.002	.06	.26
		Widowed	.205	.137	.135	-.06	.47
	Widowed	Single	-.008	.136	.950	-.28	.26
		Married	-.046	.131	.726	-.30	.21
		Divorce	-.205	.137	.135	-.47	.06

Table 4

ANOVA for the dependent variable "Lost job (or, if out of work, finding employment)" by the factor "Level of education"

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	5.087	4	1.272	1.378	.239
Within Groups	2640.151	2861	.923		
Total	2645.238	2865			

Fig. 1. Estimated marginal means for the variable "Lost job (or, if out of work, finding employment)" by the factor "Marital status"

There were also no significant differences in the responses of respondents divided into groups according to the number of children under 18 years of age whom they are taking care of. The significance level is much higher than 5%, which indicates that the presence of children does not cause the respondent to increase anxiety regarding a possible loss of work. Perhaps this situation is due to the fact that about 50% of respondents do not have children under 18 years of age (Tabl. 5).

Table 5

ANOVA for the dependent variable "Lost job (or, if out of work, finding employment)" by the factor "Number of children under 18 years of age"

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2.076	4	.519	.562	.690
Within Groups	2641.420	2860	.924		
Total	2643.496	2864			

The same situation is observed for the factor "Place of living", which is represented by cities divided by the number of inhabitants, as well as rural areas. The expected increase in unemployment during the crisis in small towns and villages does not stand out against the background of the same changes in large cities. The significance level in both the analysis of variance and the Multiple Comparisons based on the tests of LSD, Scheffe, Bonferroni and Sidak are significantly higher than 5% in all pairs studied (Tabl.6).

Table 6

ANOVA for the dependent variable "Lost job (or, if out of work, finding employment)" by the factor "Place of living"

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	4.603	6	.767	.831	.546
Within Groups	2640.635	2859	.924		
Total	2645.238	2865			

The most interesting fact is that owning property is also not a source of reducing the risk of job loss. As well as the presence of a mortgage or a situation where the respondent lives in a rented apartment and does not own other real estate. According to respondents' answers, 78.5% live either in their own apartment or in an apartment / house that belongs to one of the relatives. Only 48 respondents, or 1.67%, indicated that their property was in a mortgage, which in no way affected their fear of job loss.

References

1. Jacob S. Hacker, Philipp Rehm and Mark Schlesinger (2013). The Insecure American: Economic Experiences, Financial Worries, and Policy Attitudes. March 2013. Retrieved from: https://www.jstor.org/stable/43280688?read-now=1&seq=1#page_scan_tab_contents
2. Jacob S. Hacker, Philipp Rehm and Mark Schlesinger (2010). Standing on Shaky Ground Americans' Experiences with Economic Insecurity. December 2010. Retrieved from: <http://voices.washingtonpost.com/ezra-klein/ESI%20report%20embargo.pdf>

С. Федулова

*доктор економічних наук, професор
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний
університет», м. Дніпро, Україна*

**ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРОВОГО КАРКАСУ ЕКОНОМІЧНОГО
ЗРОСТАННЯ КРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ НАЯВНОСТІ ВОДНИХ
РЕСУРСІВ**

Пропоноване дослідження доводить існування значного впливу в майбутньому наявності водних ресурсів на економічний розвиток країни. Наведено світові статистичні дані щодо найбільшій загальної кількості внутрішніх поновлюваних водних ресурсів країн світу та їх взаємозв'язок з

формуванням ВВП. Доведено, що просторовий каркас економічного зростання у світлі глобалізації водних проблем визначається наявністю загальної кількості внутрішніх поновлюваних водних ресурсів.

Ключові слова: *економічне зростання, водні ресурси, водоемні технології, валовий внутрішній продукт.*

Вступ. Світові експерти вважають, що в майбутньому перевагу в економічному розвитку отримають країни, які володіють значною кількістю водних ресурсів, бо зможуть замінити ринки нафти та газу водоемними технологіями, а це насамперед, ринки продовольства. В умовах збільшення чисельності населення на планеті, країни, що зможуть дозволити собі водоемкі технології будуть диктувати свої умови, і це може збільшити загрозу національної безпеки країн, що не мають достатніх водних ресурсів.

Метою дослідження є визначення впливу наявності водних ресурсів на економічний розвиток країни.

Виклад результатів дослідження. Площа України щодо загальної світової земельної території становить менше 0,5 %, а за останніми даними, видобувається, переробляється та залучається до виробництва з України майже 5 % від світового обсягу мінерально-сировинних ресурсів [1]. Водні ресурси України все більшою мірою стають серйозною складовою національної безпеки. Україна належить до найменш водозабезпечених держав Європи.

В табл. 1 представлено 20 країн, які мають найбільшу в світі загальну кількість внутрішніх поновлюваних водних ресурсів за даними Продовольчої і сільськогосподарської організації Об'єднаних націй (ФАО).

Також, в табл. 1 подано порівняння з кількістю поновлюваних водних ресурсів на 1 особу по даних країнах (тобто, в українській термінології це значення наближено до «забезпеченість середньобагаторічним річковим стоком на 1 особу»). З представлених даних видно, що річковий стік по країнах є незмінним, але в розрахунку на одну особу по всіх представлених країнах він знижується (2014-2017 рр.), у зв'язку з ростом населення, крім України. В Україні з року в рік річковий стік на одну особу збільшується, так як населення України природньо зменшується.

До п'ятірки лідерів в світі зі значним відривом відносяться Бразилія, Росія, Канада, США, Китай (рис. 1). Також 9-ту позицію у цьому списку займає Індія. Тобто, так звані країни «БРІК» володіють найбільшими в світі водними ресурсами.

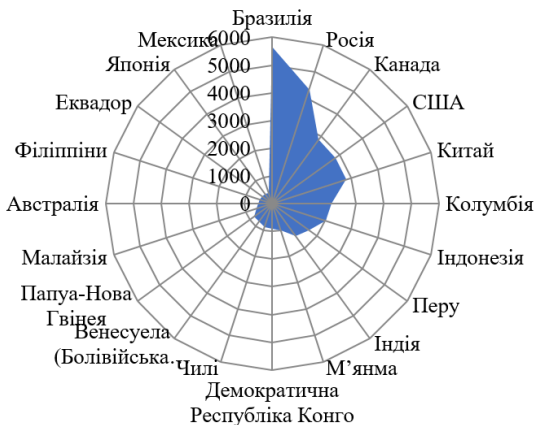
Таблиця 1

20 країн за найбільшою Загальною кількістю внутрішніх поновлюваних водних ресурсів

№ з/п	Країна	Загальна кількість внутрішніх поновлюваних водних ресурсів (10 ⁹ м ³ /рік), км ³ /рік		Всього поновлюваних водних ресурсів на 1 особу, тис. м ³ /рік	
		2014 р.	2017 р.	2014 р.	2017 р.
1	Бразилія	5661	5661	41,603	27,24
2	Росія	4312	4312	31,543	29,63
3	Канада	2850	2850	80,746	77,59
4	США	2818	2818	9,538	8,67
5	Китай	2813	2813	2,018	1,94
6	Колумбія	2145	2145	48,933	43,86
7	Індонезія	2019	2019	7,839	7,63
8	Перу	1641	1641	59,916	52,19
9	Індія	1446	1446	1,458	1,08
10	М'янма	1003	1003	21,671	18,79
11	Демократична Республіка Конго	900	900	18,009	11,06
12	Чилі	885	885	51,432	47,91
13	Венесуела (Болівійська республіка)	805	805	42,594	27,38
14	Папуа-Нова Гвінея	801	801	105,132	94,93
15	Малайзія	580	580	19,122	18,65
16	Австралія	492	492	20,527	20,01
17	Філіппіни	479	479	4,757	4,55
18	Еквадор	442,4	442,4	27,403	26,36
19	Японія	430	430	3,397	3,37
20	Мексика	409	409	3,637	3,28
21	Україна	55,1	55,1	1,21	1,24

Джерело: Офіційний сайт Продовольчої і сільськогосподарської організації Об'єднаних націй : <http://www.fao.org/aquastat/statistics> [2].

Україна, маючи всього 55,1 км³/рік загальної кількості внутрішніх поновлюваних водних ресурсів, ніяким чином не йде у порівняння з Бразилією – 5661 км³/рік, США – 2818 км³/рік, Китаєм – 2813 км³/рік, хоча є найбільшим експортером зернових в світі після США та Росії.

Рис. 1. 20 країн за найбільшою загальною кількістю внутрішніх поновлюваних водних ресурсів станом на 2014-2017 рр., км³/рік*
Побудовано автором за даними [2]

Варто зазначити, що загальні обсяги водних ресурсів не відображують повної картини наявності водоресурсного потенціалу. Головним показником є річковий стік на 1 особу. За розрахунками ФАО, в Україні загальний річковий стік складає 1,24 тис. м³/рік на 1 особу (даний розрахунок збігається з національними розрахунками – 1,24 тис. м³/рік на 1 особу у 2017 році), а от в Індії від складає 1,458 тис. м³/рік на 1 особу, що нижче мінімального значення – 1,7 тис. м³/рік на 1 особу (за європейськими оцінками). Так само і в Китаї з Японією, які, відповідно, мають – 2,018 тис. м³/рік на 1 особу та 3,397 тис. м³/рік на 1 особу. Не дуже велика кількість загального річкового стоку на 1 особу і в США – 9,538 тис. м³/рік на 1 особу. А от в таких країнах як *Бразилія* (41,603 тис. м³/рік на 1 особу), *Росія* (31,543 тис. м³/рік на 1 особу), *Канада* (80,746 тис. м³/рік на 1 особу) даний показник незрівнянно великий.

Таким чином, найбільшим водним потенціалом в світі, що в майбутньому може створити найсприятливіші умови економічного зростання, володіють Бразилія, Росія, Канада, Колумбія, Австралія та інші країни, що зазначені в табл. 1 (крім Китаю, Індії, Японії, Мексики та Філіппін).

В умовах наростаючих світових криз почалося формування багатополлярної моделі світоустрою. Багатополлярність сучасного світу та динамічність розвитку можна побачити і з дослідження формування ВВП країнами світу (табл. 2). На сам перед цікавить динаміка розвитку країн які мають найбільший запас водних ресурсів – Бразилія, Росія, Канада, США, Китай, Індія, Японія.

Таблиця 2

Номінальний ВВП, млрд дол. США

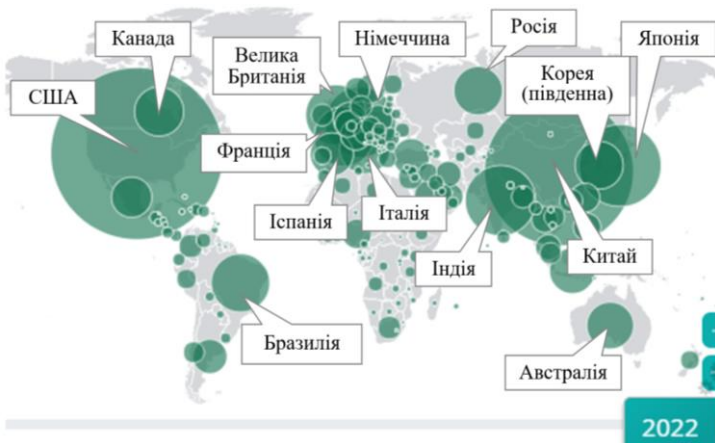
Країна	1980	1990	1997	2007	2017	2022
Франція	704,52	1278,67	1462,61	2666,81	2420,44	2815,34
Німеччина	850,64	1592,71	2221,74	3444,72	3423,29	3923,42
Іспанія	230,19	533,95	587,97	1481,4	1232,44	1451,81
Італія	483,59	1173,06	1240,58	2206,11	1807,43	1993,57
Велика Британія	601,14	1182,99	1537,56	3064,35	2496,76	2873,37
США	2862,48	5979,58	8608,53	14477,63	19417,14	23760,33
Радянський Союз	917,0	1773,0	-	-	-	-
Росія	немає даних	немає даних	435,11	1396,48	1560,71	1840,86
Україна	немає даних	немає даних	51,87	148,73	95,93	148,10
Японія	1099,7	3140,67	4415,72	4515,26	4841,22	5368,19
Індія	189,44	326,61	423,19	1238,7	2454,46	3935,27
Китай	305,35	398,62	965,32	3571,45	11795,3	17706,63
Австралія	163,09	323,92	426,67	949,16	1359,72	1709,81
Індонезія	99,3	138,26	260,68	470,14	1020,52	1615,56
Республіка Корея (Південна Корея)	65,22	279,22	557,55	1122,68	1498,08	1829,01
Бразилія	152,15	475,12	883,53	1397,11	2140,94	2676,27
Канада	273,79	593,96	652,83	1464,98	1600,27	1912,81
Мексика	234,62	298,04	480,56	1043,47	987,31	1283,97

Джерело: За даними Міжнародного валютного фонду : <http://www.imf.org/external/datamapper/NGDPD@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD/RUS/UKR> [3]

¹ Дані ВВП по Радянському Союзу [4, с. 52]

Вже у 1997 р. світ стає помітно багатополярним. Темпи зростання таких полюсів як США та Японія дещо знизилися, а Радянський Союз і взагалі зник як єдина держава. Натомість набирають оберти у своєму розвитку такі держави як Франція, Німеччина, Велика Британія, Італія, Китай, Корея (південна), Бразилія.

За прогнозами Міжнародного валютного фонду до 2022 року тенденції розвитку та багатополярності світоустрою збережуться та дещо посиляться в тих же позиціях (рис. 2).

Рис. 2. Прогнозований номінальний ВВП у 2022 р., млрд дол. США

Джерело: за даними Міжнародного валютного фонду: <http://www.imf.org/external/datamapper/NGDPD@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD/RUS/UKR> [3]

З табл. 2 зрозуміло, що найстабільніший розвиток, без відчутних впливів криз мають: США, Китай, Японія, Індія, Корея (південна), Індонезія.

Важливо те, що усі перелічені країни, крім Кореї (південної), входять до 20-ки країн за Загальною кількістю внутрішніх поновлюваних водних ресурсів, тобто ці країни мають найбільші запаси водних ресурсів в світі. А це означає, що вони у найближчому майбутньому зможуть утримувати водоемні технології і стануть лідерами, які будуть диктувати умови на світових водних ринках. Що може також стати загрозою для економічної безпеки України.

Грунтуючись на отриманих фактах та працях П. Потье, автором дослідження доведено закономірність «принципу глобальності водних проблем», а саме: осі (коридори) розвитку регіону, які визначають разом з полюсами зростання просторовий каркас економічного зростання, в світлі глобалізації водних проблем, визначаються наявністю загальної кількості внутрішніх поновлюваних водних ресурсів.

Висновки. Виконано оцінку впливу просторової безперервності економіки та глобалізації водних проблем на розвиток регіональних соціально-економічних систем на основі зіставленні росту економіки з наявністю водного потенціалу території. Актуалізується, на сам перед, динаміка розвитку країн які мають найбільший запас водних ресурсів – Бразилія, Росія, Канада, США, Китай, Індія, Японія.

Виявлено, що усі перелічені країни, крім Кореї (південної), входять до 20 країн за загальною кількістю внутрішніх поновлюваних водних ресурсів, тобто ці країни мають найбільші запаси водних ресурсів в світі. А це означає, що вони у найближчому майбутньому зможуть утримувати водоемні технології і стануть лідерами, які будуть диктувати умови на світових водних ринках. Що може також стати загрозою для економічної безпеки України.

Треба зазначити, що одна з країн сусідить з Україною, мова йде про Росію. Це означає, що вона може мати значний вплив на формування та розвиток економіки держави та її регіональних соціально-економічних систем і це потрібно обов'язково мати на увазі.

Список використаних джерел

1. Яцик А.В., Томільцева А.І., Мокін В.Б. та ін. Екологічні основи управління водними ресурсами : навч. посіб. К. : Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. 200 с.

2. Офіційний сайт Продовольчої і сільськогосподарської організації Об'єднаних націй (ФАО) // Офіційний сайт Продовольчої і сільськогосподарської організації Об'єднаних націй. URL : <http://www.fao.org>

3. Nominal GDP. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. URL : <http://www.imf.org/external/datamapper/NGDPD@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD/RUS/UKR>

4. Калабеков И.Г. СССР и страны мира в цифрах. Справочное издание. М., 2017. 296 с.

L. Shirinzada
ADA University, Azerbaijan

GLOBALIZATION AND EDUCATION: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

Globalization and its influences on education are critical trends that affect the world deeply in new millennium. Learning and teaching are at the heart of the change which radically influence the modern world, and its areas such as science, technology, economics, and culture. Consequently, education becomes the foundation and critical operating power of economy, social progress, and human development. On the other hand, globalization affects education by breaking the boundaries of space, time via advanced information and communication technologies, encourages explorations for more effective

learning, creates an innovative system of knowledge, supports educational policy makers, and practitioners for the purpose of reorganizing education and wires mechanisms for the exchange of ideas and experiences in the use of educational technologies. It also supports working closely in teams which requires educators to develop skills in-group dynamics, compromise, debate, persuade, organize, and obtain educational leadership and management skills. It should be noted that not only educators but also all learners who are involved in modern education get influenced by educational globalization and it enhances the student's ability to acquire, to access, to assess, to adopt, and to apply knowledge, to think independently, to collaborate with stakeholders, and to exercise relevant judgments.

Key words: globalization, education, international influence, countries, economic growth, advancement, e-learning.

Introduction

This paper investigates the concept of globalization, analyzes its positive and negative impacts on education, demonstrates various perspectives on globalized education, explores the connection of globalized education with online education, and discusses the impact of globalized education on economic growth by giving several examples from Azerbaijani context.

Methodology

The methodology of this conceptual research paper consists of the investigation of primary and secondary sources of information. Primary data of the research was gathered and reviewed from previous research papers, evaluations, and assessments, case studies via websites and literature review. Secondary data was collected from the author's observation of educational policy papers, documents, official reports, and statistics. Research was conducted by in-depth analysis of concepts and ideas on globalization and education. Author utilized analytical tools, frameworks to make conceptual distinctions and referred to literature for supporting the claims and organizing the practical ideas.

Discussion

Conceptualizing Globalization

There is no question that globalization is a changing and complex notion that is challenging to operationalize due to various definitions and theoretical justifications (Drori, Meyer & Hwang, 2006). Consequently, every scholar defines the term globalization differently and because of its intricacy that contains far-reaching effects in each context causes several debates among scholars. Eggins and Society for Research into Higher Education (2003) define

globalization as a multifaceted process that involves transformation, adaptation, and development of values, beliefs, knowledge, technology, and behavioral norms across countries. Globalization affected many areas of human life, especially education. In 20th century, a lot of developing countries have progressed in available educational resources due to the access of organizations from the West. After that, many educators believed that globalization is a vital prospect for the people living in developing countries for improving their skills and norms of national educational system. However, some thought that globalization has harmful effects, and it is a modern adaptation of cultural colonialism which may lead to the establishment of a collective, basically Western civilization (Lee & Caldwell, 2011). Today, in 21st century, globalization is in a completely different form and contains diverse aspects compared with globalization in 20th century (Fig. 1).

Positive and Negative influence of Globalization on Education

Globalization has enlarging opportunities which results in positive transformations of education. Firstly, access to schools has been enhanced and because of that students are increasingly becoming prepared for multinational roles. Secondly, working together in a multicultural environment allows students to acquire new knowledge and make sense of new and unfamiliar situations by applying that knowledge. This stimulates global awareness, cooperation, coordination, and tolerance towards cultural diversities across countries and regions. Thirdly, facilitating networks, global collaborations, and encouraging multi-cultural contributions at different concentrations among nations support students to grow and develop. Furthermore, teaching methods are more innovative, consistent, and widespread. Thus, students get more prepared to face adversity or circumstances they would not necessarily run into when receiving a more localized education (Elliott, Fourali & Issler, 2010). It creates new values and enhances efficiency through the global sharing and mutual support which help students to serve local needs and progress. Finally, globalized education enhances teamwork and the exchange of ideas among students (Jones, McCarney & Skolnik, 2005). As teamwork is crucial in the academic and business world (Major, 2015), learning to actively contribute is an asset for students. In particular, disadvantages of globalization may include growing inequalities and tensions between countries, cultures, and areas, expanding technical disparities and digital boundaries among developed and less developed countries, fostering the dominant traditions, ethnicities, and values of developed regions, and generating legitimate prospects for a few developed nations for a new-found type of colonization of developing countries.

Fig. 1. Overview on Globalization in 20th and 21st Century

Perspectives on Globalized Education

Globalization and its connection with education can be observed easily and they are extremely interconnected from historical view as well. First and foremost, historical processes that are categorized as vital precursors to political-economic globalization during the late contemporary colonial and imperialistic periods shaped the advancement and growth of “mass education”. In modern world, what we contemplate as education, mass schooling of students may be regarded as a primary example of globalization’s influence on education. Examples can include several non-Western settings that have traditional education which had been invented as small-scale, local community-based education, vocational/training education, and religious training (Wiggin & Hutchison, 2009). Today, “mass education” or education influenced by globalization majorly changed its structure and became an innovative process which clearly outlines education, policies, values, curriculum, assessment, pedagogy, educational organization, leadership, conceptions of the learner, and the teacher (Muller, 2000). Many scholars argue that globalization is an invaluable opportunity for the people living in developing countries since it allows educators and other people to raise skills, standards of education and they add that globalization in last 10 years had a relevant impact on the internationalization of key competencies definition and the diffusion of large-scale assessment of student's performance such as PISA, OECD, and influenced to the management of numerous educational organizations all over the world. Olszen, Codd and O’Neill (2004) believe that for integrating into the world economy, people should not only acquire the knowledge and tools of outdated

or traditional knowledge, but primarily, they should be capable of attaining new skills necessitated by a knowledge society. The rationale behind this belief is that individuals may contribute and benefit from globalization if they are endowed with knowledge, skills and with the capabilities and rights needed to pursue their livings. Raley and Preyer (2010) think that globalization's influence on education not only affects scholastic attributes of the people, but also influences to their personal development as a modern human being. Selwyn (2013) states that there are plenty of approaches by many scholars who attempt to frame the relationship between globalization and education and for persuasion they examine globalizations' perceived impact on countries' educational institutions, educational policies, and overall system. Similarly, to this idea, Lee and Caldwell (2011) mention that the most important concept in understanding the globalization's impact on education cannot be merely described as damaging or advantageous, nevertheless depends on countries' position, perspective, values, and priorities. Many educators who provide different theories about globalization's impact on education suggest various descriptions for how and why educational systems grow, develop, and modify globally (Lian, 2017; Majhanovich & Geo-Jaja, 2013; Muller, 2000; Raley & Preyer, 2010). While many investigators focus on power, dominance, dependency, and conflict over limited resources and prospects, some focus on functional processes of change through implicit and explicit mimicry, particularly of educational policies and forms across educational systems all over the world. Interestingly, the main idea of each theory is considered to be finding a dominant emphasis on critical and postmodern theories to explain global educational phenomena and find one reliable theory with effective explanatory scope and disciplinary range. Rhoads and Katalin (2011) assume that the truth regarding how and what globalization processes and practices are impacting contemporary education no doubt lies in concentrating in between the promises and the risks, depending on the context: is it the society, is it the educational level, or is the particular community, or else.

If we closely observe the world education system's progression for a few decades, we find everything is quite changed, if not drastically. In present age, education is not enclosed in a specific point as it was observed in earlier ages. For example, hundreds of universities are offering online courses and degree programs. Now education is available on the doorsteps, rigidity in earlier education became flexibility; the educational degree can be achieved while at work (Conrad & Openo, 2018). Such academic offerings provide students with profitable advantages in taking courses at higher educational institutions and pursue studies without having to come to campus (Major, 2015). All these happen due to the globalization effects (Selwyn, 2013). Lian (2017) states that it

is the globalization which empowers people to think in a rational and wider way, to see the higher profits, to utilize technology to do their task effectively, securely, and promptly. As an instance, in Azerbaijan, many educators began to examine the role of online education in response to the demand for globalization. Especially, in the wake of the COVID-19 pandemic that has forced thousands of educational organizations to shut down (Saavedra, 2020), Azerbaijan Ministry of Education applied centralized regulations for online learning in Azerbaijani educational system. Thus, online teaching has become a reality for many educational institutions that have been forced to teach virtually. Whole country for the first time experienced online education and government upheld the same rigor and based Azerbaijani curriculum's methodological and pedagogic facets and promoted the idea that "living in globalized world, online education should contain high level interactivity." Saavedra (2020) states that interactivity is conceptualized as a vital trait of learning practice and each online session should contain interactivity since it has a positive impact on the quality of computer-mediated instruction. In fact, interactivity is defined as students' active engagement in the sessions and demonstrating insights through participation during online class discussions. Worldwide educators advocate that in globalized world, through collaborative technology-mediated activities, faculty members may promote productive teaching outputs which promote learning and motivate students to continue improving their knowledge and skills (Altmann, Ebersberger, Mössenlechner & Wieser, 2019; Wiggan & Hutchison, 2009).

Education, globalization, and economic development in Azerbaijan

Education is also the driving force behind economic growth and human development (Aliyev & Gasimov, 2000). The application of policies of compulsory basic education for all and financing in quality education have meant governments and experts have been able to measure the impact on populations and the society as a whole (Anderson, Briggs, Burton & University of Leicester, 2001). That impact may be reflected on progress in health sector, reduction of child/teen mortality and growth in life expectancy etc. Similarly, education implies that populations become conscious about their constitutional rights and responsibilities as citizens and are thus able to partake eagerly in the creation and management of life in their communities (Bassett & Maldonado, 2009). Azerbaijani government has the duty in the field of education which aims to design the educational activities that have been developed according to strategic aims and to direct them with policies suitable for the aims. Moreover, education is a major area of government expenditure which has significant potential target for human resources (Khankishiyev, 2005). These strategic aims consist of letting the educators and learners obtain skills of new culture,

developing the ability of distinguishing intercultural differences, aiding people for criticizing from global perspectives, supporting people in understanding various cultures' impact, getting to know foreign educational institutions' activities, assisting educators and learners in realizing how attitudes are shaped and how they influence the behaviors in foreign contexts, helping them to obtain language skills who will work in different cultures, countries, providing the ability of working together with the people coming from different cultures to Azerbaijan, to develop the skill of multi-sided thinking by causing learners to gain the cultural sensitivity and experience, teaching manage multinational groups, and develop the way of thinking from individuality to globalized point of view.

Education policies take center stage in expanding the social sustainability of globalization (Jorge, 2014). They ascertain whether people develop the skills expected to share in the benefits from globalization. Presently, many low-educated people in powerful countries have a tendency to be expelled from this. Notwithstanding the significant probable advantages from the reprocess of ideas that globalization opens up, many poor countries are disqualified as they lack the skills required to adopt new technologies from abroad and to deal with the swiftly changing conditions that globalization brings about (Meyer, 2013). There is no silver bullet that could change this situation overnight, nonetheless a clear direction for needed reforms is that education policies have to create motivations for better educational outcomes, and that they have to focus on the knowledge and skills actually learned rather than on the simple educational outcomes which are out of use. Azerbaijani government fosters the idea that in a globalized world, we need to have a learner friendly education and to meet this requirement. Azerbaijanian institutions aim to deliver key skills that are required by the learners. These skills mainly include technological, application, personal skills, and scientific which may be abbreviated as TAPS. Scientific skills foster to acquire an understanding of scientific methods that are used either for analyzing or describing a fact in the course. This skill facilitates the development of analytical aptitude of the learner. Technological skills are about giving a broad overview of the various technologies implemented in the course which assist students to become more efficient to collect required data for the course. Additionally, students build comprehensions within himself/herself about the update technology. Application skills are considered to be the most significant skill. In order to meet the demands of the job in globalized world, graduates need an in-depth fundamental knowledge of their specialized fields, general knowledge of problem-solving techniques. Lastly, personal skills are developed through team projects, discussions, negotiations, presentations etc. throughout the course for developing learners' thinking on critical issues.

In every sense, education is one of the key underlying issues of economic advancement (Eicher & García-Peñalosa Cecilia, 2006). Therefore, without substantial investment in human capital, no country can achieve sustainable economic advancement. Wolf (2002) argue that education is an investment in human capital, similar to an investment in better equipment. The rationale behind this belief is that country's economy turns out to be more fruitful as the percentage of educated workers boosts because educated employees may more efficiently carry out duties that involve literacy and critical thinking in globalized world. The development of human capital is one of the most essential conditions in the process of successful integration of the economy into the global system. In recent years, important steps have been taken to develop education in Azerbaijan. The normative legal base of education has been improved, extensive measures have been taken on the basis of orders of the President of the Republic of Azerbaijan in the direction of normative legal base and technical support (Abdullayev & Baghirova, 2003). As mentioned before, education enhances people's understanding of themselves, world, enriches the quality of lives, directs to broad social improvements. More importantly, education boosts people's productivity and creativity and promotes entrepreneurship and technological advances which require financial and economic independence (Eicher & García-Peñalosa Cecilia, 2006). In addition, it tremendously plays a crucial role in securing economic and social progress and advancing income distribution. Taking into account these ideas, there is no coincidence that nations are usually ranked according to their economic power. The key to the economy is technology, the key to technology is in science, and the key to science is in education. Consequently, our economy is another form of education (Yusuf & Nabeshima, 2007). Education alone, of course cannot transform an economy. Both quantity and quality of investment, domestic, foreign, along with the overall policy form the key contributing factors of economic functioning (Spring, 2001). Thus, quality levels of policy making and of investment determinations is destined to be influenced by the education of both educational policy makers and educational managers. It should be noted that as a result of the socio-economic policy pursued in recent years, Azerbaijan has achieved high development, the level of well-being of the population has significantly improved, the level of poverty has been reduced to a minimum and the country has become in line of middle-income countries. The implemented reforms and large-scale infrastructure projects have created conditions for the reconstruction and sustainable development of socio-economic life. Modernization which comes along with the effects of globalization (Mancini, 2012) is primarily associated with the successful application of advanced technologies and management methods, innovations based on scientific achievements in the socio-economic life of the country. The priority for this is

to accelerate the integration of the country's economy into the world economy, as well as the development of human capital in the country, ensuring the acquisition of modern knowledge and skills (Stecher, Kirby & Rand Education Institute, 2004).

Wolf (2002) argues that it is vital to simplify what is intended to convey by “economic development” in education since it correlates with many branches of education. Slaughter and Leslie (1992) mention extremely valuable points related to this topic by stating that “...presently, it is observed that community advisers mention economic development in relation to higher education, they seem to have a fairly limited, investment as opposed to consumption, benefit in mind. Their attention appears drawn exclusively, or nearly so, to how higher education research can be translated into community jobs and related economic gains over the long term. There is an implied focus on indirect benefits – investment benefits – as opposed to direct benefits normally associated with consumption spending. Phrases such as “technology transfer” and “university – business partnerships” capture the essence of what seems intended or hoped for.” Additionally, it is highly probable that there is a correlation between the share of the public sector in GDP and regional development. Many research papers reveal that these relationships are related to the level of profitability of the regional economy (Majhanovich & Geo-Jaja, 2013). The point is that the pace and scale of economic development of low-income sectors depends on the nature of the existing financial, budgetary and tax systems of the state (McKeown-Moak, Mullin, 2014). Given the fact that low-income sectors of the regional economy are not attractive to private capital, it is understandable that the role of public enterprise finance in regional development is increasing (Slaughter & Leslie, 1992). In years gone by, Azerbaijan has experienced major economic revolution and progress since the country's independence in 1991. Azerbaijan's expanded economy disintegrated with the breakup of the Soviet Union, and by 1995 the gross domestic product (GDP) was only 37% of what it had been in 1989. However, despite a poverty rate of 49% as recently as 2001, Azerbaijan has promptly renovated itself into an upper middle-income country with a gross national income (GNI) per capita (Atlas method) of \$7,350 (2013), 1 GDP per capita of \$7,912.5 (2013), and a poverty rate of only 5% in 2013. Azerbaijan has also become a “high human development” country since 2010 under the Human Development Index (HDI) (Allahverdiyev, Gafarov & Ahmadov, 2007). Taking account all the mentioned, in the process of substantiating the priorities of innovative-intensive development of the regional economy, special attention should be paid to the following problems that still accompany the dynamic and sustainable development of Azerbaijan that might affect educational sector (Huseynov, 2005):

1. Poor financial condition of some investors and a significant part of production and service enterprises that are objects of investment.

2. Presence of normative-legal base of innovative-intensive development in the formation stage.

3. High level of investment risks due to the inertia of the mechanism of using the combined potential of regions with common potential in the priorities of innovation-intensive development due to institutional barriers, etc.

The process of globalization has fostered economic growth and advancement in many cases; however apprehensions have been articulated as to its sustainability from a social standpoint. There are indications that in developed countries, globalization has increased inequality of labor-market outcomes. While some developing republics have operated to take advantage of the prospects generated from the globalization process, others have not. Unquestionably, Republic of Azerbaijan is an active participant of globalization, the transformation of the economy into an integral part of the world economic system (Badalov, Maharramov & Gurbanov, 2003). This, in turn, has created a need to build the education system at the level of new requirements and create modern and advanced workforce. The rationale behind this is that an educated work force is necessary for long-run economic growth and a high standard of living. One of the most effective ways to decrease certain poverty and increase the intensity of economic mobility lies in the increasing the human capital of the underprivileged people (Hanushk & Woessmann, 2015). Therefore, the development and implementation of the Concept of Modern Education in our country has been identified as one of the strategic tasks of the state. The amount of funds allocated from the state budget for the development of education has also increased from year to year. The role of the budget in the financing of education can be characterized on the basis of the information presented in the table below (Table 1). As can be seen from the table, the amount of funds allocated from the budget to finance education has increased from year to year. Thus, in 2013, 1437.3 mln. AZN, and in 2015 – 1711.2 mln. AZN, which is 273.5 mln. AZN or 19.0 % more than in 2013. In 2016, 1830.2 mln. AZN, which is 119.0 mln. AZN or 7.0 % more than in 2015. In accordance with the main priorities of the productions to be implemented in the field of general education, the activities to create a healthy and effective educational environment, improve the quality of education and bring school management to the level of modern requirements were successfully continued in 2015. As can be seen, most of the education expenditures, i.e. 898.3 mln. manats or 52.5% to general education, 34.3 manats or 2.0% to primary vocational education, 44.6 mln. manats or 2.6 % to secondary special education, 165.6 mln. manats or 9.7 % to preschool education, 529.2 mln. manats or 30.9 % were allocated for applied research and other services in education.

Table 1

**Dynamics of budget expenditures in the development of education
(in million AZN).**

	2013		2014		2015		2016	
	Sum	Specific weight in %	Sum	Specific weight in %	Sum	Specific weight in %	Sum	Specific weight in %
Total state budget expenditures	19143,5	100	18708,0	100	21100,0	100	18495,0	100
Total education expenses	1437,7	7,5	1553,9	8,3	1711,2	8,1	1830,2	9,9

Taking into account all stated, the development and improvement of education in Azerbaijan are always in the center of attention as one of the priorities of the state's social policy. As in all areas of socio-economic development of Azerbaijan, significant progress has been made in the advancement of education. As a result of strengthening the material resources and technical foundation of education and reforms in education, significant changes have taken place, a number of purposeful works have been done to bring the level of education in line with international standards. President Mr. Ilham Aliyev's "... we must turn our material values and economic potential into human capital!" is directly related to the idea. As it covers all financial relations arising in the sphere of material production, enterprise finance is an integral part of the financial system and the material market (McKeown-Moak, Mullin, 2014). Likewise, market economy requires strong and stable corporate finance (Majhanovich & Geo-Jaja, 2013). Because of the scientific and technical progress, increasing the efficiency of production and so on is only possible on the basis of self-financing. It is known that the material and technical base and human resources of science and education in Azerbaijan were formed mainly during the twentieth century. Thanks to the special care of our great leader Mr. Heydar Aliyev in 1970-1980, a number of young students were sent to various universities of the USSR allowed the Republic to take a leading position in terms of providing highly qualified specialists. Rapid scientific and technological progress require employees working in modern production and service sectors to have a high level of specialized vocational education and culture. Acceleration of scientific and technical progress and on its basis the increase of social labor productivity of production and increase of national income are determined by the level of special qualification and vocational training of workers. Therefore, the state pays special attention to the creation of a unified system of education and vocational training. In recent years, attention has been paid to the development of educational financing in Azerbaijan, the strengthening of its material and technical base, the overhaul of schools, the construction of new school buildings which positively affect economic growth as well.

Conclusion

Globalization is a concept that is here to stay, continuously altering our world to which we have to adapt. The concept of globalization brings new attitudes and values into force and affects all the social, political, and economic structures and procedures that occur in education. Consequently, people are becoming to learn modern concepts and adopt themselves to new ways of modern living. Since education has an alliance with globalization, naturally, all the negative and positive effects of globalization affect educational market in many ways. Positively, as education is a fundamental basis of global stability, the advancement of diverse and multicultural awareness may integrate ideologies sourced from various societies in order to arrive at well-balanced conclusions regarding educational issues that surround the world as a whole. Globalization and education then may positively affect one another through shared goals of preparing young people for profitable opportunities. Currently, mainly developing, and rich countries are able to make new regulations in order to educate students according to the requirements of global world. Globalized education's requirements firstly demand modifications in educational structure, curriculum, and academic focus in order to prepare learners for the demands of the new economy. Consequently, all educators in globalized environment become prepared to think globally and act locally in matters relating to education. Probably, globalization's trends and tendencies call for a total re-invention or repackaging of the education. Educational system only will be modernized when the whole educational is meaningfully renovated, intellectually richer, and more demanding.

Acknowledgements

It is a genuine pleasure to thank to the members of The Department of Global Economics of Alfred Nobel University, Ukrainian Association of International Economists, as well as partner universities for organizing XXX International Scientific and Practical Conference.

It is my privilege to profusely thank my supervisor Doctor of Philology, Aynur Mammadzada for her enthusiastic guidance.

I express my sincere and deep gratitude to my family for their care, love, and support.

References

1. Abdullayev, Z.S. & Baghirova, Z.E. (2003). Müəssisənin iqtisadiyyatı. Baku.
2. Aliyev, A., Gasimov, N. (2000). Azərbaycanca əhalinin həyat səviyyəsinin yüksəldilməsinin aktual problemləri. Baku.

3. Allahverdiyev, H., Gafarov, K. & Ahmadov, A. (2007). Milli iqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsi. Baku.
4. Altmann, A., Ebersberger, B., Mössenlechner Claudia, & Wieser, D. (2019). The disruptive power of online education: Challenges, opportunities, responses. Emerald Publishing Limited
5. Anderson, L., Briggs, A. R. J., Burton, N., & University of Leicester. Educational Management Development Unit. (2001). Managing finance, resources, and stakeholders in education. Paul Chapman Publication
6. Badalov, S.S., Maharramov, R.B. & Gurbanov, F.E. (2003). Bütöçə sistemi. Baku.
7. Bassett, R. M., & Maldonado, A. (2009). International organizations and higher education policy thinking globally, acting locally? Routledge.
8. Conrad, D., & Openo, J. (2018). Assessment strategies for online learning: Engagement and authenticity. Athabasca University Press
9. Drori, G. S., Meyer, J. W., & Hwang, H. (2006). Globalization and organization: world society and organizational change. Oxford University Press.
10. Eggins, H., & Society for Research into Higher Education. (2003). Globalization and reform in higher education. Open University Press.
11. Eicher, T. S., & García-Peñalosa Cecilia. (2006). Institutions, development, and economic growth. MIT Press.
12. Elliott, G., Fourali, C., & Issler, S. (2010). Education and social change: connecting local and global perspectives. Continuum International Pub. Group.
13. Hanushek, E. A., & Woessmann, L. (2015). The knowledge capital of nations: education and the economics of growth. MIT Press.
14. Huseynov, T.A., (2005). Müəssisənin iqtisadiyyatı. "SƏDA" Publications, Baku.
15. Jones, G. A., McCarney, P. L., & Skolnik, M. L. (2005). Creating knowledge, strengthening nations: the changing role of higher education. University of Toronto Press.
16. Jorge, B., (2014). Globalization and its impacts on the quality of PhD education: forces and forms in doctoral education worldwide. Sense. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-94-6209-569-4>
17. Khankishiyev, B.A. (2005). Maliyyə nəzarəti. Baku.
18. Lee, J. C.K., & Caldwell, B. (2011). Changing schools in an era of globalization. Taylor & Francis.
19. Lian, A. (2017). Challenges in global learning: dealing with education issues from an international perspective. Cambridge Scholars Publishing.
20. Majhanovich, S., & Geo-JaJa, M. A. (2013). Economics, aid, and education: implications for development. Sense.

21. Major, C. H. (2015). *Teaching Online: A guide to theory, research, and practice*. Hopkins University Press.
22. Mancini, J. A. (2012). *Globalization: partnerships, modernization, and future perspectives*. NOVA Science Publishers.
23. McKeown-Moak, M. P., & Mullin, C. M. (2014). *Higher education finance research: policy, politics, and practice*. Information Age Publishing.
24. Meyer, H. D. (2013). *Fairness in access to higher education in a global perspective: reconciling excellence, efficiency, and justice*. Sense Publishers. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-94-6209-230-3>
25. Muller, J. (2000). *Reclaiming knowledge: social theory, curriculum, and education policy*. Routledge.
26. Olssen, M., Codd, J. A., & O'Neill, A. M. (2004). *Education policy: globalization, citizenship, and democracy*. Sage.
27. Raley, Y., & Preyer, G. (2010). *Philosophy of education in the era of globalization*. Routledge.
28. Rhoads, R. A., & Katalin, S. (2011). *Global citizenship and the university: advancing social life and relations in an interdependent world*. Stanford University Press.
29. Saavedra, J. (2020). *Educational Challenges and Opportunities of The Coronavirus Pandemic*. World Bank Blogs
30. Selwyn, N. (2013). *Education in a digital world: global perspectives on technology and education*. Routledge.
31. Slaughter, S.A., & Leslie, L.L. (1992) *Higher Education and Regional Development. The Economics of American Higher Education*. Springer, Dordrecht. DOI: https://doi.org/10.1007/978-94-011-2950-3_9
32. Spring, J. H. (2001). *Globalization and educational rights: an inter-civilizational analysis*. L. Erlbaum Associates.
33. Stecher, B. M., Kirby, S. N., & Rand Education Institute. (2004). *Organizational improvement and accountability: lessons for education from other sectors*. Rand Corporation
34. Wiggan, G. A., & Hutchison, C. B. (2009). *Global issues in education: pedagogy, policy, practice, and the minority experience*. Rowman & Littlefield Education.
35. Wolf, A. (2002). *Does education matter? Myths about education and economic growth*. Penguin.
36. Yusuf, S., & Nabeshima, K. (2007). *How universities promote economic growth*. World Bank.

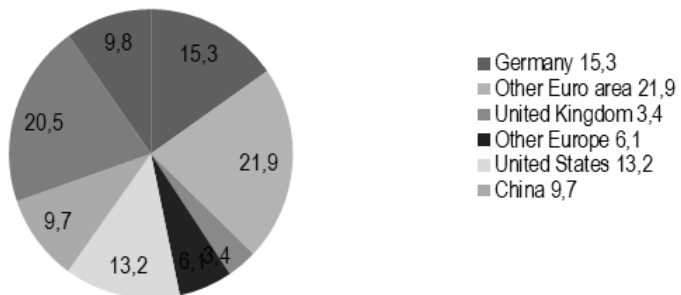
*Scientific supervision by: A. Mammadzada,
Doctor of Philology, Associate Professor.*

PHENOMENAL ECONOMY OF SWITZERLAND AND THE COVID-19 PANDEMIC IMPACT ON IT

The first association arising when you think about Switzerland is a prosperous, wealthy country inhabited by happy and satisfied people. And there are many reasons for this. Despite the small amount of natural resources, except for hydroelectric power, the Swiss Confederation is one of the richest and most developed world powers. It is an important partner for many developed countries, a leading global investor and a global banking center. A high standard of living and prosperity are directly related to the successful foreign economic activity of the country.

Key words: Switzerland, pandemic, covid 19, economic and social system.

Being a small landlocked European country with the scarcity of natural resources Switzerland, however, is an indisputable leader in many industries. It has common borders with Austria, Italy, Germany and Liechtenstein which are the main trade partner of Switzerland along with other EU countries (The strategic focus of Swiss foreign economic policy, 2005). Around 78% of Swiss imports are from the EU, while 43% of Swiss exports are destined for EU countries. The graphs (Fig.1; Fig.2) show the percentage of the Swiss export worldwide.

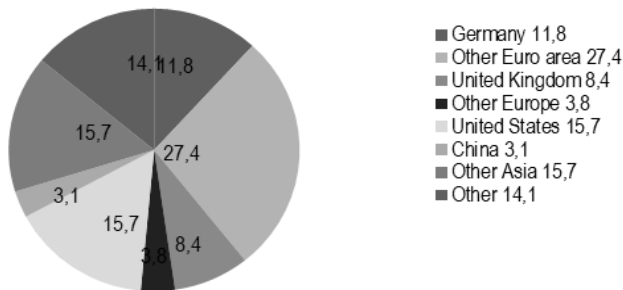

Fig. 1. Goods by destination

Source: (OECD Economic Surveys Switzerland, 2019)

Its unique political system and culture contribute to the reveal and expansion of the inner potential of individuals as well as commercial, governmental and political organizations. The hard work of many generations of entrepreneurs founded modern prosperity of the country. Not all of them were natives of Switzerland; it owes much of its success to immigrants, who now make up almost a third of the population (Switzerland, 2021).

The world's leading companies in numerous industries have been established in Switzerland, such as USB and Credit Suisse banks, Zurich Insurance Group, Glencore trade company, Nestlé, Coca-Cola HBC, Lindt & Sprüngli companies, Richemont и Swatch Group watchmakers. The country's cultural openness to the innovations and its upward democratic political system support entrepreneurship and help succeed in business.

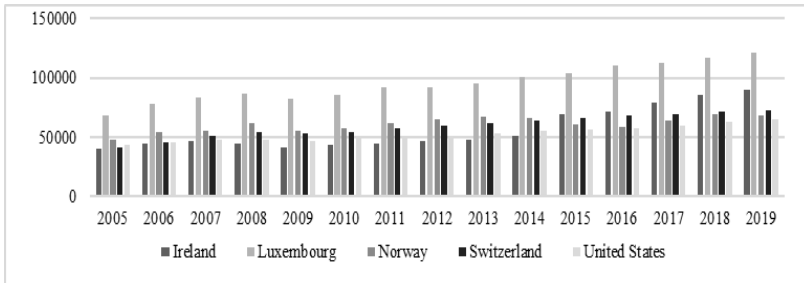

Fig.2. Services by destination

Source: (OECD Economic Surveys Switzerland, 2019)

The key factors that had a significant impact on Switzerland's development are its independence and neutrality. The Swiss government provides security, social protection and justice, otherwise, its interference in the privacy of its citizens is minimal. Taxes are levied by cantonal and municipal authorities, and most decisions on governmental issues are made by direct vote (GOING GLOBAL EXPORTING TO SWITZERLAND, 2019).

Nowadays Switzerland provides businesses with an excellent financial and political environment for commodity wholesale. The insurance and banking services bring Switzerland up to 11% of GDP. And the current position of Switzerland on gross domestic product (GDP) per capita in the world is among the top ten leaders, as we can see in the graph below (Fig.3).

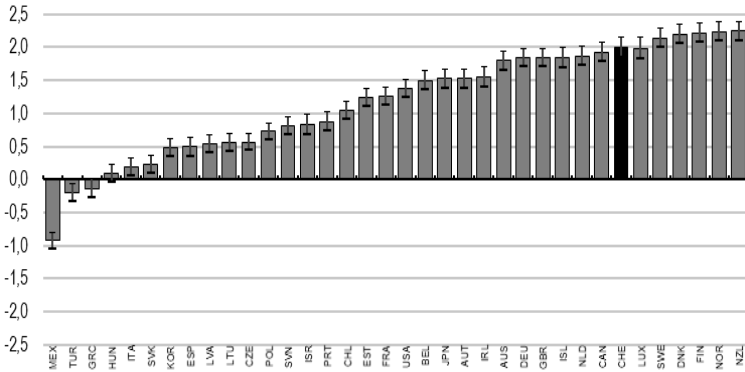

Fig. 3. GDP per capita (total US\$) in 5 World leading economies (2005-2019).

Source: (GDP and spending - Gross domestic product (GDP) – OECD Data, 2021)

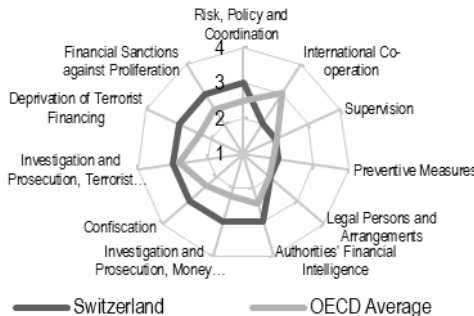
Up-to-date most competitive advantages of conducting business in Switzerland is the sustained and successful cooperation with foreign partners. Commercial and bankruptcy laws are applied consistently and efficiently. Switzerland is considered to be one of the least corrupted countries in the world. On the following graphs (Fig.4; Fig.5) we can also observe that the anti-money laundering policy of Switzerland is effective and the control of corruption is quite efficient comparing to other countries.

Three principal pillars of Swiss economy are its innovation methods (in such fields as mobility and transportation, health and life sciences, environment problems, production, computational science health and life and others), the country’s first-class scientific research institutions and its highly qualified labor force. Switzerland is a world leader in regard to innovations. Every year Switzerland spends nearly 3% of its GDP, more than CHF 18.5 billion (around EUR 15 billion or USD 20.6 billion), on research and development that is one of the highest values worldwide. Over three-quarters of this funding come from the private sector (COVID-19 Epidemic in Switzerland: Growth Prediction and Containment Strategy Using Artificial Intelligence and Big Data, 2020).

Fig. 4. Control of Corruption, 2017 Worldwide Governance Indicators (WGI) Scale: -2.5 (worst) to 2.5 (best)
Source: (OECD Economic Surveys Switzerland, 2019)

The Swiss economy has been hardly influenced by Covid-19 Pandemic lockdown, remote work and travel restrictions, albeit in a less extent than other countries. However, while the pharmaceutical industry during the crisis continues its work actively without any significant modifications, the watch industry has suffered the hardest strike since World War II (COVID-19 impact and response: Swiss industry perspectives, 2020).

Fig. 5. Anti-money laundering measures, scale: 1 (low effectiveness) – 4 (high effectiveness)
Source: (OECD Economic Surveys Switzerland, 2019)

Every economic year in Switzerland starts with the World Economic Forum (WEF) in Davos in January. Last year, the event, which was attended by US President Donald Trump, was covered by the media all around the world. But in 2021 it does not take place in Switzerland. It was decided by the WEF to hold its 50th anniversary congress in Singapore. The Swiss economy is losing millions of francs because of this. Moreover, the symbolic effect of this global event now moving to Singapore means that for Switzerland as an economic platform Asian competition is growing. Singapore is becoming an increasingly serious competitor, especially for Swiss banks. Since Swiss banking secrecy no longer persists, cash flow to Singapore has increased dramatically. The Asian market is getting stronger in many spheres. The Comprehensive Regional Economic Partnership Agreement (WFP) was the largest global trade agreement in history. The document, which was signed by China, Japan, South Korea, Australia and Indonesia, along with other countries, focuses on the economy. Such agreements are expected to affect Switzerland's highly developed commodities sector as well (The strategic focus of Swiss foreign economic policy, 2005).

The prospects for Swiss economy are clearly defined. According to the forecasts, the rise can be expected only in the second half of the current year. Switzerland is heavily dependent on its multi-national pharmaceutical companies. This fast-growing sector, which in the meantime accounts for almost 50% of Swiss exports, succeeded during the coronavirus pandemic, but even came out of it with a profit. Its role is expected to increase, and its share of Swiss GDP is going to exceed 10 percent. Other Swiss exports also cannot survive without the pharmaceutical industry. Everyone is looking forward to the large-scale vaccination planned in most northern hemisphere countries, so that the other spheres could revitalize and protect themselves in the case of losing their industrial activity and increasing unemployment (Swiss Trade During the COVID-19 Pandemic: An Early Appraisal, 2020).

This is especially essential for the watch industry, which was affected harder by the pandemic than other industries. Swiss watch exports fell by almost a quarter in six months in 2020. Meanwhile, despite being less known and visible than the watch industry, but much more important in terms of exports and workplaces in Switzerland, the field of mechanical engineering and instrumentation and metalworking suffered as well (Büchel, Legge, Pochon and Wegmüller, 2020).

However, in the long run, the pandemic could have a positive impact on the Swiss economy. For example, in terms of digital technologies and decentralized work, in global comparison, Switzerland was considered rather backward. In 2020, though, many enterprises in service sector as the

most important sector of the economy were forced to upgrade their activities, which helped them become more competitive internationally (Small country – big challenges Switzerland's monetary policy response to the coronavirus pandemic 2020 IMF Michel Camdessus Central Banking Lectur, 2020).

There are still many problems in Switzerland with the organization of decentralized remote work, though. This applies, for instance, to the legal framework and information security fields. The coronavirus pandemic has also changed attitudes towards food and the way it is purchased. The Swiss food company Nestlé reports that demand for plant-based foods as an alternative to meat and dairy products has risen sharply as people tried to eat healthy at home. Furthermore, outbreaks of Covid-19 coronavirus at meat plants got much publicity in the media. Meanwhile, there are numerous companies and startups in Switzerland that produce plant foods and reassess the future of agriculture. In 2021, the development of this trend and its significance for the dietary routine and the environment will be monitored deeply. Swiss startups, as well as food giants such as Nestlé, are also trying to find an alternative to plastic packaging, which has been shown to remain increasingly alarming for the environment. This year the new inventions and researches concerning biologically pure natural materials are going to be observed to help solve the problem of packaging, pesticides, food waste, etc (What will last? The long-term implications of COVID-19, 2021).

The Covid-19 pandemic has also accelerated the automatization of certain tasks, using robots and artificial intelligence. In 2020, when the opportunity to travel and meet each other was limited, Swiss tend to spend more time in the mountains and closer to nature, where social distance could be maintained easier. And the project on implementation of the major infrastructure projects in the mountains, such as a new high-speed cable car to one of the most visited places in the Alps, the Jungfraujoch mountain pass, have continued despite the pandemic. The following year is the last of the three-year mission of the CHEOPS satellite launched by Switzerland and its the results are also anticipating as well as other achievements in the field of space research with the participation of Swiss science and technology (COVID-19 Epidemic in Switzerland: Growth Prediction and Containment Strategy Using Artificial Intelligence and Big Data, 2020).

But how does human activity affect the highly susceptible diversity of species in Europe's largest mountains? And will there be numerous Swiss glaciers, known as the "water palace" of the continent, in 20 or in 50-year time?

References

1. Newsd.admin.ch. 2005. *The strategic focus of Swiss foreign economic policy*. Available at: <<https://www.newsadmin.ch/newsd/message/attachments/5889.pdf>> [Accessed 23 February 2021].
2. Oecd.org. 2019. *OECD Economic Surveys Switzerland*. Available at: <<http://www.oecd.org/economy/surveys/Switzerland-2019-OECD-economic-survey-overview.pdf>> [Accessed 18 February 2021].
3. Cia.gov. 2021. *Switzerland*. Available at: <<https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/switzerland/>> [Accessed 30 February 2021].
4. Enterprise-ireland.com. 2019. *GOING GLOBAL EXPORTING TO SWITZERLAND*. Available at: <<https://www.enterprise-ireland.com/en/Export-Assistance/International-Office-Network-Services-and-Contacts/AccessSwitzerland.pdf>> [Accessed 29 February 2021].
5. TheOECD. 2021. *GDP and spending - Gross domestic product (GDP) – OECD Data*. Available at: <<https://data.oecd.org/gdp/gross-domestic-product-gdp.htm>> [Accessed 20 February 2021].
6. Ethz.ch. 2020. *COVID-19 Epidemic in Switzerland: Growth Prediction and Containment Strategy Using Artificial Intelligence and Big Data*. Available at: <<https://ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/mavt/energy-technology/lab-for-energy-conversion-dam/documents/Research/enerpol/COVID19%20Epidemic%20in%20Switzerland%20Growth%20Prediction%20and%20Containment%20Strategy%20Using%20Artificial%20Intelligence%20and%20Big%20Data.pdf>> [Accessed 2 March 2021].
7. 2020. *COVID-19 impact and response: Swiss industry perspectives*. Available at: <<https://www.strategyand.pwc.com/gx/en/alumni/europe/events/2020/swiss-industry-perspective/alumni-exclusive-swiss-industry-perspectives.pdf>> [Accessed 1 March 2021].
8. Büchel, K., Legge, S., Pochon, V. and Wegmüller, P., 2020. Swiss trade during the COVID-19 pandemic: an early appraisal. *Swiss Journal of Economics and Statistics*, 156(1).
9. Credit-suisse.com. 2021. *What will last? The long-term implications of COVID-19*. Available at: <<https://www.credit-suisse.com/media/assets/corporate/docs/about-us/research/publications/the-long-term-implications-of-covid-19.pdf>> [Accessed 2 March 2021].
10. Imf.org. 2020. *Small country – big challenges Switzerland’s monetary policy response to the coronavirus pandemic 2020 IMF Michel Camdessus Central Banking Lectur*. Available at: <<https://www.imf.org/-/media/Files/Conferences/2020/Camdessus/camdessus-lecture-july-2020.ashx>> [Accessed 2 March 2021].

11. Vwl.unibe.ch. 2020. *Swiss Trade During the COVID-19 Pandemic: An Early Appraisal*. Available at: <<http://www.vwl.unibe.ch/wp-content/uploads/papers/cred/CREDResearchPaper30.pdf>> [Accessed 2 March 2021].

*Scientific supervision by I.S. Shkura, PhD in Economics,
Associate Professor.*

Kh. Yavtushynska
Alfred Nobel University, Dnipro, Ukraine

INFLUENCE OF COVID 19 ON ECONOMY OF SPAIN

Spain is undoubtedly placed on the leading positions when it comes to the impact of the global corona virus pandemic. Having experienced the worst impact of COVID 19 in the entire EU, the state was brought to the hugest decline in its economy in comparison with all the developed economies in 2020. The purpose of this article is to analyze the impact of the covid 19 virus on the Spanish economy and to summarize the experience of the Spanish government in stabilizing the situation.

Key words: Spain, Spanish economy, pandemic, covid 19.

According to the latest World Economic Outlook, made by IMF (International Monetary Fund), the country is going to experience unprecedented drop of economy since the time of Spanish Civil War, and the decline figure is equaled to 12,8%.

The EU, in general, is expected to get a fall by approximately 8,3%. However, whereas some European countries are likely to have the smallest drop, other ones are on the way to the strongest crisis in the country within all the modern history. Unfortunately, Spain ranks 17th on the world list of the hugest downfalls. There are several reasons for explaining Spanish economy collapse during pandemic. First of all, the Spanish business structure depends greatly on little and medium-size companies (47% of the Spanish labor force is in organizations with less than 20 workers). However, smaller enterprises are less sustainable to economic hesitations. Secondly, although practically all areas currently have better capital and liquidity positions than they had in 2007, some of them may be less steady when it comes to the crisis due to the structural peculiarities (Maqueda, 2021). Finally, Spanish economy depends heavily on tourism sector, that was incredibly influenced by the COVID-19 and the measures that were implemented in order to prevent its spread. The row of measures included closed borders, restrictions on the free movement of people and lower demand for tourism services due to uncertainty and caution (Sánchez, 2021).

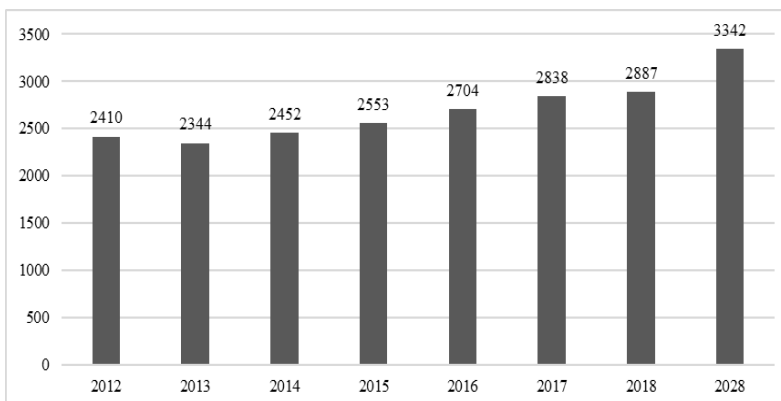
The number of tourists coming to Spain fell to the record level of just 18.96 million foreign visitors since the 1970s. This reflected a fall of 77% on indicators from 2019, when the country welcomed 83.5 million international tourists, setting a record high for the seventh year in a row. Tourist expenditure also plummeted in 2020, since travelers spent just €19.7 billion, that represents a downfall of 78,5% from the 2019, when €91.9 billions were spent. As a result, tourism sector contributed only 4% for Spanish GDP in 2020, instead of normal input of about 12,4% (COVID-19 and the Labor Market, 2021).

Nevertheless, the forecast for 2021 indicates a strong recovery in activity that might bring tourism GDP to levels similar to 2017. Moreover, revenue in tourism industry is estimated to reach €15,322 millions in 2021 (Gutiérrez, 2021). All in all, currently Spanish government is trying to find out the solutions for revitalization of travel industry in such a way so it would not be dangerous for people and it will not accelerate virus spreading. Vaccination is considered as one of the possible ways to get back to the track in tourism sector without bending people to the risk.

Another reason for travel industry to be the main focus in Spanish economy is that according to the INE (National Institute of Statistics), the tourism industry employs 2.62 million people, that is equal to 12.7% of total employment at Spanish labor market. These fields include hotels, restaurants, catering and other fields, which are indirectly-related to the travel industry, and they are among the most affected by COVID-19 (Ibanez de Aldecoa Fuster, 2021).

Despite the fact it is hard to predict the future of tourism sector since pandemic is still not over, there is a forecast for the year of 2028 concerning the number of employees that will be related to the tourism sector (Fig. 1):

The figures are pretty optimistic even though it is a forecast for the 7-years old period. Especially taking into account the fact that in some regions of Spain, such as the Balearic, Canary Islands and the Mediterranean coast, the unemployment rate exceeded 50%. This is explained by the fact that the overwhelming industry in these regions is tourism only. Still, such a positive trend does not imply that all the labor market will represent the same tendency.

Fig. 1 Total contribution of travel and tourism to employment in Spain from 2012 to 2028 (in 1,000 jobs)

Source: (Travel and tourism employment total contribution Spain 2012-2028 / Statista, 2021)

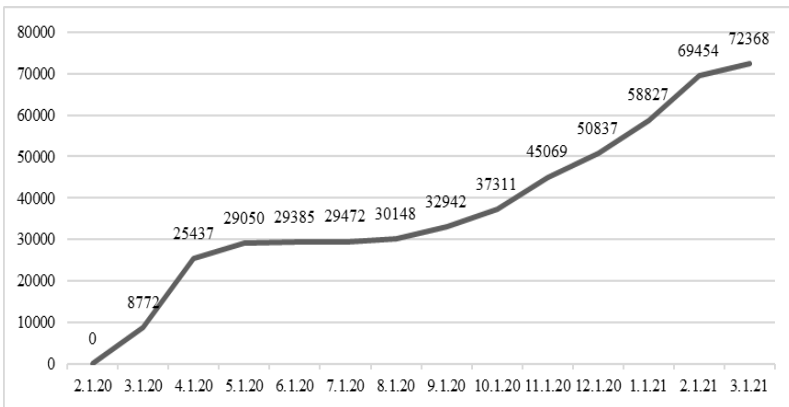
Spain's labour market was ravaged by the corona virus crisis as over 218,953 individuals lost their job in January 2021 (2021: notable but incomplete recovery of the Spanish economy, 2021). While the unemployment rate remained at 16.13% (3,964,353 people), 738,969 are yet influenced by a non-permanent lay-off scheme (Expedientes de Regulación Temporal de Empleo, or ERTE in Spanish). Under the ERTE scheme, the Spanish government provides workers around 70% of their wages and prohibits enterprises firing workers. In case of fraud or redundancies, organizations have to return exemptions to the government and suffer from heavy penalties.

By far the biggest concern is youth unemployment, because it equals to 40.7%, that places Spain as the worst in the EU list, followed by Greece (35.5 %) (Home - Eurostat, 2021).

Unemployment among immigrants in Spain grew to 70 200 (24.92% of the migrant population) according to the INE. The proportional number among Spanish nationals is substantially lower at 15 200, indicating difficulties for migrants in achieving the labour market or keeping their work places during the COVID-19 outbreak. Attempting to alleviate the troubles faced by migrants during the pandemic, the Spanish government offered work permits in the agricultural sector to 80 000 regularized non-national workers. As a result, although the agricultural sector has still seen 3 800 redundancies, this is low in comparison with other sectors (the service

sector has lost 199 000 jobs; the industrial sector 55 000; the construction sector 32 300). It may be helpful to increase this permit scheme into other sectors, in order to potentially decreasing the damaging impact of COVID-19 on immigrant employment.

Another driver for raised unemployment rate is mitigation of the population. First of all, COVID-19 reduced the level of immigration, that was actually an important factor in Spain's population growth. Secondly, the virus caused the raise of mortality rate, that led to the drop of population (Fig. 2). Despite the fact fertility rate grew during pandemic, the general tendency for population is negative.

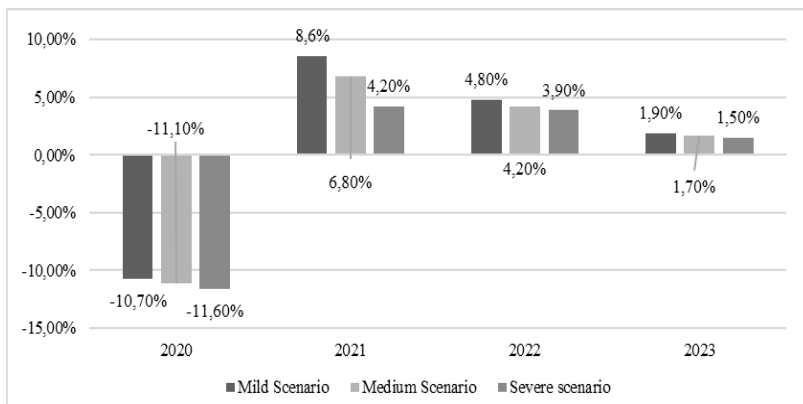
Fig. 2 Total Coronavirus Deaths in Spain

Source: (Spain Coronavirus: 3,195,062 Cases and 72,424 Deaths – Worldometer, 2021)

The main challenge currently is to develop a perfect strategy for recovering economy in new post-pandemic conditions. Recently, there were predicted 3 possible scenarios for Spanish economy after being affected by corona virus. The scenarios cover period from 2020 to 2023 and the main principle remain the same: the economy is going to grow in 2021 and then slowly decrease by 2023 (Fig. 3).

Simultaneously, from the perspective of IMF, Spain is likely to grow at a faster rate than the euro zone as a whole (7.2%) while the Spanish government believes that the impact of the European recovery fund will contribute to the growth up to 9,8. Nevertheless, all the economic outlooks significantly depend on the future of pandemic and epidemiological developments, that is why there is still a great extent of uncertainty.

In case of the work labour market, the banking foundations expect an unemployment rate to jump approximately from 19,4% to 22,1% in 2021 in case the ERTE furlough scheme is phased out (Fernández, Martínez, Francés and Marcos, 2021).

Fig. 3 Forecast of the impact of the coronavirus on GDP in Spain in different scenarios between 2020 and 2023 (%)

Source: (COVID-19: expected impact on Spain's GDP 2020-2023 / Statista, 2021)

At the same time, the ambitious recovery fund of EU that is going to allocate up to €800 billion, €140 billion of which is injected for Spain, making the country to the one of the hugest recipients of financial help. Instead, EU is expecting an implementation of appropriate policies and reforms for achieving specific goals. Some of them are labour market, pension reforms and market unity (Spain: IMF Staff Concluding Statement of the 2020 Article IV Mission, 2021).

The conclusion would be that Spain experienced a sharp drop in its economy in 2020 due to the COVID-19. It damaged all the scopes of economy so the way of recovery will be long and hard. On the other hand, this crisis has hit all the world and no one was able to predict it, so currently each country is on the way of recovery. However, despite the fact Spain was within those countries that suffered the most, it can count on help from EU and it has already had an experience of managing post-crisis consequences after the crisis of 2008-2013. If this time Spain succeeds in speeding up the process of economic recovery, in keeping high employment rate and in restoring tourism sector as soon as possible, the country will have more chances to bring back the economic indicators that it had before pandemic and it will be able to get back to the track of growing economy trend (like it was since 2013 until COVID-19).

References

1. Guidemesingapore.com. (2018). *What makes the Singapore economy tick?*. [online] Available at: <https://www.guidemesingapore.com/business-guides/incorporation/why-singapore/singapore-economy---a-brief-introduction> [Accessed 2 Nov. 2018].

*Scientific supervision by I.S. Shkura, PhD in Economics,
Associate Professor.*

*Language supervision by H.I. Miasoid, PhD in Pedagogic,
Associate Professor.*

Тези доповідей

І. Антоненко

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТ У МІЖНАРОДНИХ РОЗРАХУНКАХ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Криптовалюта – це один із різновидів цифрової валюти, тобто це штучна платіжна система, яку можна порівняти зі справжніми грошима, також вона має офіційний курс. Ця валюта з'явилася через розвиток системи безготівкових переказів. Творець біткоїнів вирішив створити технологію, завдяки якій можливо було б поєднати прозорість та анонімність інтернет-переказів.

З економічної точки зору, по-перше, найбільша перевага цифрових грошей – це зменшення вартості транзакцій. Завдяки криптовалюти, не потрібен посередник (йому, зазвичай, виплачується комісія) та сама організація потребує менше ресурсів та інвестицій в ІТ-інфраструктуру (цифрові гроші зможуть одночасно відправляти і самі гроші, і інформацію про платіж).

По-друге, як доповнення до першої переваги криптовалюти, для розрахунку за допомогою цифрової валюти, не потрібен навіть банківський рахунок та більшість людей з кожним роком все менше і менше використовують готівку для будь-якої оплати. Тому криптовалюта – універсальний та альтернативний платіжний засіб.

По-третє, це децентралізація. Держава чи приватна компанія не можуть контролювати, наприклад, біткоїн. Коли перший розробник криптовалюти («Сатоши Накомото») покинув розробку над проектом, – він був відданий незалежним творцям. Ця розробка відбувалась за допомогою фонду Bitcoin Foundation, який, в свою чергу, існує завдяки грантам комерційних організацій.

Ще один з основних плюсів криптовати – це те що вона не піддається інфляції. Та якщо попит буде зберігатися – ціна біткоїна буде збільшуватись, адже це не звичайна монета, що змінює свою ціну, щоб виглядати більш значущою.

Щодо мінусів, як згадувалось раніше, криптовалюта поєднує прозорість та анонімність інтернет переказів. Через це, якщо виконуються деякі правила, можливо також і володіти цифровими грошима анонімно. Так деяким дуже зручно, за допомогою криптовалюти, ухилитися від сплати податків, «провертати» багато інших злочинних операцій.

Другий мінус – це ліквідність. Конвертація криптовалюти в готівкові гроші займає багато часу. Поки ви завершите цю складну операцію, є ризик, що зникне вигода для конвертації.

По-третє, це складність використання системи цифрових грошей. Адже, криптовалюта – децентралізована система та її власники зовсім не застраховані відбудь-яких помилок. Якщо забути пароль від електронного портмоне (а це буває досить часто), то інвестори вже не зможуть повернути криптовалюту.

І до мінусів потрібно додати ще репутацію цифрових грошей. Вона досить спірна та неоднозначна. Вище згадані злочинні операції викликають не зовсім позитивні думки і асоціації, та держава змушена встановлювати заборонені заходи, тим самим сповільнюючи поширення криптовалюти.

Криптовалюта може стати справжнім конкурентом для системи платежів SWIFT (товариство всесвітніх міжбанківських фінансових каналів зв'язку).

Приблизно 30 регуляторів прикладають багато зусиль над створенням національних цифрових валют, та через декілька років, хоча б у деяких з них, але це вдасться.

Якщо почати використовувати цифрові валюти центральних банків для міжнародних рахунків, то, з одного боку, це навіть дуже цікава пропозиція, бо ці рахунки повинні вийти дорожчими, ніж внутрішні, але з іншого боку, спершу потрібно бути впевненим у надійності цифрових грошей, бо з'явилися вони зовсім не настільки давно (перший випуск біткоїна відбувся у 2009 році), та перевірити, як це відобразиться на попиті. Експерти вважають, що попит підвищиться, але це лише здогадки та припущення, які потрібно перевіряти більш практично.

Як висновок, розглянемо ситуацію пов'язану з ризиками від високої волатильності криптовалюти для міжнародних розрахунків. Коливання курсу валюти досить сильне. Сьогодні один біткоїн може коштувати 2000 доларів, а завтра вже 3000 доларів. Якщо власник підприємства у США продє комусь продукцію у Німеччину, то за домовленістю, наприклад, йому повинні за неї 5 біткоїнів. На момент підписання контракту це 100000 доларів, і це влаштовує обидві сторони. Коли власник в США отримає біткоїни – поміняє їх на 100000 доларів, потім зможе сплатити податки, придбати сировину та інше, але далеко не всі приймають біткоїни в якості оплати. По іншому сценарію в день оплати може відбутися така ситуація, що 1 біткоїн = 30000 доларів. Для власника в США це буде вигідно, адже він отримає більше доларів, ніж планував, а ось інша сторона витратить набагато більше, чим було у її планах та, можливо, навіть збанкрутує. Якщо б біткоїн

впав у ціні, то все було б навпаки і збанкрутував би власник в США. А таке трапляється доволі часто, та, добре знаючи такі зміни у його вартості, міжнародні угоди з формою оплати в біткоінах укладатимуться досить рідко.

*Науковий керівник: О.А. Задоля,
кандидат економічних наук, доцент.*

І. Антоненко, Д. Солоп, А. Кошло
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК НА ДЕРЖАВНОМУ РІВНІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ЕТАПИ РОЗВИТКУ

Транснаціональна компанія – це компанія, яка створена і надає послуги не тільки в одній країні. Деякі настільки великі, що навіть перевищують бюджет країни, в якій вони працюють. У процесі свого становлення сучасні транснаціональні корпорації зазнали кілька еволюційних трансформацій, які умовно можна поділити на такі етапи (табл. 1) [1].

Таблиця 1

Етапи еволюції ТНК

№ з/п	Період	Етап розвитку ТНК
1 етап	Кінець 19 – початок 20 ст.	Внутрішній
2 етап	Між двома світовими війнами	Міжнародний
3 етап	1950-ті роки	Багатонаціональний
4 етап	1960–70-ті роки 20 ст.	Глобалізація
5 етап	1980-ті роки – сучасний час	Метакорпоратизація

Розглянемо кожен етап розвитку ТНК послідовно:

- Компанія першого етапу є вітчизняною за своєю спрямованістю, баченню і діяльністю. Ця компанія орієнтована на внутрішні ринки, вітчизняних постачальників і вітчизняних конкурентів.

- Компанія на другому етапі розширює збут, виробництво та іншу діяльність за межами своєї країни. Відмінною рисою компанії, що працює на другому етапі, є віра в те, що методи ведення бізнесу, людей, практики, цінності і продукти в країні походження перевершують методи, що застосовуються в інших країнах світу.

- Компанія третього етапу орієнтована на багатонаціональні або, в стратегічному плані, багатонаціональні компанії. Philips і її японські конкуренти були драматичними. Matsushita, наприклад, прийняла глобальну стратегію, спрямовану на обслуговування світового ринку товарів для домашніх розваг [2].

- Компанія четвертого етапу робить серйозний стратегічний відхід від транснаціональних корпорацій третього етапу. Глобальна компанія буде мати або глобальну маркетингову стратегію, або глобальну стратегію пошуку постачальників, але не те й інше разом.

Прикладами глобальної компанії четвертого рівня є HarleyDavidson і Gap. Harley - це приклад глобальної маркетингової компанії.

- Компанія п'ятому ступені геоцентрична за своєю орієнтацією: вона розпізнає подібності та відмінності та приймає світогляд. Це компанія, яка мислить глобально і діє локально.

Візьмемо, наприклад, НДДКР. НДДКР в транснаціональній сфері розосереджені більш ніж в одній країні. Науково-дослідницька діяльність в кожній країні спеціалізована та інтегрована в глобальний план НДДКР.

Розвиток транснаціонального середовища є основним результатом справжніх процесів глобалізації сучасності. І саме транснаціоналізація задає один із найвпливовіших орієнтирів сучасності політичного розвитку [3].

У сучасному світі можна виділити найважливіші особливості ТНК, як:

- 1) Мета ТНК. Зазвичай, будь-яка фірма/компанія/корпорація мають лише одну головну мету – максимізувати свій прибуток: досягти точки максимуму, покрити всі витрати та як можна довше триматися на цій точці (за допомогою різних маркетингових стратегій, програм і т.д.). Але мета ТНК – це забезпечення фінансової стійкості та не тільки проникнення в економіку інших країн, але й створення основи для розвитку національної промисловості, підйому економіки країни. Банкрутство не загрожує, через різновид країн (навіть якщо станеться світова криза, то на когось вона вплине сильніше, на когось майже зовсім не вплине, через це перекинуться кризові збитки)

- 2) Є активними учасниками міжнародного поділу праці.

- 3) Рух капіталів відбувається незалежно від процесів, що відбуваються у країні базування (материнська компанія). Філіали можуть співпрацювати та капітал буде пересуватися (не заходячи в материнську компанію) [4].

На сучасному етапі розвитку світового ринку діяльність транснаціональних корпорацій привертає все більше увагу та бажання отримання контролю з боку держав-базування ТНК. Отримання певного контролю надає переваги на міжнародній арені для країни, що безпосередньо впливає на макроекономічні показники: обсяг внутрішнього валового продукту, рівень цін, рівень безробіття, стан платіжного балансу, та на показники зовнішньоекономічної діяльності: експорт, імпорт товарів та послуг, зовнішньоторговельний оборот, експортна та імпортна квоти [5].

Отже, можна зробити висновки, що наявність ТНК усередині країни сприяє науково-технічному прогресу і як наслідок – розвитку технологій. Тенденції такого характеру є великим інтересом будь-якої держави та часто стають об'єктом обговорення наднаціональних регіональних органів та отримують значну законодавчу та фінансову державну підтримку.

Список використаних джерел

1. Міжнародний науково-дослідний журнал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://research-journal.org/economical/sushhnost-i-razvitie-tnk-cherez-prizmu-evolyucionnoj-ekonomicheskoy-teorii/>.html
2. Е.М. Лимонова. Транснаціоналізація світової економіки / Е.М. Лимонова, С.В. Кузьмінов, Г.Я. Глуха, І.С. Шкура. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. – С. 81–88.
3. Денисова Е.Ю. Глобальні тенденції розвитку міжнародного транснаціонального бізнесу / Е.Ю. Денисова // Вісник Одеського національного університету. Економіка. – Одеса, 2014. – Т. 19. – Вип. 1. – С. 43–46.
4. Косевич А.В., Кожина В.О. «Особливості сучасного етапу транснаціоналізації світової економіки».

*Науковий керівник: Е.М. Лимонова,
кандидат економічних наук, доцент.*

П. Бабенко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тривале становлення ринкових відносин в економіці України і реформування структури національної економіки формують термінові потреби в зміні державної політики і інструментарію регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), особливо для суб'єктів бізнесу. Для національного бізнесу це, по-перше, розширює параметри виходу і присутності на зовнішніх товарних і фінансових ринках, а по-друге, активізує процеси зростання кількості зовнішньоторговельних і валютних угод та операцій; які впливають на економічний рівень ефективності національного бізнесу в умовах світового господарства. В сучасних міжнародних умовах, національний бізнес країни має виробити звичку максимального реагування і врахування швидкозмінних зовнішніх умов комерційної діяльності і, в координатах глобальної світової економіки, використовувати поточні сильні сторони державного регулювання

зовнішньоекономічної діяльності, яке має бути системно орієнтованим на міжнародні вимоги щодо рівня якості продукції/послуг, інноваційного розвитку виробництва, зростання загального рівня національної конкурентоспроможності, особливо в експортноорієнтованих галузях економіки країни. При цьому ми можемо говорити про наявність певного відставання і застарівання підходів в сфері політики регулювання зовнішньоекономічної діяльності, і Україна в цьому випадку не є виключенням. Держава зобов'язана забезпечити інструменти і механізми ефективного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та активності для національного бізнесу [1]. У зв'язку з цим, можна позначити такий зміст основних напрямків управління та активізації зовнішньоекономічної діяльності з боку держави:

1. Залучення всіх національних інститутів влади і підтримки бізнесу в управління цією діяльністю, володіння актуальною і багатосторонньою інформацією про світові ринки, товари, досягнення науки і техніки тощо.

2. Чітке розуміння відповідальності і уваги до здійснюваної діяльності, облік культурних відмінностей, традицій. Функції управління зовнішньоекономічною діяльністю відповідають ієрархічності управління і полягають в забезпеченні управління основним процесом діяльності, виходячи з його змісту, а також взаємодії з зовнішніми організаціями, державними регулюючими, органами митно-валютного контролю.

3. Підтримка і активізація на державному рівні спеціалізованих функцій: застосування високотехнологічних процесів-виробництва; вироблення оптимальних логістичних рішень; дотримання світових стандартів якості при виробництві продукції, побудова системи управління запасами «точно в- термін»; координація виробничо-економічного і технічного розвитку, вироблення стратегічних планів і зіставлення з результатами поточної діяльності; застосування систем мотивації персоналу в організації виробничих процесів.

Таким чином, в сучасних умовах розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і економічної інтеграції з'являється все більше форм міжнародного економічного співробітництва. Як було зазначено раніше, це дозволяє окремій країні реалізувати можливість ведення міжнародного бізнесу, цілями якого є: розширення збуту продукції, підвищення рентабельності діяльності, диверсифікація джерел постачання, отримання доступу до дешевших фінансових і технологічних ресурсів [2].

Для створення організаційно-економічної моделі регулювання зовнішньоекономічної діяльності та активності для національного бізнесу необхідним є дотримання наступних етапів з використанням методології аналізу і синтезу:

1. Визначаються цілі функціонування макроекономічної системи. Цілями зовнішньоекономічної діяльності на підприємстві є: отримання прибутку, підвищення рентабельності на основі міжнародного поділу праці, отримання доступу до нових технологій для розширення та диверсифікації виробництва, вихід на нові ринки реалізації продукції, отримання доступу на міжнародні фінансові ринки;

2. Виявляються завдання, які необхідно виконати для досягнення мети. Цілі зовнішньоекономічної діяльності визначають підсистеми завдань, які ця діяльність повинна вирішувати: підвищення ефективності експортних і імпорتنих операцій, підвищення конкурентоспроможності та якості національної продукції/послуг, налагодження науково-технічного і виробничого співробітництва, використання найбільш ефективних способів виходу на зовнішній ринок, отримання більш дешевих фінансових ресурсів;

3. Визначаються заходи, які виконуються для забезпечення вирішення завдань. З огляду на цілі та завдання, що стоять перед зовнішньоекономічною діяльністю національного бізнесу, виконуються наступні заходи: вироблення стратегії зовнішньоекономічної діяльності та забезпечення її проведення, співпраця з різними міжнародними інституціями та організаціями з питань розвитку зовнішньоекономічної діяльності, дотримання міжнародних традицій зовнішньої торгівлі, встановлення контактів з потенційними партнерами по експортно-імпортними операціями, здійснення контролю за дотриманням контрактів і умов міжнародних договорів, організація робіт з виробництва конкурентоспроможної продукції, аналіз кон'юнктури світових ринків, вивчення діяльності конкурентів, участь в програмах фінансування за підтримки міжнародних фінансових інститутів;

4. Виявляється технологія виконання заходів, яка включає: розробку проектів оперативних, річних і довгострокових планів зовнішньоекономічної діяльності національного бізнесу для досягнення поставлених цілей і створення умов їх виконання; аналіз ефективності експортно-імпорتنих операцій; опрацювання та укладання контрактів для здійснення власне зовнішньоекономічних операцій; розробку рекламних заходів щодо просування продукції на ринок, розробку стандартів по зовнішньоекономічній діяльності національного бізнесу і дотримання процедур, встановленим стандартами;

5. Визначаються фактори внутрішнього і зовнішнього середовища, які впливають на виконання завдань, заходів. До таких факторів у зовнішньоекономічній діяльності відносяться: зовнішні - кон'юнктура світових ринків капіталу, праці і ресурсів, політична обстановка, норми державного і законодавчого регулювання, національні традиції і уклади,

всередині національного бізнесу - це система організації управління зовнішньоекономічною діяльністю, зміст операцій зовнішньоекономічної діяльності, положення внутрішніх регламентуючих документів;

6. Визначаються необхідні види ресурсів, вимоги до їх кількості та якості. Основними ресурсами при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності є людські, технологічні та фінансові ресурси;

7. Визначається порядок виконання заходів, який враховує існуючі технологічні та ресурсні обмеження, а також спрямованість зовнішньоекономічної діяльності національного бізнесу і обсяг здійснюваних операцій. Послідовність заходів, в загальному; визначається рухом від стратегії до детального планування дій [3];

8. Розробляється і оптимізується модель процесу діяльності для досягнення мети і проводиться оформлення рішення для подання керівництву. Вхідними параметрами даного етапу є дані, визначені на попередніх етапах, тобто певна мета, завдання, заходи, технологія їх виконання, фактори внутрішнього і зовнішнього середовища, потреби ресурсів. Вихідним параметром – очікуваний економічний ефект, прорахований з урахуванням цільових показників ефективності діяльності, сформованих на базі критеріїв оцінки зовнішньоекономічної діяльності.

При цьому в моделі застосовуються такі критерії оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності:

- динаміка обсягів продажів і закупівель (експорт / імпорт);
- рентабельність операцій;
- величина витрат діяльності;
- частка ринку товару;
- вартість фінансових і технологічних ресурсів [4].

Таким чином, при оцінці ефективності зовнішньоекономічної діяльності у вхідних параметрах, окрім характеристик операційної діяльності національного бізнесу, необхідно також враховувати ризики, які супроводжують здійснення зовнішньоекономічної діяльності: політичні, валютні, операційні (конкурентні). Одним із значущих ризиків є валютний ризик. Валютно-курсовий ризик – це ймовірність втрат або недоотримання прибутку порівняно з планованими величинами, пов'язаних з коливаннями валютного курсу. У міжнародних операціях використовуються валюти різних країн, тому національного бізнесам, які беруть участь у зовнішньоекономічній діяльності, необхідно враховувати чинники, що впливають на курс обміну валют, супутні таким операціям ризики і знати способи управління цими ризиками.

Список використаних джерел

1. Шнипко О.С. Національна конкурентоспроможність: сутність, проблеми, механізми реалізації / О.С. Шнипко. – К. : Наукова думка, 2015. – 334 с.
2. Борисенко О.П. Внешнеэкономическая политика государства: концепция, стратегия, механизмы реализации : монография / О.П. Борисенко. – Донецк : Юго-Восток, 2012. – 404 с.
3. Стеценко Ж.В. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні [Електронний ресурс] / Ж.В. Стеценко // Економічний Вісник НТУУ «КПІ». – 2018. – Режим доступу: <http://economy.kpi.ua/uk/node/145>
4. Михасюк І. Р. Менеджмент глобальної економіки : [навч. посіб.] / І.Р. Михасюк, І.О. Бочан. – Львівський національний університет ім. Івана Франка. Вища школа інформатики і управління в Жешуві. – Львів: 2004. – 196 с.

*Науковий керівник: О.А. Задоя,
кандидат економічних наук, доцент.*

П. Бабенко, Ю. Дима
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ, ПОЗИТИВНИЙ ТА НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ

ТНК – це корпорація (компанія), яка здійснює міжнародне виробництво на основі прямих іноземних інвестицій та повністю контролює свої закордонні філії. Ці компанії можна сміливо назвати найпотужнішими, тому що вони займають провідне місце у світовій економіці та проникають в усі галузі економіки. ТНК контролюють 67% світового промислового виробництва, 69% міжнародної торгівлі, 90% прямих іноземних інвестицій [1].

На сьогодні спостерігається інтенсивне зростання транснаціональних корпорацій. Для того щоб зрозуміти, чому їх кількість так стрімко росте потрібно розібрати причини виникнення ТНК. Взагалі існує багато причин, але слід виділити декілька, які, на нашу думку, є найголовнішими.

Будь-яка успішна компанія, яка досягає успіху в своїй країні, хоче поступово розвивати виробництво за межами своєї країни, вона створює об'єкти в інших країнах та розвиває міжнародні форми зв'язків і контактів між капіталами різних країн. Тому головною причиною створення ТНК можна назвати інтернаціоналізацію виробництва та капіталу [2].

Ще однією причиною є отримання надприбутку. Коли компанія починає розуміти, що вона вже отримує максимальний прибуток в своїй країні, вона створює філіали в інших. На світовому ринку зараз присутня жорстка конкуренція, тому для того, щоб вистояти в конкурентній боротьбі на міжнародному масштабі починають створювати ТНК. Також до причин створення транснаціональних корпорацій можна віднести те, що вони мають можливість проникати в наукомісткі та високотехнологічні галузі виробництва і завдяки цьому ставати монополіями [2].

Формування ТНК дає переваги у сфері міжнародної торгівлі. Саме вони можуть успішно долати торгові перешкоди. Якщо говорити про звичайні компанії, то для того, щоб експортувати товар їм доведеться пройти через митні бар'єри, а ТНК з легкістю зможе їх обійти за допомогою дочірніх компаній [2]. Тому це теж можна віднести до причин створення ТНК.

Транснаціональні корпорації мають переваги в порівнянні з великими підприємствами. На відміну від великих підприємств ТНК переміщують за кордон не товар, а капітал, який потім поєднують з місцевою робочою силою. Як згадувалося раніше, звичайному великому підприємству доводиться експортувати товар, долаючи митно-тарифні перешкоди, а ТНК може уникати митні бар'єри [3].

Транснаціональні компанії більш успішно можуть використовувати засоби підвищення конкурентоздатності своєї продукції. Це можна пояснити тим, що вони можуть відкривати закордонні філії в тих місцях, де є дешева сировина та робоча сила і низький рівень оподаткування. Саме при таких критеріях закордонні філії будуть давати більш високий прибуток.

Але ТНК мають певні недоліки. Перш за все, це запобігання автономного розвитку: «Залежність - це ситуація, в якій економіка одного числа країн зумовлена розвитком і розширенням інших ... що ставить залежні країни в відстале становище, яке використовується домінуючими країнами». Наприклад, ТНК не дозволяють місцевим фірмам і підприємцям брати участь в найбільш динамічних секторах економіки; вони використовують місцевий капітал, а не приваблюють новий капітал ззовні; вони збільшують нерівність доходів в приймаючій країні; і вони використовують невідповідні капіталомісткі технології, які сприяють безробіттю. Таким чином створюється ще один негативний наслідок - експлуатація населення країни. Вважається, що багато ТНК проникають в країни, що розвиваються, щоб експлуатувати їх дешеву робочу силу і багаті природні ресурси. ТНК негативно впливають на робочу силу країни, створюючи стимули для погіршення умов праці,

платять нижчу заробітну плату, ніж при альтернативної зайнятості, або обмежують права працівників [4, с. 231].

Як ми згадували раніше, існує ухилення з боку ТНК від сплати податків, і це також є значним недоліком. Транснаціональні корпорації заявляють, що платять податки відповідально. Наприклад, торгова палата США в Бангкоку кілька років тому заявила, що ТНК платять 70% корпоративних податків Таїланду, що означає значне ухилення від сплати податків місцевими жителями.

Ще однією особливістю і в той час недоліком діяльності транснаціональних компаній є вплив на організовану злочинність. Впровадження відомих брендів в країни, що розвиваються з боку ТНК стало непереможною спокусою для кримінальних організацій перейти в цю прибуткову область злочинності. У Східній Азії, розсаднику підробок, злочинні організації, що займаються азартними іграми, проституцією, контрабандою, наркотиками і торгівлею людьми, тепер перейшли на підробку через її дуже прибуткових винагород і низького ризику злочину. Організована злочинність це серйозна глобальна проблема. Вона існувала задовго до того, як з'явилися підробки на нинішньому рівні. Але поява світової торгівлі контрафактними товарами надало організованій злочинності в країнах, що розвиваються. новий і дуже прибутковий спосіб отримання прибутку [5, с. 1832].

Забруднення навколишнього середовища також є негативним фактором діяльності ТНК. Що стосується навколишнього середовища, міжнародний великий бізнес є одночасно джерелом забруднення і єдиним ресурсом, доступним для його очищення. Показники ТНК по забрудненню бліднуть у порівнянні з показниками багатьох місцевих підприємств і державних підприємств: критики стверджують, що ТНК – через свої величезні розміри - завдали значної шкоди навколишньому середовищу в країнах, що розвиваються. У всіх частинах світу видобуток корисних копалин призвів до серйозної деградації і забруднення навколишнього середовища, в тому числі до скидання токсичних речовин в річкові системи, видалення великих обсягів відходів, неналежного видалення небезпечних відходів та довгострокових наслідків погано спланованого закриття шахт. Багатонаціональні нафтові компанії стали об'єктом протестів і критики за широко поширене забруднення навколишнього середовища і порушення прав людини в країнах, що розвиваються [6, с. 48].

У двадцять першому столітті транснаціональні корпорації (ТНК) стали центральним інститутом країн, що розвиваються. Ефект від їх операцій в країнах, що розвиваються зараз оцінюється зовсім інакше, ніж це робилося в кінці ХХ століття. Хоча ТНК і стали «своїми» в країнах

світу, що розвиваються, але тим не менше по відношенню до них завжди існувала невизначеність як в позитивному, так і в негативному аспекті. Більшість ТНК користуються ресурсними перевагами країн, що розвиваються. Вони можуть бути винні в забрудненні навколишнього середовища або порушення прав людини, робочим платять низьку заробітну плату, так як профспілок мало або зовсім немає, щоб захищати їх права або вести переговори з ТНК. Таким чином, суперечка про вплив транснаціональних корпорацій виражається в конфлікті інтересів.

Список використаних джерел

1. Транснаціональні корпорації в аспекті розвитку глобалізацій них процесів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=445#:~:text=%D0%A1%D1%8C%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D0%A2%D0%9D%D0%9A%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%8E%D1%8E%D1%82%D1%8C%20%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%B4%2057,%D0%BC%D0%B0%D0%B9%D0%B6%D0%B5%2090%25%20%D0%BF%D1%80%D1%8F%D0%BC%D0%B8%D1%85%20%D0%B7%D0%B0%D1%80%D1%83%D0%B1%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D1%96%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%86%D1%96%D0%B9> – вільний. Мова укр.
2. Причини виникнення ТНК [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/1115121253400/ekonomika/prichini_viniknennya_tnk – вільний. Мова укр.
3. Шлях гігантів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tyzhden.ua/Economics/207431> – вільний. Мова укр.
4. Транснациональные корпорации в мире [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mirec.mgimo.ru/2014/2014-02/transnacionalnyye-korporacii-v-mire> – вільний. Мова рос.
5. Shaqiri M., Mehmeti I, Çeku O. Transnational Corporations and their role in the Economic Development. International Journal of Management Excellence.2019. Vol. 12(2). pp. 1830–1834.
6. Ahen F. Globalisolationism and its Implications for TNCs’ Global Responsibility. Humanistic Management Journal. 2019. Vol. 4, pp. 33–54.

*Науковий керівник: Е.М. Лимонова,
кандидат економічних наук, доцент.*

ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ МЯСНОГО СКОТОВОДСТВА

Самой сложной проблемой животноводства является производство говядины, которая в годовом балансе потребления населением мяса составляет около 35-40%. Есть два источника увеличения производства говядины: это молочное скотоводство и относительно новое – специализированное мясное.

В публикациях освещаются в основном, результаты промышленного скрещивания быков мясных пород с самками молочных и комбинированных пород, а также положительные стороны мясного скотоводства, проблемы вывода новых пород, линий и типов.

В мясном скотоводстве главным является воспроизведение, кормление и содержание животных во все периоды года. Поэтому науку и производство необходимо переориентировать на решение его проблем – разработку экономически эффективных, мало затратных систем воспроизведения, кормления и содержания животных, а также кормопроизводства на основе пастбищ [1].

Необходимо обосновать, как максимально использовать биологическую энергию, производит само животное, а также ее природные инстинкты добывать корм, прятаться от непогоды, рожать и выращивать свое потомство.

Главный недостаток мясного скота – низкая продуктивность коровы. Она может вырастить одного теленка в год.

На прирост в мясном скотоводстве кормовых единиц тратят в 2-3 раза больше, чем в молочном, так как все корма, использованные на скот, относят на единый продукт. По принятой в системе мясного скотоводства, когда полученный молодняк выращивают на одной ферме к продаже, доля коров составляет меньше, чем в молочном. Поэтому в аналогичных по численности мясных стадах меньше коров и от них получают меньше телят на структурную голову. Через выращивания телят на подсос у коров после отела задерживается рассасывания желтого тела яичников, что приводит к их яловости. Недостатком мясного скотоводства является невысокая молочная продуктивность коров, которая негативно влияет на рост телят в период подсоса, чрезмерно возбуждающая нервная система животных, тяжелые отела самок некоторых пород.

Огромным недостатком мясного скотоводства является нарушение рационального соотношения между поголовьем племенных и товарных стад. В племенных удерживают более половины чистопородных животных пород. Остальные хозяйства также разводят чистопородный скот. Поэтому спрос на племенной молодняк минимален. Племенные заводы и репродукторы реализуют молодняк по низким ценам только для забоя и поэтому имеют значительные убытки, снижают качество племенной продукции и уменьшают поголовье животных.

На рынке говядины нет мяса товарных кроссбредных мясных животных, что приводит к неэффективному его производству и сдерживает развитие племенных хозяйств.

Развития специализированного мясного скотоводства мешают:

- необоснованные закупочные цены на говядину от мясного скота, не обеспечивающих безубыточного ее производства и снижают инвестиционную привлекательность отрасли;

- экономически необоснованная для товаропроизводителей бюджетная дотация; отсутствие интеграции производства, переработки и реализации мясной продукции с учетом ее качественных показателей; низкая платежеспособность населения;

- недостаток специализированных предприятий по выращиванию и интенсивного откорма молодняка, которые имеют высокий уровень технологического оснащения;

- создание мясного скотоводства за счет импорта поголовья и вывода собственных мясных пород, а не за счет товарных стад с кроссбредной скотом;

- ведения отрасли на интенсивной основе с большими затратами средств на сложное технологическое оборудование и капитальное строительство;

- использования на фермах по содержанию маточного поголовья с телятами и средств производства, не свойственных для специализированного мясного скотоводства, что обуславливает высокую его энергоемкость;

- недостаток опыта обслуживающего персонала по управлению мясного скота;

- получения большинства над ремонтных телок молочного и комбинированного направления производительности в хозяйствах населения, что затрудняет их использование для создания товарных стад мясного скота;

- отсутствие подготовки высококвалифицированных менеджеров для мясного скотоводства в учебных заведениях I-IV уровней аккредитации.

В результате огромный потенциал мясного скота не используется.

Для производства говядины в товарном мясном скотоводстве необходимо расширить доступность среднесрочных и долгосрочных кредитов на строительство и модернизацию малозатратных ферм по содержанию маточного поголовья с телятами до отъема, крупных откормочных комплексов и площадок и организацию и улучшение пастбищ и сенокосов, ввести государственные инвестиции в строительство производственной инфраструктуры для мясных ферм и комплексов (электрические сети, водоснабжение, предприятия по выпуску и монтажа специализированного оборудования для мясного скотоводства и т.д.) и организацию пастбищ и сенокосов, или частичную компенсацию стоимости такого строительства частным компаниям [2].

Формирование стад (групп, групп) для мясного скотоводства за счет молочных и комбинированных телок в возрасте почти одного года необходимо проводить перед началом пастбищного сезона.

В течение весны и лета они набирают хорошей кондиции, синхронно приходят в охоту и в необходимые сроки эффективно оплодотворяются.

Нельзя начинать мясное скотоводство по приобретению скота. В этом случае хозяйственники для экономии средств, вынуждены будут размещать животных в имеющихся помещениях и загонах для молочного скота и использовать технологическое оборудование.

Ухаживать за мясным скотом поручают сотрудникам, которые всю жизнь обслуживали молочных животных или совсем новым людям. Все это изначально предопределяет экономическую неудачу во время ведения мясного скотоводства.

Наличие мясного скота еще не означает наличия мясного скотоводства. Начинать мясное скотоводство необходимо по подготовке технологии, которая предусматривает, что большую часть кормов животные во все сезоны года добывают сами на пастбищах. Зимой основным кормом для взрослого скота является солома и сено. В рационы животных, включают концентраты и небольшое количество силоса.

Список использованных источников

1. Сулейманов Е.Н. Рекомендации по разведению крупного рогатого скота мясных пород. М., 2011. 228 с.
2. Иванов Ю.А. Технологическое и техническое обеспечение молочного скотоводства. Состояние, стратегия развития. М., 2008.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ МОЛОЧНОГО СКОТОВОДСТВА

Молочное скотоводство является основой продуктивного животноводства и поставляет незаменимые продукты питания, ценное сырье для пищевой и перерабатывающей промышленности. Производство молока, в отличие от других видов деятельности, обеспечивает сельскохозяйственным предприятиям и домохозяйствам населения постоянное поступление средств в течение календарного года. Поэтому особенно остро на данном этапе встает проблема сокращения поголовья животных в хозяйствах всех форм собственности.

Следствием такой ситуации является уменьшение уровня производства и, соответственно, потребление молочных продуктов, что является существенной угрозой надежности продовольственного обеспечения государства. Несмотря на это, существует необходимость в обосновании стратегических направлений развития отрасли и активизации соответствующей государственной политики.

Другой проблемой, которая сдерживает развитие отрасли, является значительное влияние индивидуального сектора. Так, в хозяйствах населения на сегодня производится более 50% молока. Особенностью такого производства является низкое качество молочного сырья, которое, по большей части, соответствует II сорту. Такая сырость пригодна для производства не всех видов молочной продукции. Кроме того, неблагоприятной для хозяйств населения является и ценовая ситуация на рынке молока. Поэтому значительная доля молока, произведенного в домохозяйствах, не поступает на переработку, а остается для внутренних потребностей сельского населения [1].

Не способствует развитию отрасли и невысокая рентабельность производства молока. В домохозяйствах, как правило, затраты производства не определяется, хотя затраты на выращивание кормов, их транспортировку, приобретение выше по сравнению с крупно товарными предприятиями. В основном, хозяйства вынуждены экономить на ветеринарных препаратах, содержании, кормлении, осеменении качественной сперм продукцией и тому подобное. Как следствие, продуктивность коров, как и качество молока, тоже является невысокой.

Несмотря на это, единственным выходом для хозяйств населения является их развитие путем укрупнения, то есть, через создание производственных кооперативов или ферм семейного типа с перспективой развития от 1-2 коров до 20-30.

В то же время, развитие кооперативного движения будет способствовать обеспечению членов кооператива современным доильным и охлаждающим оборудованием, качественными ветеринарными услугами, полноценными сбалансированными кормами. Кроме того, важной задачей кооперативов является консультирование и обучение своих участников современным методам содержания и кормления скота, поиск самых выгодных каналов сбыта продукции. Как свидетельствует опыт передовых компаний, инициаторами создания таких кооперативов могут быть сами переработчики.

Что касается сельскохозяйственных предприятий, то их развитие следует осуществлять путем интеграции с крупными перерабатывающими предприятиями или собственными перерабатывающими мощностями. Так, новейшим направлением развития сельскохозяйственных предприятий-производителей молока является обустройство собственных мини-заводов по его переработке. Эти заводы дают возможность перерабатывать молоко непосредственно на месте его производства на современном оборудовании с соблюдением всех технологических требований. Специализированные линии по переработке молока позволяют изготавливать оригинальную продукцию, такую как пастеризованное молоко, творог, сыр мягкий и твердый, брынзу, сметану, масло сливочное, сливки, сгущенное снятое и сгущенное обезжиренное молоко с сахаром, кефир, йогурт, био-йогурт, ряженку, пахту и тому подобное. Установка собственного молочного завода позволяет решить проблему неразвитой инфраструктуры производства и переработки молока, когда молоко везут на переработку за десятки, а то и сотни километров и, одновременно, обеспечить население района или области действительно качественными и свежими молочными продуктами. Кроме того, производство перестает зависеть от ценовой политики на сырье, у производителей появляются оборотные средства, увеличивается количество покупателей, улучшается финансовое положение хозяйств, а следовательно, можно говорить о возрождении высокопродуктивного стада [2].

Однако действительно качественное молоко, которое соответствует стандарту, имеют возможность производить только крупные специализированные сельскохозяйственные предприятия, которые способны контролировать качество на всех этапах, в том числе, проводя лабораторные анализы сданного молока. Одной из первоочередных задач данных предприятий является повышение надоев молока в условиях устойчивого поголовья. Решение этой задачи достигается как путем улучшения маточного поголовья, так и с помощью применения новейших биотехнологических разработок, в частности, про биотических препаратов для увеличения продуктивности КРС, которые позволяют решить ряд

проблем, таких как повышение надоев и жирности молока, улучшения переваривания зерна силосной кукурузы, замена сухих жиров, стерилизация мажистного молока для дальнейшего его использования на выкармливание молодняка, повышения сохранности молодняка.

Итак, среди основных факторов, сдерживающих развитие молочного скотоводства, следует выделить следующие: сокращение поголовья коров, снижение объемов производства молока, низкое качество молока-сырья и, соответственно, низкие цены на него, устаревшие технологии, что, в свою очередь, приводит к росту себестоимости, снижению рентабельности и несоответствию норм по качеству молока современным мировым стандартам.

Ввиду того это, для решения проблем, стоящих перед отраслью, необходимо:

- обеспечить условия для увеличения поголовья коров, как на сельскохозяйственных предприятиях, так и в хозяйствах населения с предоставлением помощи в обеспечении производственным оборудованием и выплатой государственных дотаций за сохраненное поголовье;

- улучшить селекционное дело в молочном скотоводстве, стимулировать закупку племенных животных всеми категориями хозяйств, что позволит, прежде всего, повысить продуктивность коров;

- организовывать производственные и обслуживающие кооперативы по производству молока, семейные фермы на базе хозяйств населения;

- повысить требования к качеству молока, реализуемого молокоперерабатывающим предприятиям, и усовершенствовать систему ее контроля;

- стимулировать интеграцию сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий, создание сельхозпредприятиями собственных производственных мощностей;

- стабилизировать ценовую ситуацию на рынке молока.

Решение этих приоритетных задач будет способствовать решению проблем, стоящих перед отраслью.

Список использованных источников

1. Родионов Г.В., Христенко В.Г. Экология и селекция сельскохозяйственных животных. М., 1998. 172 с.
2. Портер М. Конкуренция / пер. с англ. М., 2005. 608 с.

МІЖНАРОДНА ІНВЕСТИЦІЙНА АКТИВНІСТЬ ЯПОНІЇ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ

Японія єдина азійська країна, що входить до G7, і водночас єдина в регіоні, яка вступає в постіндустріальну еру. За останні три десятиліття Японія була одним із провідних світових інвесторів. Стратегія іноземних інвестицій Японії полягала у створенні міжнародної виробничої мережі (глобальний ланцюжок створення вартості) шляхом прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Інвестиції Японії у країни Східної Азії були спрямовані на регіоналізацію виробництва, формування кластерів промислових мереж, поєднання поглядів перевищення індустріалізації та інтернаціоналізації місцевих економік, за принципом «угруповання гусей» 1930-х років.

Цей принцип включав три основні елементи промислової політики:

- на основі використання іноземних ліцензій на інновації здійснювати поступове переміщення від розвитку галузей з низькою доданою вартістю до галузей з підвищеною доданою вартістю, а потім - комерціалізація;
- імпортозаміщення, перехід до просування експортної продукції;
- перенесення відносно збиткових галузей до сусідніх слаборозвинених країн, щоб утримати більшу частину технологічної продукції в країні.

Японія вважається одним з найбільших імпортерів продовольства, при цьому, дане положення несе системний характер, в силу природно-кліматичних умов і найвищого значення вживання. Сільське господарство вважається необхідним сектором економіки Японії, але воно не має можливості задовольнити потреби Японії в продовольстві (рівень імпорту конкретних продуктів досягає 90-100%)

Незважаючи на високий рівень достатку, країна стикається з цілою низкою економічних проблем. Одна з них – проблема зайнятості. В цілому, ринок праці продемонстрував чудову стабільність під час фінансової кризи (2008 р.), незважаючи на десятиліття економічної стагнації і млявого зростання реальної заробітної плати. Однак швидке старіння населення призвело до суттєвих змін у положенні окремих осіб на ринку праці, особливо жінок.

Зростання робочої сили Японії складається із зростання чисельності населення та зростання рівня участі робочої сили (LFPR). Якщо не враховувати показник LFPR у вікових групах, то стагнуче та старіюче населення буде створювати негативний темп зростання робочої сили (рис. 1). Насправді варто зазначити, що річний приріст робочої сили становить трохи менше 2%.

Рис. 1. Очікуваний темп приросту робочої сили [1]

Японія виробляє досить жорстку імміграційну політичну діяльність, яка дозволяє видавати трудові візи лише тільки висококваліфікованим співробітникам конкретних секторів економіки. Однак частка іноземних працівників все ще залишається невисокою (близько 2%). Вона збільшується і сприяє зростанню зайнятості. У той же час важливим є аспект збільшення чисельних зарубіжних трудящих від студентів до стажистів. Перші можуть працювати до 28 годин на тиждень, а другі можуть працювати повний робочий день після проходження всього навчання в перший рік [1].

Варто зазначити, що соціальні фактори включають медичні послуги. Японська медицина заслуговує на серйозне вивчення її досвіду. Японська медична система вважається однією з найрозвинутіших у світі. Це підтверджується не тільки якістю та доступністю медичних послуг, але й високою тривалістю життя. Основою високоякісної медицини є якісна підготовка лікарів, сучасної медицини та сучасні медичні технології у всіх її галузях. Медичне страхування абсолютно охоплює все населення і здійснюється державою та приватними роботодавцями. У країні існує приблизно 5000 систем страхування, більше половини з яких перебувають у державній власності.

Японія бере активну участь в міжнародній торгівлі. Країна протягом довгого часу залишається четвертим за величиною експортером і четвертим імпортером товарів у світі (за винятком 2015–2016 рр., коли Японія поступалася четвертого місця по імпорту Великої Британії).

Частка Японії у світовому експорті становила у 2017 р. 4,0%, у світовому імпорті – 3,8%. Країна є великим експортером промислових виробів з високою доданою вартістю: частка готових промислових виробів перевищує 98% в сукупному експорті країни, при цьому майже 2/3 експорту становлять транспортні засоби, машини і обладнання. Основу експорту Японії складають транспортні засоби (друге місце в світі за обсягом експорту цієї товарної категорії), обладнання та механічні пристрої, а також електричні машини. На частку цих трьох категорій в сукупності припадає понад 55% вартісного обсягу японського експорту [2].

Японія постійно перебуває в пошуку нових сфер застосування своїх капіталів. Тому фінансування інфраструктурних проектів на засадах державно-приватного партнерства розглядається в якості одного з основних елементів сучасної інвестиційної стратегії Японії.

Сильні японські інвестиції, особливо в автомобільній та електротехнічній промисловості, зміцнюють регіональні виробничі мережі, включаючи внутрішньо фірмові і міжфірмові угоди. Наприклад, Toyota співпрацює з Grab (Сінгапур), провідними мобільними онлайн-платформами у Південно-Східній Азії.

Загальний обсяг внутрішніх ПІІ на кінець 2018 р. перевищив 30 трлн ієн. На Європу припадає близько половини їх загального обсягу (49,5%). Уже на кінець другого кварталу 2019 р. ПІІ в Японію оцінювалися у 33 трлн ієн. На сьогодні ця сума наближалася до 35 трлн ієн [2].

Японська економіка на даний час переживає найважчий стан з часу першої нафтової кризи, і ринок праці зазнає значних змін. На цьому тлі ключем до забезпечення стабільності зайнятості є баланс і різноманітність:

– по-перше, важливо мати баланс між структурними змінами в економіці і стабільністю суспільства і способу життя. Звичайно, соціальна стабільність і стабільність способу життя неможливі, якщо економічний ріст не буде стимулюватися структурними змінами. Однак, якщо структурні зміни стають самоціллю, а стабільність ігнорується, життя людей може бути порушене.

– по-друге, необхідний баланс між енергією і справедливістю. Підприємницький дух має важливе значення для економічного зростання Японії, і люди повинні мати можливість максимально використовувати свої здібності і отримувати винагороду. Однак не можна ігнорувати той факт, що економічне зростання Японії підтримується багатьма людьми, кожен з яких сумлінно виконував свою роль.

– по-третє, необхідний баланс між короткостроковими і довгостроковими баченнями. Помилково фокусуватися тільки на короткостроковій перспективі і перешкоджати довгостроковим

структурним змінам, також помилково виділяти тільки довгострокові потреби і ігнорувати суворі умови в сьогоденні. І навпаки, хоча для компаній важливо підтримувати короткострокову прибутковість, необхідно також вживати заходів для розвитку людських ресурсів і поліпшення росту компаній з урахуванням довгострокової перспективи.

Список використаних джерел

1. The miraculous Japanese labour force [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://am.jpmorgan.com/us/en/asset-management/institutional/insights/portfolio-insights/fixed-income/fixed-income-perspectives/the-miraculous-japanese-labour-force/> – вільний. Мова англ.

2. Balance of Payments / Payments" (Ministry of Finance, Bank of Japan)/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.boj.or.jp/en/statistics/br/bop/index.htm/> – вільний. Мова англ.

*Науковий керівник: А.О. Задоя,
доктор економічних наук, професор.*

А. Браславська, М. Коба
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

СЛОВАЧЧИНА ТА ЧЕХІЯ: РІЗНІ ПОГЛЯДИ НА ЄВРО ЯК НАЦІОНАЛЬНУ ВАЛЮТУ

Однією з найавторитетніших валют сучасності є євро – офіційна єдина валюта Європейського Союзу. Її почали використовувати для безготівкових розрахунків у 1999 р., а для готівкових – з 1 січня 2002 р. Однак із 27 країн ЄС євро запровадили лише 19 (Греція, Бельгія, Португалія, Австрія, Естонія, Іспанія, Італія, Кіпр, Люксембург, Латвія, Франція, Словаччина, Литва, Мальта, Ірландія, Німеччина, Нідерланди, Словенія, Фінляндія). Інші ж 8 членів ЄС або відмовляються, або ще не готові до відмови від національної валюти та переходу на єдину європейську валюту. Разом з тим у світі ще 12 країн, які не входять до ЄС, визнали євро своєю національною валютою, з них 5 – за межами Європи. Тобто по суті євро стає світовою валютою.

Введення євро значно сприяло підвищенню ефективності європейської економіки, зростанню вартості фондового ринку та розвитку фінансових ринків. Як наслідок, встановився паритет цін на товари, збільшився обсяг імпорто-експортного бізнесу та інвестицій між країнами Єврозони. Емітенти добре продумали сам дизайн готівкових євро. Валюта дуже зручна для сліпих і людей з поганим зором. Банкноти легко розрізнити на дотик, тому що вони мають різний розмір і рельєфне

зображення номіналу. Варто зазначити, що європейська валюта є найбезпечнішою та найскладнішою для підробки, хоча деяким ремісникам все ж вдається це зробити. Щоб уникнути такої ситуації, Європейський центральний банк регулярно вводять допоміжні елементи захисту.

Однак попри усі переваги введення єдиної валюти частина країн Євросоюзу утримуються від такого рішення. Тому дослідимо чинники, що впливають на вибір країн, на прикладі Словаччини та Чехії, які не тільки є сусідами, але й мають спільну історію та досить подібні економіки.

Після вступу Словаччини до Європейського Союзу 1 травня 2004 р. її уряд висловив свою думку, що участь у Шенгенській зоні, введення єдиної європейської валюти та закінчення перехідного періоду для вільного руху робочої сили, вказує на те, що країна досягла великого ступеня інтеграції.

Момент переходу на єдину валюту особливо не вплинув на повсякденне життя Словаччини: значного зростання цін не спостерігалось. За останні 11 років ціни на товари і послуги у Словаччині виросли на 17,91%. Якщо домогосподарства витратили приблизно 1100 євро на місяць на споживчі витрати у 2009 р., то на сьогоднішній день вони витратять близько 1279 євро на ті ж потреби.

Перехід на євро здавався основною загрозою для зростання цін в Словаччині. Однак виявилось, що після введення євро, темпи зростання цін уповільнились порівняно з сусідніми країнами, які зберегли власну валюту. Зокрема в період з 2009 по 2019 роки в Угорщині зростання цін збільшилось на 1/3, а в Польщі - на 1/5. За той же період ціни піднялися на більш вищий рівень у Чехії (на товари і послуги 18,4%). Однак у цей же період, темпи зростання цін в Словаччині вищі, ніж у Євросоні (14,67%) або ЄС в цілому (17,49%). Аналіз показників за останні три роки показує, що ціни на товари і послуги знову почали зростати: 1,38% у 2017 р.; 2,51% у 2018 р.; 2,69% у 2019 р. Через захворювання на ковід складно сказати про ситуацію у 2020 р. [1]. Досліджена ситуація не дає однозначної відповіді на питання щодо виграшу Словаччини у сфері цін від запровадження євро як єдиної валюти. З іншого боку, варто зазначити, що використання євро у Словаччині має як очевидні переваги (стабільність валюти під час кризи), так і недоліки (ціни як у Центральній Європі при збереженні низьких зарплат).

Чому ж Чехія, яка є навіть більш розвинена ніж Словаччина, не хоче вводити євро. Згідно з аналізом, також зберігаються відмінності у структурі економіки Чехії у порівнянні з економікою зони євро. Різниця полягає в основному у тому, що частка промисловості у створенні валового внутрішнього продукту Чехії вище середнього.

Розглянемо переваги введення євро у Чехії. Одним з найбільш важливих довгострокових аргументів на користь вступу Чеської Республіки у зону євро є її торгові і майнові зв'язки з країнами, що здійснюють платежі в євро. Усунення ризику обмінного курсу і скорочення трансакційних витрат при введенні євро означало б велику вигоду для чеського експорту і імпорту. Чеська економіка давно характеризується поступовим зростанням використання євро нефінансовими корпораціями.

Є і протилежні аргументи:

– перешкодою для якнайшвидшого переходу на євро є ще незавершений процес довгострокового зближення рівня Чеської Республіки з розвиненими країнами зони євро;

– ще одним фактором ризику, пов'язаним з переходом на євро, є невідповідність фінансових циклів Чеської Республіки та зони євро і проблема довгострокової стійкості державних фінансів Чехії через старіння населення і зростання обов'язкових бюджетних витрат;

– перехід до використання євро в чеській економіці зажадає від корпоративного сектора значних разових витрат. А саме: модифікації різних інформаційних систем, переоцінки товарів, публікації нових прайс-каталогів, навчання персоналу і багато іншого.

Якщо вищевикладене може здаватися занадто абстрактним, то слід звернути увагу й на те, що приєднавшись до Єврозони Чеська Республіка повинна буде негайно відправити більше 30 мільярдів крон у так званий Європейський стабілізаційний механізм (ESM) і закласти капітал на вимогу в розмірі близько 250 мільярдів крон. Через дванадцять років після приєднання до ESM остаточне зобов'язання Чеської Республіки (оплачений і обіцяний капітал) може скласти в цілому близько 350 мільярдів крон. Певне, що саме ці аргументи стримують Чехію від прийняття відповідного рішення. Та й дезінтеграційні процеси, які в останні роки посилюються у межах Євросоюзу, зокрема пов'язані з виходом з нього Великої Британії, не є прискорювачом валютної інтеграції. Тому напевно чи у найближчі роки Чехія стане членом Єврозони.

Список використаних джерел

1. Barikada [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://barikada.sk/?p=1533> – вільний. Мова рос.

*Науковий керівник: А.О. Задоля,
доктор економічних наук, професор.*

ПРИЧИНЫ БЕДНОСТИ ЛАТИНОАМЕРИКАНСКИХ СТРАН

В настоящее время мировая экономика по всему миру слишком неравномерная – если сравнивать уровни жизни на разных континентах мира, то это будет очень хорошо заметно. Хорошим примером является отставание экономики в странах Латинской Америки.

В 2014 году более 20,5% населения Латинской Америки проживала в трущобах. В каждой стране начали появляться по разным причинам огромные бедные районы [1]. К примеру, район «Трущоба-31», который находится в столице Аргентины Буэнос-Айресе начал формироваться еще 80 лет тому назад. По началу он не был огромных размеров и не имел большого количество жителей. Причиной же масштабного возникновения такого типа местожительства стали 1980-е года, когда началось падение объемов железнодорожных перевозок, многие жители потеряли рабочие места. Когда средства к существованию стали заканчиваться, люди решались переезжать в большие города, чтобы находить хоть какую-то адекватную работу, но так как денег не было, они селились недалеко от железных дорог, в трущобах.

Другим примером является множество трущоб в Перу. В тех же 1980-х года активно действовала партизанская группировка «Светлый путь». Многие жители не хотели находиться в зоне военных действий между правительством и партизанами, потому переезжали в более безопасные места. Так появились трущобы в городе Лиме, названные в дальнейшем «Shantly town». По статистике, в них проживает более 70% населения города [1].

По мнению многих экспертов, причины слабой экономики латиноамериканских стран лежат в том, что они находятся под контролем США. Это же в свою очередь привело к финансово-экономическому засилью. Через некоторое время, страны Латинской Америки оказались в зависимости не только от США, а и под давлением других иностранных капиталов. К примеру, Великобритания вкладывала большие средства в железные дороги, активно участвовали в выдаче займов Франция и Германия. Еще же одной причиной слабой экономики стала гонка за вооружения между Чили, Аргентиной и Бразилией. Этот конфликт длился чуть больше 30 лет, естественно это негативно влияло на экономику стран: ведь чтобы воплотить поставленные задачи, связанные с вооружением, требовалось сократить расходы на множество других сфер.

Также еще одной причиной слабой экономики является борьба местных жителей трущоб с властями. Представители власти недовольны постоянно расширяющимися трущобам, так как они плохо влияют на

имидж страны и отталкивают новых инвесторов, поэтому стараются их сносить при первой же возможности. Естественно множество семей остаются без крыши над головой и начинают открытую борьбу против властей.

Еще одна причина, которая повлияла на экономику стран — это частая смена власти. Слабая буржуазная власть не могла реализовать необходимые стране реформы, влияние аристократов приводило к вмешательству других государств, диктаторы, которые наобещали народу, ничего в итоге не меняли и их свергали.

Условия для жизни не одни из самых лучших, дома в трущобах строят из чего только можно: кирпичи соединяют с кусками металла, деревянными навесами и тканями. Повсеместная антисанитария приводит к вспышкам массовых заболеваний. Многим, кому не повезло с жильем вынуждены жить на кладбищах или же на мусорных свалках. Зачастую оборудовано всего пару десятков туалетов на тысячи жителей. Многие жители не имеют доступа к питьевой или же просто к чистой воде. Чтобы получить пару литров лишней воды, жители трущоб ставят ведра на крыши, в которых собирается вода после дождей. Есть очень большие свалки мусора, которые не вывозятся неделями.

По статистике на 2012 год 31% убийств по всему миру совершаются в странах Латинской Америки. Причин такому высокому уровню преступности очень много: экономическое неравенство, высочайший уровень незаконной торговли наркотиками, резкая и неорганизованная урбанизация. Все эти факторы подчеркивают не очень хорошее экономическое положение стран и их перспективы

Кризисную экономическую ситуацию в странах Латинской Америки наглядно демонстрирует статистический анализ основных макропоказателей уровня доходов и благосостояния, таких как средняя зарплата и ВВП на душу населения (табл. 1.). Для сравнения выбраны страны из разных регионов Латинской Америки и с разными экономическими моделями.

Таблица 1

Средняя заработная плата и ВВП на душу населения в странах Латинской Америки, 2019 год*

Страны	Средняя заработная плата, дол США	ВВП на душу населения, дол. США
Боливия	355	3550
Перу	271	6941
Куба	34	8800
Аргентина	780	11683
Коста-Рика	500	12000

*Составлено автором по [2].

Если проводить параллели со схожими странами по территории, количеству населения, природным ресурсам, то, к примеру в Польше в тот же самый период ВВП на душу населения составляет 15400 доллара, а средняя заработная плата составляет 1350 долларов [2].

Можно сделать выводы из вышесказанного о необходимости поиска консенсуса между государством и местными жителями относительно благоустройства и решения жилищных проблем. Кроме этого, становлению экономики и дальнейшему развитию очень поспособствуют проведение реформ и снижение зависимости от внешнеполитического и экономического вмешательства. Как следствие, это приведет к росту благосостояния населения и поможет решить проблему наркоторговли и преступности в целом.

Список использованных источников

1. В. Бурный Экономика трущоб: бедность в Латинской Америке [Электронный доступ]. – Режим доступу: <https://commons.com.ua/uk/ekonomika-trushob/> - свободный. Язык рус.

2. World development indicators [Электронный доступ]. – Режим доступу: <https://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/> – свободный. Язык англ.

*Научный руководитель: А.А. Задоя,
кандидат экономических наук, доцент.*

О. Василюк
*ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний
університет», м. Дніпро, Україна*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Економічна система України зазнає впливу процесів глобалізації, руху капіталів робочої сили тощо. Глобалізація може проявлятися як у загрозах так і в нових можливостях.

Дослідження проблеми та перспективи в розрізі розкриття сутності поняття глобалізації світового господарства дало можливість визначити цей процес як трансформаційну інтернаціоналізацію світової економіки в глобальну систему міжнародного масштабу на принципах відкритості, універсальності та взаємозалежності. Сутнісними рисами, які зумовлюють розвиток глобалізації світового господарства на сучасному етапі, є: становлення світового інформаційного простору та науково-технічний прогрес; економічна інтеграція; нова система міжнародного поділу праці; впровадження універсальних ліберально-демократичних цінностей [1].

Однієї єдиної думки вчених, щодо глобалізації процесів не має. Реалізовувати та раціонально формувати стратегію розвитку не може жодна держава, без урахування пріоритетів та норм поведінки. Найважливішою характеристикою глобалізації є сучасна світова система. Структури національно виробництва та фінансів взаємозалежні і прискорюються за рахунок великої кількості укладених та реалізованих зовнішніх угод. Співвідношення між зовнішніми та внутрішніми чинниками розвитку національного господарства значно впливає на усі регіони та сектори світового господарства, які охопила глобалізація.

Поляризація теоретичних конструкцій глобалізації сьогодні ставить під сумнів можливість формування цілісного теоретичного бачення змісту глобалізації, закономірностей її впливу та перспектив розвитку світу в цілому, що дає підстави ототожнювати глобалізацію із соціальним міфом, який приходить на зміну великим утопіям ХХ ст.

Існує думка: «в умовах глобалізації світ вступає в нову реальність, яка вимагає від нього жити за принципами “глобального он-лайну”, тобто розвиватись в унісон з іншими державами, творити глобальну державну політику відповідно до технології, апробованої вже державами-лідерами геополітичного розвитку. В результаті такого тотального впливу глобалізації змінюється специфіка розвитку світу, трансформаційно-модернізаційних змін зазнають традиційні форми соціальної організації, на зміну яким приходить глобальне суспільство, глобальне інформаційне суспільство, глобальне масове суспільство, мережеве суспільство (суспільство мережевих структур) та суспільство глобального ризику. В умовах глобалізації кардинально змінюється місце, роль та функції національної держави, на зміну якої приходить глобальна держава в особі транснаціональних корпорацій. Виходячи з цього все частіше дискутується модель “глобальної”, “сильної” чи навіть “корпоративної” держави. Проте марними є сподівання більшості вчених – ідеологів глобалізму, які доводять можливість підміни національної держави у традиційному її розумінні транснаціональними корпораціями, які начебто мають виступати виразниками інтересів національних держав» [2].

Глобалізація в наші дні проявляє свою складність і неоднозначність та володіє такими рисами: – поглиблення інтернаціоналізації капіталу – загальна лібералізація ринкових відносин і рух капіталів «будують» фундамент глобальної економіки. Зростання міжнародного руху капіталу – зростання обсягів прямих інвестицій між країнами, що випереджає зовнішню торгівлю та виробництво. Знання стають основою багатства суспільства, змінюється роль інтелектуального складника людського капіталу. Згідно з даними Світового банку, традиційний, або

«фізичний», капітал становить сьогодні лише 16% загального обсягу світового багатства, ще 20% припадає на природний капітал, інші 64% – це людський капітал (людський потенціал) [3, с. 291]. Такого співвідношення «капіталу» ніколи раніше не було.

Глобалізацію в наші дні можна охарактеризувати наступними тенденціями:

- поглиблення інтернаціоналізації виробництва, а не обміну, яке проявляється в тому, що у створенні кінцевого продукту беруть участь виробники багатьох країн світу одночасно;

- глобалізація виробничих сил завдяки складникам міжнародної кооперації та спеціалізації, що об'єднують розрізнені господарські одиниці в систему виробництва та споживання;

- посилення інтернаціоналізації обміну завдяки інтернаціоналізації міжнародного поділу праці. Зростає роль сфери послуг;

- формування глобальної інфраструктури, яка виводить міжнародне співробітництво на нові рівні;

- збільшення масштабів міграції робочої сили в міжнародному масштабі. Розвинені країни використовують працю іноземних працівників, як правило, для заповнення нижчих сегментів, застосовуючи як малокваліфіковану робочу силу вихідців з інших країн (переважно з країн Азії);

- зростаючий вплив виробництва та споживання на навколишнє середовище і викликана цим необхідність більш поглибленої міжнародної кооперації для пошуку шляхів вирішення глобальних екологічних проблем (уведення екологічних норм і стандартів виробництва тощо) [1].

Є підстави стверджувати, що інвестиційний сегмент глобального ринку має суперечливий і неоднозначний характер як щодо окремих груп країн, так і окремих регіонів, а її позитиви і негативи розподіляються вкрай нерівномірно в світовому масштабі, що зумовлює наростання фрагментарності світового господарства, порушення його організаційно-функціональної рівноваги та посилення багатополарності і різновекторності його розвитку [4, с. 5]. У результаті, замість глобального інвестиційного ринку, основи однорідного суспільства, формується багатополосний світ, що базується на різних економічних і соціально-політичних моделях [5].

Список використаних джерел

1. Снігир Л.П. Проблеми та перспективи глобалізації міжнародних економічних відносин. Світове господарство і міжнародні економічні відносини. Випуск 22. 2018. С. 33–36.

2. Войтович Р.В. Вплив глобалізації на розвиток сучасного світу. Відкриті очі. 2013. Режим доступу: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2013/06/blog-post.html>

3. Хмелєвський С.В. Транснаціональні корпорації та глобалізація світової економіки. Збірник наукових праць студентів магістратури; ред. К.К. Рубішевська. К.: Ін-т економіки та права «Крок». 2002. С. 289–305.

4. Столярчук Я.М. Глобальні асиметрії економічного розвитку: монографія / Я.М. Столярчук. К.: КНЕУ. 2009. 302 с.

5. Фролова Т.О. Суперечності і асиметрії інвестиційної глобалізації. Економіка та держава. № 6. 2012. С. 31–36.

*Науковий керівник: С.О. Федулова,
доктор економічних наук, професор.*

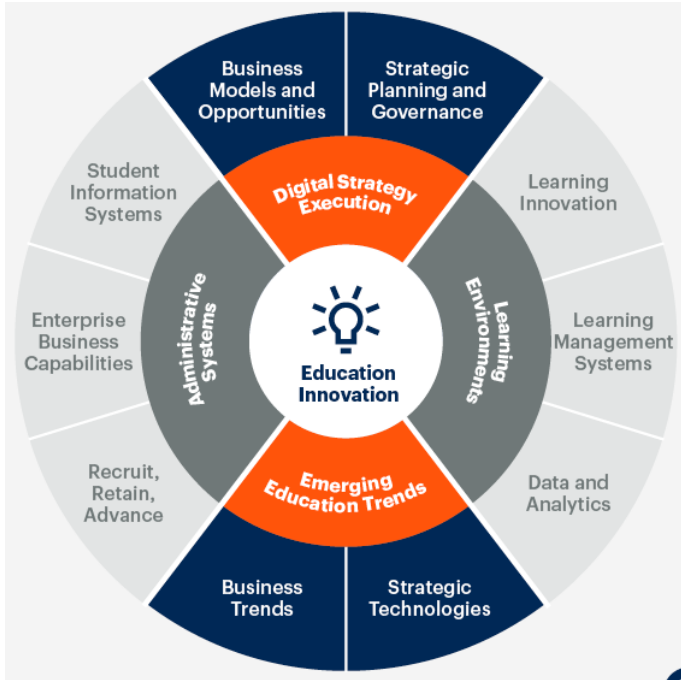
Dr. Eu. Galazzo
resident of Interdisciplinary Research Foundation, Warsaw, Poland

CHANGES IN INTERNATIONAL ACADEMIC ENVIRONMENT DUE TO PANDEMIC TIME MEASURES

The necessity of reforms in higher education was clear during the last decade since new technologies changed the perception of time spent for gaining new skills. Current situation stimulated the accumulation of “higher education critical mass”, the ones who changed their decisions and behavior (Fig. 1).

Since January 2020 all the attention in the world has been attracted by pandemic threat but higher education (HE) actors started to feel tremendous changes around March 2020.

The largest online degree market, pre COVID-19, was the US, where more than three million students pursued higher education fully online, representing a \$20B+ market in 2019 and growing fast. Among the dilemmas which prospective students are in front of are the next analyzed in USA media: demonstrated value of studies VS invested money and time; how to get education on demand combining online and in-person hybrid formats, blended learning, accelerated programs, part-time options etc.; life launch focus with possibility to get well-paid job, satisfaction and balance in life; being in demand in the profession in future; location which allows to stay active and in full contact with university even during lock down.

Fig. 1. Current situation stimulated the accumulation of “HE actors’ critical mass”, the ones who changed their decisions and behavior (HE digital transformation trends, <https://www.gartner.com/>, 2020)

It’s interesting to check also the experience of China as the country providing massive online education to hundreds of millions of students nationwide during the epidemic prevention and control period. From the perspective of online education organization on a huge scale, online education should effectively support “Disrupted Classes, Undisrupted Learning” project according to the following seven factors: a) reliable communication infrastructure; b) suitable digital learning resources; c) friendly learning tools; d) effective learning methods; e) instructional organizations; f) effective support services for teachers and learners; and g) close cooperation between Governments, Enterprises and Schools (G-E-S cooperation). These seven factors could work differently in different contexts, i.e., based on the priority of decision-makers from different perspectives. It should be noted that these 7 factors will be in different combinations and communications, depending on the

society and culture. For instance, in the “School-based type”, as schools are equipped with basic network infrastructure, the first concern that they will focus on is therefore the use of appropriate learning tools that can be used online or offline to manage or create different learning resources.

This time could be the period of restructuring and tremendous upgrade for HE institutions, and placing the education reforms strategic planning in the head of research, academic, and operational activities is crucial.

Interdisciplinary Research Foundation initiated a series of short interviews during April-July 2020 in academic and scientific communities in 15 countries to ask 4 questions from the selected respondents: 1) In what projects are you currently actively involved? 2) What challenges have you faced because of pandemic restrictions? 3) How are you dealing with the barriers (good practices, tips)? 4) Can you see any cultural peculiarities in the working sphere you can see in the country you live and work?

List of countries with interviewed experts who live and work there: Slovenia, Sweden, Russia, Poland, Italy, Norway, Ukraine, Latvia, Oman, Belarus, Turkey, Great Britain, India, Canada, Kyrgyzstan.

Results

Problems announced: lack of equipment; psychological state; skills to work online; placement for home office.

Discoveries: post-soviet countries are ready for on-line learning; people with special needs got understanding; meetings approach should be changed.

It's interesting to admit that the digital tools recommended for online collaboration by interviewees could be divided geographically and we don't mean here the global player such as Zoom, Google Class, Microsoft Teams, Slack, Discord, and WhatsApp. For instance, the respondents having studying or working experience in the USA, recommended mostly the tools from Online Collaboration Guide for Facilitators: A resource for using digital technology for collaboration and learning developed by IREX in 2020. This detailed Guide is focused mostly at matching the needs of the learners or teams with the appropriate tools by available options. Such approach helps the lecturer/researcher/trainer to adjust learning materials to the most convenient learning for students or comfortable collaboration for colleagues in virtual teams. The online collaboration and learning tools mentioned in the IREX Guide are: GoToMeeting, FreeConference, Jitsi, Nearpod, PlayPosit, Canvanizer, Draw.io , Miro, MURAL, Sketchboard.io, Sketch.io, Teams Whiteboard, Twiddla, etc.

The interviewees educated in EU and having working expertise also in EU countries mentioned such tools as: Cisco Webex Meetings, Moodle, LearnCube, BigBlueButton, LiveWebinar, EyesOn, WebinarJam, ClickMeeting, GetResponse, Freshmail, Evenea, YouTube Live.

The interviewee from Russia mentioned tools for teaching and academic collaboration which were not mentioned by speakers from USA and EU: iSpring, eTutotium, Teachbase, e.Queo, docebo, Mirapllis, SHAREKnowledge, UNICRAFT, WEBTUTOR.

The main task for higher educational institutions now is to take this situation in the world as a chance to become leaders in the industry thanks to their adaptability and good decisions while implementing online learning and collaboration tool, with strong focus to the students' and international teams' needs, taking into account cross-cultural communication tools for virtual teams elaborated in the world already. As for the research institutions, it is recommended to do complex studies of the online learners' needs relying on the intercultural context and World Values studies.

С. Горенко

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

МОНОПОЛІЯ І МОНОПСОНІЯ: УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТА НАСЛІДКИ ДЛЯ СУСПІЛЬСТВА

У реальному житті ми все частіше помічаємо ринки праці, на яких існує монопольна влада, як з боку попиту, так і з боку пропозиції, а інколи й одночасно. Монопсонія – це ситуація на ринку, коли «панує» єдиний покупець та безліч продавців [1]. Зазвичай влучним прикладом монопсонії є масштабна фірма на території невеликого містечка, яка потребує робочу силу. Тобто місцеві жителі постають «продавцями» власних здібностей, навичок, праці, а фірма – покупцем цієї послуги. У цьому випадку, фірма має змогу впливати на продавців таким чином, щоб ціна товару задовольняла його та не перевищувала сам прибуток від бізнес діяльності. Очевидно, якщо вона забажає велику кількість працівників, то повинна збільшити заробітну плату, аби залучити більше бажаних. З цього твердження випливає, що граничні витрати будуть перевищувати середні витрати. Адже тоді потрібно буде збільшити заробітну плату не тільки майбутнім робітникам, а й вже існуючим.

Оскільки монопсонія характеризується перевагами споживача, то повинні з'явитись певні умови для її виникнення. Наприклад, фірма-монопсоніст диктує свої умови оплати праці. Тоді у робітників немає іншого вибору, як погодитись на пропоновану заробітну плату або шукати інші варіанти (скоріш за все, потрібно буде їхати за межі свого невеликого містечка). Також монопсонія виражається, коли певний вид

трудової діяльності не має високу мобільність через географічну ізольованість, громадських умов та інших складнощів або у випадку, коли підприємство наймає основну частину спеціалістів певного фаху із загального обсягу.

Не зовсім позитивні наслідки тягне за собою така система ринку. Через ціновий тиск більшість підприємств буде не в змозі продовжити свою діяльність, адже в будь-якому випадку не всі забажають працювати при занадто низькій заробітній платі. Тому на ринку праці буде зменшуватись кількість постачальників та співробітників. Проте з іншого боку – моносонія дозволяє деяким компаніям досягти економії за рахунок масштабу та знизити середні довгострокові витрати, тоді збільшується прибуток та віддача зацікавленим сторонам.

Моносонія значно контрастує з терміном «монополія», що має обернені характеристики. Взагалі монопольного становища бажають досягти кожен підприємець чи підприємство. Це дозволило б їм уникнути цілого ряду проблем та небезпек, пов'язаних з конкуренцією. Причини виникнення і розвитку розрізняють з п'яти аспектів. По-перше, дія закону конкуренції, де головною метою постає максимізація прибутку. Для цього монополіст постійно прагне наростити обсяги виробництва і продажу товарів, поступово усунути своїх конкурентів. По-друге, дія закону концентрації капіталу і виробництва. По-третє, процес централізації капіталу. Отже, завдяки концентрації і централізації капіталу й виробництва, з'являється можливість виникнення монополії; вони стали її економічною основою. По-четверте, трансформація індивідуальної приватної власності. Прикладом цього є акціонерне товариство, яке об'єднує в собі капітали декількох підприємств. По-п'яте, економічні кризи, які у другій половині XIX ст. стали фактором прискорення концентрації і централізації виробництва і створення на цій основі монополій. До речі, за словами экс-голови Антимонопольного комітету України, Юрія Терентьєва, вплив монополії помітний в багатьох сферах нашої держави. Наприклад, транспорт, залізниця, енергетика, пошта тощо. Він зазначає, що часто монополії виникають або за участі держави, або через її неефективність [2].

Цілі менеджерів монополіста не збігаються з метою мінімізації витрат. Вони можуть реалізувати завдання зростання фірми, не рахуючись з витратами. Або, наприклад, залучати на роботу некомпетентних друзів та родичів, знижуючи загальну ефективність управління. Без наявності конкурентів, суперників, які можуть «підірвати» їхній статус чи позицію на ринку, монополіст припиняє пошук нових технологій, які мінімізують витрати. Також чистий монополіст має можливість проводити цінову дискримінацію. Прикладів дискримінації досить багато, особливо коли

йдеться про природну монополію (електропостачання населенню відбувається за різними тарифами, заниження тарифів на пасажирські перевезення перекриваються Укрзалізницею за рахунок підвищених тарифів на перевезення вантажів і таке інше) [3].

Тому монополізм має суперечливі економічні наслідки. Однак можна зазначити, що він підриває конкуренцію як основу ринкового саморегулювання. І тоді однією з функцій держави в сучасних умовах вважається обмеження монополізму, підтримка конкурентного середовища.

Список використаних джерел

1. Словник Й. С. Завадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/KONDOR/EKONOMIC_SL_2006.pdf - вільний. Мова укр. (Дата звернення: 19.03.2021)

2. Інтерв'ю голови Антимонопольного комітету України Юрія Терентьєва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://amcu.gov.ua/news/monopoliya-nemozhлива-bez-derzhavi-intervyu-golovi-komitetu-vidannu-rejting> - вільний. Мова укр. (Дата звернення: 19.03.2021).

3. Цінова дискримінація монополій: сучасні реалії, А.С. Мілютін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/54895/5/Miliutin_Tsinova_dyskryminatsiia.pdf;jsessionid=B04BDA93227E1C3E4014D436B0DBC0E9 – вільний. Мова укр. (Дата звернення: 19.03.2021).

*Науковий керівник: О.А. Задоя,
кандидат економічних наук, доцент.*

К. Грибинча

*PhD, Национальный институт экономических исследований,
г. Кишинэу, Молдова*

ИССЛЕДОВАНИЕ СОЦИАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫХ АСПЕКТОВ ЭКОНОМИКИ ЗАМКНУТОГО ЦИКЛА В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА

Статья выполнена в рамках государственного проекта 20.80009.0807.22 “Dezvoltarea mecanismului de formare a economiei circulare în Republica Moldova (Разработка механизма формирования циркулярной экономики в Республике Молдова)”.

Модель циркулярной экономики представляет собой развивающуюся форму так называемой зеленой экономики, которая занимается борьбой с проблемами, создаваемыми текущей моделью линейной экономики, поскольку эта модель пытается сохранить продукты компаний таким образом, чтобы они не потреблялись часто и, следовательно, уменьшалось количество отходов или повторно использовались материалы для производства новых продуктов. В основе этой модели положены принцип ограниченности ресурсов, принцип неограниченного потребления и загрязнения окружающей среды отходами.

В линейной модели процесс очень прост. Компании извлекают из природы необходимое сырье для производства продуктов, которые могут быть представлены на определенном рынке. Ожидается, что после того, как сырье будет преобразовано в продукт, потребитель будет покупать и использовать его до тех пор, пока продукт не испортится, не разложится или просто не устареет. и, наконец, как только продукт перестает быть полезным для потребителя, его выбрасывают, чтобы купить новый.

Модель линейной экономики, используемая в настоящее время компаниями, направлена только на удовлетворение желаний и потребностей потребителей и поэтому основана на цепочке процессов, без учета устойчивости будущих поколений: добыча - производство - использование – утилизация- отказ, для чего используются маркетинговые инструменты, включая обратный маркетинг, которые в любом случае направлены на достижение бизнес-целей.

Линейная экономика отвечает за преобразование природных ресурсов в отходы, которое происходит в производственных процессах и приводит, таким образом, к ущербу окружающей среде двумя способами:

- 1) уничтожение природного капитала окружающей среды через неустойчивые агротехнологии и добычу;
- 2) снижение стоимости природного капитала из-за загрязнения отходами.

Циркулярная экономика — это модель производства и потребления, которая включает повторное использование, ремонт, переработку и обновление существующих материалов и продуктов в максимально возможной степени, чтобы продлить их жизненный цикл. Использование модели экономики замкнутого цикла аргументировано как демографическими, так и социально-экономическими проблемами, связанными в первую очередь с постоянным ростом населения, а также ограниченным характером поставок необходимого сырья, взаимозависимостью мирового рынка сырья и увеличением потребления энергии и выбросов CO₂.

Модель циркулярной экономики контрастирует с так называемой линейной экономикой, демонстрируя чистые положительные преимущества как с точки зрения роста ВВП и создания рабочих мест, поскольку реализация мер циркулярной экономики только в странах ЕС может привести к увеличению ВВП на 0,5% к 2030 году и созданию около 700 000 новых рабочих мест, так и с точки зрения защиты окружающей среды. Кроме того, у потребителей будет более экологичный и инновационный продукт, который призван повысить качество их жизни и сэкономить деньги в долгосрочной перспективе.

Концепция экономики замкнутого цикла происходит от других концепций, таких как: устойчивое развитие, высокоэффективная экономика, эко-индустриальное развитие или промышленная экология, экологический дизайн, биомимикрия и т. д. Переход к экономике замкнутого цикла в ЕС больше не является опцией экономического развития, а стал обязательством, которое с июля 2020 года предполагает реализацию страновых стратегий замкнутой экономики. Республика Молдова, являющаяся членом Восточного партнерства ЕС и в соответствии с Совместным планом действий ЕС-Молдова, основанным на Соглашении о партнерстве и сотрудничестве (СПС), также должна реформировать свою политику для построения устойчивой экономики. В этой связи, была создана национальная законодательно-нормативная база (Экологическая стратегия на 2014-2023 годы и План действий по ее реализации Постановлением Правительства № 301 от 24.04.2014; Национальная программа энергоэффективности на период 2011-2020 гг.; Энергетическая стратегия Республики Молдова до 2030 г.; Стратегия управления отходами на 2013-2027 гг.), другие проекты в рамках программы «Озеленение экономики в Восточном соседстве»: реформа экологического налогообложения, развитие зеленой экономики, развитие потребительской политики и устойчивого развития производства, управление отходами, создание рыночных стимулов для органических продуктов.

Анализ европейского опыта позволил выдвинуть на первый план некоторые категории инструментов политики, продвигаемых правительствами для стимулирования перехода к экономике замкнутого цикла.

Во-первых, это инструменты регулирования, которые очень эффективны для достижения стратегических целей и специфических результатов, такие как запреты, эффективные в содействии переходу к экономике замкнутого цикла. Схемы обязательного возврата могут также применяться к упаковке, предназначенной для отходов / загрязнения, запрещения использования нерациональных продуктов или материалов.

Т.к. циркулярная экономика решает экологические проблемы, требующие решительного государственного вмешательства, власти на центральном или местном уровне могут внедрять инструменты финансирования для поддержки инициатив, связанных с экологически чистыми методами или экономикой замкнутого цикла. Это может быть прямое финансирование, включая субвенции для проектов, инициированных бизнесом или частными лицами, использование налоговых льгот или поощрение определенных видов бизнеса или инвестиций в экономическую деятельность для поддержки зеленой экономической деятельности.

Несмотря на то, что бизнес-модели замкнутого цикла предоставляют огромные возможности для бизнеса, клиентам и сохранения окружающей среды, сами по себе эти преимущества не приводят к широкому признанию концепции циркулярной экономики. В нашем исследовании помимо рациональных мотивов, мы принимали во внимание нерациональные мотивы потребительского поведения, включая привычки и потребительскую культуру людей.

Список использованных источников

1. DUCA A, GRIBINCEA C., GRIBINCEA A. Regândirea sistemelor de fabricație și intervenirea asupra modului de consum prin prisma economiei circulare. In: Conferinta Internationala Dezvoltarea economico-socială durabilă a euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere, vol.37, pp.141-150, Iasi, Romania, 2020

2. DUCA A, GRIBINCEA C., GRIBINCEA A. The transition to a circular economy during the covid-19 pandemic. Обліково-аналітичне та організаційно-економічне забезпечення розвитку регіону: збірник тез доповідей III міжнародної науковопрактичної конференції, 23 квітня 2020 року, м. Северодонецьк. – Северодонецьк: [Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля], 2020. С. 75-77

3. https://circulareconomy.europa.eu/platform/en/2019-circular-economy-stakeholder-conference-success-stories-and-new-challenges?fbclid=IwAR02X7G4cxJNbSyXB5CPP7o5x_os6CM_T_NSIFxzuw fX8Z3rvrkt6gKs7as

4. <https://www2.helsinki.fi/en/news/society-economy/social-and-cultural-aspects-of-circular-economy-a-global-zoom-workshop-25-papers-from-6-continent?fbclid=IwAR1mFRPOe30UY4LkrSbijBDPU2ev6L46VirVUNZSa QGu5i9rJhTrI4tDok>

5. https://www2.helsinki.fi/en/news/society-economy/social-and-cultural-aspects-of-circular-economy-a-global-zoom-workshop-25-papers-from-6-continent?fbclid=IwAR1E-ra5JKThH15bHnxgg8b_h_mZBJg-8Nif-twvVfTfCyqSAUmPhaJ9acg

6. <https://www2.helsinki.fi/en/news/sustainability-news/call-for-papers-social-and-cultural-aspects-of-circular-economy?fbclid=IwAR084G3KoOVenu49kKXuyiwp1fjh6kxTDp-mKxexQd62Btd4f-NHhWKeHz0>

А. Григор
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ І ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ: РОЛЬ ДЕРЖАВИ І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВИРОБНИКА

Забруднення навколишнього середовища є побічним продуктом будь-якої сучасної економічної діяльності. Держава як форма суспільства одночасно в межах державних кордонів включає землі, води, надра, атмосферу, тобто біосферу кожної окремої країни. У міру наростання екологічних криз і нагальну потребу забезпечення екологічної стійкості зростає і значення екологічної економіки.

Залежність суспільства і природи полягає в тому, що з усіх факторів економічного зростання, що включає в себе: працю, засоби виробництва і природні ресурси, що загалом використовуються для виробництва, саме природні ресурси є обмеженими і найбільше страждають від людської руки. Сьогодні надмірне споживання вимірюється в залежності від несучої здатності Землі. Гори відходів - суворе нагадування про те, що ми споживаємо більше, ніж Земля може витримати. Збільшення обсягів відходів і викидів, вилучення усе більшої кількості копалин, як результат зростання вартості сировини – наслідки збільшення населення та виробництва. Чи можемо припустити, що саме зменшення виробничої діяльності вирішить наші питання? На кому лежить відповідальність за стан наших систем: на виробниках, споживачах чи державі?

На нашу думку, зменшення індивідуального попиту не вплине на екологічні проблеми глобально. Відповідальність за неекологічне виробництво лежить на виробниках та державі. Споживання будь-якого товару не розглядається з точки зору як надбання, яке потрібно економити або берегти, бо зазвичай люди споживають більше, ніж того потребують. Для виробника це означає зростання попиту і прибуток, для держави - додаткові витрати на сортування та утилізацію. Виробник відмовиться від зменшення виробництва продукту, або екстра витрат на еко-спорядження (очищаючі установи тощо), бо вклав кошти в обладнання і прагне отримати прибуток. Споживач, зі своєї сторони, буде купляти продукт дешевший або вигідніший для нього і найчастіше за все це не еко-товар. Тому важливою третьою стороною є держава.

Усі процеси життєдіяльності в кожній країні повинні аналізуватися, насамперед, з точки зору екології. Наразі, країни ЄС витрачають на екологічні заходи 2 % ВВП, тоді ж як в Україні – 0,2% від ВВП, що відповідає 16 млрд грн станом на 2020 р., які розподілені неефективно. За даними звітів Державного Казначейства на програми з охорони природи, збереження заповідного фонду, охорону та захист лісів, зменшення викидів парникових газів виділяється близько 1,3 млрд грн або 8% видатків відомства (Рис.1). Таким чином, можна проаналізувати що реальними витратами на екологічні цілі України є 0,016 % від ВВП. Фактично, можемо сказати, що виконання екологічних завдань для українського уряду має найнижчий пріоритет та реальне виконання еко-програм заміняється лише формальними звітами.

Рис.1. Класифікація витрат на екологічні цілі за функціональною ознакою у державному бюджеті України 2020 р.

*Складено автором за даними джерела [1]

Україна, як країна що розвивається, але не схильна вирішувати проблеми довкілля, а орієнтується практично тільки на швидке економічне зростання, в той час як стан середовища тримається виключно на еко-активістах. У нас спостерігається масштабне вирубування лісів,

забруднення води, отруєння людей, ґрунтів та худоби шкідливими речовинами. Через повільний економічний розвиток, велику нерозмірність та неефективний розподіл доходів, нестабільну ситуацію в політиці рівень бідності не зменшується, створюючи діру між втратою корисних копалин і зменшенням доходів.

Роблячи висновки, можна сказати, що для зламу такої моделі, треба змінювати макроекономічну та промислову політику, яка повинна формувати підтримку ресурсозаощадження та «зеленої» економіки, установлюючи справжню ринкову ціну за споживання, та впровадження чистої звітності для подолання бюрократизму.

На макрорівні особливою необхідністю держави є завдання формувати екологічний світогляд та поведінку, при якій споживач буде розуміти важливість свого вибору. Усвідомлення того, що купуючи продукт, в якому будуть враховані еко-витрати при виробництві, призведуть до економії в майбутньому. Чим більше люди інвестують зараз для збереження природного капіталу, тим більша перспектива для суспільства. Попри це, завдання влади заохочувати виробника фінансовими стимулами і давати можливість для виготовлення такого продукту.

Список використаних джерел

1. Державна Казначейська служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/ua> – вільний. Мова укр.

*Науковий керівник: О.А. Задоля,
кандидат економічних наук, доцент.*

Ю. Грицук
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

НОБЕЛІАТИ 2020: НАЙПРАКТИЧНІША ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

На початку нашого огляду слід зазначити, що Нобелівська премія з економіки – не зовсім Нобелівська. Офіційно вона називається премією Шведського державного банку з економічних наук пам'яті Альфреда Нобеля [1]. У 2020 році Нобелівський комітет присудив цю визначну нагороду в галузі економіки з офіційним формулюванням «за розвиток теорії аукціонів і винахід нових форматів аукціонів». Аукціони є одним з найдавніших механізмів організації ринку. Ми використовуємо їх ще з Стародавнього Вавилону. Сьогодні ж, на торгах можна побачити все – від квітів до цінних паперів. Звичайно, що вчені-економісти дуже цікавляться даним механізмом [2].

Для своїх досліджень економісти часто беруть приклади сучасних складних аукціонів, таких як торги радіочастотами для телекомунікаційних операторів, які з 1990-х років проводить Федеральна комісія із зв'язку США; аукціони з розміщення державних облігацій, що проводяться повсюдно; конкурси Євросоюзу з продажу квот на викиди парникових газів.

Будь-який аукціон має три фактори: правила аукціону, особливості об'єкту, що продається і інформаційна невизначеність (у кожного учасника є тільки імовірнісний розподіл цінності об'єкта).

Проте, лише в 1940-х роках з'явилися основи теорії про сучасний аналіз аукціонів. Сьогодні це таким, що тепер це один з напрямків сучасної мікроекономіки, який демонструє стрімкий розвиток. Таки стан багато чим зобов'язаний дослідженням, які Нобеліати Пол Мілгром та Роберт Уілсон робили протягом десятиліть. Примітно, адже це вже восьма Нобелівська премія з 1990 року за наукові досягнення в галузі, пов'язаній з торгами. Цікаво, що їх сучасники, такі як Жан Тіроль чи Еліан Рот уже мають свої премії в цьому напрямку.

Засновниками теорії аукціонів ще у 1960-х роках є Вільям Вікрам (отримав премію у 1996 р.) та Джон Харсані (отримав премію у 1994 р.). Поглибив її Роберт Вілсон, а потім і Пол Мілгорм в період з 1970 по 1980 роки [3].

Р. Вілсон дійшов до висновку, що учасники торгів із загальною кінцевою ціною роблять ставки нижче власної раціональної оцінки, тому що побоюються заплатити за актив більше ніж реальна ціна.

Однак теорією справа не закінчилася. Мілгром і Вілсон вирішили зробити формат аукціонного продажу безлічі взаємопов'язаних активів. Це дає можливість продавцю отримати максимум прибутку. Найвідомішим зразком вдалого застосування є аукціони з розподілу радіочастот в США (1994 р. і 2017рр.), а також у Великобританії (2008 р.)

Зараз майже усі торги для «складних» товарів реалізуються з доповненнями цих вчених. Згодом дослідники розробили нові формати аукціонів, зменшивши можливості для маніпуляцій і змов. Зокрема, Мілгром брав участь в розробці модифікованого аукціону та аукціону з двома раундами.

«Усі дослідження, які я проводив, були мотивовані практичними міркуваннями», – заявив Вілсон, коли його нагородили премією BBVA Foundation Frontiers of Knowledge (2016 р.) в області економіки, фінансів і менеджменту [3]. А для Мілгрома це стало й бізнесом, а не лише предметом його багаторічного дослідження. Так він створив компанію Autonomics та дає консультації навіть великим корпораціям, таким як Microsoft, Google. До прикладу, його клієнту Comcast на аукціоні радіочастот вдалося заощадити \$1,2 млрд. Про це зазначив і

Нобелівський комітет. «Особливість лауреатів 2020 року в тому, що вони одночасно розробили і теорію, і її практичні застосування», – підкреслюється в його вирішенні.

Список використаних джерел

1. BBC. Нобелевскую премию по экономике получили Пол Милгром и Роберт Уилсон. Они придумали новый тип аукционов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/russian/features-54507890> – вільний. Мова рос.

2. Meduza. Как преодолеть «проклятие победителя». Нобелевскую премию присудили авторам теории аукционов, которая изменила современную экономику [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://meduza.io/feature/2020/10/13/kak-preodolet-proklyatie-pobeditelya-nobelevskuyu-premiyu-prisudili-avtoram-teorii-auktsionov-kotoraya-izmenila-sovremennuyu-ekonomiku> - вільний. Мова рос.

3. Ведомости. Нобелевская премия за самую практичную экономическую теорию [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.vedomosti.ru/finance/articles/2020/10/13/843145-nobelevskaya-premiya> – вільний. Мова рос.

*Науковий керівник: О.А. Задоя,
кандидат економічних наук, доцент.*

О. Груздев
*Дніпровський національний університет
залізничного транспорту імені ак. В. Лазаряна, Україна*

НАПРЯМИ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ НОВОПРИЙНЯТИХ ПРАЦІВНИКІВ

Адаптація працівників на підприємстві є доволі актуальною проблемою, адже саме від того, наскільки швидко і в повному обсязі новий робітник узнає усі нюанси праці на конкретному робочому місці, на наш погляд, напряму залежить його психологічна стабільність і як наслідок, продуктивність праці.

На думку А.Я. Кібанова, адаптація є взаємним пристосуванням робітника та організації, яке ґрунтується на поступовій спрацьованості співробітника до нових професійних, соціальних та організаційно-економічних умов праці [1, с. 358].

Як наголошують Г.В. Осовська та О.О. Юшкевич, адаптація – здатність будь-якої системи реагувати на навколишнє середовище і змінювати свою поведінку для оптимального функціонування [2, с. 204]. Це взаємний процес

ознайомлення новопризначених працівників до змісту та умов службової діяльності, що базується на поступовому освоєнні нових професійних, соціальних та організаційних умов праці, соціального середовища та корпоративної культури, а також процес удосконалення професійних знань, умінь і навичок та особистих якостей цих службовців [3].

В деяких наукових джерелах процес адаптації працівників називають онбордингом. Онбординг передбачає навчання працівника, залучення його до виробничого процесу, і головне – створення необхідних передумов для того, аби новий працівник залишився працювати на новому місці на довгі роки (адже як показує практика, значна частина працівників не витримує або випробувального терміну або не може звикнути із правилами конкретного підприємства та звільняється впродовж року).

Процес найму нових працівників вважається достатньо фінансово витратним видом діяльності, адже новобранці повинні пройти так звану «криву навчання» (при чому у кожного індивідуума вона є індивідуальною за тривалістю), перш ніж стати продуктивними. Деякі експерти припускають, що може пройти від 6 до 12 місяців, перш ніж новопризначені працівники принеситимуть користь підприємству.

Включення в колектив або «організаційна соціалізація» [4] є процесом інтеграції новоприйнятих працівників та перетворення їх із «сторонніх» у продуктивних членів організації. Соціалізація передбачає передачу знань, навичок, правил та ознайомлення з організаційною структурою підприємства та трудовим колективом.

Організаційна соціалізація – це процес, за допомогою якого людина здобуває соціальні знання та навички, необхідні для того, щоб взяти на себе організаційну роль [5]. Для опису соціалізації новачків у виробничий процес науковці використовують цілу гаму понять, в тому числі й метафоричні, наприклад, «дослідники, які повинні зорієнтуватися в незнайомому ландшафті» [6], «подорож на підйомі» [7], «іммігранти», які повинні адаптуватися через процес «натуралізації» тощо.

З точки зору «соціальних знань та навичок», потрібно зосередити особливу увагу на трьох типах діяльності: організація; навчання; підтримка.

Потрібно враховувати, що приєднання до нового робочого місця пов'язане зі значним стресом та численними переживаннями для новоприбулого, ці фактори можуть заважати йому стати продуктивним. Програми орієнтації повинні включати методи, орієнтовані на зменшення стресу та охоплювати наступні сфери: 1) умови працевлаштування, 2) охорона здоров'я, безпека, правові питання та 3) історія, культура та цінності організації [8].

Підприємству потрібно налагодити ефективні кроки задля покращення досвіду новоприйнятих працівників. Якщо цей досвід виявиться позитивним, то новачки почуватимуться комфортно і впевнено виконуватимуть свою роботу.

Вважається, що тим довше працівник затримається на новому робочому місці, чим більше він буде проінформований про конкретні вимоги та умови праці. Розповідати не тільки про структуру підприємства, а й про можливі додаткові завдання, в тому числі у поза робочий час, а також про можливі коливання у грошовій винагороді потрібно вже на етапі співбесіди, адже саме від рівня інформованості залежатиме готовність особи працевлаштуватися на конкретну посаду.

В процесі адаптації новачка потрібно пам'ятати про наступні аспекти: повноту інформації, не перевантаження інформацією за короткої проміжок часу, намагати бути із ним на зв'язку, коли у нього буде така потреба. Крім того, не давайте новачку одразу складне завдання, почніть із декількох простих. Складіть план перших завдань для новачка. Не замовчуйте ніяких аспектів та обов'язків. Проінформуйте новачка про план майбутніх заходів та активностей, щоб людина могла заздалегідь підготуватися. Проведіть екскурсію по підприємству, познайомте з колегами. Не забувайте про тимблдінг (запрошуйте новачка на колективні розважальні заходи).

На наш погляд, ефективним інструментом оцінювання рівня адаптації нових кадрів в усталений колектив може стати анонімне анкетування нових працівників впродовж різних періодів після їхнього працевлаштування, наприклад, через тиждень, місяць, півроку. Дане дослідження дозволить виявити динаміку адаптації нових працівників в трудові колективи задля виявлення слабких та сильних сторін системи адаптації працівників на конкретному підприємстві, а також сформувати базу співробітників, які бажають бути наставниками для нових працівників.

Крім того, задля оцінювання кар'єрного зростання працівників доцільно створити на підприємстві електронну базу, в якій акумулюватимуться так звані «Карти досвіду» усіх працівників, які будуть містити усю інформацію про освіту, підвищення кваліфікації, додаткові компетенції персоналу тощо.

Причинами швидкого звільнення новоприйнятих працівників можуть бути наступні фактори: більша складність завдань, ніж працівник очікував; розбіжність у поглядах або психологічна несумісність із керівництвом; відсутність почуття належності до єдиної команди, неможливість налагодження дружніх зв'язків із членами трудового колективу; невідповідність кваліфікації та умінь працівника поставленим завданням; невідповідність умов роботи та відпочинку або оплати праці очікуванням.

Безумовно, цей перелік можна було б розширити й далі, але все ж таки, ми підкреслюємо, що головне – це затримати потрібного працівника на підприємстві, максимально залучити його до виробничого процесу, не допустити плінність кадрів.

Отже, створення успішної програми вбудовування є ключовою складовою стратегії управління та збереження талантів будь-якої організації.

Перехід, який проходять нові працівники, щоб стати повноцінно функціонуючим працівником, не є сукупністю окремих кроків. Швидше, це безперервний процес, який починається з орієнтації та навчання та досягається завдяки безперервній системі надання підтримки та зворотного зв'язку новоприбулому.

Наскільки вдало та швидко буде сформовано колектив, здатний виконувати поставлені завдання, напряду залежатиме від організації вмілого процесу онбордингу на підприємстві. На наш погляд, ефективними інструментами процесу адаптації працівників на підприємстві можуть стати ряд цілеспрямованих заходів, що включатимуть комплекс дій, починаючи від створення бази досвідчених наставників до розробки «Карт досвіду» та постійного моніторингу рівня задоволеності роботи на підприємстві не тільки новачків, а й досвідчених фахівців.

Список використаних джерел

1. Кибанов А. Я. Управление персоналом организации / А.Я. Кибанов – 3-е изд., дод. и перераб. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 638 с.
2. Економічний словник: наукове видання / Г.В. Осовська, О.О. Юшкевич, Й.С. Завадський. К.: Кондор, 2007. 358 с.
3. Наказ «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження у державних органах, органах влади Автономної Республіки Крим та їх апараті системи наставництва державних службовців» від 25 жовтня 2013 р. N 189. URL: <http://www.kadrovik.ua/content/prozatverdzhennya-metodichnih-rekomendaciy-shchodo-vprovadzheniya-uderzhavnih-organah>
4. T.N. Bauer. Onboarding new employees: maximizing success. SHRM Foundations Effective Practice Guideline Series, 2010.
5. J.E. Van Maanen, E.H. Schein. Toward a theory of organizational socialization. Staw B. (Ed.), Research in Organizational Behavior, Vol. 1, JAI Press, 1979, pp. 209–264.
6. B. Dagenais, H. Ossher, R. Bellamy, M. Robillard, J. de Vries. Moving into a new software project landscape. Proceedings of the 32nd International Conference on Software Engineering, 2010, pp. 275–284.

7.A. Rastogi, S. Thummalapenta, T. Zimmermann, N. Nagappan, J. Czerw onka. Ramp-up journey of new hires tug of war of aids and impediments. Proceedings of the ACM/IEEE International Symposium on Empirical Software Engineering and Measurement (ESEM) (2015), pp. 96–105.

8. J.P. Wanous, A.E. Reichers. New employee orientation programs. Hum. Resour. Manage. Rev., 10 (4), 2000, pp. 435–451.

*Науковий керівник: Л.В. Марценюк,
доктор економічних наук, доцент.*

Д. Денисенко
Університет імені Альфреда Нобеля, г. Дніпро, Україна

ТОВАРНАЯ СТРУКТУРА УКРАИНСКОГО ЭКСПОРТА: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

После распада СССР в 1991 году Украина стала на рельсы развития рыночной экономики. Неотъемлемой частью данной стратегии является внешняя торговля товарами и услугами на иностранных рынках сбыта. В свою очередь уровень внешнеторгового оборота складывается из импорта, экспорта и реэкспорта.

Много лет для нашей страны основными направлениями товарной структуры экспорта является продукция металлургической промышленности, химической и нефтеперерабатывающей промышленности, машиностроения, агропромышленного комплекса, легкой промышленности. Такая тенденция исходит из того, что наше производство направленно на товары, для изготовления которых требуются большие производственные мощности, но низкий научно-технический потенциал.

Исходя из вышесказанного, национальную экономику Украины можно охарактеризовать как «переходную экономику». Такая экономическая ситуация обусловлена тем, что во времена СССР было распространено энергоемкое и материалоемкое производство. Сейчас это является одной из основных проблем украинского экспорта. Наш экспортируемый товар становится неконкурентоспособным на международном рынке из-за устаревших производственных моделей заводов и предприятий и слишком дорогой рыночной стоимости по сравнению с мировыми аналогами. Также немаловажной проблемой украинского товарного экспорта является сильное загрязнение окружающей среды при производстве вышеприведённых типов товаров.

По данным государственной службы статистики Украины можно выделить основные типы экспортируемых товаров и их динамику в период 2016-2020 гг. (табл. 1).

Таблица 1

**Товарная структура экспорта Украины, 2016–2020 гг.
(основные позиции) ***

Название товара	2016 год, тис. дол.	2017 год, тис. дол.	2018 год, тис. дол.	2019 год, тис. дол.	2020 год, тис. дол.
1. Продукты растительного происхождения	8093693,7	9215707,9	9886060,4	12914543,1	11890050,9
2. Жиры и масла животного происхождения	3962975,8	4605666,2	4496511,0	4732237,5	5759599,1
3. Минеральные продукты	2728764,8	3947721,9	4339620,4	4866480,3	5331945,0
4. Продукты химической промышленности	1558173,2	1660611,8	1871254,4	1930809,8	2020150,9
5. Полимерные металлы, пластмассы, изделия из них	409203,7	561135,1	694255,7	721536,9	682739,9
6. Недрагоценные металлы и изделия из них	8338854,6	10124613,3	11632691,7	10255685,9	9030291,3
7. Машинное оборудование и механизмы	3637946,0	4276832,1	4654717,9	4464445,8	4487094,9

*Составлено автором на основании [1].

Исходя из вышеприведённых данных, можно сделать вывод, что основными товарами украинского экспорта за последние пять лет были продукты растительного происхождения, жиры и масла животного происхождения, минеральные продукты, продукты химической промышленности, полимерные металлы, пластмассы и изделия из них, недрагоценные металлы и изделия из них, машинное оборудование и механизмы. Как можно увидеть по таблице, за последние пять лет экспорт данных видов товаров был достаточно равномерным из года в год и зачастую имел положительный прирост. Это означает, что Украина продолжает делать упор на производство и экспорт товаров с высоким энергоёмким и материалоемким процессом изготовления, но низким научно-техническим уровнем.

По нашему мнению, данная концепция не имеет положительных аспектов в долгосрочной перспективе так, как в ближайшем будущем украинское производство устареет настолько, что товары, которые оно производит, не смогут конкурировать на мировом экономическом рынке. В данный момент единственной положительной чертой товарной структуры украинского экспорта являются товары агропромышленного комплекса.

Они пользуются большим спросом на мировом рынке сбыта и имеют высокую рентабельность. Сейчас украинское производство критически нуждается в научно-техническом развитии, что позволит нашему государству производить конкурентоспособные товары для экспорта за границу.

Список использованных источников

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> – свободный. Язык укр.

*Научный руководитель: А.А. Задоя,
кандидат экономических наук, доцент.*

Ю. Дима
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ОБ'ЄДНАНЬ

На сьогодні у світі нараховується близько 20 інтеграційних об'єднань і кожне з них має свою специфіку, структуру та завдання. Такі об'єднання впливають на структуру і динаміку розвитку світової економіки. Для багатьох країн інтеграційні об'єднання сприяють проведенню внутрішніх реформ і посиленню конкурентних позицій.

На даний час у світі варто виділити такі основні інтеграційні об'єднання: Європейський Союз (ЄС), ЮСМКА, Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС), Асоціація країн Південно – Східної Азії (АСЕАН), БРІКС.

Європейський Союз значно відрізняється від інших інтеграційних об'єднань, недарма його називають найпотужнішим серед всіх об'єднань. Основною метою ЄС є розвиток міждержавних відносин, спрощення виходу європейських малих та середніх підприємств на світовий ринок та створення угод про вільну торгівлю. Крім цього, метою ЄС є створення нових робочих місць, скорочення тарифів та інших торговельних бар'єрів. Також Європейський Союз завжди намагається підвищувати конкурентоспроможність товарів і послуг, які вироблені в країнах ЄС, за допомогою зростання якості продукції, зниженню витрат виробництва. Зараз вихід на ринки «третього світу» є актуальними для будь-якої країни, тому Європейський Союз інтенсивно займається пошуками нових ринків та послуг саме в цих країнах [1].

Ще одним успішним інтеграційним об'єднанням в сучасному світі є ЮСМКА – Угода між США, Мексикою, Канадою. Це об'єднання було створено відносно недавно, в 2018 році, воно замінило таку організацію, як НАФТА (Північноамериканський договір про вільну торгівлю) [2]. ЮСМКА можна назвати аналогом НАФТА, але з новими впровадженнями, які актуальні для ХХІ століття. Ця організація, як і ЄС, почала займатися такими питаннями, як участь малих та середніх підприємств в зовнішній торгівлі, боротьбою з корупцією та валютним курсом. Якщо раніше в організації НАФТА покращення екології світу було додатковим пунктом в угоді, то зараз ЮСМКА включило цей пункт в основний текст угоди та почало жорстко контролювати виконання робіт стосовно цього питання.

Поряд з ЄС і ЮСМКА, АТЕС є одним із трьох найпотужніших інтеграційних об'єднань. В країнах Азійсько-Тихоокеанського регіону виробляється близько 60% світового ВВП, на ці країни припадає майже 50% світової торгівлі та 48% прямих іноземних інвестицій [3]. Основною метою АТЕС є створення вільної економічної зони. Хоч АТЕС називають аналогом ЄС, у них є багато відмінностей. В Європейському Союзі процес інтеграції йшов від створення єдиного ринку, до економічного, валютного, політичного союзу, завдяки яким формувалися наднаціональні структури, то в АТЕС процес інтеграції охоплює насамперед мікрорівень на базі ТНК.

АСЕАН – є одним з найбільших інтеграційних об'єднань, його головною метою є розвиток економічного і культурного співробітництва країн-учасниць, для цього необхідно вирішувати ряд задач, таких як: формування зони вільної торгівлі, введення єдиної валюти, створення спеціальної структури для управління зовнішньоекономічною діяльністю. Ще для АСЕАН є важливим збереження миру та стабільності в регіоні, тому 15 грудня 1995 року було підписано Договір про зону, вільну від ядерної зброї [4].

БРІКС – це група до якої входить 5 країн: Бразилія, Росія, Індія, Китай, Південна Африка. На початку створення цього об'єднання не передбачалося формування торговельної асоціації, такої як Європейський Союз, але з часом країни почали швидко розвиватися і було прийнято створити об'єднання. Основною метою цього інтеграційного об'єднання є подолання глобальної фінансово-економічної кризи, підвищення життєвого рівня населення та перехід до високотехнологічного виробництва. Існує така теза, що країни БРІКС до 2050 року можуть стати домінуючими економічними системами [5].

Розглянувши ці інтеграційні об'єднання можна зробити висновок, що кожне об'єднання, незважаючи на період існування, місце розташування та масштаби, позитивно впливає на світовий ринок та економіку в цілому.

Список використаних джерел

1. Міждержавні інтеграційні об'єднання як інструмент регулювання міжнародних торгівельних відносин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1144#:~:text=> – вільний. Мова укр.

2. ЮСМКА вместо НАФТА [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imemo.ru/publications/periodical/meimo/archive/2019/4-t-63/usa-politics-and-society/usmca-instead-of-nafta> – вільний. Мова рос.

3. Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vue.gov.ua/> – вільний. Мова укр.

4. Становлення і розвиток міжнародних інтеграційних об'єднань на регіональних просторах глобального світового господарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/74088/politologiya/stanovlennya_rozvitok_mizhnarodnih_integratsiynih_obyednan_regionalnih_prostorah_globalnogo_svitovogo_gospodarstva – вільний. Мова укр.

5. Что такое БРИКС и чем занимается эта организация? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://aif.ru/dontknows/eternal/chto_takoe_briks_i_chem_zanimaetsya_eta_organizaciya – вільний. Мова рос.

*Науковий керівник: О.А. Задоя,
кандидат економічних наук, доцент.*

Б. Довгалюк

Університет імені Альфреда Нобеля, г. Дніпро, Україна

ТУРИСТИЧЕСКАЯ ОТРАСЛЬ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19

Туризм дает возможность миллионам людей посетить новые места и по достоинству оценить красоту нашего мира. В связи с пандемией COVID-19 границы большинства стран были закрыты на долгий период. Туризм — это отрасль, в которой задействован каждый 10 житель планеты. В мире практически нет тех, кого не коснулась данная проблема, так как люди лишились возможности съездить в отпуск, командировку, деловую поездку и т.д.

Туризм является третьей по величине экспортной отраслью мировой экономики. По данным Всемирной туристской организации при ООН, на индустрию путешествий приходится более 10% мирового ВВП [1].

После многомесячного закрытия границ из-за пандемии коронавируса туристический бизнес переживает невиданный кризис. Особенно ощутимыми последствия остаются для восстановления народного хозяйства тех стран, в которых туризм составляет существенную долю ВВП и влияет на рынок занятости.

Данная ситуация ставит под угрозу устойчивое развитие как в развитых, так и в развивающихся странах. За первые полгода 2020 года потери составили 320 млрд долл. США, а количество международных туристов уменьшилось на 56%. Из-за этого более 100 миллионов рабочих мест оказалось под угрозой [2].

Ни одной стране не удалось избежать потерь в своем туристском секторе — начиная с Италии, где доля туризма в национальном ВВП составляет 6 процентов, до Палау, где туризм обеспечивает почти 90 процентов всего экспорта. В глобальном масштабе большие потери в ВВП понесли страны с наибольшим числом заболевших: Италия - 13%, Бразилия - 10%, США - 10%, Германия - 10%, Япония - 9% [3].

По текущим данным, потрясение в сфере туризма может привести к сокращению общемирового ВВП на 1,17 трлн долл. США, или 1,5 процента, а по сценарию, отражающему восьмимесячный застой, — на 2,22 трлн долл. США, или 2,8 процента ВВП [1].

Кризис стал в особенности серьезным потрясением для малых островных развивающихся государств, наименее развитых стран и части африканских стран, где роль туризма еще более значительна. В Африке приходится 10 процентов всего экспорта на долю этого сектора.

Больше всего пострадали такие малые островные развивающиеся государства: Сент-Люсия, Палау, Багамские Острова, Мальдивские Острова, Барбадос и т. д.

Так же данная ситуация создает нагрузку на культурную и социальную структуру общин, а также коренных народов и этнических групп. Особенно пострадали доходы женщин, в связи с закрытием рынков изделий ручной работы.

Доходы культурных организаций тоже значительно упали, так как во время кризиса 90 % стран полностью или частично закрыли объекты всемирного наследия, и были временно закрыты около 85 000 музеев.

Многие страны на текущий момент не только приняли ряд мер, направленных на развитие и поддержку туристической отрасли для снижения последствий кризиса, но и приступили к разработке планов по восстановлению и дальнейшего развития. Ключевым фактором возобновления работы объектов проживания и посещения является полное выполнение санитарно-эпидемиологических требований и соблюдение мер безопасности в случае выявления зараженных.

Список использованных источников

1. Как изменится туризм после пандемии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.vedomosti.ru/lifestyle/articles/2020/09/08/839181-kak-izmenitsya-turizm-posle-pandemii> – свободный. Язык рус.
2. Концептуальная записка: COVID-19 и перестройка сектора туризма [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/policy_brief_covid-19_and_transforming_tourism_russian.pdf – свободный. Язык рус.
3. Світове господарство і міжнародні економічні відносини [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/26_2020/3.pdf – свободный. Язык укр.

*Научный руководитель: А. А. Задоя,
кандидат экономических наук, доцент.*

В. Донченко

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ПРОБЛЕМИ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Економічний стан України протягом останніх років значно погіршився. На суб'єктах малого та середнього бізнесу (далі - МСБ) економічна криза позначилась найбільше всього, хоча вони являються найефективнішими засобами розвитку та стабілізації загальної фінансової ситуації. Притаманна їм самостійність у прийнятті потрібних рішень та гнучкість, що дає змогу підстроюватися під різні споживчі уподобання українського населення, дозволяє МСП швидко перебудовувати свою структуру, обирати іншу спеціалізацію та створювати багату кількість робочих місць.

На сьогодні не винайдено дієвого механізму ефективної співпраці суб'єктів МСБ, держави та кредитними установами, в якому б враховувалися кредитоспроможності підприємств та інтерес банку чи установ для надання кредиту МСБ.

Малий бізнес є домінантним за чисельністю та обсягами виробництва на території України. Підприємства малого розміру забезпечують відносну стійкість та гнучкість економіки. Вони знаходяться найближче до потреб споживачів та виконують одну з важливіших ролей – надають робочі місця та забезпечують доходами більшу частину українського населення. Але не зважаючи на такий вагомий внесок, МСБ постає перед проблемою доступу до кредитно-фінансових ресурсів. Малі та середні підприємства переважно інвестують у розвиток та розширення бізнесу з власних коштів та

накопичень. Така ситуація зумовлена високим середнім відсотком кредиту(18,28%) і незначною кількістю комерційних банків (72) у порівнянні з минулими роками. Середній показник відсотка річної ставки в банках України приведений в табл. 1.

Таблиця 1

Середні показники кредиту на розвиток бізнесу в банках України на 2021 рік (%) [1]

№ з/п	Назва банку	Річна ставка (%)
1	Агропросперіс Банк	16
2	Ощадбанк	13,17
3	Альфа-Банк	13,86
4	Приват Банк	14
5	Credit Agricole	14,35
6	ТАСКОМБАНК	29
7	Конкорд Банк	39,22
8	Idea Bank (Ідея Банк)	50, 58

Нестача та висока вартість кредитних грошей є ключовою проблемою, з якою повинні стикатися МСБ. Зрозуміло, що успішний розвиток малого та середнього бізнесів залежить від їхнього забезпечення фінансовими можливостями як у довгостроковій, так і в короткостроковій перспективі. Кредити у банку займають третю позицію серед постачальників фінансових ресурсів після особистих коштів засновників та власних доходів від діяльності. На наш час малі та середні підприємства в разі разом реалізують понад 80% річного обсягу продукції та послуг в Україні. Це не співвідноситься з рівнем кредитування МСБ.

Погіршення економічного ситуації країни особливо позначилось на якості обслуговування кредитного боргу малими та середніми підприємствами. Провідні позиції за невчасно сплаченими кредитами займають роздрібні підприємства. Брак інформації, яка необхідна банкам та борговим установам для оцінки кредитоспроможності МСБ, є однією з причин, що стримують кредитування малих та середніх підприємств у країні. Банки не в змозі достовірно оцінити кредитний ризик позичальників з-поміж МСБ через відсутність прозорості та низького рівня відстеження кредитних історій підприємств.

Непрозорість малих та середніх підприємств створює багато проблем. На відміну від великого бізнесу, вони не мають достатніх фінансів, щоб привернути увагу аудиторських фірм з метою оцінити своє фінансове становище та отримання інформації щодо можливого отримання кредиту. Тому банки оцінюють ризики підприємства завдяки своїм внутрішнім

методам, бо витрати на надання кредиту МСБ в порівнянні з можливим прибутком досить великі. З урахуванням цього, банки підвищили вимоги до позичальників, особливо до малих підприємств.

Зважаючи на це, можна стверджувати, що малі та середні підприємства повинні розвиватися та отримувати фінансову підтримку від держави на рівні з великими підприємствами. МСБ не повинні бути конкурентами великих підприємств, але саме вони можуть бути надійним джерелом фінансових надходжень до бюджету країни в та засобом зниження напруги населення шляхом створення нових робочих місць у важкі часи.

Роблячи підсумок, можна зазначити, що проблемою малого і середнього бізнесів та банків на сьогодні є складний засіб домовитися між собою. Розв'язанню цього питання заважає відсутність у засновників підприємств та працівників банків єдиних уявлень про сутність боргової діяльності між собою. Щоб одна сторона змогла отримати бажаний кредит на вигідних умовах, а інша – повернути свої гроші та отримати домовлені відсотки зверху, необхідно, щоб інтереси та проблеми один одного були зрозумілі кожному учаснику договору, та обидві сторони дійшли до згоди, щодо оцінки справжніх ризиків при кредитуванні.

Список використаних джерел

1. Кредиты на развитие бизнеса в банках Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.prostobiz.ua/business/develcredit> – вільний. Мова рос.

*Науковий керівник: О.А. Задоя,
кандидат економічних наук, доцент.*

А. Драгунова
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

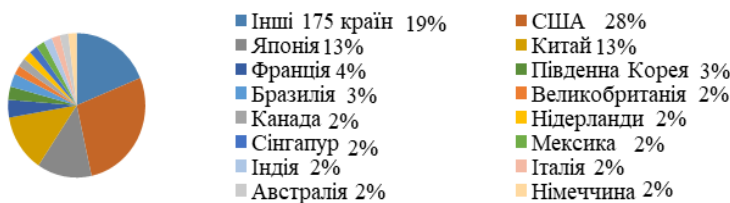
ВПЛИВ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ТНК

У сучасному світі люди щодня стикаються з транснаціональними компаніями. Історія транснаціональних компаній (далі ТНК) тісно пов'язана з історією колонізації: більш розвинені держави спочатку насильно нав'язали свої торгові і ринкові умови на різних континентах, а потім створили глобальну економічну систему з банками, телекомунікаціями, промисловістю і т. д.

За даними ЮНКТАД, на цей час у світі діє близько 100 тис ТНК. Загальний дохід транснаціональних корпорацій досягає 60% світового ВВП (рис. 1). Валова додана вартість, створювана в зарубіжних підрозділи ТНК, в 2020 році склала близько 9% світового ВВП. Ще значніший внесок

у світовий ВВП у ТНК за рахунок дочірніх підприємств і філій ТНК на батьківщині. Порівняно з 1990 роком, внесок зарубіжних підрозділів ТНК у світовий ВВП збільшився в 1,7 рази, число зайнятих – в 2,7 рази, а обсяг накопичених прямих іноземних інвестицій (ПІІ) – в 14 разів. 81% загального доходу ТНК формується в 10% країн світу [1].

Рис. 1. Структура доходів ТНК за країнами

На сьогодні домінуючими є офіційні механізми вироблення режимних правил регулювання світової економіки, пов'язані з укладенням угод між національними державами і прийняттям рішень на рівні міжнародних організацій і регіональних інтеграційних об'єднань. В рамках цих механізмів сили громадянського суспільства, так само як і приватного сектора (ТНК, комерційні ЗМІ), беруть участь у формуванні правил не безпосередньо, а непрямым шляхом – за допомогою лобювання, експертизи та формування громадської думки.

Згідно зі новим звітом 2020 року, опублікованим в журналі Nature групою вчених зі Швеції, Великобританії, США, Нідерландів та Австралії, «кілька великих ТНК фактично контролюють долю планети». Вчені стверджують, що найпотужніші компанії стали домінуючою силою, що управляє всіма галузями і «сучасним світом» [2].

Тиск з боку компаній і стійке зростання конкуренції вже призводять до формування нового типу людей – Номоекономікус, вперше створеного британським філософом і економістом Джоном Стюартом Міллом в 19 столітті.

Ця нова «економічна людина» завжди діє раціонально та націлена лише на отримання максимального прибутку. Людина такого типу – це ідеальний гвинт в системі ТНК, так як він надзвичайно ефективний для цього і грає повністю за своїми правилами і в своїх інтересах [3].

Деякі експерти кажуть, що розвиток Номоекономікус може призвести до глобальної інтелектуальної кризи, оскільки політики ТНК впливають на освітні системи різних країн і навчають людей тільки тим навичкам, які їм потрібні.

З іншого боку суспільство так само може впливати на транснаціональні компанії. Так, наприклад початку 2010-х років на частку ТНК припадало близько 22% від загальносвітових викидів. У наступні роки за допомогою Конференції з клімату 2015 року в Парижі цей показник знизився до позначки в 18,7% через початок деглобалізаційних процесів і зниження обсягу прямих інвестицій в зарубіжні економіки [2].

Реалізація проекту GreatGreenWall була ініційована африканськими країнами, які не тільки найменш забруднюють планету, але і є одними з найбідніших. Ця стіна передбачає відновлення близько 100 мільйонів гектарів сухої землі і повинна допомогти нам позбутися від 250 мільйонів тон вуглекислого газу до 2030 року. ООН досі виділила лише 4 мільярди доларів на даний проект.

Крім того, існують реальні проекти з боротьби з парниковим ефектом: ті ж ООН підраховували, що на нашій планеті можна висаджувати не менше 0,9 мільярда гектарів лісу, що не впливає на міські райони та сільськогосподарські угіддя. Ця кількість дерев може поглинати 205 гігатон вуглекислого газу протягом наступних кількох десятиліть, покращувати біорізноманіття, покращувати якість води і зменшувати ерозію різних типів ґрунтів [4].

Подібний проект може обійтися приблизно в 300 мільярдів доларів, враховуючи вартість дерева в 0,30 долара. Так, навіть для найбільших ТНК це може бути непосильна сума, однак спільне фінансування таких проектів було б цілком реальним.

Однак, як показує практика, громадська думка не робить належного впливу на діяльність транснаціональних корпорацій. Вплив подібних організацій на клімат планети залишається безкарним. При цьому, вплив ТНК на суспільну свідомість має великий ефект, виникнення нового типу людини тому доказ. ТНК, інвестуючи в економіки країн, що розвиваються або слабозвинених країн, мають можливість безпосереднього впливу на сферу охорони здоров'я та освіти. У сьогоdnішніх ринкових умовах це означає, що тільки ті, у кого є навички та компетенції, які «прибуткові» для ТНК, залишаються конкурентоспроможними та успішними. При цьому категорія людей, представлена тими ж еко-активістами, які мають альтернативний погляд на речі і виходять на вершину всебічного розвитку особистості, а не тільки її професійної придатності, поступово перейде в категорію українних груп на Фолклендських островах Хакслі.

Список використаних джерел

1. ЮНКТАД [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unctad.org/> – вільний. Мова укр.

2. Журнал Nature [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.sciencealert.com/a-handful-of-super-corporations-controls-the-fate-of-the-world-scientists-warn> – вільний. Мова укр.

3. Рогожникова В.Н. Экономический человек в XXI веке // ПСЭ. 2015. №4 (56) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/ekonomicheskij-chelovek-v-xxi-veke> – вільний. Мова рос.

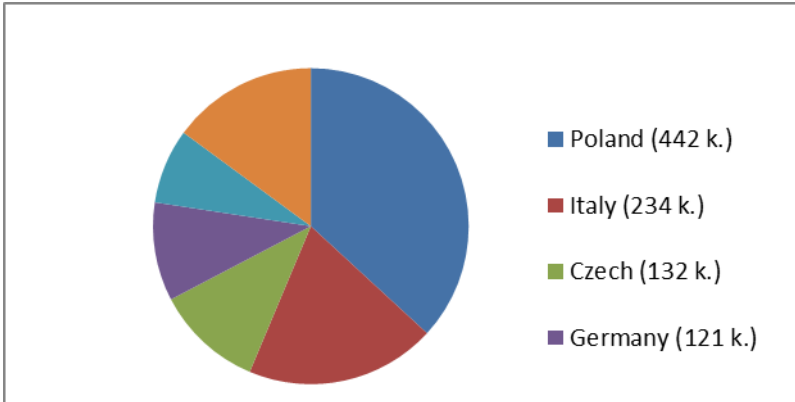
4. ООН [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.un.org/ru/> – вільний. Мова рос.

*Науковий керівник: Е.М. Лимонова,
кандидат економічних наук, доцент.*

A. Dragunova
Alfred Nobel University, Dnipro, Ukraine

MIGRATION PROCESSES IN EASTERN EUROPE: THE PLACE AND ROLE OF UKRAINE

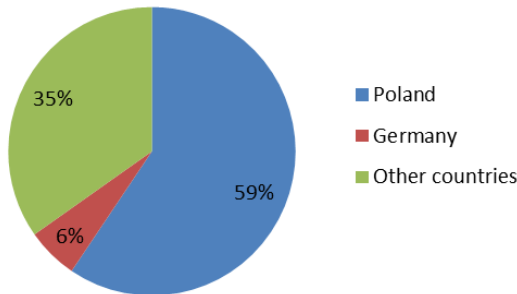
Migration, today, has a strong impact on the state and socio-economic relations of the country. The strength of migration processes in the EU is due to the direct geographical and cultural proximity of countries. Also, openness and clarity of labor legislation helps people to change their place of employment and choose more profitable and interesting proposals for further development. The main reason for migration is a significant difference in wages, everyone wants to earn more, especially when such an opportunity really exists. The situation with Ukraine is slightly different, as the main motives for the migration of our citizens were the annexation of Crimea, the conflict in the east and the economic crisis caused by previous events. Since 2017, Ukraine has received a visa-free regime with the EU, which has also had a really strong impact on the migration process. At the time of 2018, about 1.2 million citizens of Ukraine have received permits to stay in the EU. We can see the number of Ukrainian migrants in European countries on the Fig. 1.

Fig. 1. A number of Ukrainians who lived in the territories of the EU for 2018 [1]

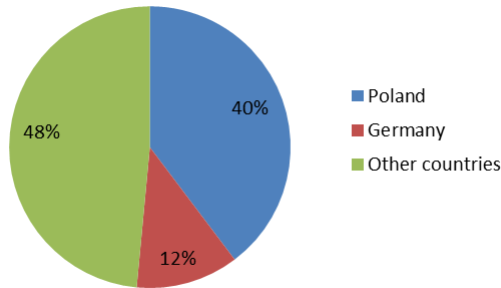
After analyzing, we can say that most often, Ukrainians move to Poland, where they are attracted not only by salary, although this is one of the most influential factors. The labor force in Poland is always in demand and the ratio of efforts to wages is very attractive. Eastern Europe has a high level of education, so many young people go abroad in search of better conditions and their number is growing every year. Poland itself has survived years of mass migration – about two million Poles have left for Germany, Britain and other EU countries. Now its economy is growing, unemployment here, as in the Czech Republic or Hungary, is at a record low, there is a shortage of labor, and Poles are now being replaced by Ukrainian migrant workers, who work to develop the economies of other countries. It is also affected by geographical and mental proximity, the affinity of languages and the fact that the new wave of Ukrainian emigration over time coincided with the migration crisis that erupted in the European Union. Ukrainian migrants played a major role for Poland and the Czech Republic when it came to accepting refugees from Africa and the Middle East. Both countries have stated that since they already accept many Ukrainian "refugees", they refuse to do so for Arab countries as well. In both cases, it was a question of labor migration of Ukrainians who don't apply for asylum, rarely apply for a residence permit and periodically return home. Moreover, they bring very significant benefits to the economies of these countries. Since everything in the world is closely connected – events in one country will certainly have consequences in another. Moreover, they are cyclical, and the economies of countries are intertwined, which is influenced by many factors. From this we can conclude that a large proportion of Ukrainians

can also leave Poland in search of more attractive conditions. If neighboring countries facilitate the employment process, as Germany plans to do, in addition to the traditional seasonal factor, it could greatly reduce the number of Ukrainian workers in Poland. The political parties in the ruling coalition have already agreed to ease migration conditions for professionals who meet certain criteria and have a sufficient level of German. Some Ukrainian workers from Poland already have shifted to the Czech Republic and Slovakia, where wages are higher. Many experts predict that up to 60% of Ukrainians currently working in Poland may go there. In addition, Czech entrepreneurs have asked their government to simplify the regime and registration of Ukrainians for work, so the European Union supports the demand for Ukrainian workers as much as possible. It is clear that choosing between Poland and Germany, the Ukrainian worker is likely to choose Germany. A large number of workers already go to German factories – machine-building, electronics. It can also be packers and truck drivers. About two-thirds of new migrants arriving in Germany are citizens of European countries, most of whom came from Eastern and Central Europe and, above all, from Poland [2]. This is a huge threat to the Polish economy: in a few months the staff shortage will increase from 156 thousand to more than half a million vacancies.

Fig. 2. Countries that Ukrainians considered for work in 2019 [3]

As we can see on the Fig. 2 and Fig. 3, over time, interest in Poland is declining due to previous factors and high competition between Eastern European countries, which try to attract as many Ukrainian migrants as possible. The diagram shows the statistics of Ukrainians searching for work abroad on social networks [3]. It is possible that the relevance of Germany hasn't grown significantly yet, but you can see how the percentage of those interested in employment in Poland has fallen (up to 20%).

Fig. 3. Countries that Ukrainians considered for work in 2020 [3]

So, analyzing all the factors, we can conclude that Ukraine plays a huge role in migration processes in Eastern Europe. There are so many Ukrainian migrants in Poland today that if there was such an appropriate and profitable opportunity for them in another country that Ukrainians decide to move, it can be a very big problem for the Polish economy. It's clear that this can't happen at the same time, but the losses for Poland will certainly be significant. Also, it should be noted that it was because of Ukrainian migrants that Poland and the Czech Republic didn't accept refugees from Arab countries. Perhaps, if not for this fact, these countries would have a much larger Arab diaspora. Therefore, Ukrainians are one of the most important participants in migration in Eastern Europe, and I believe that due to the fact that the Ukrainian economy is often in a state of crisis and living standards are low, it will always be so, because everyone is looking for the most favorable conditions.

References

1. Прямые иностранные инвестиции (ПИИ) в Украину. Available at: <https://index.minfin.com.ua/economy/fdi/> (Accessed 9 March 2021).
2. BBC News Україна. Робота в Німеччині. Available at: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-51559930> (Accessed 12 March 2021).
3. Міграція в Україні, Цифри і факти. Available at: https://iom.org.ua/sites/default/files/iom-ukraine_facts-ukr_2019.pdf (Accessed 14 March 2021).

*Scientific supervision by O.A. Zadoia, PhD in Economics,
Associate Professor.
Language supervision by S.I. Medynska, Senior Lecturer.*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Інноваційний розвиток на підприємствах України має певні особливості.

Звісно, нестабільність та невизначеність, що пов'язані з світовою пандемією значно ускладнили можливості підприємств для використання інноваційних заходів.

Для характеристики інноваційного процесу використовується категорія, яка позначає його найважливішу внутрішню складову, – поняття «дифузія інновацій» (передача і застосування передових інновацій). При цьому слід підкреслити, що не завжди дифузія виступає як наслідок інновації, можливі і зворотні ситуації.

В інноваційному процесі виділяють такі фази (стадії):

- досягнення фундаментальної науки;
- прикладні дослідження;
- дослідно-конструкторські розробки;
- первинне освоєння (впровадження);
- широке впровадження (власне розповсюдження інновації);
- використання;
- старіння інновації.

Й. Шумпетер розглядав період кризи і депресії як необхідне середовище для вияву підприємницьких, новаторських властивостей людини в широких масштабах економіки. Криза, на думку Й. Шумпетера, є поворотною точкою зміни стану суспільства у напрямі економічного зростання [7].

Гіпотезу про те, що інновації з'являються в економічній системі не рівномірно, а у вигляді кластерів (більш-менш одночасно освоєваних з'єднаних новацій) уперше висловили Й. Шумпетер і Г. Менш.

Згідно з Й. Шумпетером, інновація супроводжується творчим руйнуванням економічної системи, що зумовлює її перехід від одного стану рівноваги до іншого. Інновації впливають на динаміку економічного зростання: з одного боку, відкривають нові можливості для розширення економіки, з іншого, дають можливість продовження цього розширення в традиційних напрямках. Інновації руйнують економічну рівновагу, вносять збурення і невизначеність в економічну динаміку [7].

Г. Менш пояснює нерівномірність інноваційної активності особливостями функціонування ринкової економіки. Орієнтуючись на поточний прибуток, підприємці керуються економічною кон'юнктурою, випускаючи з поля зору довгострокові альтернативи технічного розвитку. До впровадження радикальних інновацій вони приступають тільки внаслідок різкого падіння ефективності інвестицій у традиційних напрямках, коли вже нагромаджені значні надмірні потужності й уникнути сповзання економіки у фазу глибокої затяжної депресії не вдається. У фазі депресії впровадження базисних інновацій виявляється єдиною можливістю прибуткового інвестування і, зрештою інновації долають депресію.

Г. Менш вважає, що депресія відіграє роль генератора умов для появи інновацій, які становлять технологічний базис нової довгої хвилі [2].

Протилежна точка зору у Х. Фрімена, який вважає, що депресія швидше пригнічує, ніж прискорює впровадження інновацій. Він вважає, що сплеск інновацій трапляється під час поживлення або буму [1].

На нашу думку, процес швидкого зростання інновацій підштовхується зростанням економіки, але тільки за належних інституційних умов та належного рівня інноваційної культури.

У рамках інноваційної теорії розробляються і практичні рекомендації з подолання затяжної економічної депресії. Найнадійніший засіб, з погляду розглянутої концепції, – масове здійснення базисних інновацій. Засоби для цього можуть бути різними:

- пасивне очікування «природного» закінчення депресії;
- штучне стимулювання інновацій;
- здійснення інституційних змін.

На нашу думку, саме поєднання останніх двох засобів має принести найбільший ефект.

Слід підкреслити, що всі положення сучасної теорії інновацій належать до ринкової економіки, тобто обов'язковою умовою дії механізму інновацій є наявність ринкового середовища. Тільки в такому середовищі можливий природний процес виникнення і поширення економічно ефективних інновацій.

При цьому необхідно відзначити складність проведення досліджень у розглянутій сфері, оскільки поки що недостатній досвід інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств за кризових умов.

Слід зазначити, що політика інноваційного розвитку потребує для свого здійснення певного стану економіки в цілому. Необхідно стимулювати не тільки інноваційну діяльність, а й загальний внутрішній попит на товари споживання, який, у свою чергу, стимулює виробництво засобів виробництва. Як відзначає Л.К. Бесчасний: «Вибраний Україною

інноваційний шлях економічного розвитку неможливий без значного розширення внутрішнього ринку» [4]. Високий інноваційний попит є вирішальною умовою формування динамічних господарських систем в ринкових умовах.

Продовжуючи формулювання основних понять теорії інновацій, слід зазначити, що інноваційний процес – це процес перетворення наукового знання на інновацію, який можна уявити як послідовний ланцюг подій, у ході яких інновація визріває від ідеї до конкретного продукту, технології або послуги і поширюється при практичному використанні [3].

Визначимо положення, що інноваційний процес охоплює цикл від виникнення науково-технічної ідеї до її реалізації на комерційній основі. Інноваційний процес у сучасному розумінні не закінчується впровадженням, тобто першою появою на ринку нового продукту, послуги або доведенням до проектної потужності нової технології. Цей процес не переривається і після впровадження, тому що у міру поширення (дифузії) «новація» вдосконалюється, стає більш ефективною, набуває раніше не відомих споживчих властивостей [4].

Це відкриває для неї нові сфери застосування і ринки, відповідно, й нових споживачів, які сприймають даний продукт, технологію або послугу як нові для себе. Таким чином, інноваційний процес спрямований на створення продуктів, технологій або послуг, яких потребує ринок, і здійснюється в єдності із середовищем – його спрямованість, темпи, цілі залежать від соціально-економічного середовища, в якому він функціонує і розвивається.

Інноваційний процес у теорії інновацій визначається сукупністю робіт із здійснення інноваційної діяльності, які регламентовані етапами їх організації, ресурсного забезпечення від зародження перспективної ідеї до створення нових продуктів, послуг або техніки, їх комерціалізації в умовах конкуренції.

Інноваційний процес як найповніше розкривається етапами його організації, які встановлені відповідно до основних стадій еволюції наукового знання в циклі робіт «дослідження – розробки – виробництво». Послідовно змінюючись, етапи інноваційного процесу передбачають як зародження й обґрунтування ідеї нового методу задоволення суспільних потреб, так і створення, поширення, використання на практиці конкретного продукту, технології, послуги [5].

В економічній літературі існує ряд класифікацій інновацій за різними ознаками. Р.А. Фатхутдінов [6] відзначає, що найважливішими критеріями відбору ознак класифікації інновацій повинні бути:

- наукова новизна і практична цінність пропонованої ознаки класифікації;
- практична значущість для реалізації поставлених цілей;
- набір ознак повинен забезпечувати комплексний характер аналізу.

Враховуючи розглянуті питання, можна визначити, що саме впровадження інноваційних інструментів у діяльність значної кількості підприємств в нашій країні, особливо це стосується великих промислових корпорацій, є запорукою формування успішного конкурентного середовища та ведення жорсткої конкурентної боротьби на європейських та світовому ринках.

Список використаних джерел

1. Александров В. Державна підтримка сфери інноваційної діяльності в Україні: структура інститутів та послуг / В. Александров, В. Гусев // Вісн. УАДУ. – 2009. – № 1. – С. 118–127.
2. Бажал Ю.М. Інноваційний розвиток економіки та напрямки його прискорення: наук. доп. / Ю.М. Бажал, І.В. Одотюк, М. С. Данько та ін.; за ред. В. П. Александрової. – К.: Ін-т економіч. прогнозування, 2008. – 80 с.
3. Балабанов И.Т. Инновационный менеджмент / И. Т. Балабанов. – СПб.: Питер, 2001. – 304 с.
4. Безчасний Л.К. Наукові основи формування національної економічної системи, адаптованої до інноваційного розвитку / Л.К. Безчасний // Наука та наукознавство. – 2008. – № 4. – С. 3–7.
5. Гаман М. Світовий досвід стимулювання інновацій та можливості його застосування в Україні / М. Гаман // Вісн. УАДУ. – 2010. – № 4. – С. 213–217.
6. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент / Р.А. Фатхутдинов. – М.: ЗАО “Бизнес-школа “Интел-Синтез”, 2008. – 624 с.
7. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М.: Прогресс, 1982. – 398 с.

А. Дудка

Університет імені Альфреда Нобеля, г. Дніпро, Україна

БИЗНЕС-ПРОЦЕССЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО АНАЛИЗА КАК ОСНОВНОЙ ИНСТРУМЕНТ УПРАВЛЕНИЯ

Для построения любого бизнес-процесса, как в рамках существующей компании, так и отдельного продукта необходимы такие средства постоянного контроля деятельности как анализ и планирование деятельности. На основе бизнес-процессов

экономического анализа анализируются, адаптируются и внедряются как промежуточные, так и конечные цели, посредством детальной оценки и планировки следующих шагов компании.

Параллельно с этим учитываются реалии рынка, действия/контрдействия конкурентов, влияние экономической, геополитической ситуаций, валютное регулирование и риски внешних факторов.

Мониторинг и анализ бизнес-процессов – это комплекс мероприятий, целенаправленный на сбор и обработку показателей с целью идентификации, определения, оценки и представления основных составляющих процесса как основы для внесения последующих корректив, направленных на достижение запланированных результатов. Данный комплекс мероприятий может быть расширен, в зависимости от специфики деятельности компании, рынков ее присутствия, конкурентной борьбы и т.п. факторов риска.

Цель бизнес-процессов – совокупность аналитических действий, позволяющие определить «узкие» места, возникающие между всеми задействованными «лицами» процесса и принятыми для достижения показателями результативности (плана).

Анализ бизнес-процессов экономического анализа становится обязательным действием для последующих корректировок, если происходят следующие ситуационные моменты:

1. недостаточная емкость процесса;
2. большой спектр деталей и продуктов;
3. превышение расходной части над доходной;
4. высокие транспортные составляющие стоимости продукта/услуги, по сравнению с запланированными;
5. проблемы логистики и скорости реализации товаров/услуг.

Присутствие вышеперечисленных факторов является поводом для проведения глубокого анализа бизнес-процесса. При должном анализе всех «рискованных» и «узких» мест существующего бизнес-процесса мы получаем должный, минимально запланированный, результат.

Для маркировки бизнес-процессов экономического анализа необходима присутствие следующих инструментов:

1. Возможность получения расширенных диаграмм данных (временные, количественные, экономические и др.).
2. Актуальность выработанной структуры процесса – последовательность при выполнении работы и построение внутренней структуры прохождения заказа, согласно утвержденного плана при выполнении работ/услуг.

3. Существование четкой структуры технологического процесса – принципиальный порядок действий, который гарантирует выполнение и существование бизнес-процесса.

4. Обратная информация (статистика) – определяющая продолжительность частей процесса и затрагивающая совокупные части нематериальной составляющей.

Любой бизнес-процесс включает в себя обязательное присутствие статистических элементов для его анализа и оценки. А именно:

- учет и контроль документооборота компании (электронный, бумажный);

- постоянный аудит деятельности (финансовый, экономический, временной);

- утвержденный график-процесс;

- система внутренней учета и оценки рабочего времени.

Бизнес-процессам свойственны маркеры (оценочные единицы), которые позволяют в режиме реального времени провести экспресс оценку имеющегося результата деятельности компании. Эти критерии можно разделить на следующие принципиальные категории:

- относительные – определяют отношение одних показателей к другим (например, стоимость одного часа);

- структурные – определяют отношение части к целому;

- индексы или измеряемые - относят показатели изменения в пространстве, времени, факта по сравнению с планом и т.д. При вычислении индексов используют только одноименные показатели, поэтому сами индексы являются относительными, но позволят сделать оценку изменения в большую или меньшую стороны определяющих показателей.

Итогом анализа бизнес-процесса становится комплекс неотложных действия, который позволяет получить ранее запланированный результат от деятельности компании. Координационные решения могут включать как внесение изменения в существующие технологические процессы, адаптация оргструктуры, оптимизация логистических, закупочных, складских программ и т.п.

В основном по результатам анализа руководство осуществляет пересмотр организационной и кадровой структуры организации.

Бизнес-процессы экономического анализа направлены на оптимизацию экономической составляющей организации, что в свою очередь повышает качество других, взаимосвязанных показателей.

*Научный руководитель: А.А. Задоя,
доктор экономических наук, профессор.*

О. Задоя
кандидат економічних наук, доцент
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

СОЦІАЛЬНІ ФАКТОРИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Протягом свого існування людство постійно нарощувало виробниче споживання ресурсів як факторів виробництва. Тому в основі економічному розвитку будь-якої країни лежить використання відомих основних трьох факторів, а саме: трудових ресурсів (населення), засобів виробництва (капітал), природних ресурсів (земля, копалини та ін.). Динаміка розвитку залежить від вдалого поєднання сталих переваг та набутих знань (технологій), інтенсивного або екстенсивного шляху споживання ресурсів, економічних та політичних моделей тощо. Але рушійною силою в процесі формування та використання ефективних виробничих інструментів та впровадження економічних моделей, виступають саме трудові ресурси на різних соціальних і технологічних рівнях. Варто відмітити, що саме соціальні фактори, притаманні суспільству в цілому та окремим суб'єктам, тісно пов'язані з діяльністю, розвитком, реалізацією одної зі складових виробничої функції в процесі відтворення і, в кінцевому підсумку, здійснюють вплив на формування соціально-економічної моделі.

Питання впливу соціальних факторів на динаміку економічного розвитку піднімали в своїх роботах як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, серед яких можна відзначити дослідження А.С. Магдич, Л.М. Тимошенко, А.О. Сімахової, В.Л. Дикань, О.М. Чупир, Дж. Бекер, Х. Боуен [1–5]. Але стрімкі зміни, які відбуваються в геополітичному просторі поряд з новими викликами сьогодення, вимагають дещо іншого підходу щодо аналізу самого формування соціальних факторів та їх трансформації в бік інклюзивного тлумачення. Саме зростаючий соціальний розрив між верстами населення призводить до нівелювання мультиплікативного ефекту використання синергії людського потенціалу на всіх кваліфікаційно-професійних рівнях. Збільшення загальної кількості населення, нестача продовольства та питної води, кліматичні зміни, збільшення тривалості життя та старіння населення, пандемії та інші явища призводять з одного боку до збільшення непродуктивної частки трудових ресурсів, а з іншого боку вимагає збільшення навантаження на продуктивне населення з метою отримання надлишків для використання стримування соціальної напруги. В такому стані перманентні економічні кризи дуже важко відбиваються на економіках країн з ще не достатньо розвинутою системою економічних зв'язків. А таких країн більшість в

світі – це національні економіки, які не встигають оговтатись від минулої кризи, а вже втрапляють в нову фазу спаду і депресії. Ситуація погіршується за рахунок поступового виснаження запасів природних ресурсів.

Беручи до уваги вищевказане, можна прийти до висновку, що суспільство та світова економіка в цілому має гостру необхідність переходу до інтенсивної форми розвитку, в першу чергу за рахунок більш ефективного використання людського потенціалу. До соціальних факторів економічного зростання можна віднести демографічні показники, культурні особливості різних народів та етносів, рівень охорони здоров'я, пенсійну систему та рівень її ефективності, криміногенну ситуацію, систему освіти на всіх рівнях та показники, які характеризують суспільні настрої. На перше місце в системі формування механізмів стійкого економічного зростання в останні роки виходять можливості генерування новітніх технологій. Створюються окремі кластери та технополіси, мета яких сконцентрувати в одній локації найбільш прогресуючі інноваційні стартапи. Але такі можливості з'являються лише при належному фінансуванні та інвестуванні саме в людський капітал. І в сьогоднішній не всі країни можуть собі це дозволити, а деякі відверто рухаються в хибному напрямку мілітаризації та продовжують екстенсивно використовувати природні ресурси. З кожним роком все гостріше стає питання біженців з посушливих регіонів Африки та з країн Близького Сходу, в яких десятиліттями точиться війна. Тому дуже важливо на рівні міжнародних наддержавних організацій виробити стратегію розвитку саме таких регіонів. Інакше потік мігрантів захлисне Європу та Америку, що в свою чергу призведе до ще більших втрат як економічних, так і політичних.

Підводячи підсумки, можемо окреслити основні напрямки реалізації реформ та змін в соціальному напрямку та створення більш сприятливих умов для економічного зростання як на національному, так і в глобальному масштабі. По-перше, реформування медичної галузі. Як показує теперішній стан економіки під час пандемії, людство виявилось неготовим до таких випробувань. Не було достатньо ні економічних, ні інформаційних, ні технічних інструментів щодо швидкого подолання кризи. Створення прозорої міжурядової організації дозволить контролювати розповсюдження не тільки вже відомих вірусів, але й повинно забезпечити неможливість поширення нових, в тому числі і бойових штамів біологічної зброї. По-друге, на державних рівнях забезпечити створення можливості професійної реалізації науковців в країні походження. Неприпустимо в сучасному світі майже повне концентрування провідних вчених в декількох країнах. Це не дозволяє країнам, що розвиваються підтримувати конкурентоздатну економіку, що

в свою чергу призведе неминуче до збільшення соціального розриву та знову ж таки загострить проблему біженців, культурної та релігійної експансії, можливо призведе до розв'язання нових війн. По-третє, за допомогою сучасних технологій та із залученням міжнародних організацій по міграції та праці, розробити програму створення нових робочих місць в певних локаціях з урахуванням природних особливостей та запровадити ефективний перерозподіл надлишкових трудових ресурсів. Це дозволить зменшити соціальну і криміногенну напругу в країнах з великим рівнем безробіття. Окреме питання – це старіння населення та, відповідно, зростання населення планети. На даний час при можливому ефективному перерозподілі ресурсів, це проблема не буде стояти катастрофічно гостро. Але в майбутньому перенаселення планети та зменшення частки продуктивного населення буде вимагати радикальних змін в управлінні та регулюванні соціальної сфери. Тому поки що завдання урядів - забезпечити належним чином утримання людей похилого віку та соціально незахищених верст населення. Найкращу можливість для цього мають фонди страхування. Формуючи таку систему, при якій продуктивне населення не буде вимушене крім податків ще й утримувати за свої кошти рідних пенсіонерів, систему, яка дозволить батькам довіряти виховання дітей кваліфікованим спеціалістам, а в цей же час паралельно буде підвищуватись продуктивність праці та знижуватися соціальні протиріччя – це той стан, в якому держава і суспільство зможуть досягти більш динамічних показників економічного зростання, сформувати та побудувати ефективну соціально-економічну модель.

Список використаних джерел

1. Магдіч А.С. Вплив соціальних факторів на економічне зростання / А.С. Магдіч // Економічний нобелівський вісник. – 2015. - №1(8). – С. 68-78.
2. Тимошенко Л.М., Сімахова А.О. Соціально-економічний розвиток і його кероване забезпечення в умовах інноваційної моделі суспільної динаміки / Л.М. Тимошенко, А.О. Сімахова // Механізм регулювання економіки. – 2015. – №1. – С. 68-78.
3. Дикань В.Л., Чупир О.М. Фактори економічного зростання та розвитку національної економіки / В.Л. Дикань, О.М. Чупир // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. - №36. – С. 15-22.
4. Becker, G. Investment in Human Capital. A Theoretical Analysis. Journal of Political Economy, 1962, no. 70, pp. 30-32.
5. Bowen, H.R. Investment in Human Capital and Economic Growth. Perspectives on Economic Growth. N. Y.: Bantam Books, 1968, 165 p.

ЧИСТА МОНОПОЛІЯ ТА ОЛІГОПОЛІЯ: ВТРАТИ СУСПІЛЬСТВА ТА ШЛЯХИ ЗАХИСТУ

Прикладом чистої монополії є ситуація, коли одна фірма виробляє 100% товарів для продажу на ринку або володіє контролем над рідкісними та дуже важливими ресурсами або знаннями.

Звичайно, така фірма сама вирішує яку кількість товарів поставити на ринок, самостійно встановлює ціну товарів, вона не має конкурентів. Монопольне утворення – підприємство, об'єднання чи господарське товариство та інше утворення, що займає монопольне становище на ринку [1]. Отже, таку фірму можна, навіть, виділити як окрему галузь виробництва.

Головним важелем домінування на ринку чистої монополії є ціна. Ціни можуть бути монопольно високими, або низькими, а також, дискримінаційними, коли їх встановлюють різними для різних груп покупців на однакові товари та послуги. Монополісти можуть збільшити обсяг продаж і свій прибуток, враховуючи платоспроможність різних категорій клієнтів. Це можна спостерігати, наприклад, коли телефонна станція встановлює різні тарифи для звичайних громадян, пенсіонерів та організацій.

Крім впливу на цінову політику, монополії не дають можливості появи на ринку подібних товарів, послуг, інших фірм та конкуренції. Сьогодні прийнято вважати конкуренцію як «змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість обирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку» [2].

Монополія перешкоджає існуванню будь-якої конкуренції, а при такій ситуації неможливо і нормальне функціонування ринку.

На ринку товарів та послуг обов'язково повинно буди конкурентне середовище.

Найбільш монополізовані в наш час залишаються такі сфери ринку як транспорт, паливна енергетика, поштовий зв'язок, житловокомунальне господарство. Серед відомих монополістів, наприклад, для України можна назвати такі як «Нафтогаз України», «Енергоатом», «Укрзалізниця». Дуже високий відсоток монополії є на ринках таких галузей економіки як феросплавна, міндобривна, електроенергетична, металургійна, авіаперевезення тощо.

Від чистого монополіста втрачають споживачі та суспільство. Наприклад, роумінг для українців практично в 2,5 рази більше, аніж для європейців, високі ціни на бензин, ціни та якість авіаперевезення дуже відрізняються від відповідних показників у Європі. Промислові споживачі вимушені платити високу ціну за спожиту електроенергію, а це впливає на ціноутворення товарів для населення.

Щоб підвищити матеріальне благополуччя споживачів необхідно проводити раціональну антимонопольну політику, яка спрямована на формування конкурентної сфери ринків економіки.

Антимонопольна політика передбачає здійснення державою заходів, які направлені на регулювання ситуації на ринку чистої монополії. Важливим є створення такого законодавства, яке б передбачало існування конкуренції, стимулювання дій для підвищення добробуту споживачів, ефективного розподілу ресурсів, забезпечення покращення ситуації в економіці, вирішення соціальних, екологічних та інших проблем.

У законодавчих актах повинно бути враховано такі дії як встановлення заборон придбання товару певного постачальника, накладення санкцій за виявлені порушення, введення спеціального оподаткування для монополістів, введення дотацій з бюджету, застосування заходів з підтримки конкурентних відносин та поділ великих підприємств на більш дрібні фірми.

Але набагато більше проблем щодо конкурентоспроможності існує на олігополістичних ринках, на яких фірми одержують великі прибутки, оскільки поява на таких ринках фірм-новачків практично неможлива.

Як правило такі галузі економіки як сталеплавильна, нафтохімічна, автомобільна, електротехнічна та комп'ютерна відносяться до олігополістичних. Звичайно, така модель ринку, де більше половини товарів належить малої кількості фірм є перешкодою для розвитку конкурентних відносин. Тому державам необхідно проводити таку політику розвитку конкуренції, яка надасть можливість новим суб'єктам господарювання з'явитись на ринках, що характеризуються високим рівнем концентрації.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» від 18.02.1992 № 2132-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 21.
2. Конкуренційне законодавство України: Юридичний збірник. – К., 2002. – 296 с.

*Науковий керівник: О.А. Задоя,
кандидат економічних наук, доцент.*

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

XXI століття можна охарактеризувати як інноваційне. Майже кожен день створюється нове підприємство, збільшується співвідношення кількості підприємств у кожній галузі. Тому підприємства, які не сприймають інновації як стратегію, найімовірніше, піддаються конкуренції в залучених галузях.

Поява технологій призвела до вдосконалення інноваційних ідей та видів діяльності. Це зробило зростання організації дедалі складнішим. Щоб залишатися актуальними на ринку, їм потрібно залучати інновації як внутрішню стратегію зростання [1].

Усі сучасні компанії від великих до малих усвідомлюють потребу в інноваціях і навіть компанія зі світовим ім'ям Pixar, а саме її головний фінансовий директор Лоуренс Леві казав: «Традиції, які культура зберігала дві тисячі років, були заміщені невпинним бігом інновацій. Інновації стали нашими рейками в майбутнє, ознаменувавши собою радикальні зміни в тому, як і де ми живемо, що робимо і про що думаємо. Будь-яка компанія, що не мала можливості наздогнати цими швидкими змінами, ставала артефактом» [2].

Інновація відноситься до здатності модифікувати, вдосконалювати або створювати продукт з метою обслуговування або підтримки діяльності відповідної компанії. Це стосується постійного вдосконалення продуктів та послуг, пропонуванних будь-якою організацією. Успішні організації - це ті, які підсилюють зростання та зміни в межах оперативної динаміки. Інновація тягне за собою вдосконалення товару, що переважає на ринку або створення абсолютно нового. Існує кілька факторів, що обумовлюють необхідність інновацій у сучасному корпоративному світі.

У наш час, люди стають відчайдушними, оскільки інновації обмежуються. Деякі люди вирішують скопіювати структури будь-яких запатентованих продуктів з метою отримання фінансової вигоди в процесі. Це означає, що людям потрібно стати інноваційними, оскільки вони зменшують втрати, пов'язані з тиражуванням таких продуктів. На додаток до цього, очікування споживачів занадто зросли. Не існує певного періоду, протягом якого товари можуть залишатися популярними на ринках у XXI столітті. Наприклад, люди можуть знайти товар, популярний протягом тижня, але наступного тижня він може легко змінитися на інший. На сьогодні інновації стали невід'ємною частиною бізнесу, бо дозволяють залишатись актуальними

на сучасних ринках досить тривалий час. Люди вирішили зменшити свої інноваційні кола, обираючи інноваційні стратегії, які дозволять вирішити переважаючі проблеми шляхом створення нових продуктів.

На жаль, у нашій країні питання економічної оцінки інноваційних процесів недостатньо опрацьовані, а це може призвести до неефективних інноваційних проектів і якщо ми детальніше вивчали б дану сферу, то заздалегідь було відомо про ефективність чи неефективність даного проекту. Тому усі сучасні підприємці, які планують або вже ведуть активну діяльність в нашій країні повинні чітко усвідомлювати, що управління нововведеннями є основою підприємницької діяльності. Це являється головною умовою ведення успішного бізнесу, бо зараз сучасний світ невпинно йде вперед та з кожним роком з'являється все більше нових, молодих та енергійних компаній які вриваються на ринок з неймовірним стартапом, який може з легкістю витиснути з ринку більш крупні та відомі компанії. Бо як відомо саме інновації покращують якість товару та навіть можуть допомогти знизити її собівартість, що сприятиме підвищенню її конкурентоспроможності, а отже, дозволить як найдовше втримати лідерські позиції на ринку. Підприємець або компанія повинні опанувати теоретичні навички, методологією та практичними навичками інноваційного менеджменту, розуміти принципи формування та реалізації державної діяльності в регіонах, потрібно навчитись самостійно вирішувати всі нагальні питання, які виникають при веденні інноваційної діяльності від розробки та прогнозування нововведень до комерційного використання на підприємстві. І треба зазначити, що не слід переоцінювати потребу в інноваціях у сформованому бізнес-середовищі.

Хоча багато хто вважає, що інновації кореняться виключно в процесі розробки чогось нового з нуля, але фактичним ключем до інновацій є не новизна - а час. Люди застряють на тому, що інновації повинні бути новими: нові технології, новий дизайн, ваш iPhone наступного покоління або щось подібне. Це, безумовно, частина цього але інновації часто можуть стосуватися часу, ніж будь-чого іншого.

Розглянемо даний приклад у сфері технологій. Багато хто вважає хибне припущення, що продукти, які ми вважаємо сьогодні інноваційними, не могли б використовувати без сучасних технологічних досягнень. Наприклад, хтось може подумати, що можливість FaceTime на iPhone була введена у 2010 р., оскільки саме тоді, нарешті, була розроблена технологія, яка дозволяє це робити [3]. Однак реальність така, що перша сучасна комерційна технологія відеодзвінка фактично була використана AT&T у 1960 р. [4]. Це було просто не в тому місці і не в той час для цього продукту. Лише близько 60 чи 70 людей у всьому світі придбали свої телефони з новою функцією. На той час це було просто

надзвичайно дорого і тому не набуло всесвітнього визнання, як пізніше сталося з iPhone.

Тож інновації не обов'язково повинні бути новими головне це правильний час, правильна вартість та доступність.

На закінчення слід зазначити, що потреба в інноваціях у сформованому бізнес-середовищі не може бути завищена. Все більше компаній інтегрують інноваційні рамки, щоб залишатися конкурентоспроможними. Потреба в інноваціях навіюється постійно мінливими споживчими уподобаннями. Подібним чином, у XXI столітті спостерігається збільшення коефіцієнта бізнесу на галузь, що значно підвищує рівень конкуренції. Щоб залишатися актуальними, компанії змушені застосовувати кілька інноваційних стратегій, які мають на меті посилити свою конкурентоспроможність на бізнес-ринках. Щоб підвищити свою конкурентоспроможність, організації повинні визначити конкретний набір цілей, що відповідають потребі постійних інновацій. Вони повинні забезпечити відкрите спілкування, визначити ефективні системи винагороди за виплати та зменшити кількість бюрократій, які заважають інноваціям.

Тож узагальнивши все вищесказане, можна з упевненістю сказати, що інноваційна діяльність на підприємстві є необхідною, бо саме вона сприяє розвитку та конкурентоспроможності на ринку.

Список використаних джерел

1. Микитюк П.П., Сенів Б.Г. Інноваційна діяльність навчальний посібник. 2009. – 365с.

2. Pixar. Perezagruzka. Гениальная книга по антикризисному Леви Лоуренс [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://mybook.ru/author/lourens-levi/pixar-perezagruzka-genialnaya-kniga-po-antikrizisn/reader/> – вільний. Мова рос.

3. Deer Apple. Face Time [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://deerapple.com/news/38495.html> - вільний. Мова рос.

4. Краткая история видеосвязи: от зарождения до полноценного коммерческого использования [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://trueconf.ru/blog/news/kratkaya-istoriya-videosvyazi.html> – вільний. Мова рос.

*Науковий керівник: С.В. Дубінський,
кандидат економічних наук, доцент.*

THE PROBLEM OF EDUCATIONAL MIGRATION FOR THE ECONOMY OF UKRAINE

After gaining the independence, the intensity, nature and focus of the migration movement of the population have changed dramatically, so that the country has opened up to the world and its citizens received the right to freedom of movement.

Analysis and accounting of modern migration trends in our state, in particular, mass interstate migration movements in the context of Ukraine's participation in the European and world migration space, is considered as one of the most important factors in the formation of its own national policy. Educational migration is considered as a positive and at the same time negative phenomenon. Academic mobility as an integral component of the European educational space is undoubtedly a positive impact on the national education system and the national economy. Educational migration, which occurs in one direction (leaving the state), is often called "Brain Drain" uniquely negative phenomenon for science in the country from which you are leaving. A special threat to the socio-economic development of the country and sustainable development of the Company is precisely educational migration. Since the formation of highly qualified personnel, the accumulation of intellectual capital, an increase in the scientific and technical potential of the country is one of the important factors of economic and social progress.

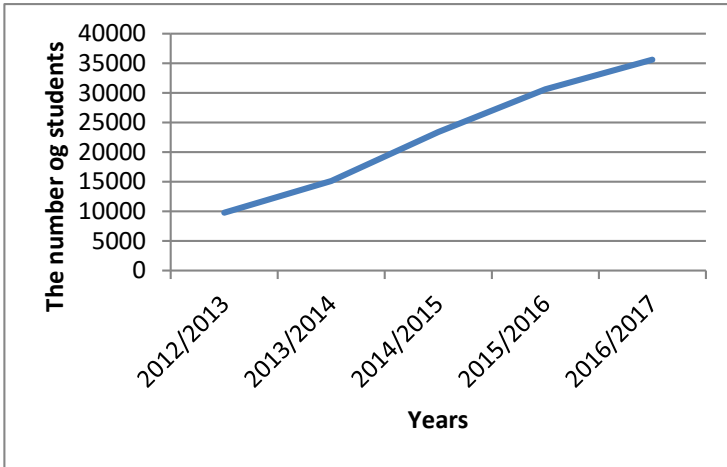
Educational migration is a movement of people to obtain a certain level of education. It includes the movement of, students, graduate students, doctoral students, specialists who increase their qualifications in various establishments and companies. The manifestation of innovative changes occurring in the structure and quality of migration processes acts as a change in the educational level of the population under the influence of migrations. Migration processes contribute to the increase in the educational potential of the population of recipient regions and a decrease in the indicators of the educational level achieved in the donor regions. For promising youth, emigration remains hardly the only way to quickly improve well-being without refusing scientific activity (Baranic, 2014).

According to the data of the CEDOS analytical center, the number of Ukrainian students and graduates is constantly increasing. In 2012/2013 of the academic year, there were 9747 Ukrainian students, and already in 2013/2014 this number increased to 15123. The next academic year already studied 23,392 Ukrainian students, in 2015/2016 - 30589. As of 2016/2017, Polish universities

already taught 35584 Ukrainian students. More detailed information on the graph below (Fig. 1) (Ukrainian students in Poland: policy engagement, integration and motivation and student plans | CEDOS, N.D.).

According to researchers specific feature of educational migration is its least harmful character in contrast to other types of migration. The desirability of educational migration is due to income not only for education (or a separate university), but also for the economy of the country (region), which provides services in general. In addition, consumers of educational services are a potential working force of relevant qualifications. Now the main and the most effective step towards the stabilization of educational migration in Ukraine is the allocation of special grants in the Ukrainian state. It would lead to the appropriate selection and follow the return of students to their homeland after the-graduation of foreign universities. So far, unfortunately, such grants do not exist, so it is actively influenced by young people who study *abroad* at the expense of personal funds or working in parallel with training, it is unlikely possible (Khomyshyn, 2018).

In recent years, the so-called "brain circulation" all-time high, that is, cyclic repeated movements abroad for learning and further work and return to their homeland. Supporters of the model of the "brain circulation" believe that such a form of migration will increase in the future, especially if the economic differences between countries will decrease, and respond to the interests and countries of destination, and the origin of specialists. After all, in the case of returning to the homeland of citizens who studied abroad, the country's employment potential is replenished by specialists who could not be prepared in their homeland. There is a transfer of not only individual education, but also technologies and "know-how" of the leading sectors of the economy. According to the model of investment in human capital, when making a decision on emigration, the person compares the benefits of migration with expenses related to the move. However, in the case of students' migration, this model is complicated by the fact that education is also an investment in human capital, since usually increases future income. These students can go abroad in two cases: opportunities for training at home are limited, but the return on education is high, so they get the desired education and return home; There is an opportunity to study at home, but the return on education is lower than in the destination country, so they go to get an education abroad with the intentions to remain permanent residents (Ukrainian students abroad: how much and why? | Cedoss, n.d.).

Fig. 1. The number of Ukrainian students in Poland

Among the largest threats can be noted the following: the loss of social capital among students studying abroad and intent to stay in this country; Reduction of domestic demand in the educational services market of universities results reduced jobs in universities; Loss of financial capital as a result of imports of educational services of foreign universities. (Partial sentence, needs completion) But, despite all the above, the country opens a number of opportunities: the experience of intercultural communications, their use and popularization due to those teachers and graduates who return to Ukraine. The formation of new social capital at the expense of student youth, receiving education abroad may further use it for the implementation of international social and business projects. Using the experience of Ukrainian teachers working abroad, in the development of national and local (at the university) strategies for the development of university education in Ukraine. Integration into the European Space of Higher Education and Scientific Research and the formation and development of education throughout the life, which today in Ukraine is actually in its infancy (Cherba, Topol and Mushkaterova, 2017).

A number of scientists note the positive effect on the country of origin. For example, when a migrant returns to his home country, the country receives a more trained specialist because he (why “he”? he/she or one) knows the languages social and cultural potential gained over the years provides him with the best adaptive characteristics. Among the positive results, the researchers also note the return of expats with additional skills acquired abroad, establishing academic and business networks. The exchange of information, highly qualified specialists, promising scientific research becomes a prerequisite for economic success (Grinkevich, 2013).

In conclusion, the modern world today appears as complex poly system education is developing dynamically. Globalization led to the revitalization of all forms of international cooperation and, in particular, put on a new step such as educational emigration, which acts as an important component of international economic relations. In terms of the preservation of the intellectual potential of the country, it is necessary to apply a number of measures, namely internal, aimed at macroeconomic stabilization and an improvement in the economy (job places creation, expansion of foreign investment, etc.). And also external, which would provide civilized forms of workers departure abroad and the possibility of their free return from abroad. Moreover, guarantees should be provided to our compatriots to protect their rights abroad. World global processes, expanding the capabilities of individual countries on the use of intellectual resources, carry a threat to other countries. Only the effective measures of the educational and migration policy of the state will be able to preserve the intellectual potential of the country. Ukraine should be a competitive in the educational services market, then the system movement of intelligence, capital, information in two mutually symmetric directions will be formed, will lead to a new positive vision of educational migration.

References

1. Baranic, Z., 2014. Intellectual migration as an object of statistical study. Effective economy, [online] (6). Available at: <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3096>> [Accessed 25 March 2021].
2. Cedos. n.d. Ukrainian students in Poland: engagement policies, integration and motivation and students' plans | Cedos. [online] Available AT: <<https://cedos.org.ua/researches/ukrainski-studenty-v-polshchi-polityky-zaluchennia-intehratsi-ta-motyvatsiia-ta-motyvatsiia-plany-studentiv/>> [Accessed 29 March 2021].
3. Khomyshyn, I., 2018. CAUSES AND CONSEQUENCES OF EDUCATIONAL MIGRATION. [online] Available at: <<http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/sep/18377/18.pdf>> [Accessed 25 March 2021].
4. Cedos. n.d. Ukrainian students abroad: how much and why? / Cedos. [online] Available at: <<https://cedos.org.ua/uk/articles/ukrainski-studenty-zakordonom-skilky-ta-chomu>> [Accessed 25 March 2021].
5. Cherba, V., Topol, G. and Mushkaterova, D., 2017. Causes of educational migrations of Ukrainian students abroad. Investments: practice and experience, [online] (12/5017). Available at: <http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2017/14.pdf> [Accessed 25 March 2021].

6. Grinkevich, O., 2013. Educational migration in Ukraine and the world: institutional environment and directions of state regulation. Socio-economic problems of the modern period of Ukraine, [online] Available at: <http://nbuv.gov.ua/ujrn/Sepspu_2013_3_28> [Accessed 25 March 2021].

*Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk, PhD in Politology,
Associate Professor.*

*Language supervision by N.E. Polishko, PhD in Philology,
Associate Professor.*

O. Kalita

Alfred Nobel University, Dnipro, Ukraine

US – CHINA RELATIONS: WORLD'S RELEVANCE

In recent years relations between the USA and China became more important to the world's economy, today these relations are more important than ever, due to China's gaining economical and political strength, rapidly developing, along with US making the basement for the whole world's economy (Lardy, 2021). China is the main world's manufacturer and exporter; the USA is the world's strongest economy having deep bounds with countries all over the world. The cooperation between these two states is crucially important for the whole world, economical as well as cultural (Sohu.com. 2020. 中美经济关系_贸易). But lately there are some issues, which are strongly to be eliminated.

Despite the official peaceful relations and strong trade partnership there are an issue, that makes the dangerous fade on the subject of the USA China relations. This is the each other's image in the attitude of people of both countries. Politics is politics, but the governments should remember that the people's opinions and feelings about is very important as they form the nation's attitude to another country, the attitude to people, because even though politics play a very important role, a country is, first of all, its people. Now China becomes very strong competitor, in fact, has already became, so there is a shade of fear in the US attitude (Trubowitz, P. and Kupchan, C., 2021). Even though it may be reasonable, the peace maintaining and economic development must be a priority for both sides, and not only politicians and scholars should eager it, but also the rest of the countries' population. The attitude of people must be friendly and competitive, so that the background for development can be provided. Because even if now the relations are good, there must be a guarantee for the future that they will remain good and peaceful. And the propaganda must be aimed on it. Because the future generations must be raising up in the atmosphere of mutual collaboration and alliance, if so on the subconscious levels people will eager peace

and development, what must be the main priority, and not only of these two states, but also of all the countries in the world. In the case of the US and China, both countries must work on it, until the last carpenter or student will know and, which is even more important, realise and feel that the other country is a friend. Together these two countries can benefit enormously lot the the world's economy, culture, and development, or they can destroy everything. So, the decisions must be made right, and the two sides of the coin of the Earth must be in peace.

The two largest and powerfulest states must collaborate with each other and respect each other. This can be made through right international economic and cultural policy and education of the growing up generations. Mutual help and partnership, development and positive attitude are the key points of the successful relations and the solvation to the US and China, and to the whole world.

References

1. Lardy, N., 2021. U.S.-China Economic Relations: Implications for U.S. Policy. [online] Brookings. Available at: <<https://www.brookings.edu/testimonies/u-s-china-economic-relations-implications-for-u-s-policy/>> [Accessed 22 March 2021].
2. Sohu.com. 2020. 中美经济关系_贸易. [online] Available at: <https://www.sohu.com/a/408720822_120085260> [Accessed 22 March 2021].
3. Trubowitz, P. and Kupchan, C., 2021. A China Strategy to Reunite America's Allies. [online] Chathamhouse.org. Available at: <https://www.chathamhouse.org/2021/01/china-strategy-reunite-americas-allies?gclid=CjwKCAjw9MuCBhBUEiwAbDZ-7kKLS9tbC7r58mdhErMN8BQRuEry29vsjD1b_H47wjHo4qRZJeXUhoCH44QAvD_BwE> [Accessed 22 March 2021].

*Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk,
PhD in Politology, Associate Professor.*

I. Kandela

University of Wales Trinity Saint David

DEVELOPMENT OF CYCLING INFRASTRUCTURE IN THE WORLD

In today's world, the issue of environmental protection is acute. The most common source of pollution in cities is transport infrastructure. Today, there is an active search for alternative environmental means of transportation that would not only be sustainable, but would also be silent, beneficial to human health and would bring economic benefits. As there is no such "ideal" transport today, a bicycle will be a good alternative.

This means of transportation has long been common in Europe, Asia and America and is used not only for recreational and sports purposes, but also every day. Moreover, in other countries, the bicycle is not considered a seasonal transport and is used at any time of the year, so the authorities are interested in ensuring that cycling conditions are comfortable and safe.

The positive aspects of using a bicycle are obvious:

- a bicycle is one of the most common means of transportation;
- it is an effective cardio training of the body;
- cycling normalizes the nervous system;
- it increases the efficiency of the lungs;
- visual muscles are trained;
- the probability of manifestations of varicose veins decreases.

In many countries around the world, a bicycle is the most affordable, economical, healthy, environmentally friendly, as well as fast and safe (subject to proper traffic organization) means of transport. Thus, in the Netherlands and other European countries, about 40% of the population are cyclists. Approximately 60% of all bicycle trips are business trips, among which the first place is occupied by trips to the place of study (27%). In Japan, 15% of people go to work by bicycle, in the Netherlands – 50%, and in China – 77%. The total length of bicycle paths in European cities is as follows: Helsinki – 1300 km, London – 900 km, Paris – 341 km. The share of bicycle transport in the transportation of small loads in European countries reaches 40% (Krizek, 2007).

Despite the fact that Finland is a very cold country, in Helsinki bicycles are more popular than cars. This is eloquently shown by the statistics: 200,000 cars and more than 400,000 bicycles per 600,000 inhabitants of the capital. For the convenience of cyclists, more than 1,500 kilometers of bicycle paths have been laid in the city, and a department has been set up in the City Hall to deal exclusively with the problems of bicycle transport. Finland is also unique in that many members of the government go there to work by bicycle (Saelensminde, 2004).

Minneapolis, Minnesota, is not the first city that comes to mind when it comes to bicycles. Cold and snowy winters are absolutely not suitable for cycling holidays. However, at the same time, this city was recently named the best for cyclists by a specialized magazine. The city has an extensive network of bike paths, thanks to which one can travel without even leaving the bridge. In winter, the main routes are cleared of snow, and sometimes earlier than some streets.

The use of bicycles in large cities is being promoted by the authorities as an efficient and environmentally friendly form of urban mobility that has a positive impact on the quality of life and health of the citizens of the metropolis. Cycling is also seen as a means of reducing the use of private cars in the city and, consequently, reducing their negative consequences – air pollution, high noise levels, traffic jams, etc. (Saelensminde, 2004).

Existing studies of the economic impact of the development of cycling infrastructure highlight two main areas: the effect on the local economy and the effect on the “bicycle” business. Local economic impacts include increased customer traffic and revenue from retail stores and outlets in the leisure and entertainment industry close to cycling infrastructure, revenue from businesses related to the construction and maintenance of cycling infrastructure, and revenue from the hospitality industry from attracting tourists actively using cycling infrastructure and participating in cycling activities. International studies include bicycle manufacturing and bicycle business, as well as non-profit enterprises and public organizations associated with the development of bicycle traffic. A significant part of this direction of economic influence of bicycle infrastructure is made up of entrepreneurial initiatives related to bicycle rental.

The European Cycling Federation has released a report according to which in 2017 the volume of this industry reached 44 billion euros (including Europe). The automotive organization ACEA and the bicycle organization Coliped provided data according to which in 2017 in the territory of the European Union the sales of bicycles exceeded the automobile ones by 63%. Only in Belgium and Luxembourg is the situation different, where cars are still bought more often.

Urban bike rental systems are an important part of a developed bike infrastructure (Peattie, 2009). The number of such systems, which allow you to borrow a bicycle, usually for a short-term use, at the nearest rental station, and then return it to any of the available stations, has grown rapidly over the past 10 years in many cities around the world (Metrobike, 2016). Although bike rental systems appeared in large cities in the mid-1990s, new technological solutions in recent years have significantly increased their efficiency and attractiveness for users (Corcoran, Li, 2014).

DeMaio believes that bike rental systems increase their share in city transport by 1-1.5% in the first year of operation. Moreover, the effectiveness of such systems, according to some researchers, increases if they are integrated into the public transport system (Martens, 2007). Bicycle rental systems increase the mobility of citizens by providing convenient access to public transport stations, especially at the beginning and end of a journey (the so-called first and last kilometer) (Shaheen, 2012).

The introduction of bike rental systems is associated with significant investments in the construction of stations, paving, etc. (DeMaio, 2009). The city authorities compare these costs with investments in the development of other modes of transport (Krizek, 2007) and the economic benefits from their use and may refuse to pay for them for economic reasons, but use entrepreneurial structures to create them in whole or in part (Krizek, 2007).

Bicycle rental systems have gone through 3 stages of development over the past 50 years (Buhrmann). The first such system, introduced in 1965 in Amsterdam (“white bicycles”), used ordinary bicycles, painted white, and offered them to the city’s population free of charge. White bicycles did not have special parking areas, users could leave them anywhere, and often simply took them for themselves, so the system did not work for long.

The second generation bike rental systems, introduced in 1991 in Denmark, initially had only a few dozen bicycles; the first large-scale bike rental system Bicyklen, or “city bike,” was organized in Copenhagen in 1995 (DeMaio, 2003). Bicycles with billboards on wheels could be borrowed and returned at designated locations in the city center for a small deposit. Although the system already included formalized terms of use and had its operator as a non-profit organization, bicycle theft remained common because users were anonymous. Therefore, third generation systems already included the ability to identify the user. The first such system appeared in 1996 in Portsmouth (Great Britain) and made it possible to use bicycles on student magnetic cards.

In the future, the systems used various technological improvements in the form of electronic locks, electronic cards, payment by mobile phones, and also received navigation systems and on-board computers. They were introduced gradually: in 1998 in Paris –Vélo à la Carte, in 1998 in Rennes – Call a Bike, in 2000 in Munich. The largest system appeared in 2005 in Lyon and included 1,500 bicycles. The successes of these bike rental systems served as an example to other European cities, and then appeared outside Europe – in Brazil, China, New Zealand and South Korea (DeMaio, 200). In 2013, bike rental systems existed in 500 cities in 49 countries around the world and used half a million bicycles.

Bicycle rental uses several business models (Bullock, Bailey, 2017). First, the organizers of the system can be local authorities (for example, green bicycles of the first generation in Cambridge, UK), departments of transportation (for example, the Bixi system in Montreal), universities (for example, yellow bicycles of the University of Virginia or BikeAbout University of Portsmouth), non-profit organizations or foundations (e.g., Bicyklen in Copenhagen). Among the business models there are also entrepreneurial ones, in which the operator is advertising agencies (for example, the Parisian Velib or Bicing in Barcelona) or simply commercial enterprises (for example, Berlin's Nextbike).

Thus, there are three business models for organizing bike rental: state, non-profit and entrepreneurial. In the state model, local authorities control the bike rental system, and they also bear all responsibility for its work. The Department of Transportation model can be urban, regional, or even national. For example, Deutsche Bahn, the national railway company in Germany, also operates the Call a Bike car sharing and bike rental system. Stationnement de Montréal, the

department responsible for organizing parking in the city, is the operator of the Bixi bicycle rental system. In both cases, rental systems have become additions to the areas of responsibility of transport departments, which have already had experience in organizing urban transport mobility programs. The goals of government rental systems are to improve the mobility of citizens in the city, not to generate income. However, the state model does not take into account the fact that there may be a more experienced commercial operator in the city that is not involved in organizing the rental system.

Thus, while bike rental is decades old, it still has a long way to go to achieve the goals of an integrated sharing economy that offers affordable, green and sustainable urban mobility options. Bicycle rental systems are considered today as an option to complement and develop urban public transport. Although research shows that bicycles are slowly replacing private cars in the traffic flow of large cities, and rather bicycles are replacing public transport and taxis, the development of bicycle rental systems has significantly accelerated the expansion of bicycle use as a means of transportation. The development of bicycle rental systems was facilitated not only by the development of geolocation technologies, modern means of electronic payments and smart technologies, but also by the activation of investors, the interaction of private capital and city authorities in the development of new business models for creating modern systems of urban mobility.

References

1. Bullock, C. And Bailey, S. (2017). *The economic contribution of public bike-share to the sustainability and efficient functioning of cities*. Sustainable Citiesand Society. Pp. 76–87.
2. Corcoran, J. And Li, T. (2014). *Spatial analytica lapproaches in public bicycle sharing programs*. Journal of Transport Geography. Pp. 268–271.
3. DeMaio, P. (2003). *Smart bikes: Public transportation for the 21st century*. Pp. 9–11.
4. DeMaio, P. (2009). *Bike-sharing: History, impacts, models or provision and future*. Journalof Public Transportation. Pp. 41–56.
5. DeMaio, P. 2021. *The Bike-sharing Blog*. [online] Bike-sharing.blogspot.ie. Available at: <<http://bike-sharing.blogspot.ie>> [Accessed 26 February 2021].
6. Krizek, K.J. (2007). *Estimating the economics benefits of bicycling and bicycle facilities: An interpretive review and proposed methods*. Heidelberg: Physica Verlag.
7. Martens, K. (2007). *Promoting bike-and-ride: The dutch experience*. Pp. 326–338.

8. Metrobike.net. 2021. *Metro Bike, LLC / Bikeshare & Scootershare Consultancy*. [online] Available at: <<http://www.metrobike.net/>> [Accessed 25 February 2021].

9. Peattie, K. And Peattie S. (2009). *Estimation of the determinants of bicycle mode share for the journey to work using Censusdata*. Pp. 93–109.

10. Saelensminde, K. (2004). *Cost-benefit analyses of walking and cycling track networks taking into account security, health effects and external costs of motorised traffic*. Pp. 593–606.

11. Shaheen, S.A. (2012). *Publicbike-sharing in North America: Early operator and user understanding*. San Jose State University, California: Mineta Transportation Institute.

*Scientific supervision by A.S. Mahdich,
PhD in Economics, Professor.*

D. Katsay
Alfred Nobel University, Dnipro, Ukraine

ARAB EAST IN THE PROCESS OF GLOBALIZATION

Globalization is a long-term process of transformation and integration of national economies and political relations between countries into a single geo-economic system with its own rules and with a common financial, trade and information space. This state of the world can be maintained either by the unconditional world hegemon, which the United States became after the fall of the Soviet Union, or by large states that receive high incomes from participation in the global distribution of resources, production, trade and profits, if they, of course, do not challenge the established system. Today, one of the strategic players in many areas of international business are the countries of North Africa and the Arab monarchies of the Persian Gulf, which have moved from the regional periphery to the focus of the world economy and Middle East politics as part of the processes of globalization and the formation of transnational economic relations.

For the world community at the moment, the problem of globalization in the field of economics, politics, culture, the functioning of the media has grown from one of the main problems. Globalization is controversial because it has both positive and negative sides. There is a fierce debate about the environmental, economic and social consequences of globalization. Despite the global financial crises, which played an unfavorable role in the economies of the leading countries, the Arab markets demonstrated attractiveness both in the medium and long term against the background of the trend towards levelling out the consequences of the crises. Globalization has brought the Arab world closer

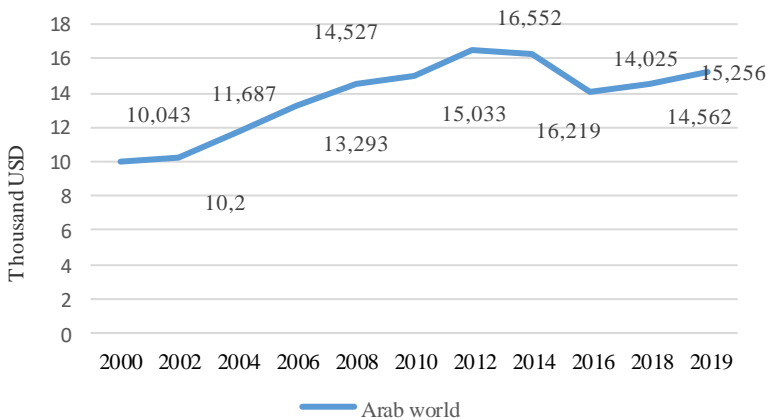
to Europe, meaning mutual investments in infrastructure and future projects amounting to billions, as well as the persistently high demand of the countries of the East for Western engineering developments. The Arab region is located at a fork in the economic and cultural routes between Asia and Europe, Russia and Africa, Western Asia and America. This is the crossroads where political and economic routes, views, strategies and priorities are compared, and based on the results of this reconciliation, it is more or less likely to judge the prospects for the development of states over a vast area. The process of globalization that the Arab world is going through indicates that East and West are moving towards each other. Among the most important indicators of the economic globalization of the countries of the Arab East are the following:

1. Growth of foreign direct investment;
2. Strengthening cooperation between entrepreneurs, intensifying business relations between Arab and Western partners;
3. Uneven distribution of global resources (concentration of fuel and energy resources in the Arab East).

It is the fact that the European Union is the main foreign trade partner of the countries of the Arab East that allows them to come closer to European standards, to integrate the local economy into the projects of the Old World. The Arab East is a land of immense opportunity, offering a wide range of economic activities. In this case, we can talk about the experience of creating the Ras Al Khaimah free trade zone, which is used as an ideal springboard for the development of the Arab region and business development in the Middle East. Another free economic zone, Dubai Media City, created as a starting point for the development of the media in order to attract modern technologies in the field of communications, video and audio production, has become a regional center for the placement of news agencies, publishing houses, interactive media, including more than 600 companies with the most famous names

The processes of globalization manifest themselves in the Arab world with different activity and efficiency. The degree of their intensity for a particular Arab country is primarily related to the state of its economic development, the share of high-tech and knowledge-intensive industries in national production, and its place in the international and regional division of labor. UN statistics for 2000, the main indicator of which is GDP per capita, indicate that the countries of the Arab world have entered the 21st century with highly differentiated results of socio-economic development over the previous century. This differentiation is so great that it gives reason to classify some of them as the most dynamically developing states at the given period, and others as the least developed and poorest countries in the world (Fig. 1.).

Fig. 1. GDP per capita, PPP (current international \$) - Arab World
Source: (GDP per capita, PPP (current international \$) - Arab World | Data, 2021)

The main reasons for this are:

1. Low quality of manufactured products, which reduces its competitiveness in the world market,
2. Low efficiency of reproductive mechanisms,
3. Extremely uneven provision of natural resources,
4. Weak resource potential, especially in terms of financial and human resources.

In addition, the processes of globalization had a huge impact on the rates of economic development of these countries, which led the Arab countries to the beginning of the new century to very different and even polar results. On the other hand, if we analyze the GDP of Arab countries for 2019, then the facts of the positive effects of globalization on the economies of these countries are simply obvious. GDP per capita in Arab countries increased from \$ 10,043 in 2000 to \$ 15,256 in 2019. (Fig.1), (GDP per capita, PPP (current international \$) – Arab World | Data, 2021).

The UAE is one of the best examples of globalization. This is due to the fact that this country, which 30 years ago was a poor desert with aborigines, used global markets to obtain goods, funds and services that cannot be obtained or produced at the national level. Moreover, the UAE globalized its unique resources (favorable geographical location, unique human, intellectual and geo climatic resources), which provided them with a place and a certain value in the global division of labor.

The Arab world means the Arab countries of the Middle East: Algeria, Egypt, UAE, Iraq, Oman, Saudi Arabia.

Globalization is controversial because it has both positive and negative sides. There is a fierce debate about the environmental, economic and social consequences of globalization. Cultural globalization generates no less acute controversy, since ordinary people are involved in it, and not only economists, officials and politicians. Phenomena of a different order force us to comprehend the manifestations of globalization in the media, that is, to accept that the globalization of social and cultural life is becoming possible in the most advanced media systems. Traditionally, the globalization of culture is associated with two phenomena. This is the spread of Western individualistic values among most of the world's population, as well as borrowing Western "rules of the game". Although the world system has always been and is currently multicultural, one cannot close our eyes to the growing influence of Western values: rationality, individualism, equality, efficiency in others. parts of the world. The Islamic world is under pressure from the popular culture, values and way of life of Western civilization. Lacking the means and capabilities to completely resist this in the context of the information revolution, he sees globalization as a source of threat to his own values, beliefs and even independence. In this context, it is necessary to mention a factor that in a peculiar way inhibits the modern processes of globalization, and in particular, about cultural and religious mechanisms. We can say that from the point of view of religion, globalization represents a culture hostile to Islam and the identity of developing countries, it rejects any individuality and deprives people of all rights. If cultural and religious mechanisms played an important organizing role in the previous history, then in modern conditions they act as separating forces, as factors hindering the unity of mankind. However, the modern dialogue of cultures is not limited to the dialogue of religions, and even more so the hopes for the identification of principles of morality and codes of conduct common to different confessions are not justified.

Globalization has had a significant impact on the development of the media. Recently, information has become one of the most important resources of social development, and the issue of expanding international exchange of information is one of the pressing problems of our time. From the very beginning, the Arab countries actively joined the struggle for the restructuring of international relations in the field of mass communications, for the creation of a comprehensive national policy in this area. However, a number of Arab states, due to the low level of development of information media, show little interest in this problem. Speaking about the position of the Arab media in the context of globalization, one should note the strict dependence on the ruling

Arab regimes. Despite the fact that the information system represents one of the subsystems of any political system, they find ways to integrate into modern world information processes, switch to the language of international media and adopt modern ideas and information technologies.

Now, in a pandemic, the international community faces a dichotomy – cooperation for the common good or general chaos. The problem is that chaos still has more prerequisites. It is also alarming that the digital component of the economy, thanks to, among other things, quarantine restrictions, is increasing its weight and importance in the global economy and in the economy of individual families. And the power that the giants of the high-tech sector begin to acquire after the pandemic, their finances and resources can surpass the influence and importance of both financial elites and leading political parties and begin to compete with states such as the Gulf countries. The prospects are not very pleasant. Apparently, you will have to go through crises and chaos. Those countries will survive that will be able to preserve their subjectivity and the ability to be players rather than chess pieces in the new global game of state and non-state authors, financial capital and Internet platforms and social networks. But my firm position is that the countries of the Arab world will be able to compete and be leaders in this new reality. Nevertheless, globalization is a worldwide process that leads to the intensification of the interaction of cultures. No state can carry out its functions in isolation, without interaction with other states. The countries of the East, especially the most prosperous ones, benefit greatly from globalization, but they react very sensitively to the phenomena that undermine the traditional way of life. Eastern states take an active part in the current processes of globalization and make a positive contribution to their development.

References

1. Data.worldbank.org. 2021. GDP per capita, PPP (current international \$) – Arab World | Data. [online] Available at: <<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?end=2019&locations=1A&start=2000>> [Accessed 17 March 2021].

*Scientific supervision by A.S. Mahdich,
PhD in Economics, Professor.*

TRENDS AND PROSPECTS OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF AUSTRIA

Austria, a country located in Central Europe, is now in the cohort of the developed countries. Despite being a landlocked country and having more than half of mountainous territory, Austrian beneficial geographical position along with rich natural resources contributed to the flourishing of the economy. The country is highly integrated in the world community, being a member of various organisations including the EU. The relatively stable economy even in times of crises and relatively fast recovery, in contrast to some other EU member states, make us wonder how the Austrian government responds to the challenges of the past fifteen years.

With a population of 8,877,067 people, Austria had real GDP per capita USD 50,552.91 in 2019. GDP structure of Austria is shown on the pie chart, which is based on the latest data (Fig. 1). Primary sector amounts the lowest share of total economic activity with 4.85 billion USD (1.09%), which is – 1.30% compared to 2018.

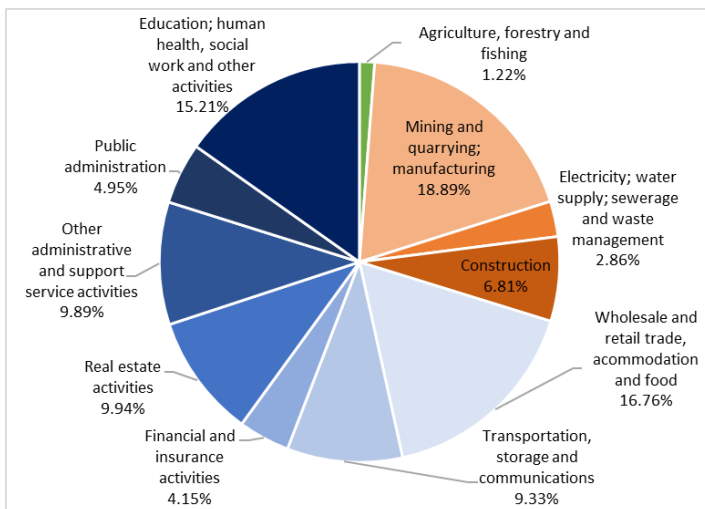

Fig. 1. Austria's GDP Structure in 2019 [7]

Industry takes second place after services, with 25.52% of total GDP and 66,700 operating enterprises in 2019. Among the natural resources are iron ore, non-ferrous metals, petroleum and natural gas. Services represent 71.00% of total GDP structure.

The Austrian economy underwent a series of crises during the past two decades. It is no wonder that it is mirrored in the economic performance of the country. The first turmoil was in 2008, when the financial crisis took place. Following the World Bank, with a positive tendency in 2005-2007 and the result of 3.73%, Austrian real GDP growth rate dropped to 1.46% in 2008 and plummeted to -3.77% in 2009. Inflation rate plummeted from 3.22% in 2008 to 0.51% in 2009, whereas unemployment rate increased by more than 1.00%, reaching 5.30%. However, the economy recovered quickly.

After 2011, the country suffered from setback (0.68% and 0.03% in 2012-2013 respectively) during the next two years possibly on account of the corruption scandal taking place in 2012, when the Chancellor Werner Faymann, former Minister of Transport, was accused of putting pressure on the state railroad and highway agency to pay for positive media reports [6]. Moreover, in 2011, the EU debt crisis occurred. The latter did not affect Austria as much as other EU members; however, it was exposed to the increase in the Harmonised Index of Consumer Prices (HICP) above the desirable level of “below but close to 2.00%”, reaching 3.60%. In general, both of these factors affected the economy to a certain extent.

A gradual rise of unemployment during 2012-2016 with the peak of 6.01% can be explained by structural problems in transport, wholesale, construction and HoReCa industries in Austrian economy due to both new rivals from Eastern Europe and a mismatch at the labour market because of lack of qualification and institutional factors [2]. Additionally, the migration crisis in Europe also contributed to this problem, since the influx of the refugees and migrants from Syria, Iraq and Afghanistan changed the demographic picture. On the one hand, the intentions of the authorities to get a new labour force were justified in that locals are unwilling to do unskilled work [4]. On the downside, only up to 30.00% of asylum seekers managed to find the job [3].

Another scenario takes place in 2020, when due to the COVID-19 crisis, businesses were compelled to restrict or cease their activities, therefore, forced to make their employees redundant. In 2019, 5,059 enterprises were insolvent, where those related to financial and other activities, wholesale and construction industry suffered the most. Despite the fact that it takes a low percentage of the total number of active enterprises (0.90%), still, this is mirrored in the unemployment rate. In 2020, however, bankruptcies decreased by 38.00%: 3,155 enterprises were in the state of insolvency [7].

Moreover, it is likely that there was an increase in R&D spending in 2020 on account of COVID-19 and the necessity to develop the vaccine against the disease. Along with this, it is worth mentioning the pharmaceutical industry, one of the most important in Austria, which requires permanent investment in R&D programmes. It has always been actively supported by the government, since 3.00% of GDP is spent on R&D, which is equal to R&D expenditures of Singapore, Denmark, Germany and the USA.

In general, 10.40% of GDP was directed to the healthcare system in 2019. Interestingly, though, that Austrian expenditures on allowances for families and children are higher than on disability and sickness. Hence, the country prioritises improvement of the situation in fertility rate, which is below average across the OECD countries. Education is another direction supported by the authorities, thereby supporting development and investing in the future. The share of people with tertiary education have increased during the past two decades almost twice, standing for 19.80% of the total population in 2018. The expenditure amounts 5.50% of GDP. In general, approximately half of public expenditure is spent on health and education services [7].

Considering the expenditure structure of Austria, one can notice that the country is focused on society. The largest share of the budget is spent on social benefits, 36.89%, and compensation of employees, 21.69%. The government revenues comprise social security contributions (31.30%), whereas tax on production and import makes 28.32% and income tax 27.89%. Budget deficit of Austria equalled +0.67% of GDP in 2019, which has been gradually improving since 2009, when it was -5.33%; ergo, Austria fulfils the demand stated in the Maastricht Treaty, where budget does not have to exceed 3.00% of GDP.

However, another criterion, where debt-to-GDP ratio does not have to exceed 60%, is not met yet. According to the OECD, Austria's general government debt from GDP equalled 88.90%, which is almost the same as the average debt of the EU countries. Its debt continued rising until 2016, reaching a historical maximum of 102.50%. This figure is a cue of gaps in fiscal policy. The problem is coinciding competencies, which the different levels of the government have, regarding public services [5].

The Austrian national bank forecast that supply and demand shocks, supply chain problems, restrictions on travelling and quarantine norms may account for expectable decrease of economic activity by 11.10% in the second quarter of 2020. The International Monetary Fund anticipated the rapid decline in the real GDP by -6.40% in 2020 followed by the growth with 4.60% in 2021. Consumer price index is forecast to be 1.20% and 1.80% in 2020 and 2021 respectively. Unemployment, however, is expected to remain relatively stable.

Fiscal policy has to be further improved so that there is no overlap of functions among all the levels of the government. Reconsideration of taxes should also take place due to the above-mentioned reasons, since trying to attain the objective of decreasing tax burden and encouraging people to spend more money, the government is bound to get better results of the 2016 reform. The current government, elected in 2020, is focused on creating a friendly business environment and appropriate working conditions for employees. In the introduced government programme, it suggests to cut personal income tax rates for people with an income up to EUR 60,000. Changes in the corporate tax are also planned for the years 2023-2024, where the rate is reduced to 21% and the minimum tax rate is eliminated. It is highly likely that there will be other actions in this direction, since apart from the Austrian People's Party the recent government is formed by the Green Party, too. In 2021, they are going to set a higher environmental tax for aviation transport [1]. Therefore, we may expect that there will be not only a change in tax revenue sources, but also restructuring in the budget revenues, where the share of taxes will be decreased.

Having considered various macroeconomic indicators of the Austrian economy, one can conclude that despite the fact that Austria is an advanced economy with the beneficial geographical position, diversified tertiary sector and generally political, hence, economic and social stability, it still has some issues to examine from the perspective of the new, refreshing challenge.

References

1. Asen, E., Bunn, D. and Weiss, K. Austria's New Government Revamps Tax Plans. Tax Foundation. [Electronic source]. – Available at: <https://taxfoundation.org/new-austrian-government-tax-reform-plans/>
2. Christl, M., Köppl–Turyna, M. and Kucsera, D. Structural unemployment after the crisis in Austria. [Electronic source]. – doi: 10.1186/s40174-016-0062-5
3. Dellinger, F., Haindorfer, R., Kittel, B., Liebhart, C., Liedl, B., Schiestl, D. and Verwiebe, R. (2019) Finding your way into employment against all odds? Successful job search of refugees in Austria, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45:9, pp. 1401-1418. [Electronic source]. – doi: 10.1080/1369183X.2018.1552826
4. Dragostinova, T. (2016) Refugees or Immigrants? The Migration Crisis in Europe in Historical Perspective, *Origins.osu.edu*, Vol. 9, issue 4 - January 2016. [Electronic source]. – Available at: <https://origins.osu.edu/article/refugees-or-immigrants-migration-crisis-europe-historical-perspective>

5. Fargnoli, R. Austria's fiscal rules: climbing the mountain towards effective fiscal relations. *Country Focus*, 1. January 2014. [Electronic source]. – doi: 10.2765/68747

6. Freedom House. *Freedom in the World 2013 - Austria*. [Electronic source]. – Available at: <https://www.refworld.org/docid/5139c25e23.html>

7. STATISTIK AUSTRIA. *Statistics*. [Electronic source]. – Available at: http://www.statistik.at/web_en/statistics/index.html

*Scientific supervision by A.S. Mahdich, PhD in Economics, Professor.
Language supervision by H.I. Miasoid, PhD in Pedagogy, Associate Professor.*

Р. Ключник
кандидат політичних наук, доцент
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ОСВІТА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Глобалізація – процес амбівалентний. Вона, об'єднуючи весь світ у єдину систему, має й зворотний бік. Екологічні, соціально-економічні та політичні виклики, з'явившись в одній країні, миттєво поширюються на весь світ. Прикладами є банкрутство банку «Lehman Brothers» у 2008 р. та початок «Арабської весни» у 2010 р. Ці та інші процеси впливають на освіту та науку, які мають у найкоротший термін знайти відповіді на нові виклики.

К.А. Антюхова пропонує розуміння глобальної освітньої політики як цілеорієнтованої системи заходів, що забезпечує отримання освіти, необхідної для стійкого розвитку сучасної цивілізації. Така цілеорієнтована система забезпечує взаємодію неурядових організацій з державою, взаємне збагачення національних систем у пошуку сценаріїв розвитку. Глобальна освітня політика формує рекомендований вектор розвитку національних систем, далеко не обов'язковий, але такий, який гарантує конкурентоздатність освітньої системи у загальносвітовому масштабі [1, с. 162]. Розглядаючи акторів глобальної освітньої політики, авторка відносить до них не лише державу, а й міжнародні організації UNICEF, UNESCO, OECD та транснаціональні корпорації на кшталт Google або Microsoft. Особливе місце сьогодні посідають освітні екосистеми, такі як Масачусетський технологічний інститут (США), Сколково (Росія), Університет Ніцци – Софія Антиполіс (Франція) тощо. Вихід таких екосистем на глобальний рівень проявляється у двох вимірах. По-перше, затребуваність онлайн-курсів глобальних освітніх платформ, як-от Coursera. По-друге, вплив дистанційних освітніх програм на діяльність хедхантерів, які виключають у своїх анкетах вимогу про наявність вищої освіти, вважаючи пріоритетними конкретні навички. Так, це вже зробили компанії SuperJob та HeadHunter [2].

Видається очевидним, що сучасні стейкхолдери прагнуть бачити освічених та підготовлених до автономної діяльності фахівців. Що ж існує насправді? Підготовка таких кадрів ведеться, але не всюди. Нерівномірність розподілу освітніх благ є глобальною проблемою для сучасного світу. Причому це стосується не лише вищої, а й середньої освіти. Так, прикладом освітньої нерівності є Російська Федерація, де доступ до освітніх благ залежить не лише від майнового стану, а й від географічного розташування регіону. Так, у Санкт-Петербурзі 42% шкіл є «просунутими» та «елітними», а в Забайкальському краї – лише 2%. У результаті егалітарність (рівна доступність) якісної освіти підміняється її селективністю (вибірковою доступністю). Така нерівність у пострадянських країнах часто зумовлена достатком та статусністю батьків. Як наслідок, бачимо зниження соціальних домагань у тих, хто не має матеріальних та інших можливостей отримати освіту у вузах з високим конкурсом та / або високою платою за навчання. Спостерігається відтворення соціально-економічної нерівності, оскільки в будь-якому суспільстві освіта є соціальним ліфтом [3, с. 21].

В Україні ситуація є дещо схожою. Ще у 2005 р. експерти попереджали про нерівність доступу до освіти, яка поступово стає в Україні додатковим джерелом подальшої соціально-економічної нерівності, що сприяє поглибленню соціального розшарування населення [4, с. 157]. Сьогодні ця нерівність поглибилася, що красномовно демонструють результати складання ЗНО випускниками різних закладів.

На нашу думку, наявність «елітних» гімназій та ліцеїв та нестача кваліфікованих кадрів у звичайних школах призводять до помітної різниці в успішності складання ЗНО абітурієнтами. Широко розповсюджена надмірна профілізація середньої освіти обертається прогалинами в знаннях з тих предметів, які не є в даному закладі профільними. Часто випускник мовної гімназії нездатен розв'язати нескладне алгебраїчне завдання, натомість випускники закладів з поглибленим вивченням математики можуть мати труднощі з розумінням історії чи літератури. Рішення щодо навчання дітей в «елітних» спеціалізованих навчальних закладах приймаються часто батьками до досягнення дітьми підліткового віку, коли більшість дітей не мають реалістичних уявлень про свою майбутню професію. Відтак, може знижуватися рівень загальних компетентностей на тлі відносно глибоких знань з двох-трьох дисциплін. Якщо говорити про якість підготовки абітурієнтів, то простежується кореляція між місцем проживання школяра та його рейтинговим балом ЗНО. За рейтингом шкіл України 2020 р., до першої десятки середніх навчальних закладів увійшли вісім київських закладів, один львівський та один житомирський [5]. З першої сотні рейтингу – лише п'ять закладів, які розташовані не в обласних центрах. Відповідно, вступити до закладу вищої освіти (а, відтак, і отримати більше шансів на

працевлаштування) набагато легше мешканцю Києва, ніж іншого міста, та мешканцю обласного центру, ніж маленького міста чи села. Крім того, мешканці великих міст часто можуть користуватися послугами приватних викладачів (репетиторів), чії послуги практично завжди оплачуються без сплати податків, збільшуючи обсяг тіньової економіки.

Втім, пострадянські країни принаймні не зіштовхуються з проблемою базової грамотності. У той же час ЮНЕСКО повідомляє, що у 2020 р. 773 млн дорослих були неписьменними, а понад 617 млн дітей та підлітків не мали необхідних навичок з читання та математики [6]. Більше того, у деяких країнах та регіонах влада чи певні політичні сили, які фактично виконують владні функції, забороняють отримувати освіту певним категоріям населення (часто жінкам або представникам етнічних меншин). Напади на школи та школярів – звичайна практика терористичної організації «Боко Харам». Радикали в Пакистані, Афганістані, Сомалі та інших країнах також роблять отримання освіти небезпечною справою. Для багатьох навчальних закладів країн Азії, Африки та Латинської Америки продовжувати навчання під час локдауну 2020 р. було неможливим через відсутність у шкіл та учнів доступу до Інтернету.

Отже, освіта залишається малодоступною в багатьох країнах, доступ до неї перекривається як через економічні, так і через політичні обставини, включаючи протидію з боку радикалів. Ми переконалися, що навіть в Україні доступ до якісної освіти часто залежить від наперед визначених обставин, як-от рівень достатку батьків учня та місце проживання.

Список використаних джерел

1. Антюхова Е.А. Акторные модели глобальной образовательной политики / Е.А. Антюхова // Полис. Политические исследования. – 2020. – № 3. – С. 158-168.
2. HeadHunter уберет из резюме графу об образовании / Коммерсантъ. – URL: <https://www.kommersant.ru/doc/3861210>.
3. Белеева И.Д. Проблема образовательного неравенства в современной России / И.Д. Белеева, Н.Б. Титова // Педагогическое образование в России. – 2018. – № 12. – С. 18-22.
4. Левчук Н.М. Нерівність доступу до освіти в Україні: соціальні детермінанти та наслідки / Н.М. Левчук // Демографія та соціальна економіка. – 2005. – № 2. – С. 148-158.
5. ТОП-200 шкіл України за результатами ЗНО 2020 року / Osvita.ua. URL: <https://ru.osvita.ua/school/rating/76202/>
6. Literacy teaching and learning in the COVID-19 crisis and beyond' – The role of educators and changing pedagogies – Concept Note // UNESCO. – URL: <https://en.unesco.org/sites/default/files/ild2020-concept-note-en.pdf>

WAYS OF DEVELOPMENT OF MEDIUM AND SMALL BUSINESSES IN UKRAINE DURING THE CORONAVIRUS PANDEMIC

That is clear that especially in recent times the crisis of small and medium businesses has become quite relevant for Ukraine. We can hear and see a lot of different thoughts and news about new challenges which SMBs face. Previously owners of SMBs in Ukraine were not really pleased with conditions of doing business, but coronavirus has become a turning point which has influenced negatively and forced a huge number of entrepreneurs to refuse from their businesses.

Small and medium-sized businesses are quite often considered as the basis thanks to which the state can build a strong and reliable economy. Almost everyone has this understanding including officials, entrepreneurs and experts. However, the problems faced by representatives of SMBs in Ukraine stay unchanged. They include tax burden, lack of loan benefits, complicated procedure of government regulations, low purchasing power of the population, and much more. The SMB sector is the foundation of the economy, which is a fact. And the entire economy is built on this foundation. If we did not have such basics, it would make no sense to expect the development of the country's economy. We can take a look at the indicators of Germany, the USA, China, Singapore, Japan and compare them with our data. More than 50% of the entire working-age population is employed in the SMB sector, while in our country it is about 18%, and this figure is falling, especially in the conditions of coronavirus.

“The life of the state “by inertia”, without a solid economic foundation created over the years of independence, is one of the key problems hindering the development of the country in general, and small and medium-sized businesses in particular”, says Vasily Khmelnsky, the founder of UFuture, the holding company, the speaker at the Restart 2020 SMB Forum [3].

According to the results of a survey by the European Business Association (EBA), for today more than 69% of entrepreneurs in Ukraine say that the economic situation is unfavorable for doing business. After analyzing the problems of small and medium-sized businesses, the main expectations of SMBs have been identified. All of them are presented in Table 1.

From this table we can see, if there are no cheap loans and affordable taxation, there can be no prospects of SMBs' development. Today an average interest rate is 18%. Now there is a 5-7-9 % program, and someone even has

been granted a loan through this program. But why actually are the European and American economies developing much faster? Because there is access to cheap loans up to 3% per annum and preferential taxation, and in many countries, entrepreneurs are exempted from taxes for this year.

Table 1

The main expectations for doing business of SMBs, 2020

№	Percentage	Basic expectations
1	29.8%	changes in the tax system
2	8.5%	simplification of doing business in Ukraine as a whole (deregulation)
3	6.5%	overcoming corruption and increasing the effectiveness of government
4	6.1%	affordable business loans

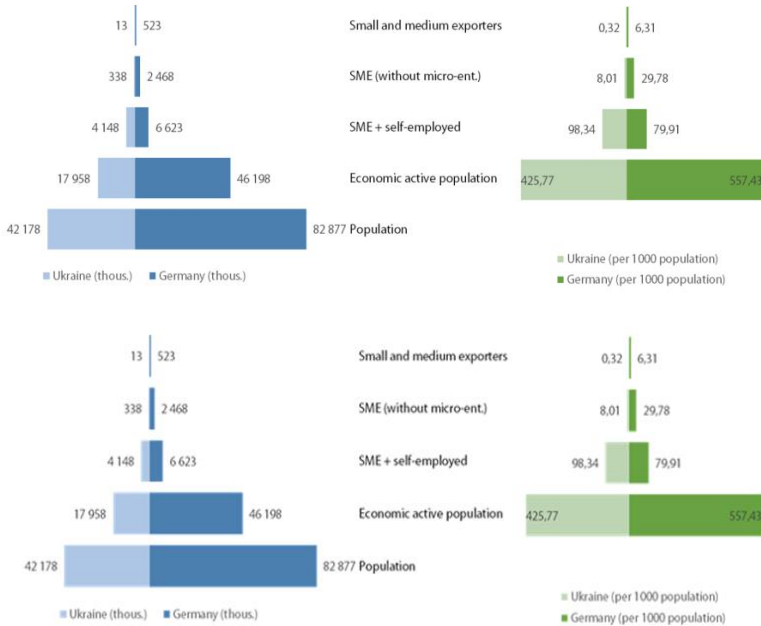
So, the first step to help and save SMBs in Ukraine has to be understanding and accepting all the challenges that exist now for this area. Most experts say that a crisis is always an opportunity for something new, but not everyone sees this opportunity. Whoever, who has been able to find it immediately, has the opportunity for the development. The crisis will end someday, as it is a temporary phenomenon, but it is necessary to look for and find some opportunities, satisfy domestic needs of the country and expand export borders during it.

One of the examples of a country which has been coping with the coronavirus crisis pretty well is Poland. The crisis has certainly had a negative impact on SMBs there too, but they are trying to get out of it with minimal losses. After Poland's good dynamics and figures, all European countries joined to help SMBs' representatives in their territories. Poland has managed to cope with the crisis just thanks to the development of SMBs, and the Slovaks, Hungarians, Romanians are trying now to adopt this illustrative case for their countries. It will not be easy to catch up with Poland, and for us this is a good reference point, given that each country has its own problems. It is important to understand how these problems need to be solved.

Any appeal of business to the state does not pass by, the problem is carefully studied at the legislative level, analyzed and a conclusion is drawn what results will be brought in the future. These problems are spoken out, and entire institutions are working on them. If the model is sound, then support will go through the mechanisms of restructuring and the creation of new institutions. Ukraine is just at the beginning of this way and there is a lot to strive for [1].

The structure of SMBs and sole proprietorships in Ukraine is quite similar to the structure of SMBs of Germany. But there is one very important difference since the Ukrainian SMB sector lacks the productivity and capabilities that

could lead it to success at the international or national level. In particular, Ukraine significantly lags behind with the number of SMBs that successfully operate in the international markets. In that case, after a comparative analysis of the Ukrainian and German SMB sectors at each market level (Fig. 1), we can conclude that the distribution of Ukrainian goods to the international market can become a factor of developing for the businesses in the current conditions.

Fig. 1. Comparative analysis of the German and Ukrainian SMB sectors at each market level, 2020 [4]

That is absolutely clear that Ukraine, like other developing economies, will have difficult times if the strict quarantine prolongs (as a lot of experts have predicted the second wave of coronavirus in autumn-winter 2020). In fact, it is already clear (after the first wave of coronavirus) that the consequences of restrictive measures in any case will affect the majority of Ukrainian enterprises. And small businesses and businesses whose activities involve the physical presence of customers and providing services (like restaurants, shops, cafes etc.) will suffer most. Therefore, right now it is important for the SMBs to be ready for all possible scenarios and try to minimize the negative consequences of the quarantine, which mostly depends on the sector of the company and its money turnover.

As for microbusiness, it seems to me that for the next few years, it will be a good idea to remove the tax burden for them, give them an opportunity to develop and support them because if the competitive environment and the laws of the market help them get the maximum for their businesses, in that case quantity will turn into quality, and a higher level of organizations.

Also, one more point which should be mentioned is an innovative approach which should become a key driver of economic growth. In the context of the economy of our country, this is the creation of local innovative systems where newly formed enterprises have high-tech equipment, highly qualified employees with relevant education (obtained in our country), an accompanying infrastructure, when the entire local ecosystem contributes to the emergence of new innovative (more useful) goods and services.

And this approach needs to be applied now, because while we are wasting time, the world is running forward as fast as it can.

The state is not a territory but people who are ready to fight for it. We, as a nation and society, must demand development, learn to help each other. In its turn, the government needs to learn to listen to its citizens and make some concessions, especially in such difficult times.

References

1) Delo.ua. 2020. *Now As Such Small Business Is Not On The Economic Map Of Ukraine*, - Ruslan Sobol. [online] Available at: <<https://delo.ua/business/gosudarstvennaja-politika-po-otnosheniju-k-msb-i-366646/>> [Accessed 6 November 2020].

2) Телеканал I-UA.tv. 2020. *Итоги Уходящего Года. Перспективы И Решения Для Малого И Среднего Бизнеса В Новом 2020 Году*. [online] Available at: <<https://i-ua.tv/economics/26048-itogi-uhodiashego-goda-perspektivi-i-reshenbya-dlia-malogo-i-srednego-bisnesa>> [Accessed 6 November 2020].

3) ФОКУС. 2020. *How Do We Live And What To Do? Problems Of Small And Medium-Sized Businesses In Ukraine And Ways To Solve Them*. [online] Available at: <https://focus.ua/ukraine/461790-chem_zhivem_i_chno_delat_problemy_malogo_i_srednego_biznesa_ukrainy_i_puti_ikh_resheniia> [Accessed 6 November 2020].

4) Центр економічної стратегії. 2020. *How Can Ukrainian SME Grow Into National And Global Champions? | Centre For Economic Strategy*. [online] Available at: <<https://ces.org.ua/en/how-can-ukrainian-sme-grow-into-national-and-global-champions/>> [Accessed 8 November 2020].

*Scientific supervision by A.S. Mahdich, PhD in Economics, Professor.
Language supervision by S.I. Medynska, Senior Lecturer.*

КРИЗИС COVID-19: ВЛИЯНИЕ НА МИРОВУЮ ТОРГВЛЮ

COVID-19 не только представляет собой серьезную глобальную угрозу здоровью, но и имеет огромное влияние на спрос и предложение – аспекты, которые в свою очередь влияют на международную торговлю товарами и услугами. Рассмотрим основные проблемы в торговле, возникшие в результате пандемии.

Предотвращение распространения. Около 80% мировой торговли осуществляется коммерческим транспортом. К сожалению, грузоперевозки могут способствовать распространению вируса, поскольку они не полностью компьютеризированы. И документы, и товары по-прежнему подлежат физическому контролю для таможенных и других нормативных целей. Персонал портовых сооружений, пунктов пересечения границы и контрольных терминалов подвержен риску пандемии в связи с характером своей работы. Из-за передачи вируса от человека к человеку водители и другие работники, пересекающие границу, могут быть задержаны на несколько недель карантина. Меры по снижению этих рисков требуют автоматизированного обмена документами, торговыми и транспортными данными,

Нехватка промежуточных товаров. Политика изоляции в основных странах-производителях и торговых странах, а именно Китае, Германии, Италии, Японии, Корее и США, оказывает сильное «заразное» воздействие на регионы и страны, коммерчески связанные с ними, разрушая цепочки поставок и международные изготовление. Психологические последствия для правительственной и корпоративной политики могут еще больше повлиять на цепочки поставок из-за стремления к репатриации. ВТО прогнозирует падение мировой торговли товарами на 12–32% в 2020 году при двузначном снижении объемов торговли почти во всех регионах [1].

Увеличение обременительных процедур. Пограничные агентства сталкиваются с проблемой ускорения таможенной очистки импорта и экспорта, включая пожертвования и поставки гуманитарной помощи, при обеспечении предотвращения эпидемий и обеспечении надлежащего контроля за соблюдением требований. Однако границы закрыты или строго ограничены для грузовиков, в некоторых случаях для поездов, воздушного транспорта, а также наземного и морского транспорта. Торговые ограничения, особенно в отношении важнейших товаров, вводятся в одностороннем порядке, независимо от воздействия на

экономическую систему в целом или даже от эффективности реагирования на COVID-19. Пограничные меры, такие как контроль за состоянием здоровья или пропуском водителей, создают километры очередей и дни ожидания.

Сбои в логистической отрасли. Пандемия представляет настолько серьезную угрозу для портов, что они даже рассматривают возможность частичного или полного прекращения своей деятельности. Чтобы смягчить негативное воздействие, крайне важно, чтобы суда продолжали движение, порты были открыты, а трансграничная торговля продолжалась, обеспечивая при этом, чтобы пограничные органы могли выполнять все необходимые проверки и при этом все заинтересованные стороны могли оставаться в безопасности в процессе.

Распространение судебных исков. Беспрецедентные сбои приводят к множеству последствий для коммерческого права, затрагивающим торговцев по всему миру. К ним относятся проблемы задержки, невыполнения, ответственности за нарушение контракта, неудовлетворенности обстоятельствами непреодолимой силы. Последствия кризиса могут привести к крупным убыткам и банкротствам бизнеса, что может привести к перегрузке судов и правовых систем с более широкими последствиями для эффективного управления на национальном и международном уровнях, особенно для наиболее уязвимых развивающихся стран. Следовательно, широкие правовые последствия приводят к значительному увеличению потребности в компетентных юридических консультациях для правительств, отраслевых ассоциаций и торговцев [2].

И последнее, но не менее важное: устойчивость. Мир, вероятно, станет совершенно другим местом после этого кризиса. Поэтому необходимо работать над тем, чтобы сделать его более подходящим для целей устойчивого развития, экономики замкнутого цикла и уменьшения вредного воздействия на окружающую среду. Кризис COVID-19, вероятно, отбросит назад достижения многолетних усилий по борьбе с бедностью. Примером желательных действий является необходимость реорганизации международной торговли с учетом проблем со здоровьем, которые были проблемой еще до кризиса COVID-19.

Список использованных источников

1. Отчет Всемирного Банка об экономике региона центральной Европы и Азии 2020 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/34518/211643RU.pdf?sequence=5&isAllowed=y> - свободный. Язык рус.

2. Финансы и развитие [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/fandd/2020/09/pdf/fd0920r.pdf> – свободный. Язык рус.

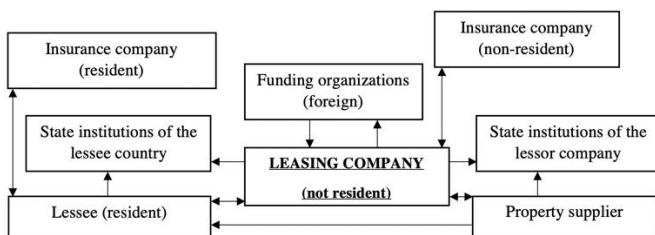
*Научный руководитель: А.А. Задоя,
кандидат экономических наук, доцент.*

A. Kovalenko
Alfred Nobel University, Dnipro, Ukraine

LEGAL REGULATION AND THE ROLE OF LEASING IN THE SYSTEM OF DEVELOPMENT OF ECONOMIC RELATIONS

One of the distinctive features of the modern world economy is the intensive development of international economic relations: there is a rapid expansion and deepening of economic relations between countries, groups of countries, economic groupings, individual organizations. New types of economic relations are emerging that require new approaches to legislative regulation. These include a relatively new type of economic transactions - international leasing.

International leasing is a transaction under a lease agreement that is carried out by subjects of leasing that are under the jurisdiction of different states, or in the event that property or payments cross state borders. More complex international leasing transactions may involve a different number of countries. In this case, the system of interrelations between the subjects becomes more complicated, since it includes the taxation systems of different states (Fig. 1).

Fig. 1. The system of relationships between subjects of international leasing

An international leasing agreement is a complex of contractual relations. It is carried out on the basis of two or more contracts, which are primarily a purchase and sale contract and leasing itself, as well as often other contracts (credit, insurance, property maintenance, etc.).

In different countries, there are differences in the legislative interpretation of subjects, objects and other characteristics of leasing. In countries such as France, Italy, Belgium, England, Australia, New Zealand, a number of CIS countries, the conclusion of leasing transactions is regulated by special leasing laws. Along with this, there are countries that do not have special laws and regulations in the field of leasing, where general provisions of civil and commercial law are widely used in relation to leasing transactions (USA, Germany).

To eliminate discrepancies in the interpretation of laws in different countries, and to regulate international leasing relations, the Ottawa UNIDROIT Convention on International Financial Leasing was adopted in 1988, which clarifies the basic terminology and regulates relations between partners.

It enshrines the following conditions binding on the parties to the leasing transaction:

1. The supply and leasing contracts are governed by the law of one of the Contracting States (Art. 3).

2. The lessee plays a decisive role - he is the initiator of the entire transaction, chooses equipment, a supplier and bears almost all the risks of the owner, not being such legally.

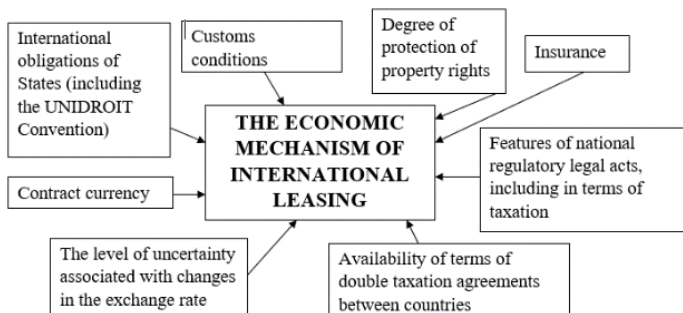
3. Lease payments must allow the lessor to return their investments in the equipment (clause 2 of article 1).

4. Observance of the principle of the continuity of contracts. The supplier's obligations under the supply agreement also apply to the lessee, as if the latter were a party to such an agreement. The principle of the continuity of supply contracts and leasing itself is applied and their recognition as a single tripartite transaction (Articles 1, 5, 8, 10, 11).

The effectiveness of an international leasing scheme, in contrast to domestic leasing, is additionally influenced by:

- selection of the contract currency;
- risk of changes in the exchange rate;
- peculiarities of the lessee's customs regime;
- peculiarities of taxation applied to the lessor;
- presence (absence) of agreements on non-application of double taxation between countries - subjects of international leasing;
- protection of property rights in the country of the lessee;
- insurance of property and financial risks (options for implementation are possible both by the lessor and the lessee) (About financial leasing, 2021).

The system of factors that form the economic mechanism of leasing in the system of international business is presented in Fig. 2.

Fig. 2. The system of factors that form the economic mechanism of leasing in the system of international business

The emergence of international leasing, on the one hand, has expanded the number of subjects of leasing schemes, their relationships and ultimately complicated the entire system of leasing relationships, and on the other hand, has led to an increase in the number of international business entities and the expansion of the boundaries of their functions, and ultimately to the complication of global economic ties (Development of international leasing: advantages and disadvantages, 2021).

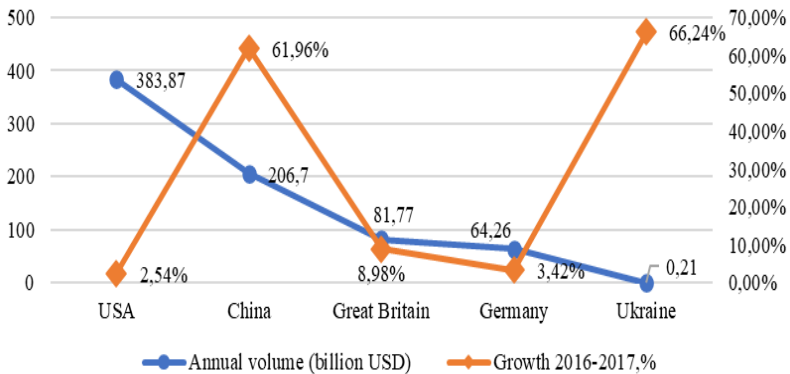
In the pre-crisis period, the specific functions of international leasing and a number of its features determined the dynamic growth of international leasing operations both in terms of their absolute number and the value of contracts.

According to the 2018 survey of the state of the leasing services market in the world, prepared by USAID and the Association "Ukrainian Association of Lessors", the market leaders are:

1. USA - \$ 383 billion.
2. China - \$ 207 billion.
3. Great Britain - \$ 82 billion.
4. Germany - \$ 64 billion (Fig.3).

Sweden entered the top 10 for 2018 – its annual leasing volume in 2018 amounted to \$ 20.09 billion.

In 2017–2018 there was a significant growth in the global leasing industry. Moreover, pre-pandemic predictions were for a 30% increase in volumes by 2021 (2021).

Fig. 3. USAID and Association Survey Data Ukrainian Association of Lessors (2018)

So, the stimulating value of leasing in the system of development of world economic relations lies in the fact that its use:

- contributes to a general increase in competition in the financial capital markets.
- allows you to attract cheaper funds from foreign financial institutions or foundations of states interested in exporting products
- international leasing schemes are a way to promote equipment produced by enterprises of the lessor country
- as a rule, the use of international leasing transactions is associated with the use of a favorable tax regime established in a particular country.
- international leasing contributes to the creation of conditions for the development of innovative activities in the host country;
- the lessee country can be noted not only for attracting equity capital (Ukraine, 2021).

In conclusion, it should be noted that the great potential of international leasing lies in its innovative functions related to the transfer of technologies, promoting the promotion of innovations, providing an opportunity to improve the technological level by enabling enterprises to use modern technologies, receiving the necessary equipment on lease.

References

1. Fst-ua.info. 2021. Available at: <http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/01/Leasing_report_eng_Sept2018.pdf> (Accessed 7 March 2021).

2. Na-journal.ru. 2021. Development of international leasing: advantages and disadvantages. Available at: <<https://na-journal.ru/2-2019-gumanitarnye-nauki/1680-development-of-international-leasing-advantages-and-disadvantages>> (Accessed 6 March 2021).

3. Official web portal to the Parliament of Ukraine. 2021. About financial leasing. Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723/97-%D0%B2%D1%80>> (Accessed 7 March 2021).

4. Ukraine, S., 2021. The bright future of financial leasing in Ukraine. Minfin.com.ua. Available at: <<https://minfin.com.ua/2018/09/28/35068426/>> (Accessed 7 March 2021).

*Scientific supervision by A.S. Mahdich,
PhD in Economics, Professor.*

А. Колісниченко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

БЕЗРОБІТТЯ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Характерною проблемою сучасного стану країни є наявність безробіття. У ринковій економіці безробіття виступає як результат взаємодії між попитом на робочу силу та її пропозицією. Безробіття – соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування [1].

Однією з причин зростання безробіття стало падіння економіки та зниження фінансових результатів діяльності підприємств. Особливо зараз, коли прийшов час так названого «COVID-19», багато компаній збанкрутіло, а деякі, щоб запобігти цьому, почали знижувати рівень своїх витрат та звільняти робітників. Частині компаній прийшлося зовсім припинити свою діяльність, адже через вірус та карантинні заходи, неможливо працювати.

Безробітними, згідно з Законом України «Про зайнятість населення», вважаються люди працездатного віку, які з незалежних від них причин не мають заробітку через відсутність відповідної роботи, зареєстровані в державній службі зайнятості, дійсно шукають роботу та здатні приступити до неї. До складу незайнятого населення не відносять ті, хто підробляє або працює на четвертину ставки [1].

Наразі можемо констатувати і наявність проблем у вищій освіті в Україні, так як виникає питання про раціональність державної політики щодо фінансування навчання такої великої кількості місць для різних спеціальностей у системі вищої освіти. В наш час дуже мало насправді розумних спеціалістів, а якщо і є, то в них вже є свій власний бізнес або

вони працюють в успішній компанії. Близько 80% українців мають вищу освіту, але дуже мало працюють саме по професії. Конкурентоспроможність працівника - сукупність якостей особи, що характеризують її здатність працювати, рівень володіння знаннями, уміннями та навичками [1]. Але не зважаючи на наявність вищої освіти, молоді не вистачає навичок, аби стати конкурентоспроможними на ринку праці.

Більша кількість людей працює без офіційного оформлення, тому майже неможливо перевірити тих, хто отримує виплати по безробітті. Багато людей виїхали за кордон на заробітки, адже в нашій країні не все так добре з роботою, та і не тільки з нею.

Щодо економічних наслідків безробіття, то слід зауважити про різні ефекти в залежності в типі цього явища, а саме розділяти природне (фрикційне та структурне) та циклічне (негативне) безробіття.

Негативними наслідками безробіття є:

- працівник втрачає кваліфікацію при відсутності роботи;
- безробіття понижує рівень життя;
- саме розуміння безробіття надає людині тяжку психологічну травму;
- кількість злочинів зростає;
- безробіття сприяє збільшенню самогубств;
- вплив найбільш кваліфікованої робочої сили за межі країни.
- Можна відзначити позитивні наслідки безробіття (але їх набагато менше ніж негативних):
  - роботодавці можуть відбирати дійсно кваліфікованих майстрів;
  - безробітна людина може приділяти час родині та мати час на підвищення кваліфікації;
  - створюється кадровий запас та підтримується конкурентне середовище на ринку праці.

Отже, відрив від трудового джерела доходу і тривале життя на різні соціальні допомоги призводить до втрати самоповаги та розпаду родини тощо. Є причиною убивств, злочинів, самогубств, відмови від себе та психічних розладів. Тому проблема зайнятості, набуваючи глобального масштабу, несе загрозу світовій економіці в цілому.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про зайнятість населення” стаття 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> – вільний. Мова укр.

*Науковий керівник: О.А. Задоля,
кандидат економічних наук, доцент.*

ЧОМУ В УКРАЇНІ МАЛО ФІЛІЙ ТНК?

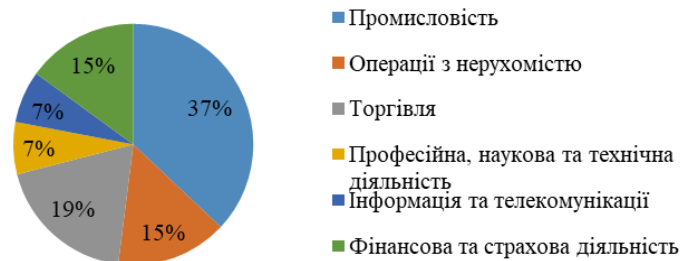
Перехідний процес в економіці України далекий від завершення, і між регіонами переважають великі відмінності. Адаптація ринкових і надійних інституційних механізмів сильно різниться між столичним регіоном, західною (Львів) і східною (Харків) частиною країни. Сприятливі регіональні інститути необхідні з двох причин. По-перше, багатонаціональні корпорації (ТНК) потребують прозорих і надійних установах, щоб повною мірою використовувати вигоди від їх інвестиційних рішень. По-друге, ТНК можуть надати тільки позитивний вплив на регіональну економіку, яке передбачено місцевими органами влади в цих обставинах.

Чим же цікава Україна західним ТНК? Очевидно, що Україна – значуща для них країна, в першу чергу в плані своєї економіки і масштабів території. На пострадянському просторі вона займає друге місце за чисельністю населення і за обсягом економіки, поступаючись в цьому тільки Росії [1].

Крім того, в рамках гео економічної парадигми для іноземних ТНК представляють інтерес багаті природні ресурси, якими володіє Україна. Охарактеризуємо їх. У надрах України зосереджені: вугілля, залізна руда, марганець, нікель і уран та інші корисні копалини. Україна виступає переважно як країна, що приймає транснаціональні корпорації і, певною мірою відчуває на собі переваги і недоліки їх діяльності. У список глобальних корпорацій, представлених на вітчизняному ринку можна віднести Coca-Cola, Samsung, Toyota, Nestle, Nokia, MetroCash&Carry, Hewlett-Packard, BritishAmericanTobacco і деякі інші ТНК [2].

Розглянемо сфери економіки, куди вкладають прямі іноземні інвестиції (рис. 1).

Секторальний аналіз показує, що більше 37% доходів ПІІ надходить з галузі промисловості. Лідерами у залученні прямих іноземних інвестицій у 2020 році є оптова та роздрібна торгівля-19%, сфера нерухомості – 15%, фінансова та страхова діяльність – 15%, інформаційно-телекомунікаційна діяльність – 7% та професійна, науково-технічна діяльність – 7%.

Рис. 1. Структура ПП в Україні [3].

Однак, при всіх цих факторах, існує ряд причин, за якими ТНК мають мало філій в Україні: нестабільність економічної та політичної сфери діяльності в Україні; законодавча і податкова бази для ТНК розвинені слабо і відстають від реальних процесів; відсутність цілісного організаційно-правового механізму, що регламентує створення і функціонування ТНК на українському ринку; часткова конвертованість національної грошової одиниці, досить високий рівень інфляції.

Так, наприклад індекс інвестиційної привабливості України в другій половині 2020 року склав 2,4 бали з 5 можливих. Настільки низький показник індексу зафіксований вперше з 2013 року. Згідно з дослідженням, більшість опитаних генеральних директорів компаній, що входять в асоціацію, (78%) вважають поточний інвестиційний клімат несприятливим.

Таким чином діяльність ТНК в Україні значно обмежена, відсутність ефективної законодавчої бази, а так само довготривалий військовий конфлікт знижують привабливість України для транснаціональних корпорацій.

Список використаних джерел

1. Станис Д.В., Курьлев К.П. Украина в интересах западных транснациональных корпораций // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Государственное и муниципальное управление. 2015. № 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/ukraina-v-interesah-zapadnyh-transnatsionalnyh-korporatsiy> – вільний. Мова рос.

2. Болгарова Н.К. Транснаціоналізаційні процеси в економіці України / Н.К. Болгарова, Т.М. Паневник // Бізнес Інформ. – 2013. – № 12. – С. 33–38. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi->

bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&2_S21STR=binf_2013_12_6 – вільний. Мова укр.

3. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/> – вільний. Мова укр.

4. Індекс інвестиційної привабливості 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eba.com.ua/tilky-1-z-10-seo-ochikuye-napolipshennya-investklimatu-u-2021-rotsi/> – вільний. Мова укр.

*Науковий керівник: Е.М. Лимонова,
кандидат економічних наук, доцент.*

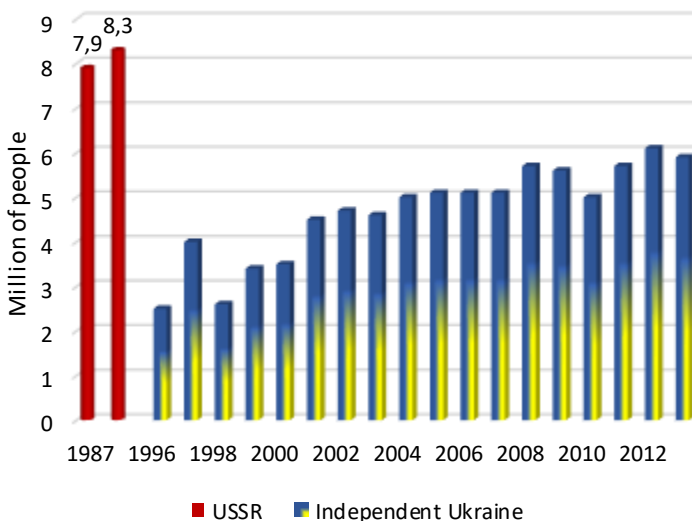
Y. Koruna
Alfred Nobel University, Dnipro, Ukraine

ECONOMY OF CRIMEA. TOURISM AS AN IMPORTANT SECTOR OF CRIMEA'S ECONOMY

Nowadays, tourism makes the essential contribution to the wealth of the majority countries all over the world. Among the main goals of the Crimean region growth today is the investment attraction for developing tourism infrastructure and providing the high-grade tourist service. Furthermore, it must be said that the seasonality also has a huge effect on the peninsula's economy. It means that the development of the Crimea suffers from the low tourist flow during the chilly season. Undoubtedly, COVID-19 also has a lot of consequences on the tourism sector.

From the second part of XIII, Crimea's history of recreational development has been started. The improvement of transport links played a huge role in popularization the Crimea as the summer destination for the Russian nobility. Next fifty years the peninsula was associated with lots of names of the Russian notabilities. Many great painters, writers and artists could be met during the summer.

An important part of the Crimean history was in the middle of the 20th century when the region gained the name of "all-union health resort". Due to that, several sanatoriums and kid's camps was built, which cause a huge tourist flow. A peak number of tourists (approximately 8 million) was recorded at the end of the 20th century and has not been beaten yet. The USSR collapse also hit the peninsula's tourism sector. Specialization of the resort changed upside down: quiet and calm sanatorium relax was replaced by the active beach and mountain entertainments. This diagram clearly shows all consequences of such changes (Fig. 1).

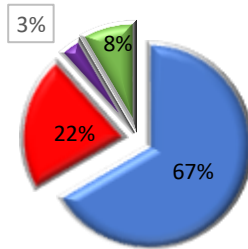
Fig. 1. Dynamics of the number of tourists in Crimea (1987-2013)
(BlackSeaNews, 2020)

At the beginning of the XXI century, during the long stabilization period, the number of tourists (after almost doubled the tourists coming in the period from 1998 upon 2003) at the 5,5 – 5,0 million people point that the decision of prioritizing tourism sector in the Crimea in 2010, the industry reserves have been run out, hence, the tourist rate became stable.

Due to the recent events (the annexation of the peninsula by the Russian Federation, the devaluation of the ruble and all sanctions), more and more Russian citizens started visiting the Crimea on holidays. However, 2014 can be named absolutely the worst year over the past few decades in not only the economy of the region, but all the aspects of life. Compared to 2013, the tourist flow significantly decreased. Ukrainians, who made up the majority (about 2/3) of tourists stopped visiting the Crimea (Fig. 2, Fig. 3).

During 2015, peninsula received approximately 4,5 million of tourist. It exceeded all expectation, comparing to the previous year. Despite the successful results, the serious problem was still not resolved. Not enough prepared staff couldn't provide an appropriate service to the foreign tourists. In general, the situation began to stabilize. In the case of 2016, more and more Ukrainians became tourists of the Crimean resort, while Russians, on the contrary, give preference to other warm countries such as Egypt and Turkey due to the inflation. Construction of a new bridge between Crimea and Kuban has begun.

6 mln. of tourist in Crimea in 2013

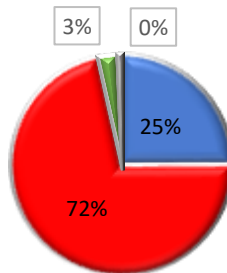

■ Ukrainians (mln.) ■ Russians (mln.)

Fig. 2. Comparison of the tourist flow to Crimea, 2013 (Сташно, Плугарь, 2020)

The number of tourists in 2017 decreased by 3,2% compared to 2016. However, it distinguished by the beginning of construction and improvement of transport links, the opening of new hotels, as well as the modernization of sanatorium. From the early beginning of 2018, Crimeans could see significant changes. The tourist flow totals about 6,8 million people, that is 28% more than the previous year. More than half of the tourists arrived by the Crimean bridge, other major part travelled by plane, using a new airport. Therefore, it was only a matter of time, when the next tourist boom happened. 2018 set a record for the number of tourists over the entire post-Soviet period (Новости Крыма, 2018).

1,5 mln. of tourist in Crimea in 2014

■ Ukrainians (mln.) ■ Russians (mln.)

Fig. 3. Comparison of the tourist flow to Crimea, 2014 (Сташно, Плугарь, 2020)

Although, Crimean, as almost every tourism-focused region, suffer from seasonality. It is an important feature of the tourism market, which have to be analyzed thoroughly to calculate the tourist season duration and use recreational and tourist resources more effective. In case of Crimea, seasonality is a serious problem. Due to the freezing winters and raining autumns, there is only a half a year left for a vocation on the peninsula.

Another problem that Crimea is exposed to is COVID-19. By reason of the quarantine, the resort opened completely only on July 1st, therefore, the number of tourists vacationing in the region this year decreased by 10-15% compared to 2019. Although, such abstinence at the beginning of the year had a positive effect on hotels and sanatoriums occupancy later. Comparing to 44-50% occupancy in September last year, in the same period of this year, it increased significantly to 70-90% (Interfax-Tourism, 2020).

All things considered, tourism still has a significant role in the economy of Crimea and throughout the years, the region is developing and improving tourism sector the most. Undoubtedly, the annexation of Crimea, seasonality and world quarantine had influenced on the economy in some ways, but the region can still fight for the leading places in the tourism business, maybe not all over the world, but at least in Europe.

References

1. Petrova, Y., Lebesheva, A. and Kamalov, A. (2018). Development of tourism in the Crimea as an economic problem of the region. Science almanac of Black Sea region countries, 16(4), pp.37-41.
2. BlackSeaNews. 2020. Blackseanews | Crimean Economy Without Myths ... About Tourism (4) Exclusive From Blackseanews. [online] Available at: <<https://www.blackseanews.net/en/read/43995>> [Accessed 9 November 2020].
3. Стахно Н.Д, Плугарь Е.В. (2019). Факторы и динамика развития туристских потоков сферы гостеприимства в Республике Крым. [online] Дискуссия. № 2 (93). Available at: <<https://cyberleninka.ru/article/n/factory-i-dinamika-razvitiya-turistskih-potokov-sfery-gostepriimstva-v-respublike-krym>> [Accessed 9 November 2020].
4. Новости Крыма | КрымPRESS, 2018. Официальные итоги: в 2017 году в Крыму отдохнули 5395,1 тыс. туристов. [online] Available at: <<https://crimeapress.info/ofitsialnyie-itogi-v-2017-godu-v-krymu-otdohnuli-5395-1-tys-turistov/>> [Accessed 13 November 2020].
5. Новости Крыма | КрымPRESS, 2019. Итоги 2018 года – в Крыму отдохнули 6 миллионов 800 тысяч туристов. [online] Available at: <<https://crimeapress.info/itogi-2018-goda-v-krymu-otdohnuli-6-millionov-800-tysjach-turistov/>> [Accessed 13 November 2020].

6. Interfax-Tourism. 2020. Более миллиона туристов принял Крым в сентябре. Available at: <<https://tourism.interfax.ru/ru/news/articles/73915/>> [Accessed 24 December 2020].

*Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk,
PhD in Politology, Associate Professor.
Language supervision by R.N. Stetsenko, Lecturer.*

А. Кошло
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ЧИННИКИ МІЖНАРОДНОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ КРАЇН НА ПРИКЛАДІ УЧАСТІ В МІЖНАРОДНОМУ ПОДІЛІ ПРАЦІ ФРАНЦІЇ, АРГЕНТИНИ ТА НІГЕРІЇ

На сучасному етапі розвитку світового ринку, існування транснаціональних компаній, технічного розвитку, розподіл та виробництво товарів відбувається за принципом міжнародної спеціалізації. Її суть полягає в тому, що окремі країни займаються основною часткою виробництва певних товарів і послуг, що дозволяє значно скорочувати витрати на одиницю продукції, транспортування, підвищуючи конкурентоспроможність товару і фірми на світовому ринку, що робить МПП необхідною частиною сучасних міжнародних економічних відносин.

Спеціалізація держави ґрунтується на таких чинниках як: наявність мінерально-сировинної бази, кліматичні умови, економічний потенціал, виробничі потужності, рівень технічного розвитку.

Розглянемо роль в міжнародному розподілі праці на прикладі країн, які знаходяться на різному економічному і соціальному рівнях розвитку: Франція, Аргентина і Нігерія.

Спеціалізація Франції ґрунтується на наявності потужного людського капіталу, розташуванні, ступені залучення в європейську економічну інтеграцію. У 2019 році експорт товарів і послуг склав 891 млрд. дол. [1]. Наявність на території країни 57 діючих атомних реакторів робить одним з основних напрямів діяльності атомну енергетику, також розвинена аерокосмічна промисловість. В машинобудуванні Франція займає 4 місце у світі (приблизно 3.5 млн в рік) і 3 місце в експорті легкових автомобілів. Найбільшими виробниками є контролюючі заводи "Peugeot", "Citroen", державна компанія "Renault" (більше 40% автомобілів), приватна група PSA (більше 50% автомобілів). Інші компанії займаються виробництвом і продажем окремих автозапчастин. Завдяки помірному клімату, Франція є аграрною країною і займає лідируючі позиції у світі в сфері вирощування цукрового буряка і виноробства (2 місце у світі), пшениці і молока (5 місце у

світі), овочів, яблук. Експорт продовольчих товарів склав 12,4% від усього експорту. Харчова промисловість займає 2 місце в експорті до ЄС, прикладами компаній є "Danone", "Nestle France". Висококонкуцентними на світовому ринку є фармацевтичні компанії (5 за об'ємом експорту), виробництвом косметики, модного одягу і ювелірних прикрас займаються такі торгові марки як, "Chanel", "Yves Saint Laurent", "Dior". Франція є одним з сильних учасників на світовій арені, як за якістю, так і за кількістю вироблюваних товарів і послуг, що експортуються, також притягає 71 млн туристів в рік, що робить країну лідером у сфері туризму [2].

Аргентина, що належить до нових індустріальних країн, значною мірою залежить від інших країн і реалізації своєї продукції на світовому ринку. Загальний експорт товарів і послуг за 2019 складає 79 млрд дол. [3]. Іноземний капітал майже повністю контролює такі галузі як виробництво автомобілів, хімічна промисловість, нафтопереробна, фармацевтична, тютюнова промисловість і будівництво. Аргентина має добре розвинене сільське господарство і харчову промисловість. У експорті провідні позиції займають м'ясопродукти, шерсть, зерно, борошно, олія, що становило 58,8% від загального експорту. Експорт паливно-енергетичних товарів склав 3,6%, що обумовлюється наявністю значних запасів природного газу, вугілля і нафти. Металургійний комплекс включає чорну і кольорову металургію, що дає можливість для розвитку машинобудування і транспорту.

Нігерія – прибережна країна Африки, де зовнішня торгівля є основним джерелом доходу і валютних надходжень. За класифікацією Всесвітнього банку, Нігерія відноситься до країн, що розвиваються, а також є членом таких організацій, як ООН, Співдружність націй і ОПЕК. Нігерія зацікавлена в активізації участі в міжнародному розподілі праці. На території країни є значні запаси корисних копалин та мінеральних ресурсів. Основою економіки є нафтовидобувна промисловість, видобуток вугілля, олова, колумбіту, залізної руди, вугілля. За 2019 рік експорт палива, руд і металів склали 87% і 0,3% відповідно від загального експорту (70 млрд дол). У країні величезні ресурси і відносно невеликі витрати на їх здобич: значні ресурси і не висока вартість праці. Майже 40% території знаходяться у тропічному кліматі, що робить сільське господарство однією з провідних галузей. Сільське господарство забезпечує зайнятість 70% населення. Головними експортними товарами є какао, масляне насіння, арахіс, імбир, бавовну, а також шкури і шкіру тварин, що в процентному вираженні становить 1,8% від експорту. Нігерія має потенціал в активізації зовнішньоекономічної діяльності, але подальший розвиток залежить від стратегії, додаткового фінансування і нарощування готової і переробленої продукції [4].

Глибина участі країн в міжнародній спеціалізації обумовлюється досягнутим рівнем розвитку виробничих сил в країнах партнерах. Така форма виробничих стосунків значною мірою зміцнює довгостроковий зв'язок між країнами, що допомагає понизити витрати і покривати потреби світового ринку.

Список використаних джерел

1. Отрасли специализации и территориальная организация хозяйства Франции [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://geographyofrussia.com/otrasli-specializacii-i-territorialnaya-organizaciya-hozyajstva-francii/> – вільний. Мова рос.

2. Место Франции в международном разделении труда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fmbest.omsu.ru/catalog/index.shtml> – вільний. Мова рос.

3. Хозяйство Аргентины [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aeroporty-na-karte.ru/hozyajstvo-argentina-kratko-struktura-razvitie-otrasli-osobennosti-ekonomika-argentina-economy.htm> – вільний. Мова рос.

4. Особенности внешнеторговой деятельности федеративной республики нигерии в современных условиях [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-vneshnetorgovoy-deyatelnosti-federativnoy-respubliki-nigerii-v-sovremennyh-usloviyah/viewer> – вільний. Мова рос.

*Науковий керівник: О.А. Задоя,
кандидат економічних наук, доцент.*

A. Krasina
Alfred Nobel University, Dnipro, Ukraine

THE ROLE AND PROBLEMS OF FORMATION OF COUNTRY'S IMAGE

A county's image is an essential component of international communication. Nowadays, the role of the image is becoming more and more important for each country, as it has a great influence not only on business, tourism, trade, and diplomatic relations (Buhmann and Ingenhoff, 2017), but also on peace building and social cohesion. However, the formation of the positive image from ground zero is incredibly complicated process for the state, as it is based on stereotypes and many generations' experience.

To find out the role of country's image and understand the process of its formation it is important to know what the image of the country is. According to the research of Maurice Ndalakwa Marshalls, "Country image is a set of beliefs

and perceptions that people have about a given country" (Marshalls, 2007). In other words, it is the set of people's beliefs about the main spheres of country's life, namely political, cultural, economic, social and others.

Taking into consideration scientific works of different researchers, it is possible to list the main tasks of the positive image. They are the following:

- Attracting investments.
- Attracting tourists.
- Developing international communication.
- Indicating credibility of the country.
- Improving international perception of the country.
- Easing use of marketing communications of international companies.
- Establishing positive attitude to inhabitants of the country

(Kliuchnyk, 2019).

The formation of the image of the country is a complex process, and it depends on various factors (Ingenhoff, Segev and Chariatte, 2020). Its main components are the geographical location, historical and cultural heritage, politics, economy, nature, sport, art, and some personal factors (psychological and social). Every country that strives for success goes through the stage of image formation (Столярова, 2012), but not everyone succeeds due to some insurmountable problems caused by one of the factors, listed above. Let's look at the components of image formation in details with examples.

Geographical location is one of the country's distinguishing features. Some countries even have the second, unofficial name, related to their location or area. For example, Japan is also known as "the land of the rising sun" (Kliuchnyk, 2019), owing to the fact that it is the most eastern country on the world map, and the Japanese meet the sunrise before anyone else on the planet. The other example could be Australia, which is the country and the whole continent at the same time.

Historical and cultural heritage includes various monuments and architectural buildings, such as the well-known Eiffel Tower in France, the Sagrada Familia in Spain, or the Pyramids in Egypt. They contribute a lot into the image formation, as well as bring dozens of tourists every year.

Politics is another important factor of country's image. The political situation in the country may greatly influence on international relations. As for economic factors, they mainly include GDP of the country, its level of education and exported goods. For instance, United States, China and Japan are TOP 3 countries by GDP, which is extremely good for their image.

Natural factors are not only components of the image, but also popular tourist attractions. The great example is Niagara Falls in the USA and Canada, the Dead Sea in Israel, or the Alps in Switzerland. Moreover, natural phenomena, such as white nights, Northern lights, are also of great importance.

Sport is an important part of country image. For instance, hosting different sport events, such as World Championship or Olympic Games, significantly improves country image. However, it could be too expensive. Another example could be professional sportsmen, who became popular all over the world, such as Ukrainian "golden fish" Yana Klochkova or famous American swimmer Michael Phelps.

After discussing the main components of image formation, let's briefly look through the example of one country, namely Singapore, in more details. It is a small, urbanized country in Southeast Asia. Despite its small domestic market and a lack of natural resources, Singapore has one of the most stable economy in the world and has no foreign debt (What makes the Singapore economy tick? 2021). This country is a world leader in pharmaceuticals, electronics and financial services. The Government of Singapore has a reputation of being non-corrupt. Moreover, Singapore is listed in the top 10 least corrupt countries in the world. Another important point is membership in such international organizations as the Commonwealth of Nations, the UN, the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), and the Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC). So, Singapore became a wealthy country with good image due to its strong economy and international trade.

So, to summarize, image formation is a hard, but essential process for any country. The positive image contributes to the international communication and helps on establishing profitable contracts, while the negative image, in contrast, may create conflicts and become a serious problem for the future development of the country.

References

1. Buhmann, A. and Ingenhoff, D. (2017). Advancing the country image construct from a public relations perspective: from model to measurement. Available at: <<https://core.ac.uk/display/79427447>> [Accessed 30 March 2021].
2. Marshalls, M. (2007). Country image and its effects in promoting a tourist destination [online] DIVA. Available at: <<http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:831608>> [Accessed 30 March 2021].
3. Kliuchnyk, R. (2019) "Natural and socio-cultural factors in country image formation", Journal of Modern Economic Research, 1 (3), pp. 17–28. Available at: <https://denakyrpublishing.science/index.php/jmer/article/view/14> (Accessed: 30March2021).
4. Ingenhoff, D., Segev, E. and Chariatte, J. (2020). The Construction of Country Images and Stereotypes: From Public Views to Google Searches. [online] Ijoc.org. Available at: <<https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/10799>> [Accessed 30 March 2021].

5. Столярова, Е. (2012). Формирование международного имиджа страны во внешней политике Республики Беларусь. [online] Elib.bsu.by. Available at: <<https://elib.bsu.by/handle/123456789/28337>> [Accessed 30 March 2021].

6. Guidemesingapore.com (2021). What makes the Singapore economy tick?. [online] Available at: <<https://www.guidemesingapore.com/business-guides/incorporation/why-singapore/singapore-economy---a-brief-introduction>> [Accessed 30 March 2021].

*Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk,
PhD in Politology, Associate Professor.*

А. Кремер
Университет имени Альфреда Нобеля, г. Днепро, Украина

ПРЯМЫЕ ИНОСТРАННЫЕ ИНВЕСТИЦИИ: НЕСКОЛЬКО АРГУМЕНТОВ «ЗА»

Инвестиции – это спланированное размещение финансовых активов вне основного бизнеса для получения прибыли в дальнейшем периоде. Отличие инвестиций от других видов вложений – вероятность отсутствия получения прибыли. Вкладывая средства, инвестор несет риск невозврата в случае проигрыша инвестиционного проекта.

Инвестиции могут проводиться в форме финансового вложения, эмиссии ценных бумаг, недвижимого имущества и даже нематериальных активов. Основная цель вложения – приумножение и сохранение стоимости задействованных активов.

В экономической теории рассматривается два варианта использования дохода его получателем: сберегаемые активы и направленные на потребление активы. Первая категория – самая уязвимая, поскольку незадействованные активы (средства) через время теряют свою стоимость из-за влияния инфляции, политических аспектов и других экономических рисков. Инвестирование позволяет избежать потерю стоимости имеющегося капитала в зависимости от его ликвидности.

К основным видам инвестиций относятся:

- реальные – вложение производится в основное производство в виде приобретения капитальных строений, оборудования, технологий;
- финансовые – косвенное приобретение бизнеса: в виде ценных бумаг, различных форм лизинга, выдачи ссуды.
- венчурные (или спекулятивные) – как правило скупка драгоценных металлов, валюты, «горячих» ценных бумаг с целью последующей перепродажи на пике их стоимости.

По целям инвестирования вложения делят на прямые, портфельные, реальные, нефинансовые, интеллектуальные. Основное отличие между ними – длительность инвестиционного проекта, и принадлежность к отечественному или иностранному капиталу.

Прямые иностранные инвестиции – наиболее устойчивая форма экспорта финансового и нематериальных активов в иностранные формы собственности. Эти инвестиции позволяют инвесторам прямо или косвенно осуществлять контроль за общей и финансовой деятельностью компании и участие в структурном и производственном управлениях. Иностранные инвестиции можно считать прямыми, даже если доля иностранного капитала составляет менее 25% уставного капитала компании (по общепринятым стандартам прямые инвестиции должны составлять не менее 10%).

Данная форма инвестиций предусматривает ряд направлений инвестирования: создание нового предприятия или совместной компании, покупка или поглощение действующей компании, открытие иностранного филиала. Прямые иностранные инвестиции осуществляются с учетом долгосрочной перспективы сотрудничества и значительны по объему капиталовложений – такие инвестиции, как правило, попадают под защиту государства, т.к. гарантируют рост и создание дополнительных рабочих мест.

В ходе прямых иностранных инвестиций наблюдается рост экспорта и появляется дополнительный ресурс валютных поступлений в государствах с переходной экономикой. Путем привлечения иностранных инвесторов, государство получает дополнительную возможность финансирования своего бюджетного дефицита, и, как следствие, имеет подстраховку для реализации пенсионных программ и прочих как внешних, так и внутренних финансовых обязательств. Привлечение прямых иностранных инвестиций, несомненно при грамотном управлении, приводит к росту производительности, внедрению новых технологий, модернизации методов работы и контроля качества, обучения персонала.

Основными аспектами привлечения прямых иностранных инвестиций является доступ к новым технологиям, к которым самостоятельно не присоединится.

На сегодняшний день основная форма иностранных инвестиций - прямые инвестиции, поскольку они считаются основным источником капиталовложений. Прямые иностранные инвестиции не являются обязательством государства в качестве внешнего долга, при этом обеспечивая интеграцию национальной экономики в мировую.

Прямые инвестиции – основной фактор усиления существующих рыночных отношений.

При реалізації прямих інвестицій виникають наступні позитивні аспекти:

- отримує сильний імпульс спільна підприємницька діяльність;
- організуються нові галузі та інноваційні види виробництва;
- спостерігається зниження виробничих витрат;
- розширюються ринки збуту та експортні можливості підприємств.

Потік зарубіжних інвестицій має великий вплив на стан внутрішнього ринку, оскільки змушує конкуруючі компанії виробляти та продавати товари високої якості для міжнародного ринку. Для держав з трансформаційною економікою та висококваліфікованими працівниками наявність в країні високотехнологічних компаній міжнародного рівня сприяє зниженню схильності та прагненню кваліфікованої робочої сили до еміграції в держави з вищими зарплатами.

*Науковий керівник: А.А. Задоя,
доктор економічних наук, професор.*

Н. Крутько
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ТА ЇЇ РІВЕНЬ В УКРАЇНІ

Тіньова економіка є однією з найбільш складних проблем України і всього світу, бо вона властива всім країнам світу незалежно від їх моделі і рівня соціально-економічного розвитку.

Як економічна категорія тіньова економіка визначається як сукупність специфічних економічних відносин, пов'язаних з діяльністю по виробництву, розподілу, обміну та споживання товарів і послуг, прихованих від державного контролю з метою отримання доходів і особистого збагачення [1].

У теорії тіньової економіки до її елементів належать:

- прихована економічна діяльність (законне виробництво товарів і надання послуг, яке проводиться з метою ухилення від оподаткування);
- незаконне виробництво і послуги (кримінальні процеси);
- неформальне виробництво (все законно, але не фіксується офіційною статистикою, органами);
- виробництво для власного споживання.

Тіньова економіка має як явно негативні сторони [1] (ухилення від сплати податків, зв'язки з криміналом), так і деякі позитивні моменти. Так, саме тіньова економіка пом'якшує наслідки рецесій і фінансових криз, в ході яких звільнені працівники, а також маргінальні верстви населення, знаходять тимчасові джерела існування в більш гнучкому неформальному секторі. В іншому випадку цим групам загрожували б голод і позбавлення засобів існування, а суспільству - соціальний вибух. За деякими даними, існує оптимальний розмір тіньової економіки близько 14-15% річного ВВП (Німеччина, США). Країни, що значно перевершують цю планку (наприклад, Румунія та Греція), або не дотягують до неї (Франція) мають ті чи інші соціально-економічні проблеми або вади.

Четверту складову від офіційного ВВП України, а саме 846 млрд грн, складають тіньові дії. ЕУ провела дослідження в 33 державах планети, серед яких Чехія, Польща, Словенія, Словаччина, Хорватія, Болгарія, Боснія а також Герцеговина, Сербія і інші держави. Історичний ступінь тіньової економіки серед зазначених держав коливався від 10,1% до 26,9% від обсягу ВВП. Варто відзначити, що офіційна і тіньова економіка існують паралельно [1]. Засоби, які були зароблені не офіційним шляхом через споживання повертаються в легальний обіг, а потім знову різними шляхами з них пропадають.

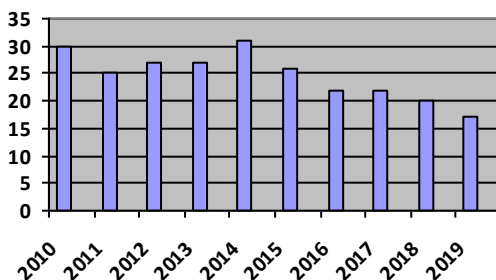
Згідно з підсумками вивчення української економіки, 846 млрд грн або 23,8% від офіційного ВВП за 2018 рік розташовується в тіні, з них:

- 19,7% ВВП (702 млрд грн) припадає на готівкову тіньову економіку

- 4,1% ВВП (144 млрд грн) припадає на власне виготовлення товарів з метою свого кінцевого застосування, тобто – ненадійна тіньова економіка.

За даними Міністерства економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства, в січні-березні 2020 тіньовий сектор становив 31% від обсягу офіційного ВВП [3]. При цьому безпосередній внесок «тіні» в ВВП в 2019 році становить 17% (це «тінь», яка врахована при визначенні ВВП) (рис. 1).

Значення тіньової економіки зв'язано з корупцією. Україна є однією із найкорумпіванішою країною в світі. Корупція в Україні є досить масштабною проблемою вже не перший рік, так само як і тіньова економіка. На початку 2019 року міжнародна компанія Transparency International Ukraine надала 12 рекомендацій, щодо виконання яких показники України в СРІ могли б покращитися. Але, за підсумками 2019, була виконана рівно половина даних рекомендацій.

Рис. 1. Інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні (в% від обсягу офіційного ВВП) і темпи приросту / зниження рівня реального ВВП (у % до попереднього року) [2].

Для того щоб змінити обстановку, уряду слід здійснити наступні дії: 1) реалізувати автономну і професійну судову владу; 2) гарантувати незалежність і здатність органів антикорупційної сфери; 3) позбавити СБУ повноважень в сфері протидії економічним і корупційним злочинам; 4) збільшити результативність систем запобігання політичній корупції; 5) впровадити публічну підзвітну систему запобігання політичній корупції.

Список використаних джерел

1. Українська економіка: тіні не зникають опівдні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lexliga.com/img/news/Statya-Vladimira-v-Findirektore.pdf> - вільний. Мова укр.
2. Тенденции экономики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lenta.ua/v-pravitelstve-uvideli-sokrashchenie-tenevoy-ekonomiki-v-ukraine-57204/> - вільний. Мова рос.
3. Financial club [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://finclub.net/news/tenevye-operatsii-sostavlyayut-pochti-25-ot-vvp-ukrainy.html> - вільний. Мова рос.

*Науковий керівник: О.А. Задоя,
кандидат економічних наук, доцент.*

WHY CLIMATE CHANGE AND POVERTY ARE INEXTRICABLY LINKED

Nowadays, scientists all over the world sound the alarm about climate change is already happening. And here a question arises who suffers the most from climate change and the answer, unfortunately, is obvious, those who have no money to fight for life, for a place to live, for food, for water - poor people are the most vulnerable. For that reason, in this essay, I am going to consider and shed some light on these two interconnected problems and discuss possible solutions followed by the example of a country that manages to address these issues.

Over the last century, temperature of the surface has risen, and it is noticed that this has a harmful influence on physical and biological systems that are increasingly being observed. Also, climate change leads to sea-level rise, shifting of climatic zones, changes in weather and increasing of extreme natural hazards such as floods, hurricanes, droughts, earthquakes, and storms. All these have disastrous consequences for each country on each continent, but the most vulnerable are people who live in the low developed countries as 3 out of 4 people living in poverty depends on agriculture and natural resources (Mercy Corps, 2018), so, if agriculture is affected - the poorest are affected as well. To illustrate, access to drinking water was reduced and food security in African, Asian, and Latin American countries is threatened because of climate change. People living in low-income countries can suffer from starvation as the crop yield is falling down. And unfortunately, a huge number of people can be jumped into the poverty world and even extreme poverty if the environmental conditions get worse.

So, as we can see, climate change impacts every part of humans' life and if developed countries have the power to fight it, poor countries do not have enough resources to deal with the environment-related issue. Due to climate change, by 2030 over 100 million human-beings could drop back into extreme poverty, and around 200 million people could migrate because of more common natural disasters (Kishan Khoday, Ali and replication-receiver, 2018).

There are some reasons why it is hard for developing countries to stay against climate changes and, first of all, the lack of economic resources, technology, infrastructure in the country that can help to cope and adjust to climate change. Basically, because of the shortage of resources, these countries are bad prepared regarding coastal security and emergency preparedness systems.

Another reason is that a lot of countries see climate change as only one of the many environmental issues they confront, focusing attention on the problem of overpopulation, swift urbanization, and resource exhaustion, even not realizing that this makes them vulnerable to the future challenges created by climate change. This shows us how countries with low-income will inevitably suffer disproportionately from the effects of climate change.

As I mentioned before, the fight against climate change is tightly connected to poverty, for that reason, it is vital to address these issues as soon as possible. For that reason, it is needed policies for moderating climate change must be designed to defend poor people. Firstly, investments need to be put to facilitate or adjust climate change, namely invest in social protection programs, health care and education that are essential for recovering from disasters and getting out of poverty. This will give poor people financial inclusion that can help them to collect money and borrow, in this way people can be on the mend faster from shocks. Subsequently, this will inevitably reduce poverty and in turn, will properly defend people who live in those areas against the increasing environmental crisis (Chandler et al., 2002). Furthermore, building resilience can assist poor communities to deal with climate change influence. The vulnerability towards expected climate change effects can be decreased because of better land-use planning and advanced infrastructure.

Secondly, conducted research showed that policies related to climate change connect with social policies and they can both diminish poverty and replace carbon-intensive economies. For reaching this result, for example, states can decrease dangerous fossil fuel subsidies and make use of the savings for creating direct support for the poorest. For instance, British Columbia has proved how funds from a carbon tax can implement targeted support for people living in poor areas keeping the reduction of business and income taxes. A low-income climate action tax credit was created by the Canadian province, which means that regularly the poor receive payments. A lot of research has shown that the BC carbon tax decreases consumption of gasoline and natural gas along with general emissions. Moreover, it leads to greater usage of fuel-efficient transport, importantly, without job losses or harm to destitute households (Harrison, 2019). Thus, B.C.'s carbon tax makes the economy diminish emissions encouraging sustainable economic activity and investment in low-carbon innovation. Nowadays, British Columbia has one of the lowest income taxes in the country, a thriving economy fueled in part by green growth, and its emissions have fallen. In Canada, over 70 provinces, which represent around 20% of global greenhouse emissions, have put a price from \$20 per tonne of carbon dioxide equivalent emissions to \$50 per tonne in 2019 (British Columbia, 2019). As an aside, carbon taxation becomes popular globally.

Taking everything into account, climate change is a threat for everyone but, nevertheless, the most vulnerable are people who live in low-income regions. And looking for solutions, it is necessary to understand those poor countries may not have enough resources to fight against environmental issues, so such countries need investments for agriculture, education, and medical systems to support poor people and make them more resilient to climate change.

References

1. British Columbia (2019). *British Columbia's Carbon Tax - Province of British Columbia*. [online] Gov.bc.ca. Available at: <https://www2.gov.bc.ca/gov/content/environment/climate-change/planning-and-action/carbon-tax>.
2. Chandler, W., Shukla, Schaeffer, R., Dadi, Z., Tudela, F., Davidson, O. and Alpan-Atamer, S. (2002). *Climate Change Mitigation in Developing Countries: Brazil, China, India, Mexico, South Africa, and Turkey*. [online] Center for Climate and Energy Solutions. Available at: <https://www.c2es.org/document/climate-change-mitigation-in-developing-countries-brazil-china-india-mexico-south-africa-and-turkey/> [Accessed 11 Mar. 2021].
3. Harrison, K. (2019). *Lessons from British Columbia's Carbon Tax*. [online] Policy Options. Available at: <https://policyoptions.irpp.org/magazines/july-2019/lessons-from-british-columbias-carbon-tax/#:~:text=A%20growing%20body%20of%20research>.
4. Kishan Khoday, Ali, W. and replication-receiver (2018). *Climate Change and the Rise of Poverty*. [online] UNDP. Available at: https://www.undp.org/content/undp/en/home/blog/2018/Climate_Change_and_the_Rise_of_Poverty.html [Accessed 11 Mar. 2021].
5. Mercy Corps (2018). *Quick facts: How climate change affects people living in poverty*. [online] Mercy Corps. Available at: <https://www.mercycorps.org/blog/climate-change-poverty> [Accessed 8 Mar. 2021].
6. TheWorldBank (4AD). *Fighting Climate Change & Poverty at the Same Time*. [online] World Bank. Available at: <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2014/12/04/fighting-climate-change-and-poverty> [Accessed 13 Mar. 2021].

*Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk,
PhD in Politology, Associate Professor.*

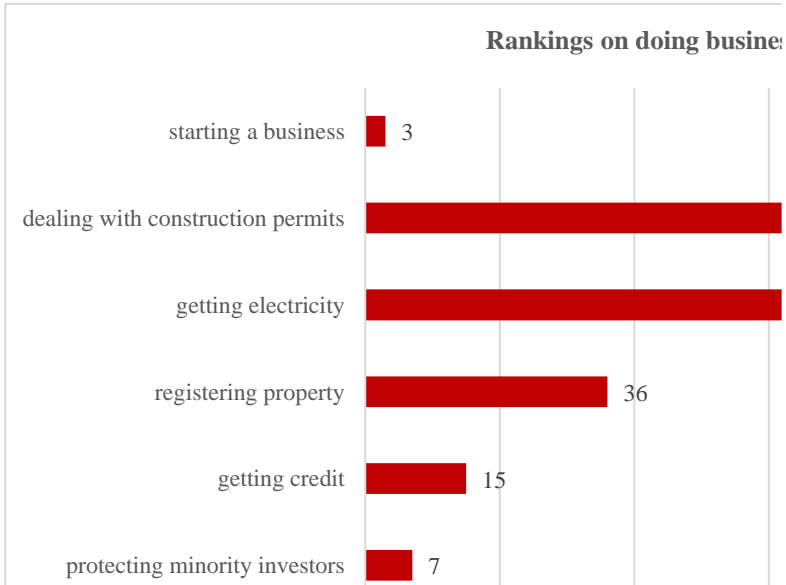
ANALYSIS OF CANADA'S INVESTMENT CLIMATE

For investors Canada has enormous potential where business can achieve real excellence. This is due to a number of features and advantages of the Canadian economy at the present time. The overall investment framework is efficient and transparent. And, of course, being one of the world's richest nations, with a highly sophisticated economy Canada has high standards of living. In terms of GDP, it ranks tenth in the world ranking. The country's economy and financial system have demonstrated high resilience in the face of the global financial and economic crisis and increased turbulence in the post-crisis period. This is evidenced by the main indicators characterizing a more prosperous situation in the Canadian economy and social sphere in comparison with other leading market countries.

Canada has recently been considered one of the most attractive countries in terms of investment by international economic organizations. As the data in the graph below shows Canada ranks 3rd in terms of starting a business (Fig. 1). Moreover, Canada made starting a business easier by making it possible to complete registration processes online in 1 simple procedure. The country is also good at Paying Taxes by making this process easier and less costly for companies by reducing profit tax rates, eliminating the Ontario capital tax and harmonizing sales taxes. Furthermore, taking the 7th place in Protecting Minority Investors it shows that it is worth investing there. While Canada takes only 100th place in Enforcing Contracts it made enforcing contracts easier by introducing an e-system that allows plaintiffs to file the initial complaint and pay court fees electronically. (Doingbusiness.org., 2021)

Canada's advantage at the current stage of development lies in the following:

1. More dynamic development of the economy among all 25 developed countries of the world and resilience in relation to global financial crises.
2. One of the strongest banking sectors in the world.
3. The best financial situation in the G8 countries.
4. Low taxes in relation to not only small but also large businesses.
5. Easy availability of loans from Canadian banks for all forms of entrepreneurship.
6. Stability of real estate prices and a stable level of inflation among the developed countries of the world.
7. High level of economic freedom for independent entities in the national economy of Canada.

Fig. 1. Rankings on doing business in Canada

Source: Doing Business (2020)

All the above-mentioned aspects show that Canada is not only among the countries of the G8, but also among the developed countries has a high international rating. This is evidenced by the fact that even after a protracted crisis around the world the inflow of investors to Canada increased by 15-20%.

Though the exchange rate in Canada fluctuates, the system is really flexible. The largest determinant of the Canadian dollar's exchange rate is the oil price. The floating exchange rate helps to protect the Canadian economy from shocks caused by sudden changes in oil price dynamics. But the exchange rate is also influenced over the longer term by Canada's economic performance relative to its trade partners. Canada has a target for inflation that aims to preserve the domestic value of the Canadian dollar, it cannot also have a target for its external value. So, there is no fixed value for their currency in terms of any other. The exchange rate floats and is determined by the demand for and supply of Canadian dollars in the foreign exchange market (Bankofcanada.ca.: Currency, 2020).

Foreign direct investment is flowing into Canada at levels not seen since oil prices collapsed, a welcome development following years of weakness in the energy sector. After the global financial and economic crisis of 2008-2009 the interest of large investors in investments in real assets has sharply increased.

The record for the intensity of mergers and acquisitions, as well as foreign direct investment, was 2012 (Kearney, 2020). In 2013, a slowdown in growth and aggravation of financial problems in the global economy led to a decline in these processes. Over the past year, capital inflows from abroad totaled \$65.8 billion, led by the manufacturing sector and services. Over the past 5 years, Canada has required external funding. Most Canadian portfolio investments come from the United States and the United Kingdom. The rapid decrease was in 2016, by 2017 it raised a bit, and then became stable. Until global uncertainty and trade tensions abate, Canadian firms are unlikely to make major capital expenditures, but at least foreign interest in the country is recovering.

Canada has asserted a right to regulate foreign investment. Even when the new controls are here to stay, a country will continue to need its own terms - foreign capital. It requires a heavy inflow of funds from abroad in order to offset its heavy current account deficit (Santandertrade, 2021). The growth of foreign investment itself is financed not so much by the import of new foreign capital, as by the retained earnings of Canadian affiliates, borrowings on the Canadian market, depreciation and depletion tax benefits and incentives received from federal and provincial development programs.

Since the Canadian government encourages foreign investment it offers various tax incentives. There are no monetary restrictions or restrictions on the repatriation of profits or capital by foreign investors. However, adhering to the principle of openness to foreign investment, the Canadian authorities subject only a fraction of incoming applications for mergers and acquisitions or start-ups to verification. Three categories of foreign projects are audited: large investments (above a certain threshold), investments in cultural industries, as well as in some industries classified as particularly important from the point of view of national security. Acquisitions of Canadian assets that do not exceed the threshold amount do not require verification unless it concerns cultural heritage or potential threats to national security. However, information on transactions must be sent to the investment department of the Ministry of Sectoral Development. The same requirement applies to any foreign projects that include the creation of new enterprises in Canada (so-called greenfield investment). The indirect acquisition of Canadian assets through the purchase of companies registered in third countries is subject to control if the Canadian share in the assets of the acquired entity exceeds 50% (Canada.ca, 2021).

Many industries are controlled by federal or provincial laws, but none are completely closed to private investment. Canadian authorities control the number of foreign investors' shares in certain sectors such as air transport, Uranium mining, telecommunications, banking and financial services, insurance, fishing and book publishing. In addition to the federal government, there are restrictions on foreign ownership of the Canadian

province in the following sectors: mechanical engineering, agriculture, alcohol trade, mining, oil and natural gas production and processing, optometry, pharmacy, securities trading.

Canada has a dedicated government agency to encourage foreign direct investment. The Federal Foreign Office and the Department of International Trade, plus there is an Internet service called "Investing in Canada." Canada has an active policy of attracting foreign direct investment through various embassies around the world. Foreign investors rightfully consider Canada as an attractive country with relatively little risk. The local investment climate is quite favorable. The Canadian government is committed to continuous improvement of the environment and to invest in worldwide marketing. During the recent years the conditions for small and medium-sized enterprises are continuously being improved, in particular through investment in research and development.

References

1. Doingbusiness.org. 2021. [online] Available at: <<https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/c/canada/CAN.pdf>> [Accessed 4 March 2021].
2. Bankofcanada.ca. 2020. Currency. [online] Available at: <https://www.bankofcanada.ca/core-functions/currency/>; [Accessed 1 March 2020].
3. Kearney.com. 2020. Read @Kearney: FDI confidence index, 2020. [online] Available at: <<https://www.kearney.com/foreign-direct-investmentconfidenceindex#:~:text=The%20Kearney%20FDI%20Confidence%20Index,report%20was%20released%20in%201998.>> [Accessed 2 March 2021].
4. Santandertrade 2021. [online] Available at: <<https://santandertrade.com/en/portal/establish-overseas/canada/foreign-investment>> [Accessed 4 March 2021].
5. Canada, 2021. Government of Canada invests in key sectors to help boost economic recovery and create jobs - Canada.ca. [online] Canada.ca. Available at: <<https://www.canada.ca/en/employment-social-development/news/2021/01/government-of-canada-invests-in-key-sectors-to-help-boost-economic-recovery-and-create-jobs.html>> [Accessed 19 February 2021].
6. Investcanada.ca. 2021. Global pandemic: How Canada is rising to the challenge. [online] Available at: <<https://www.investcanada.ca/blog/global-pandemic-how-canada-rising-challenge>> [Accessed 6 March 2021].

*Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk,
PhD in Politology, Associate Professor.*

D. Kucher
Alfred Nobel Universität, Dnipro, Ukraine

AKTUELLE MÖGLICHKEITEN DES PASSIVEN EINKOMMENS

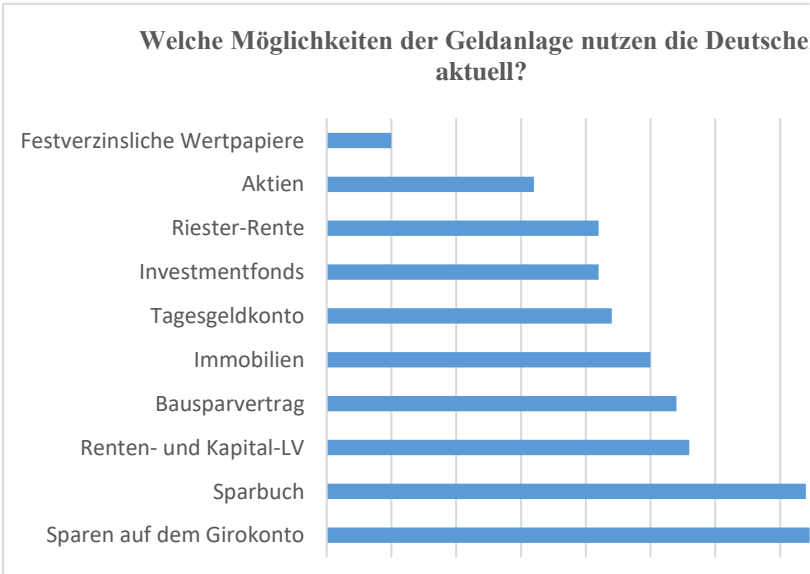
*Es ist besser, einen Tag im Monat über sein Geld nachzudenken,
als einen ganzen Monat dafür zu arbeiten.*

John Davison Rockefeller
US-amerikanischer Unternehmer (1839–1937)

Es ist kein Geheimnis, dass jeder von uns so viel wie mögliches Geld bekommen möchte ohne viel zu arbeiten. Zum Glück gibt es heutzutage verschiedene Möglichkeiten passiv das Geld zu verdienen, sowohl dank Aktien- als auch Bonds-Markt. Doch ist finanzielle Kompetenz vieler Menschen leider sehr niedrig, besonders im Bereich der Investierung, deswegen haben sich die meisten Menschen Angst von solcher Beschäftigung. Dies führt allerdings zu der Frage, wie man richtig investieren soll.

Nach der Definierung heißt Investition in der Wirtschaft allgemein den Einsatz von Kapital für ein bestimmtes Verwendungswerk durch einen Investor. Doch ist es fast unmöglich einfach Aktien zu kaufen oder zu investieren. Es gibt so genannte Investment Fonds. Es ist ein Fond, der das Investmentvermögen oder Sondervermögen verwaltet, das eine Investment Gesellschaft nach ihrer Verabschiedungen für Anleger investiert hat. Dank solches Fonds bekommen die Menschen, die das Geld investieren möchten, eine Möglichkeit aus solcher Weise das zu verdienen [1].

Es ist allerdings relevant eine Frage zu beantworten, worin heutzutage am besten investiert werden kann. Einen genaueren Überblick zu diesem Thema liefert uns eine Grafik, die Investitionsbevorzuge der Deutschen in Prozent zeigt. Zum Zeitpunkt der Erhebung gaben etwa 37 Prozent der befragten Deutschen an, dass sie derzeit ein Sparbuch bzw. Spareinlagen zur Geldanlage nutzen. Renten- und Kapitallebensversicherungen wurden im Frühjahr 2020 von ca. 28 Prozent der Bundesbürger*innen genutzt. Auf dem vorletzten Platz der Top 10 der beliebtesten Geldanlagen der Deutschen standen mit etwa 16 Prozent Aktien. Es zeigt, dass ein wenigster Teil der Deutschen heutzutage zu investieren prägen. Haben sie Angst von den Risiken? Man kann sie nennen.

Bild 1. Welche Möglichkeiten der Geldanlage nutzen die Deutschen aktuell?*

*Aufgrund [2].

Das Hauptrisiko besteht darin, dass es viele verschiedene Situationen gibt, in denen das Unternehmen vollständig ausfallen kann oder man möglicherweise nicht in der Lage ist, die Aktien zu verkaufen, die man im Unternehmen besitzt. In diesen Situationen kann man den gesamten Betrag der Investition verlieren. Außerdem kann man als kleinerer Aktionär im Geschäft weniger Stimmrechte oder die Fähigkeit haben, die Richtung des Unternehmens zu beeinflussen als größere Anleger. In einigen Fällen kann dies bedeuten, dass die Wertpapiere weniger bevorzugt behandelt werden als größere Wertpapierinhaber. Nach den Risiken soll allerdings die Vorteile der Investitionen benennen lassen [3].

Während des Investitionsprozesses gibt es die Möglichkeit, ohne nennenswerten Aufwand Einnahmen zu erzielen. Gleichzeitig reicht es aus, eine kompetente Entscheidung zu treffen, in welche Projekte man das verfügbare Kapital investieren soll, um große Gewinne zu erzielen. Gleichzeitig ist es wichtig zu beachten, dass die potenzielle Höhe des Gewinns direkt vom Volumen der getätigten Investitionen abhängt. Investment ist oft vielversprechend. Nachdem man die Situation einmal richtig eingeschätzt und in ein erfolgreiches Projekt investiert wird, kann

man sich über viele Jahre hinweg ein angenehmes Leben sichern. Durch Investitionen kann man das angesammelte Kapital vor den Auswirkungen der Inflation schützen.

Doch gibt es fünf wichtige Regeln für erfolgreiche Investitionen:

1. Verfügbarkeit von freiem Kapital;
2. Festverzinsliche Wertpapiere;
3. Plan der Investitionen zu erstellen;
4. Investierung in verschiedenen Bereichen;
5. Finanzielle Fähigkeiten objektiv zu bewerten.

Die besten Bereiche, worin man investieren kann, sind Bankdepot, Kauf von Immobilien, Geschäftsinvestitionen, Kauf von Wertpapieren und Investition in Antiquitäten und Kunst, begründen viele Ökonomen.

In Anbetracht der oben genannten Gründe muss man auf jeden Fall bemerken, dass Investierung eine der profitabelsten Möglichkeiten heutzutage ist, um Kapital zu erhöhen.

Quellen

1. Investmentfonds – Das Wichtigste im Überblick. Verfügbar um: <https://www.verbraucherzentrale.de/wissen/geld-versicherungen/sparen-und-anlegen/investmentfonds-das-wichtigste-im-ueberblick-16618> [Besuch am 14. März 2021].

2. Welche Möglichkeiten der Geldanlage nutzen Sie aktuell? Verfügbar um: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/13314/umfrage/aktuell-genutzte-geldanlagen-der-deutschen/> [Besuch am 14. März 2021].

3. Investmentfonds. Verfügbar um: <https://boersenlexikon.faz.net/definition/investmentfonds/> [Besuch am 17. März 2021].

*Wissenschaftlicher Leiter: O.A. Zadoia,
PhD in Wirtschaftswissenschaften, Assoziierter Professor.
Sprachleiterin: M.M. Homola, Oberhochschullehrerin.*

V. Lapa
PhD in Law
Alfred Nobel University, Dnipro, Ukraine
Bocconi University, Milan, Italy

EXPANDING THE EURASIAN ECONOMIC UNION – A MANAGED TRADE IN A RUSSIAN WAY?

The present political climate at the WTO points at a major shift away from Pax Americana and the free trade post-war consensus into the growing dispersion of power away from the United States and Europe into China, Russia

and other emerging powers. Whereas research is abundant on the managed trade policy pursued by the US in its relationships with China, the role played by Russia in reshaping such order remains relatively under-researched in international economic law scholarship. This paper tries to fill this gap. It considers Russia's engagement with regional institutions like the Eurasian Economic Union (EAEU) as fitting into what has been described as a turn to managed-trade arrangements which threaten the world's trading system and contribute to the rising geoeconomic world order where economic tools are used to advance geopolitical ends.

As this paper argues, Moscow-led Eurasian Economic Union shows how Russia aims to deviate from the US-led international economic order and expand a block where it can exert more power. For example, in October 2019 Serbia signed the FTA with the EAEU. While the economic effects of this agreement are highly questionable for Serbia, the geopolitical gains for Russia are quite evident. First and foremost, the recent FTA further enlarges the Russian sphere of influence rather and shows the dispersion of the Serbian EU-oriented policy by Serbia. In turn, Russia will use institutions like the EAEU or BRICS for better representation of Russian interests which in turn reduce its reliance on Bretton-Woods institutions.

To be sure, the Russian contribution to a geoeconomic world order is less subtle than the American one due to the weak economic power of Russia. That said, it is hard to ignore Russia when you want to solve trade problems due to the Russian military power. Against this backdrop, the paper will discuss the Eurasian Economic Union in light of new geoeconomic world order. Furthermore, it will make a comparison with the US-managed trade agreements which the US utilizes in its relationships with China. Ultimately, the understanding of the regional economic institutions like the EAEU seems to be essential in light of debates about reforming the WTO, in order to preserve a level playing field in the international economic order as essential to global peace and prosperity.

А. Леонова

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ПРИВАТНИЙ І ДЕРЖАВНИЙ МОНОПОЛІЗМ В ЕКОНОМІЦІ: ПОШИРЕНІСТЬ І ПРОБЛЕМИ

Монополізм – це стан ринку, коли на ньому є один великий виробник або постачальник певних послуг. Можна сказати, що він зазвичай повністю контролює виробництво у своїй сфері та може впливати на загальний обсяг пропозиції та ціну продукції, що реалізується. Таким

чином монополіст прагне досягти максимального прибутку і мати домінантне становище. З такою метою він намагається не допускати на ринку конкурентів і нав'язує свої умови позбавленому вибору споживачеві. Насамперед, монополія – це право торгівлі, виробництва та інших видів діяльності, яке буде завжди належати групі осіб або одній особі. Монополія яка виникла в цих нових, сучасних умовах є тою силою яка протистоїть конкуренції, зводить її нанівець або ж тільки певним чином обмежує. Водночас якщо подивитися на досвід інших країн світу можна побачити як монополія, включаючи й державну, може стати саме доповненням до конкуренції й у свою ж чергу, може доповнювати монополію. Найпоширенішою монополією вважають економічну, тому що розглядаючи важливі питання монополізму в економіці до неї звертаються найбільше. Її прихід зумовлений економічними проблемами, на базі яких є саме закономірності господарського розвитку [1].

Суть приватного і державного монополізму полягає в тому, що для того, щоб підприємцям завоювати монопольне становище потрібно, по-перше, концентрації виробництва, а саме зосередження засобів виробництва, працівників та обсягів виробництва на великих підприємствах (саме таким шляхом часто виникають державні монополії). Існує ще другий спосіб, завдяки йому, монополії почали виникати в економіці набагато швидше, а ніж внаслідок концентрації. Зважаючи на це, на увазі мається саме централізація виробництва та капіталу, таким чином добровільне об'єднання компаній або його поглинання фірмами-переможницями банкрутів (таким чином виникають найчастіше приватні монополії). Централізація капіталу – це збільшення розміру капіталу через зменшення та об'єднання самостійних капіталів - прикладом можуть стати акціонерні об'єднання. Прихильники, яким цікавий перший хід подій щодо проблем виникнення монополістичних тенденцій обвинувачують державу, яка, з однієї сторони, сама організовує монополії та підштовхує до цього підприємців, а з іншої, саме своєю бездіяльністю провокує та дозволяє їм створювати та використовувати монопольне становище. Поняття монополізму тут розуміється як випадковий процент, а не як притаманний ринковому господарству. Але, як на мене, більш конкретно та правдиво виглядає другий спосіб, тому що монополістичні утворення є закономірними, а монопольна влада є логічним кінцем ринкової стратегії підприємства [2].

Поширення приватного і державного монополізму в економіці перший раз відбулося в кінці 19-го століття, і спочатку воно відбулося тільки в межах важкої промисловості, далі це почало розповсюджуватися на багатьох других виробництвах. Після кризи яка відбулася в 1873 році, воно з'явилося в легкій промисловості, ще через деякий час було охоплено

всі економічні галузі. На початку XX століття монополістичні об'єднання стали основою господарського життя. Розвиток монополій став можливий в краях Заходу лише тоді коли стався перехід до акціонерної форми власності, концентрацій та централізації капіталу, збільшенню та укрупненню виробництв. В останнє десятиріччя у США, країнах Японії та Західної Європи, прикладом є активізація централізації капіталу. Щороку відбувається приблизно десять тисяч поглинань інших фірм та їхнє злиття. В США це дуже актуально для електротехнічної, харчової та аерокосмічної промисловості. З початку середини 80-років почалася потужна монополізація нових галузей. У США, наприклад нафтові корпорації починають скуповувати фірми які займаються виробництвом сонячних батарей, так само як великі хімічні заводи поглинають дрібні біотехнічні фірми, тобто вони привласнюють собі виробництво нової електронної продукції. Вони роблять це для того, щоб максимально закріпити своє місце в передових галузях й мати значну перевагу на сучасних ринках продукції. На початку коли тільки почав виникати монополістичний капітал в усіх країнах світу, більш характерною рисою було, та або інша форма монополії. Наприклад: у Німеччині на показниках більше переважали картелі, а в Франції й Росії – синдикати, у США це були трести, в Японії – концерни. У наших нових умовах життя у XXI столітті, побачити в чистому вигляді синдикати та трести майже неможливо вони трапляються дуже рідко. Загалом багатогалузеві концерни більшою мірою є формою монополістичного об'єднання. На цей час є вдосталь форм монополістичних об'єднань. Зазвичай вони найпростіші такі як : корнери, конвенції, ринги, пули — це короточасні угоди про ціни, (такі угоди дуже короточасні при різких змінах ринкових умов вони почнуть розпадатися). Ще існують вищі монополістичні об'єднання тобто: трести, картелі, синдикати та концерни. Картелі — це союз, учасники картелю ділять його між собою, ринки збуту, потім встановлюють ціни домовляються які будуть норми виробництва та збут продукції. Така норма зватиметься квотою. Відповідно до квоти, всі учасники картелю не повинні перевищувати обсяги збуту та виробництва. За таке порушення буде назначатися штраф у вигляді внеску – у загальну касу. У всіх учасників картелю буде збережено їхню самостійність як виробничу та і комерційну. Синдикат – переводиться як згода, воно також є монополістичним об'єднанням, але в якому підприємство, яке буде в нього входити, втрачатиме свою комерційну самостійність. Закупівлею сировини та збутом товарів часто займається контора синдикату. Всі учасники синдикату тобто: підприємство, фірма буде отримувати від контори частину прибутку, який буде залежати від квоти виробництва та інших умов. Трест – це довір'я, саме такий вид монополій, де всі учасники

завжди втручаються як у комерційну, так і у виробничу самостійність. Усіма справами відає правління тресту, а власниками акцій стають колишні власники підприємств. На ці акції вони будуть одержувати певну частину прибутку тобто, дивіденди, але ще дивлячись на те скільки було вкладеного капіталу. Як правило трест об'єднує однорідні підприємства. Корн – це фірма, підприємство, це об'єднання є формальним для самостійних підприємств багатьох галузей, а саме: торгівлі, транспорту, страхових компаній та банків на основі яких повна фінансова незалежність власників контрольного пакета акцій. Велике промислове підприємство, банк, трест або холдинг є ядром концерну. На початкових етапах монополії, як відомо, монополізували інший вид виробництва або галузі промисловості, відбувалася так звана горизонтальна концепція виробництва. Або ж це були вертикальні концепції, тобто послідовні сполучення виробництва [3].

Проблеми приватного та державного монополізму в економіці. Зробивши певні висновки можна сказати, що процес монополізації економіки має як хороші, так і погані наслідки. Є позиція, яка дає нам зрозуміти, що на великих підприємствах та у їхніх об'єднаннях є набагато більше можливостей розвивати такі сучасні галузі, як: фінансування науково-дослідних лабораторій, отримувати нові результати наукових робіт, запроваджувати сучасні технології та новітню техніку, а також вміти пристосовуватися до розвитку продуктивних сил та структурних зрушень в економіці. Проте, ми не можемо заперечувати, що недоліків у монополії набагато більше ніж плюсів, і перші проблеми з якими ми зіштовхуємось – це встановлення монопольних цін. Такі ціни створюють монополістам досить багато додаткових прибутків, а самі покупці зазвичай повинні купувати товари, ціни на які є вищими ніж ті ціни які були встановлені за умов конкурентного ринку. Загалом таке зростання ціни спостерігається більшим чином на внутрішньому ринку ніж на зовнішньому. Щоб якимось утримати такий стан починають створювати на товари й послуги хоч і не невеликий, штучний дефіцит. Також говорять, що монополія веде до гальмування науково – технічного прогресу. Послабивши конкуренцію, монополія починає стримувати запровадження нових технологій Та уповільнює нововведення. Саме ті вигоди, що потім випливають з монопольного становища і призводять до того, що починають послаблюватися певні стимули для вдосконалення виробничого процесу, та зростання ефективності в ньому. Монополія часто має погані наслідки своєї діяльності. І одним с таких явищ є придушення конкуренції, без якої нормальне існування на ринці неможливе. Для боротьби з такими явищами, держава проводить антимонопольну політику, вона полягає в тому щоб, видавати акти, певні закони, для обмеження впливу монополістичних

об'єднань, потім для порушників будуть проводитися санкції починаючи від штрафів і до кримінального та тюремного ув'язнення. Головним завданням держави щодо антимонопольної політики є створення антимонопольного законодавства, яке буде постійно регулювати діяльність монополій які вже існують. Ще одне завдання полягає в тому, щоб створити орган який буде слідкувати за дотриманням законодавства даного напрямку. Економіка – це сучасна змішана система як державного, так і приватного підприємства, конкуренції та монополій. Наприклад, коли ми гальмуємо стимули використання НТП, то монополія тим часом починає робити економіку дуже марнотратною, стримує її інтенсифікацію. Там де є невисока еластичність це означає, що там існує монополія, наслідком цього ціни будуть втрачати ринкову гнучкість та недостатньо реагувати на зміни в пропозиції та попиті. Монополія – в певному сенсі глушить імпульси, які будуть йти від попиту до виробництва, це ж зразу дезорієнтує інвестиційні потоки, а всі потреби наших споживачів залишаться незадоволеними. І так, ми розглянули негативні й позитивні наслідки та риси монополізму, і вже можемо зробити висновок, що монополізм це – «економічне зло». Визнавши це, у нас є необхідність обмежувати можливості монополістів та впливати на конкурентні процеси, шляхом деформації структур ринкових відносин [4]. А для того, щоб послабити негативні наслідки монополізму, потрібно більш контролювати за угодами між великими компаніями. Також, замість того щоб стримувати утворення фінансово-промислових груп, політика повинна приділяти більшу увагу на цінове регулювання їх функціонування, потрібно розвивати ефективність на базі оновлення технологій, посилення кооперації та конкурентоспроможності вітчизняного виробництва. Потрібно зробити перевагу в регулюванні на захист прав споживачів, для того, щоб збалансувати інтереси споживачів та виробників [5].

Отже, з усього що ми вище сказали, маємо такий висновок : монополія в економічній теорії є однією з найбільш цікавих тем, але в той момент однією із самих суперечливих. Навіть вчені економісти завжди намагались розвивати цю тему в науці та часто зверталися до неї. На даний час ми вже маємо: централізацію виробництва, капіталу і диверсифікацію. Такі шляхи розвитку виникали досить поетапно на різних етапах прогресивного розвитку, і кожен з них має свій механізм певної дії та застосування. Також існує багато форм монополій і у своїй роботі я намагалася їх пояснити, починаючи з найпростіших і до найскладніших. Монополія також має наслідки своєї діяльності, більша частина їх була названа в роботі, і серед цих наслідків, загалом є і позитивні риси, але реальність на сьогодні така, що негативні риси, сильно переважають позитивні. Щоб запобігти таким наслідкам держава проводить антимонопольну політику, що допомагає придушувати дії монополії.

Таким чином, можна сказати, що саме вплив монополії на світове господарство був досить різноманітний, як шкідливий, так і корисний, так само і відповідне відношення людей до неї. Існування цього явища – це частина розвитку історії світового виробництва, і суть цього явища ніколи не залишала байдужими спеціалістів економіки. Вирішальна роль залежить від правильного поведіння на ринку антимонопольного законодавства та антимонопольних органів, вони можуть своїми діями призвести до стабілізації всієї економіки в цілому та зробити сприятливі умови для конкурентного середовища. Антимонопольна служба в Україні вже робить кроки до нормалізації, за даними проблемами, хоч вона і дуже молода, та їй потрібно буде ще багато зробити рішучих дій. В цій ситуації буде доречно звернутися до більш ніж вікового досвіду законодавства США та практики інших країн світу.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2132-12#Text> – вільний. Мова укр.
2. Паламарчук В.О., Філюк Г.М. Державне регулювання природних монополій в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2001. № 5. С. 11–15.
3. Самуельсон П. Економіка. Львів, 1993. 495 с.
4. Мельник А.Ф. Державне регулювання економіки. К., 1994. С. 20–34
5. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text> – вільний. Мова укр.

*Науковий керівник: О.А. Задоля,
кандидат економічних наук, доцент.*

А. Лихацька
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ПОЄДНАННЯ РЕГУЛЯТОРНИХ ДІЙ ДЕРЖАВИ В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ ТА У СФЕРІ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

У наш час в економічній літературі прийнято вважати, що для гарного функціонування економіки або її складових частин потрібне регулювання. Розрізняють три типи регулювання економічних систем (рис. 1.) Державним регулюванням економіки вважають будь-яку діяльність

держави, яка допомагає отримати умови та стабілізувати відтворення для нормального розвитку економіки. Державне регулювання являється незначною частиною участі країни в економіці, котра має за мету впливати на розподіл доходів та ресурсів, рівень добробуту громадян та темпи економічного розвитку країни. Деякі економічні школи вважають, що ринкове саморегулювання економіки є найкращим, воно окреслює пропорції економічного розвитку, а також відповідності між структурою загального продукту та загальних потреб.

Шляхом регулювання економічних систем країна може розв'язувати проблеми, котрі пов'язані з навколишнім природним середовищем. Перевищення відповідних показникових норм зазначаються у світі, цьому сприяють певні чинники, а саме: антропогенні та техногенні. Саме через антропогенне забруднення навколишнього середовища термін граничного віку в Україні становить 66 років. Більшою мірою така ситуація спричинена антропогенним чинником, тобто забруднення навколишнього довкілля підприємствами провідним чином гірничодобувної, металургійної, хімічної промисловості, енергетичного сектора [1].

Рис. 1. Типи регулювання економічної системи

У нашій країні найбільший показник розораності земель, знищування лісів та використання водних ресурсів в Європі. З жителів близько 10 мільйонів осіб, у прискіпливому стані навколишнього середовища знаходиться близько третини від всієї території України. Кожного дня в повітря потрапляють речовини з домішками, щільність викидів яких становить близько 130 кілограмів на одного українця, а це в декілька разів більше, ніж ті дані, які зазначені в інших країнах світу. Останнім часом забрудненість водою збільшується, а можливість до самоочищення недодержана. Тому, здійснюється перевищення обсягу природного стоку в ряді областей обсягу скидання брудних водою. Це відбувається такими сполуками як: сульфати, нафтопродукти, сполуки важких металів, фенолу та азоту [2].

На цей час нормативно-правовим актом, котрий зазначає політику країни та екологічний план є розпорядження Верховної Ради України з 5 березня 1998 року №188/98-ВР «Про Основні напрямки державної політики України у галузі охорони довкілля, забезпечення екологічної безпеки, а також використання природних ресурсів». На сьогодні кількість положень даного документу, яка заслуговує на особливу увагу не втратила своєї придатності, але загалом закон вважається неточним, через те що пройшов довгий період від ухвалення до сьогодні. За цей час відбулися значні зміни, котрі стосуються міжнародного рівня та зазначили розвиток екологічних стратегій, при цьому в Україні важливі зміни трапилися у напрямку економічної діяльності. Деякі пункти Плану державної екологічної політики України до 2020 року, котрий було розроблено для розвитку глобалізації економіки та процесу росту ринкових зв'язків, були здійснені. Саме це й стало поштовхом для регулювання дій держави в економічній сфері та у сфері навколишнього середовища [3,4].

Принципи на яких ґрунтується екологічна політика:

- співпраця, партнерство та залучення до здійснення політики усіх зацікавлених сторін, підкреслюючи, що тільки шляхом сумісного вирішення термінових труднощів можливо забезпечити вдале здійснення екологічної політики;

- консолідація питань збереження довколишнього природного середовища та доцільного володіння природних запасів в секторальній політиці на тому самому рівні, що й економічні та соціальні цілі;

- «забруднювач та користувач платять повну ціну», який робить висновок про введення для забруднювача імпульсів щодо скорочення розвитку негативного впливу на довколишнє природне середовище та абсолютної відповідальності користувача за стан присвоєних йому у використанні природних запасів, а ще послаблення впливу його дій на стан цього середовища;

– прогнозування екологічних ризиків, які базуються на підсумках екологічного спостереження, яке підпорядковане державі як апарату політичної влади й проведення державного спостереження навколишнього середовища;

– ідентичності трьох складових росту держави (економічної, екологічної, соціальної), що спричиняє адаптування на переваги сталого розвитку, зважування екологічних наслідків у процесі прийняття економічних рішень;

– екологічної відповідальності, що вимагає введення відповідальності за будь-які порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища [5].

Виходячи з загальної позиції та спираючись на всі раніше перелічені факти, можна сміливо сказати, що на даний час, не відбувається покращення та стабілізація стану навколишнього середовища до безпечного рівня для життєдіяльності населення. Саме це трапляється через дефіцит потужної системи керування у сфері охорони довколишнього природного середовища та повільного введення модернізації технологічних потужностей. В умовах зміцнення національної економіки часто відбуваються певні організаційні зміни, які спонукають підвищити розвиток забруднення та дають гарантію відновити минулі, малоефективні підходи до експлуатації природних та енергетичних джерел.

Список використаних джерел

1. Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 17 жовтня 2007 р. N 880-р Київ. Про схвалення Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/880-2007-%D1%80> – вільний. Мова укр.

2. Л.В. Сергієнко, к.держ.упр., О.М. Дзюбенко, к.е.н., С.В. Ожго, магістрант. Державна екологічна політика України та правовий механізм її формування і реалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ema.ztu.edu.ua/article/view/185132/184793> - вільний. Мова укр.

3. Принципи екологічного права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/1072071355662/pravo/printsiipi_ekologichnogo_prava – вільний. Мова укр.

4. Юридичний портал Протокол [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://protocol.ua/ua/pro_ohoronu_navkolishnogo_prirodnogo_seredovishcha_stattya_68/ – вільний. Мова укр.

5. Урядовий портал. Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/95215363> – вільний. Мова укр.

*Науковий керівник: О.А. Задоя,
кандидат економічних наук, доцент.*

A. Mamedova
Alfred Nobel University, Dnipro, Ukraine

PROSPECTS AND WAYS OF DEVELOPMENT OF RECYCLING IN UKRAINE

Every year 95% of all household waste is sent to landfills and landfills. According to the Ministry of Regional Development, there are 5,424 landfills in Ukraine, which occupy an area of over 9 thousand hectares. At the same time, 305 landfills are overloaded, and 1646 do not meet safety standards. According to rough estimates, there are five to six times more illegal landfills in the country than legal ones.

On the one hand, recycling is not so hard: take something which isn't useful anymore and then make it into something new instead of throwing it away.

But, on the other hand, cities and towns are facing the problems of high volumes of waste and the impact of wastes on the global environment.

The Ministry of Regional Development reports that the market for services for the removal of household waste has been growing steadily over the past four years: from UAH 1.4 billion in 2016 to over UAH 2 billion at the end of 2018. According to information in the ProZorro e-procurement system, government and municipal customers in 2019 signed contracts for garbage collection in the amount of over UAH 560 million, and in 2018 – for UAH 300 million. Slightly less than half of the funds for garbage collection of state bodies and municipal institutions from all over Ukraine went to just one company – the Kievkommunservice utility company. Over the past two years, she earned UAH 330 million on gostorgs, which is 38% of the total amount of all contracts for this period.

As of mid-2019, the turnover of the waste recycling industry in Germany was about € 70 billion, and more than 250 thousand people were employed in it. So, the unemployment problem can be solved, as well (Gruener-punkt.de, 2018).

It is curious that "private traders" began to enter the "garbage market" of the USA in the 90s of the last century. The fact is that in the mid-1990s, the first fundamental economic research was carried out, which confirmed that the waste recycling industry was not only very profitable, but also allowed creating new

jobs. For example, the University of California in 1995 summed up the results of observations of the utilities of San Jose, and according to the data obtained, processing every 625 thousand tons of waste creates 775 new jobs.

Recently, the "garbage market" has acquired very significant proportions: according to the available data, about 1.5 million people work in the United States in the field of garbage collection and disposal, about 56 thousand enterprises operate. Whose annual turnover is almost 240 billion dollars. A surge of interest in recycling also came in the early 1990s.

Today in the USA there are about 550 waste recycling plants. It is curious that some large companies produce clothing and accessories and other products from waste - these firms enjoy the support of influential "green" environmental organizations (Sanjoseca.gov, 2018).

Moreover, it should be understood that the main focus of any household waste management program should be on working with the public. It is active position that is the key to success in some Western countries, while indifference negates the efforts in others.

Ukrainian enthusiasts of introducing an effective system of separate collection and recycling should not underestimate the potential of their own country. Indeed, on the one hand, even in Europe, not all states have already adjusted the functioning of such systems. On the other hand, the program, well received by the population, works despite initial skepticism. This is evidenced by the experience of the United States, where recycling of garbage in recent years has been growing at a progressive pace.

“In the world, waste that is of resource value is either recycled or used as an industrial raw material in other industries. In Ukraine, the total volume of man-made waste from metallurgical, energy, chemical and other industries is about 75% of the total and annually increases about 175 million cubic meters. m. But the percentage of their utilization is low. For example, as of 2018, the EU recycles 43% of waste from thermal power plants and 93% of waste from metallurgical plants. In our country, the level of their utilization is 7.7% and 45.5%, respectively,” stated Dmitry Anufriev CEO of Recycling Solutions (Waste360, 2018). What can be done right now?

A few simple rules for those who decide not only to sort garbage, but in general, to reduce its quantity:

- discard items that are used once (a paper cup of coffee, a plastic tube, a plastic bottle of water). To do this, you can ask to make coffee in your cup, begin with a bottle of one, which you always use;
- abandon the mindless purchase of things. For example, do not buy an extra T-shirt if there is no urgent need for it;
- discard plastic bags in favor of the product bag;
- separate solid and organic waste;
- find a recycling station in your city.

It is possible to establish a waste management system in Ukraine. The truth is that the western neighbor had a significant advantage, i. e. financial support from the EU. The Ukrainians have to take responsibility for their own garbage and wait until the plans for the construction of processing plants become reality.

References

Gruener-punkt.de. (2018). German Packaging Act. [online] Available at: <https://www.gruener-punkt.de/en/services/packaging/german-packaging-act.html> [Accessed 21 Nov. 2018].

Sanjoseca.gov. (2018). San Jose, CA - Official Website - Mandatory Recycling & Organics. [online] Available at: <http://www.sanjoseca.gov/index.aspx?NID=3475> [Accessed 21 Nov. 2018].

Waste360. (2018). The Ukrainian Valley: Reviving Recycling in Ukraine. [online] Available at: <https://www.waste360.com/recycling/ukrainian-valley-reviving-recycling-ukraine> [Accessed 19 Nov. 2018].

Scientific supervision by A.S. Mahdich, PhD in Economics, Professor.

Language supervision by S.I. Medynska, Senior Lecturer.

В. Мироненко

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ВПЛИВ ПРИРОДНО-СИРОВИННИХ РЕСУРСІВ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇН СВІТУ

Сучасне господарство базується на використанні величезної кількості природних ресурсів. Високий темп росту споживання природно-сировинних ресурсів за останні десятиліття є наслідком росту населення планети, у результаті чого виникає постійне розширення промисловості. Ці фактори примушують людей шукати і освоювати нові види видобутку паливних ресурсів, вивчення родовищ подібних копалин та способів їх економії.

Корисні копалини – це мінеральні сировини, які використовуються у господарській діяльності до або насамперед після обробки. Копалини утворюються протягом усього розвитку земної кори внаслідок ендегенних та екзогенних процесів. Ресурси поділяються за кількома критеріями: належність до середовища, вичерпаність, вид використання, фізичний стан [1]. За належністю до середовища бувають ресурси літосфери, гідросфери, атмосфери, біосфери. Також ресурси поділяють за типом вичерпаності: вичерпні і невичерпні. До ресурсів, які ще можливо відтворити, відносять: біопаливо, повітря, воду, продовольчі та сировинні ресурси, деякі види енергії – сонячна, вітрова, океанічна та геотермальна.

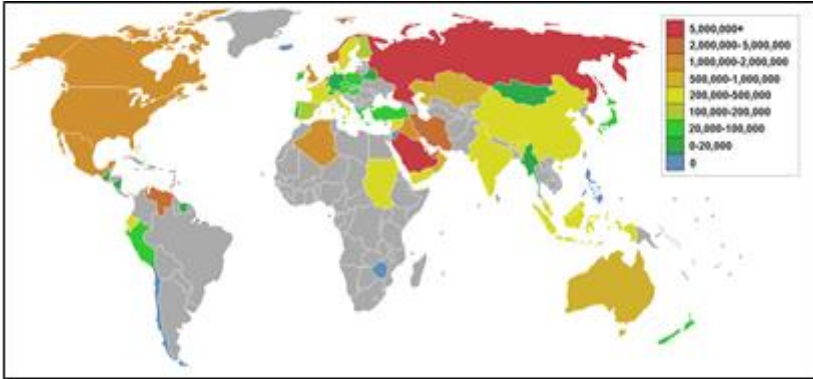
За фізичним станом вони бувають: тверді, рідкі та газоподібні. Ще їх класифікують за напрямом використання: паливно-енергетичні, для будівництва, для всіх видів металургії, лісової, деревообробної, хімічної, харчової промисловості та інших.

Економічна оцінка ресурсів – цінність природних копалин у вигляді грошової маси. Визначається така оцінка для виявлення ефективності підтримки екосистем, експлуатації та обробки сировини [2]. Економічна оцінка використовується для врахування впливу природних факторів на ефективність обробки та використання цих ресурсів. Об'єкти економічної оцінки: родовища копалин, сільськогосподарські землі.

Виготовлення важливих мінералів зростає майже так, як ВВП та підприємницьке виробництво. Так, за часів другої половини ХХ ст. із зростанням ВВП у 3 рази і підприємницького виробництва в 3,6 рази продукція видобутку збільшилася в 3,7 рази [3]. Збільшення світового виробництва і споживання ресурсів спонукає скорочення витрат сировини і енергії на її обробку. Таким чином політика багатьох країн світу щодо сировини спрямована на її економії, створення запасів та повторне використання вторинних ресурсів.

Розвинуті країни світу мають приблизно 4% від світових запасів непаливних мінералів, 5% нафти (рис. 1) та мають 80% обробної промисловості. Ці країни мають великі запаси лише таких ресурсів: платина 90%, кам'яне вугілля, природний газ, свинець, цинк, хром, нікель приблизно 55% від усіх запасів світу [4]. Найбільше усіх мінералами володіють: ПАР – алмаз, золото, уран, хром; Канада та Австралія володіють: ураном, цинком та деякими металами. Розвинуті країни витрачають майже 60% паливної сировини, майже 60% нафти і 50% природного газу. У наслідок такого споживання спостерігається великий розрив між виробництвом та споживанням, тому такі країни як США або країни ЄС задовольняють свої потреби приблизно на 25%.

Країни, які розвиваються, володіють приблизно 50% непаливних ресурсів та майже 50% природного газу, майже 70% нафти видобувають тільки країни Перської затоки (див. рис. 1) [4]. Серед таких країн можливо виділити Мексику, яка видобуває мідь та нафту; Чилі, Заір, Замбія видобувають мідь та кобальт; Бразилію, яка видобуває залізні руди, титан та золото. Ця група країн в наслідок недостатнього промислового розвитку споживають приблизно 15% від світового виробництва сировини.

Рис. 1. Карта світу з позначеними країнами-експортерами нафти (2006 р.) [5]

Природно-сировинні ресурси – важлива частина міжнародної торгівлі, в світового товарного експорті яких основну частину торгівлі складає нафта та кам'яне вугілля приблизно – 50%. У постачанні таких копалин зростає роль промислово розвинутих країн, що знизило частку країн, які ще розвиваються менш розвинутих країн.

Список використаних джерел

1. Матеріал розроблений Форостяною О.О. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://disted.edu.vn.ua/courses/learn/1418> – вільний. Мова укр.
2. Борейко В. І. Економіка довкілля та природокористування : навч. посіб. / В.І. Борейко. – Рівне : НУВГП, 2011. – 255 с.
3. Природні ресурси в суспільному розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.uzhnu.edu.ua/en/infocentre/get/23744> – вільний. Мова укр.
4. Міжнародна Економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://buklib.net/books/21935/> – вільний. Мова укр.
5. CIA factbook [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook> – вільний. Мова англ.

*Науковий керівник: О.А. Задоя,
кандидат економічних наук, доцент.*

СОЦИАЛЬНЫЕ И КУЛЬТУРНЫЕ ИЗМЕРЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ

Чем должна быть и чем фактически сегодня является экономическая культура нашего общества – внутренним катализатором и мощным резервом дальнейшего развития или фактором торможения назревших социально-экономических преобразований?

Поиск раскрытого смысла будет исходить прежде всего из теории и сути экономической культуры, рассматриваемой, как социальный феномен в роли общества.

Экономическая культура – это категория, благодаря которой мы можем анализировать взаимосвязь экономики и культуры. Характеризировать действия субъектов, их поведения.

Экономика же – это рудимент этих самых субъектов, подсистема нашего общества, изучающая основы и закономерности хозяйственной жизни – производство товаров, услуг, необходимых для удовлетворения жизненно важных потребностей человека.

Для анализа изменений, которые происходят в культуре и личности необходимо найти доминирующие ценности в обществе – это поможет разобраться в исторических и социальных изменениях. Кросс-культурная психология предлагает ряд теоретико-эмпирических подходов к данному измерению, связей с социально-экономическим развитием.

Также, для теоретического осмысления экономической культуры, экономическая социология является фундаментом данного направления [1]. С её помощью можно исследовать социальный механизм развития экономики. Крайне отрицательно на её состоянии сказались, ещё в советском периоде, когда существовала идеологизированность, приспособленческое единомыслие, боязнь противоречить официальным установкам и поиске объективной правды. Также, значительно сократилось количество талантливых и принципиальных ученых из-за репрессий. Был нанесён урон по историческому наследию. А касательно отечественной экономической социологии, то последняя была попросту игнорирована, не признавалась всерьёз.

Экономической культуре, как и самой культуре в принципе [2], развиваться крайне тяжело, не говоря, что это будет долго, так как это накапливаемый опыт из поколения в поколение, но при дефиците культуры – это вызовет противоречие между новой и старой экономической культурой. Таким образом, неприятие рынка у различных

групп населения будет усиливаться практической беспомощностью в его условиях, а отсутствие знаний и практических навыков вызовет неадаптивность к рыночной среде [1], приводя всех в пассивное социально-экономическое поведение. А значит, это не позволит выполнению функции рыночной социализации.

Ушедшая в прошлое система управления в виде законов, также приобрела силу привычки и осталась внутри миллионов.

По данным всеукраинского мониторинга, проведенным Институтом социологии НАН Украины 2019 года в Украине в 2009–2019 гг. Индекс составляет от $-0,18$ до $-0,07$, то есть преобладает структурное объяснение причин достижения социального положения (табл. 1).

Таблица 1

Связь класса и восприятие факторов достижения социального положения в Украине 2009–2019 гг. (среднее значение индекса) [3]

Социальный класс	Годы			
	2009	2012	2016	2019
Служебный класс	-0,16	-0,14	-0,08	-0,10
Работники рутинного нефизического труда	-0,12	-0,21	-0,12	-0,08
Мелкие собственники	-0,19	-0,27	-0,03	-0,10
Квалифицированные рабочие	-0,22	-0,18	-0,13	-0,06
Неквалифицированные рабочие	-0,25	-0,10	-0,04	-0,10
Всего	-0,18	-0,17	-0,08	-0,09

Хотя за прошедшее десятилетие оценки постепенно продвигались в сторону 0, т.е. усиливалось понимание влияния интеллекта, образования, знание иностранных языков. И так, в 2019-м характерно одновременно социоструктурных и меритократических объяснений. А вот в развитых западных странах, по мнению респондентов (табл. 2.), на социальный успех человека влияют в большей степени меритократические факторы, чем социальное и экономическое положение родителей или наличие влиятельных родственников и друзей (индекс 0,20 в 2009 году до 0,30 2019 р.).

Исходя из этих данных, уверенно можно сказать, что социальная справедливость в Украине высоко ценится. Однако, граждане пребывают в фрустрации, оставаясь убежденными во мнении, что украинское общество – несправедливо.

Связь класса и восприятие факторов достижения социального положения в развитых западных странах в 2009–2019 гг. (Среднее значение индекса) [3]

Социальный класс	Годы			
	2009	2012	2016	2019
Служебный класс	0,23	0,31	0,33	0,33
Работники рутинного нефизического труда	0,21	0,29	0,31	0,29
Мелкие собственники	0,24	0,29	0,28	0,32
Квалифицированные рабочие	0,22	0,28	0,32	0,30
Неквалифицированные рабочие	0,17	0,21	0,26	0,25
Всего	0,22	0,28	0,32	0,30

Убежденность заключается в действии экономической системы исключительно в интересах богатых, а не большинства. А в сравнении с западными странами, достичь высокого социального, благодаря личным достижениям и высокому интеллекту, то в Украине гораздо сложнее. Большой вклад вносит социальное происхождение и наличие связей, однако, при этом в классовом измерении восприятия проявлений социальной несправедливости довольно неоднородно.

Ко всему этому, частью несправедливости является разница в доходах населения, система формирования заработной платы наёмных работников и распределение богатств.

Список использованных источников

1. Ефременко Т. Экономическая культура как социологическое понятие [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://i-soc.com.ua/assets/files/book/petrushina/06_efremenko.pdf – свободный. Язык рус.
2. Ефременко Т. Экономическая культура населения современной Украины (по материалам экспертного опроса [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ecsocman.hse.ru/data/2011/07/12/1267419926/12_Efremenko.pdf – свободный. Язык рус.

3. Национальная Академия наук Украины Институт Социологии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/mon2019.pdf> – свободный. Язык рус.

*Научный руководитель: С.В. Дубинский,
кандидат экономических наук, доцент.*

С. Мирошниченко
Университет имени Альфреда Нобеля, г. Днепро, Украина

ПРОБЛЕМА БЕДНОСТИ В СТРАНАХ ТРЕТЬЕГО МИРА

Бедность – экономическое положение индивида, при котором он не может удовлетворить минимальные потребности, необходимые для жизни [1]. Несмотря на то, что бедность в наше время характерна преимущественно для стран третьего мира, эта проблема не менее актуальна и для более развитых стран. Наличие проблемы бедности хотя бы в одном из уголков нашего мира делает эту проблему общечеловеческой, решение которой в интересах всех стран.

Главная опасность разделения человечества на состоятельных и нищих заключается в том, что в условиях глобальных трансформации очень крепкую связь бедность имеет с такими угрозами и рисками как: нелегальная миграция, международный терроризм, рост транснациональной преступности. Так же антисанитария, хронические заболевания делают бедные страны уязвимыми для разных инфекций и эпидемий, которые так же представляют собой серьезную опасность и для высокоразвитых стран.

Бедность – это результат большого количества взаимосвязанных факторов таких как, например, неуплата состоятельными гражданами налогов, следовательно снижение реальной заработной платы сотрудникам государственных учреждений или снижение количества рабочих мест, что ведет за собой снижение производительности труда. Так же на увеличение уровня бедности влияют такие политические факторы как: военные конфликты в следствии которых люди вынуждены мигрировать в другие страны нелегально.

Основываясь на данных исследований Международного валютного фонда с учетом ВВП на душу населения, получим представление об уровне бедности в наименее развитых странах мира (табл. 1).

**Рейтинг самых бедных стран мира по ВВП на душу населения,
2020 г.***

Страна	ВВП на душу населения, дол. США
Центральноафриканская республика	681
Демократическая республика Конго	785
Бурунди	808
Либерия	867
Нигерия	1 153
Малави	1 172
Мозамбик	1 266
Эритрея	1 434
Мадагаскар	1 554
Коморские острова	1 560

*Составлено автором на основе [2].

Пока еще нет универсального метода борьбы с бедностью. Правительство каждой страны должно сплоченно работать над решением этой глобальной проблемы, анализируя текущее состояние и динамику положения в обществе. Более высокоразвитые страны должны оказывать поддержку странам третьего мира в виде гуманитарной или финансовой помощи. Общими усилиями мы сможем помочь бедным странам выбраться из неприемлемых условий жизнедеятельности для современного мира.

Список использованных источников

1. Poverty and the Environment [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.globalissues.org/article/425/poverty-and-the-environment> - свободный. Язык англ.

2. Международный валютный фонд [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

<https://www.imf.org/ru/Search#q=%D1%80%D0%B5%D0%B9%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B3%20%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%20%D0%BF%D0%BE%20%D0%B2%D0%B2%D0%BF%202020&sort=relevancy> – свободный. Язык рус.

*Научный руководитель: А.А. Задоя,
кандидат экономических наук, доцент.*

О МИРОВОМ РЫНКЕ УСЛУГ

В последнее время главной задачей для развитых и развивающихся стран является активное развитие мирового рынка услуг с целью ускорения экономического роста. Развитие и расширение рынка услуг было вызвано многими факторами: глобализацией бизнеса; ростом конкуренции; влиянием научно-технического прогресса; достижением многими странами мира высокого жизненного уровня населения. Разнообразие видов услуг очень значимо, поскольку при ее посредничестве изменяется инфраструктура общества, повышается уровень занятости населения и снижается безработица. Услуги не имеет вещественной формы. Услуга потребляется одновременно и не подлежит хранению. Виды услуг, их объёмы и структура зависят от объемов и услуг товарной торговли. Операции с услугами не требуют таможенного оформления [2].

Мировой рынок услуг является неотъемлемой частью международных экономических отношений, также, как и мировые рынки товаров, капитала и рабочей силы. Мировой рынок услуг подразделяется на:

- 1) мировой рынок финансовых услуг;
- 2) мировой рынок транспортных услуг;
- 3) мировой рынок туристических услуг;
- 4) мировой рынок коммерческих услуг;
- 5) мировой рынок информационных услуг и телекоммуникации;
- 6) мировой рынок образовательных услуг.

Торговля услугами стала объектом изучения относительно недавно. Торговля услугами расширяется достаточно быстро, оказывая большое влияние при этом на развитие национальной экономики и мирового хозяйства. Причиной активного развития мирового рынка является то, что в развитых и в развивающихся странах возрастает роль сферы услуг. Доля сектора услуг ВВП в развитых странах составляет более 70 процентов. Среди стран экспортеров и импортеров лидирующие позиции занимают развитые страны, такие как, США, Великобритания, Япония, Германия и Франция [1].

Специализация страны на определенных видах услуг зависит от экономического уровня развития. В промышленно развитых странах преобладают финансовые, информационные услуги и большинство

отраслей деловых услуг. Для развивающихся стран характерна специализация на транспортных, туристических и финансовых услугах. Международная торговля услугами защищена государством от иностранной конкуренции, монополизирована и диверсифицирована.

Таким образом, мировой рынок услуг характеризует важные тенденции в современных международных экономических отношениях несмотря на то, что сам находится еще в стадии активного формирования. Торговля услугами позволяет странам развивать свою специализацию, увеличивать объём оказываемых услуг, что в конечном счёте приведет к повышению уровня благосостояния населения.

Список использованных источников

1. Балаева О.Н. Сфера услуг в мировой экономике: тенденции развития / О.Н. Балаева, М.Д. Предводителя // МЭ и МО. – 2007. – № 3. – 23–28 с.

2. Кузнецова Г.В. Международная торговля товарами и услугами: учебник для бакалавриата и магистратуры / Г.В. Кузнецова, Г.В. Подбиралина. – М.: Юрайт. – 2015. – 571 с.

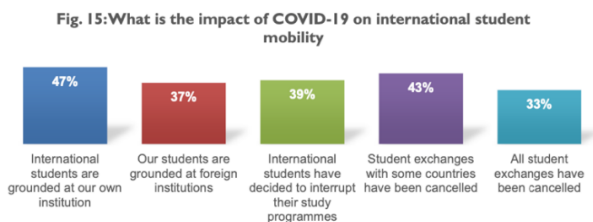
*Научный руководитель: З.Ф. Ибрагимова,
кандидат экономических наук, доцент.*

F. Muradova
ADA University, Baku, Azerbaijan

IMPACT OF COVID-19 PANDEMIC ON INTERNATIONAL STUDENT MOBILITY IN TERTIARY EDUCATION

The future of international higher education has been a concern of growing debates of all time, well before the current global health crisis, particularly when considering people's appreciation on value and benefits that international education brings. The pandemic raises the issues of future of internationalization of higher education, and student mobility in the coming years. The stakeholders of global higher education are acutely aware of the significant challenges and consequences caused by the pandemic on international higher education, especially student mobility. This study, accordingly, investigates the potential repercussions, including how global crisis might exacerbate the situation at different higher education institutions (HEIs) in terms of the social and economic inequalities on international learning scale due to distinct recovery paces of countries referring to relevant empirical studies. The study also highlights the students' likelihood to continue studying abroad in post-pandemic era and suggests alternative approaches to attract them into international student mobility programs.

It should be acknowledged that boosting student mobility involves strengthening the future employability of young human capitals as highly qualified professionals, their personal development, intercultural awareness, active citizenship and, as well as their position in a knowledge-based economy. Barrioluengo and Flisi (2017) argue that high-level educational opportunities, such as international student mobility, act as an “academic gate” for its tendency to attract foreign skills and enhances fierce competition for a global talent in labor markets in the economy among the best and brightest human capitals. However, the spread of COVID-19 pandemic drastically impacted higher education in distinct aspects, and the effect is paramount in international higher education, particularly student mobility (Altbach & De Wits, 2020). Travel restrictions, campus lockdowns and safety considerations, as well as the students’ and their parents’ concerns on health and safety led students to change and postpone their current plans of studying overseas. Figure 15 below by IAU (International Association of Universities) Global Survey Report illustrates how the outbreak impacted the international mobility of students. To exemplify, according to survey carried out by the Institute of Higher Education, HEIs reported to have been faced 30 percent fall in the academic year 2020/2021 and the issue remains much more critical with USA anticipating about 91 percent decline in colleges and universities (Martel, 2020). In this sense, the decline of international students, because of pandemic will dramatically impact overseas HEIs, particularly those relying on tuition generated from international student bodies (Marginson, 2020; Tesar, 2020). For instance, UK being a popular destination for student mobility could experience £2.5 billion loss in tuition income in the upcoming academic year (Fig.1) (University and College Union, 2020).

Fig. 1. What is the impact of COVID-19 on international student mobility

Despite all, international higher education is believed to stay more competitive. Furthermore, Marginson (2020) informs that the pace of economic recovery is believed to be a primary factor for destination countries to involve international students in pandemic and non-pandemic era (Altbach and de Wits, 2020; Marginson, 2020). Investigating the internationalization of higher

education, particularly student mobility, when considering the social and economic consequences, some countries would have the financial strength to support international learning, while some would not during and post-pandemic era. Therefore, many scholars have been discussing if the COVID-19 pandemic will exterminate the internationalization of higher education (Heisel, 2020; Leask & Green, 2020). Some studies imply that although the rate of student mobility in China and Hong Kong is diminishing, UNESCO Institute of Statistics (2019) demonstrate that with a rising trend, East Asia regions will become more popular destinations for the health and safety issues. Additionally, some scholars assume that student mobility will remain as strong as before, following the past experiences of SARS in 2003 and the global recession in 2008 (Mercado, 2020). However, HEIs foresee a decline in the number of incoming student stock, which is believed to eventually influence the revenue and, therefore internationalization strategies of institutions (Schleicher, 2020). Despite the uncertainties around following academic year's enrollments, there still exists a demand for international education on the students' part (Sahu, 2020). To mitigate the potential consequences and attract students into mobility programs, many studies have been conducted to suggest optimum alternatives, including virtual mobility or collaborative online learning that, in turn, requires adequate online infrastructure and the development of contingency plans by respective HEIs (Schleicher, 2020, Marinoni, et. al, 2020).

Tohoku University Graduate School of Education has emphasized the key word “collaboration” concerning new normalcy of higher education in Asia-Pacific region. It is noted that the pandemic provided valuable opportunity to boost regional collaborations (Marinoni, et al.). During COVID-19 pandemic, Asia-Pacific being the region with the highest percentage of mobility, the virtual collaborative learning has raised by 60% at HEIs across different countries. Based on the survey conducted by International Association of Universities, the respondents indicated that the development of online infrastructure would improve the opportunities for both online or blended incoming and outgoing student mobility. Some respondents also mentioned the likely decrease will be at least for the short term, which is providing a precious opportunity for internationalization at home, providing an international classroom experience with global content and discussions. As shown in Figure 17 by IAU Global Survey, some HEIs reported the given stimulations generated under COVID-19 pandemic (Fig.2).

Fig. 17: Has COVID-19 stimulated alternatives to physical student mobility?

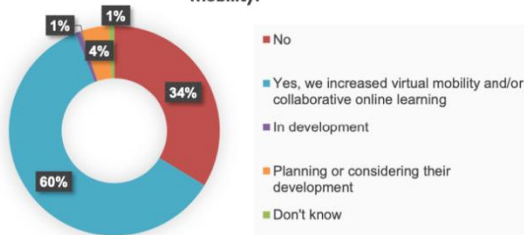

Fig. 2. Has COVID-19 stimulated alternatives to physical student mobility

Some studies show that students' likelihood to continue their education abroad heavily depends on the contingency of partner higher education institutions. Based on the survey, a quarter of HEIs have contingency plans in place, which might jeopardize the students' situation. Due to emergency caused by COVID-19 pandemic, HEIs seem to begin adopting contingency plans for international student mobility to ensure student's well-being and international learning in safe and healthy learning environment (Bilecen. 2020).

While the debates are ongoing whether the COVID-19 pandemic will exterminate the internationalization of education, it is quite obvious that the pandemic has substantially impacted the global higher education, particularly international student mobility. Many HEIs with health and safety considerations have been striving for better management of pandemic and post-pandemic crisis for a speedy economic recovery to attract students back into mobility programs and ensure their regained reputation.

References

1. Altbach, P. and de Wit, H. (2020) Post Pandemic Outlook for HE is Bleakest for the Poorest. University World News, 4 April, https://www.universityworldnews.com/page.php?page=UW_Main, accessed 15 July 2020.
2. Martel, M. (2020). COVID-19 effects on U.S. higher education campus: From emergency response to planning for future student mobility. Washington, DC: Institute of International Education. <https://www.iie.org/en/Research-and-Insights/Publications/COVID-19-Effects-on-US-Higher-Education-Campuses-Report-2>.
3. Barrioluengo, M.S., & Flisi, S. (2017). Student mobility in tertiary education: institutional factors and regional attractiveness. No. JRC108895. Joint Research Centre (Seville site).

4. Bilecen, B. (2020). Commentary: COVID-19 Pandemic and Higher Education: International Mobility and Students' Social Protection. *International Migration*, 58(4), 263-266. <https://doi.org/10.1111/imig.12749>
5. Sahu, P. (2020). Closure of universities due to coronavirus disease 2019 (COVID-19): impact on education and mental health of students and academic staff. *Cureus*, 12(4).
6. Tesar, M. (2020). Towards a post-Covid-19 "New Normality?": Physical and social distancing, the move to online and higher education. *Policy Future in Education*, 18(5), 556–559.
7. Marginson, S. (2020). Covid-19 and the market model of higher education: Something has to give, and it will not be the pandemic.
8. Schleicher, A. (2020). The impact of covid-19 on education insights from education at a glance 2020. Retrieved from oecd. org website: <https://www.oecd.org/education/the-impact-of-covid-19-on-education-insights-education-at-a-glance-2020.pdf>
9. Marinoni, G., Van't Land, H., & Jensen, T. (2020). The impact of Covid-19 on higher education around the world. IAU Global Survey Report.
10. Mercado, S. (2020). International student mobility and the impact of the pandemic. *BizEd: AACSB International*, 11.
11. Martel, M. (2020). COVID-19 EFFECTS ON US HIGHER EDUCATION CAMPUSES. From Emergency Response to Planning for Future Student Mobility. Institute of International Education.
12. University and College Union. (2020). Impact of the Covid-19 pandemic on university finance. London: University and College Union.
13. Barrioluengo, M. S., & Flisi, S. (2017). Student mobility in tertiary education: institutional factors and regional attractiveness. No. JRC108895. Joint Research Centre (Seville site).
14. Heisel, M. (2020). COVID-19: The end of or revival of international higher education. *Berkeley News*, 7 May 2020. doi: <https://news.berkeley.edu/2020/05/07/covid-19-the-end-or-revival-of-international-higher-education/>
15. UNESCO Institute of Statistics. (2019). Education: Inbound internationally mobile students by country of origin – students from China, both sexes. Paris: UNESCO Institute of Statistics.

*Scientific supervision by Ulviyya Mikayilova,
PhD in Biology, Assistant Professor at ADA University.*

АКТУАЛЬНОСТЬ ТЕХНИЧЕСКОГО ПЕРЕОСНАЩЕНИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ

Вопрос конкурентоспособности предприятия в условиях современных рыночных отношений, которые сложились в Украине, является приоритетным как для малого, среднего так и крупного бизнеса. Совершенная конкуренция – один из основных принципов рыночной экономики. В таких условиях выживают только те предприятия, которые готовы к честной конкуренции.

Снижение себестоимости товаров или услуг – это ключ к повышению конкурентоспособности и получению прибыли. Существует несколько способов и методов, один из которых техническое переоснащение предприятия.

Причина необходимости применения технического переоснащения – износ оборудования. Изношенное оборудование – это слабое звено предприятия. Использование которого приводит к увеличению затрат на ремонт, травматизму, вынужденных остановок, большой доли брака и т.д. Оборудование устаревает как физически, так и морально. Моральному износу способствует постоянное развитие научно-технического прогресса, которое позволяет модернизировать и разрабатывать новое, более эффективное оборудование.

В Украине износ основных средств по всем видам экономической деятельности в 2018 году был 60,6 %. В промышленности степень износа составляла 66,4 %. Перерабатывающая промышленность – 64,3%. Metallургическое производство, производство готовых металлических изделий, кроме машин и оборудования – 68,9 %. Изготовление изделий из древесины, производство бумаги и полиграфическая деятельность – 87,9 % [1]. Такие показатели говорят нам об необходимости технического переоснащения предприятий. Экономически обоснованная и правильно спланированная модернизация основных средств положит начало в развитии нашего бизнеса.

Усугубляет ситуацию склонность Украины к фритредерству. Свободная торговля может принести пользу для экономики. Но нашим предприятиям еще сложно конкурировать с зарубежными оппонентами, которые работают на более новом оборудовании. Поэтому государственная защита и поддержка отечественного производителя просто необходима.

Полезный эффект от технического переоснащения промышленности тяжело переоценить. Производство, которое работает на оборудовании с износом более 70% ограничено в своих возможностях. Кроме снижения затрат, а следственно и себестоимости продукции, можно говорить о перепрофилировании производства. Это очень мощный и эффективный способ возрождения убыточных предприятий. Под влиянием многих факторов как внешних, так и внутренних постоянно происходит смена потребностей. Яркий пример применения такого способа шведская автомобилестроительная компания SAAB, которая сначала специализировалась на производстве военных бомбардировщиков, но после окончания войны перепрофилировалась на производство автомобилей. Техническое переоснащение прибавляет гибкость компаниям и позволяет приспосабливаться к изменчивым потребностям.

Естественно для этого необходимы инвестиции. Есть несколько путей их приобретения это: выделение средств из чистой прибыли, привлечение иностранного или отечественного инвестора, или получение кредита в банке. Немаловажную роль в этом играет правительство. Его задача налаживание привлекательного инвестиционного климата в стране.

При расчете эффективности проекта модернизации или переоснащения необходимо придерживаться основного принципа: экономия или прибыль от проекта должна быть больше, чем затраты на него. Хорошо экономически разработанный план должен иметь максимальную выгоду и быструю окупаемость.

Процесс замены, модернизации или улучшения основных средств неизбежный для любого предприятия. Поэтому следует с особой ответственностью отнестись к этому вопросу.

Список использованных источников

1. Державна служба статисти України [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/ibd/osn_zas_u/osn_zas_u_2018.xls – свободный. Язык укр.

*Научный руководитель: С.В. Дубинский,
кандидат экономических наук, доцент.*

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ: ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ

Під час світових глобалізаційних процесів наприкінці XIX ст. у світовій економіці почали з'являтися транснаціональні корпорації. З часу їх появи вплив на світову економіку та національні економіки з боку корпорацій постійно зростає, адже вони мають великий вплив на розвиток тих країн, де перебувають. Ми розберемо декілька питань, які стосуються наукового підходу обґрунтування транснаціональних корпорацій, зміни терміну відносно часу, як пов'язані корпорації з процесом глобалізації та згадаємо вчених, які досліджували діяльність ТНК.

Після появи у світовій економіці такого поняття, як ТНК, інтерес до аналізу та дослідження цього суб'єкту завжди був актуальним, адже вплив, який здійснюють ці корпорації на держави, у котрі вкладають капітал, особливо у військовій, аерокосмічній та в енергетичному секторах економік, дуже великий. ТНК отримують контроль над національною економікою, безпосередньо впливають на стан платіжного балансу, зайнятість, конкурентоспроможність внутрішнього ринку приймаючої країни, обсяги виробництва [1]. У світовій економічній науці діяльність ТНК досліджували такі закордонні вчені: Г. Перлмуттер, Р. Вернон, О. Рогач, Р. Метьюз та інші. Підхід кожного науковця до обґрунтування ТНК різний, але завдяки аналізу цих підходів ми можемо в сукупності зрозуміти основні принципи діяльності ТНК.

Незважаючи на те, що дослідження з питань транснаціоналізації ділової активності набули великого поширення, але й досі у сучасній економічній науці не з'явилося універсального та узагальненого уявлення про сутність і природу ТНК. Можна згрупувати визначення ТНК за такими критеріями: кількісним, управлінським та системним [2]. Кількісний критерій поділяється на кількісно-структурний (за кількістю залучених країн та незалежність власників ТНК до різних країн або кількість суб'єктів, що належать ТНК за кордоном) та кількісно-результативний (частка активів та прибутків, що перебувають за кордоном, величина прямих іноземних інвестицій, частка закордонного ринку в операціях). Авторами опису кількісного критерію були: Р. Метьюз, М. Касон, Р. Вернон, Дж. Макдональд. Згідно з цим критерієм, доцільно дотримуватися, що компанія вважається транснаціональною, якщо вона здійснює відповідну транснаціональну ділову активність не менш ніж у двох зарубіжних країнах та частка закордонних активів корпорацій, що

слугує об'єктом для оцінки залучення компанії в міжнародні операції, тобто дозволяє оцінити масштаби закордонної ділової активності та її вагу в загальній діяльності компанії. Особливістю кількісних критеріїв являється собою неможливість самостійного використання. Застосування цих критеріїв пов'язане з показниками діяльності ТНК.

Авторами управлінського критерію були: Г. Перлмуттер, В. Рокоча, О. Плотніков, Н. Саприкіна. Основною характерною рисою є наддержавна, наднаціональна діяльність, яка має якісний вплив на всі процеси, що відбуваються у приймаючих країнах. Управлінський критерій характеризується стратегіями, що використовуються корпораціями.

Авторами системного критерію були: О. Рогач, О. Шнірков, Лі Се Ун, С. Аршанський. У межах системного критерію для визначення ТНК враховуються попередні підходи й саме поняття транснаціональних корпорацій розглядається з позиції глобалізаційних процесів. Розглядати діяльність ТНК опираючись на один із підходів неможливо. Кожний критерій доповнює один одного, тому що про транснаціональний характер компанії можна говорити, використовуючи увесь комплекс критеріїв визначення ТНК. Але слід зазначити, що найвдалішими є визначення ТНК, які були запропоновані авторами системного підходу. Основними недоліками наявних ознак ТНК є: можливість транснаціональної корпорації використовувати трансфертні ціни, неможливість регулювати ТНК з боку однієї окремої держави. ТНК формують мобільні підприємства, тому вона легко може використовувати трансфертні ціни для переходу капіталу з однієї країни в іншу. Більшість країн вважають за необхідне отримання можливості регулювання використання трансфертних цін корпораціями.

ТНК відіграють одну з найважливіших ролей у процесі глобалізації та є активним учасником глобалізації, тому що їхня діяльність та потреби обумовлюють собою розвиток продуктивних сил [3]. Найбільша кількість міжнародних транзакцій, а також організація та контроль транскордонної діяльності – дають змогу сказати, що ТНК виступає як самостійна підсистема та найважливішим каталізатором до процесів трансформації та глобалізації світової економіки. Поетапний аналіз розвитку діяльності ТНК дозволяє зробити висновки, що транснаціональні корпорації не тільки каталізатори світової економіки до глобалізації, а й бере участь у формуванні глобалізації в сучасних умовах, та являють собою одним з породженням економічних процесів.

На сучасному етапі розвитку світової економіки транснаціональні корпорації стали одними з найбільших гравців. У 2017 році було зафіксовано 85 тис. ТНК та філій, які контролювали понад 85% світового експорту і 90% прямих іноземних інвестицій. Більше ніж 80%

міжнародного обміну технологіями, більше 75% світової торгівлі та міжнародної міграції капіталу, отже, саме транснаціональні корпорації фактично розв'язують ключові питання нового економічного і територіального переділу світу, формують найбільшу групу іноземних інвесторів і носіїв продуктів науково-технічного прогресу, як у виробничій, так не виробничій сферах. Історичні етапи розвитку діяльності ТНК поділяють на 5 етапів [3]:

1-й етап – період розвитку з кінця XIX ст. до початку Першої світової війни. Характеризувався видобутком сировини в колоніальних країнах Азії, Африки, Латинської Америки та її переробка в метрополіях;

2-й етап – період розвитку між двома світовими війнами. Характеризувався виробництвом військової техніки, швидким розвитком медицини;

3-й етап – період розвитку з 1945–1960 рр.. Після розпаду колоніальної системи відбулося посилення впливу закордонних підрозділів як у країнах, що розвиваються, так і в розвинутих країнах;

4-й етап – період розвитку з 1970–1980 рр. до початку XXI ст.. Характеризувався концентрацією виробництва і капіталу у ТНК-лідерів у сфері великого міжнародного бізнесу. Поява явної залежності національних економік;

5-й етап – період розвитку з початку XXI ст. Характеризується створенням мереж виробництва і реалізації глобального масштабу. Розбіжність інтересів ТНК та національних економік, виникає необхідність регулювання діяльності ТНК.

Отже, якщо узагальнюючи усю отриману інформацію, ТНК являє собою об'єднання підприємств, що здійснюють комерційну діяльність у двох чи більше країнах, що дозволяє шляхом транснаціональної мобільності набувати економічної та політичної влади, яка перевищує владу будь-якого суб'єкту національної економіки. За усіма факторами, регулювання діяльності транснаціональних корпорацій здійснюється на державному, міждержавному, наддержавному та суспільному рівнях, що забезпечує його трансрівневність, але питання про забезпечення більшого контролю над ТНК залишається актуальним для приймаючих країн.

Список використаних джерел

1. Скавронська І.В., Мадараш О.В. Місце і роль ТНК у розвитку національних економік. *Молодий вчений*. 2016. № 4(31). С. 197–200.
2. Ткаченко Д.О. Сутність транснаціоналізації та особливості діяльності транснаціональних корпорацій в умовах глобальної економіки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2015. Вип. 13.

3. Лимонова Е.М., Кузьмінов С.В., Глуха Г.Я., Шкура І.С. Транснаціоналізація світової економіки. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. 12 с.

*Науковий керівник: Е.М. Лимонова,
кандидат економічних наук, доцент.*

А. Нехода
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ДЕМПІНГУ ДЛЯ КОМПАНІЙ, ЯКІ ЙОГО ВИКОРИСТОВУЮТЬ, ТА ДЛЯ КРАЇН, НА РИНКАХ ЯКИХ ВІН РЕАЛІЗУЄТЬСЯ

З таким явищем, як демпінг компанії мають справу кожного дня. Через це деякі компанії зазнають поразки, а деякі, навпаки, починають займати лідируючі позиції. Спочатку необхідно дати визначення поняття «демпінг». Демпінг – це продаж товарів чи послуг за цінами, які були цілеспрямовано знижені компанією задля перемоги над їхніми конкурентами. В такому випадку ціни стають навіть нижчими за собівартість продукту. Це робиться для того, щоб якомога скоріше отримати виручку. Іноді компанії настільки знижують ціни, що починають працювати навіть не в нуль, а собі в збиток.

Поряд з позитивними наслідками застосування демпінгу щодо збільшення частки ринку для реалізації товарів компанії, існують і негативні сторони демпінгу. В першу чергу, використання демпінгу призводить до сильного зниження доходів компанії. Як вже було зазначено вище, деякі компанії навіть починають працювати собі в збиток. Також існує велика ймовірність отримати штрафи та обмеження, особливо при експортуванні товару. По-друге, професійна спілка абсолютно не підтримує компанії, які займаються цією справою. Та, по-третє, демпінг може привести до втрати великої частини клієнтів, які впевненні, що низька ціна означає погану якість продукту чи сервісу.

Негативні наслідки демпінгу бувають не лише для компаній, які його використовують, але і для країн, на ринках яких він реалізується. По-перше, деякі іноземні компанії можуть використовувати демпінг для витіснення національного виробника з внутрішнього ринку країни. По-друге, через антидемпінгові санкції може скоротитися виробництво, яке орієнтоване на експорт товарів та послуг, що може привести до значної втрати робочих місць, до суттєвого зменшення обсягів надходжень від експорту, а також до втрати інвесторів, оскільки ніхто не захоче інвестувати в цю галузь.

Регулюванням та вирішенням спорів щодо застосування демпінгу на міжнародному рівні займається Світова організація торгівлі (СОТ), яка була створена в 1995 році для ведення переговорів про торговельні угоди, що охоплюють товари, послуги та інтелектуальну власність. Ця організація виступає як адміністратор будь-якої недобросовісної практики торгівлі, такої як демпінг. Також СОТ має право встановлювати антидемпінгові заходи.

Проти українських компаній не раз проводилися антидемпінгові розслідування. Наприклад, станом на 31 грудня 2018 року в ЄС діяли антидемпінгові заходи щодо деяких груп товарів, які мали українське походження. Однією з цих груп була продукція гарячекатаного плоского прокату чорних металів. Антидемпінгове розслідування розпочалося 28 червня 2016 року Європейською комісією. Одними з об'єктів розслідування цієї справи були два виробники з України, а саме: ПАТ «Металургійний завод ім. Ілліча» в м. Маріуполь та ПАТ «Запоріжсталь», який знаходиться в м. Запоріжжя. В кінці 2017 року, після проведення розслідування, Європейська комісія вирішила вжити антидемпінгові заходи стосовно деяких продуктів гарячекатаного плоского прокату чорних металів. Вони були у вигляді фіксованих митних ставок для тих товарів [1].

Таким чином, розглянувши негативні наслідки демпінгу і для компаній, і для країн, в яких він реалізується, можемо зробити висновки, що демпінгова діяльність, порушуючи чесну конкуренцію з іншими компаніями, завдає багато шкоди. Через це можуть бути застосовані антидемпінгові заходи по відношенню до порушників.

Список використаних джерел

1. Антидемпінгові заходи щодо імпорту продукції походженням з України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukraine-eu.old.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/trade-and-economic/import> – вільний. Мова укр.

*Науковий керівник: О.А. Задоя,
кандидат економічних наук, доцент.*

А. Носенко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

РЕКЛАМА ЯК ІНСТРУМЕНТ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ТОВАРУ НА МОНОПОЛІСТИЧНОМУ РИНКУ – ЗЛО ЧИ БЛАГО?

В умовах монополістичної конкуренції товар часто конкурує з аналогічними продуктами інших фірм. І достатньо дієвим способом диференціації товару є реклама.

Будь-яка реклама має дві основні функції: інформаційну і спонукальну. Перша функція - донести до покупця відомості про товар, а інша – змусити покупця купити саме цей товар. Тож, в зв'язку з цими функціями, реклама повинна задовольняти певні принципи, а саме: цілеспрямованість, адресованість, постійність та правдивість. Розглянемо кожен з цих принципів та зрозуміємо, як працює реклама та на що вона націлена.

Щоб реклама дійсно покращила попит на товар, вона повинна бути цілеспрямованою. Тобто, потрібно, щоб вся концентрація була спрямована безпосередньо на товар. Гарний приклад цілеспрямованості показаний в рекламі автомобіля “Volkswagen” в 1960-х роках. В пресі з'явилося фото, на якому зображено силует “Volkswagen”, а поруч контури інших машин в різні роки. Таким чином добре підкреслили як змінювались інші машини, а відома всіма модель автомобіля “Volkswagen” залишався незмінним всі роки [1]. Ця реклама є прикладом цілеспрямованості саме на “Volkswagen”, що і є найголовнішою задачею реклами. Також в цій рекламі використана диференціація товару, тобто автомобіль “Volkswagen” виділяють з поміж інших.

Адресованість — одна з важливих рис для реклами. Тобто, реклама повинна бути адресована саме на ту категорію покупців, яким буде цікаво придбати цей товар. Наприклад, візьмемо телевізійну рекламу. Зазвичай, на дитячих каналах більшість реклами спрямована саме на дитячу аудиторію — реклама різних іграшок, ігор і т.д. Особливо така реклама гарно діє в святкові дні, наприклад перед Новим Роком. Діти, бачать рекламу зовсім нової іграшки, і починають просити своїх батьків купити її, і мало хто відмовляє своїм дітям в цій проханні [2]. Отже, в цьому прикладі реклама адресована саме на дітей, які в свою чергу впливають на батьків.

Щоб реклама буда ефективною, потрібно, щоб вона мала функцію постійності. Тобто, щоб реклама дійсно була дієвою, вона повинна досить часто з'являтися перед очима у потенційного покупця. Вчені проводили досліди і виявили, щоб пробудити людину до покупки товару, реклама повинна 7-10 разів потрапити в поле зору покупця [3].

Правдивість. Напевно один з найважливіших принципів реклами для покупців, і самий явний приклад диференціації товару. Всі продавці намагаються вразити покупців своїм товаром, і звісно диференціюють його в порівнянні з іншими. Звісно, це потрібно робити, але є виробники які зловживають цим. Тобто, вони приписують товарам неіснуючі властивості, тим самим піднімають попит на товар. Але, скоріш за все, попит знизиться, після того, як цей самий товар не підтвердить сподівання покупців.

Отже, рекламна диференціація товару є злом чи благом для людей? На це питання однозначної відповіді немає. З одного боку диференціація допомагає покупцям не відволікатися на інші товари, і дійсно оцінити той товар, що рекламують, як показано в першому прикладі. Також диференціація допомагає вирізнити особливості товару, і покупець може сам обрати той, який йому більш потрібен. Але є і мінус - це можливе перебільшення властивостей товару, або і зовсім відсутність властивостей, про які нам вказали виробники. Тобто продавці обдурюють людей для власної вигоди.

Список використаних джерел

1. Диференциация товара и реклама. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://otherreferats.allbest.ru/marketing/00103773_0.html – вільний. Мова рос.

2. Роберт Чалдині. Психологія впливу / Р. Чалдині // Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля». – 2017. – 352 с.

3. Рекламні комунікації: визначення, практичне застосування, цілі, ефекти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/sociology/12408/> – вільний. Мова укр.

*Науковий керівник: О.А. Задоя,
кандидат економічних наук, доцент.*

O. Pakhantsova
Alfred Nobel University, Dnipro, Ukraine

CONTAINER SHORTAGE DURING COVID-19 QUARANTINE

It is known that COVID-19 has heavily influenced the economic situation in the world. Enterprises that deal with importing and exporting faced numerous problems in 2019 and 2020, one of which was the container shortage. Therefore, we will consider how COVID-19 influenced the field of international logistics and in particular the lack of containers. In addition, we will consider the problem that all companies that work with China face: cancellations and delays in supply during the Chinese New Year.

The lines expected crisis as in 2008: all lines fought for cargo and reduced rates to an unimaginably low level, while leaving the same number of ships. However, in 2020, the lines were able to reorient very quickly and removed excess tonnage (ships were put on hold).

The situation in Ukraine was the following: falling volumes in container shipping took place. During the quarantine in March – May 2020, imports decreased by 15-20%, exports did not particularly fall in volumes.

The general situation was as follows: since a large number of flights from China to Europe and America were cancelled due to the quarantine in most countries, it was impossible to return empty containers back to China in time and within several months (from July to August). It led to a global shortage of empty containers in China.

Due to the decrease in free space on ships going from Europe and America, only loaded exports were exported, but not empty containers. A lot of equipment (empty containers) was accumulated in all depots in Europe and the USA because, at that time, container lines were not interested in the transportation of empty containers, since the cost of freight did not grow. Meanwhile, the demand for goods in Europe and especially in the USA was increasing. The reason was the massive support of the governments of these countries. People started apartment improvements and consumed a gigantic amount of goods. The volume of orders increased, which caused a large and rapid increase in rates in the US direction, and the price was from 2.5 thousand dollars/40 HC.

The lines decided that they would receive the cargo and then, depending on its quantity, offer the rates (initially they offered the rates and only then received the cargo), so it was time for lines to earn, not to lose. Consequently, the line introduced additional costs every 2 weeks, depending on demand, thereby increasing the rates.

Another problem with the container shortage appeared during the Chinese New Year. The CNY is from 11th February to 17th February, but to control COVID-19 some factories might advance holiday to reduce COVID-19 risks as per local government's proposal. It was the requirement for all Chinese factories.

Some workers in trucking companies and warehouses in Ningbo, Shanghai, Shenzhen, Qingdao, Tianjin, and Dalian (usually these workers' homes are very far) advanced holiday to go back to their hometowns, because in case the city was in the lockdown, they could not reach home until the CNY, which is very important to the Chinese. Thus, trucking and warehousing service was tighter and more difficult day by day.

The workload was enormous for both consignors and consignees during this period. The consignors tried to send urgent goods to the consignees as soon as possible before the CNY. The document flow increased significantly. Both sides tried to prepare and sign all necessary documentation in the shortest possible time. When the process of preparation was over, the new problems appeared with both international and internal courier deliveries: due to the weather conditions, the long delays took place. However, these problems were overcome, and the companies were ready to receive the cargo. The only problem again consisted in the container shortage because of too many dispatches and too few containers. All countries expected an increase in prices and wanted to

buy goods beforehand and for the old price. As for loading options, the best ones are before the CNY and only in 1-2 months after the holiday.

It is important to mention that, for the Chinese economy, 2020 was quite a good year: their supplies increased a lot, and the economy recovered. However, the consignees incurred the losses, and the expenses grew significantly.

As for the current situation for the period of February-March 2021, the prices have grown for all logistic operations as predicted. The lines have updated rates, and correspondingly the prices have grown. The companies spend too much money on the deliveries, and sometimes the transportation costs are higher than the price for the goods. Consequently, the markup for goods has also increased.

The end of collapse with the container shortage is expected in the first half of 2021, but now the problem is still relevant.

Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk,

PhD in Politology, Associate Professor.

Language supervision by S.I. Medynska, Senior Lecturer.

Н. Перепада

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ЛІЗИНГ ЯК ФОРМА ФІНАНСУВАННЯ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

Сучасна система міжнародної торгівлі значною мірою сприйнятлива до різних кризових впливів, в ході яких з'являються нові договірні форми, актуалізуються існуючі, в рамках яких знімаються проблеми пошуку відсутніх оборотних коштів, фінансування, ризиків неплатежу, технічного обслуговування об'єктів договорів та інші. Цим обумовлене зростання інтересу до лізингу, як щодо нового ефективного фінансовим інструментом, з боку підприємців, малих, середніх і великих господарюючих суб'єктів, з кожним роком все більшою мірою що використовують даний інструмент для реалізації інвестиційних проектів.

Суть лізингу полягає в інвестуванні тимчасово вільних або залучених фінансових коштів, коли лізингодавець набуває у власність обумовлене договором майно у певного продавця і надає це майно лізингоодержувачу за плату в тимчасове користування. Предметом лізингового договору можуть бути будь-які речі, які не втрачають своїх натуральних властивостей у процесі їх використання, що застосовуються для підприємницької діяльності (в тому числі будівельні машини та обладнання, інструмент), за винятком земельних ділянок та інших природних об'єктів.

Лізинг досить ефективний у галузях, що вимагають великих витрат і мають довгий виробничий цикл. Навіть розвинені країни найчастіше змушені ділити дослідження та виробництво з метою спеціалізації. У результаті ускладнення технології невеликі економіки та навіть окремі ТНК не мають можливості налагодити власне виробництво. У цій ситуації міжнародний лізинг стає оптимальним виходом. Аналогічна ситуація спостерігається й в інших капіталомістких секторах. Можна сказати, що лізинг служить фактором об'єднання потенціалу розвинених економік та економік, що розвиваються.

В інвестиційних проектах особливо цікавий стає лізинг як джерело фінансування в разі, коли інвестор (лізингодержувач) має обмежені можливості для отримання кредиту. До переваг лізингу як джерела фінансування можна віднести велику гнучкість при формулюванні умов погашення заборгованості, ніж при безпосередньому отриманні кредиту для придбання майна, а також залучення професіоналів для вибору і закупівлі обладнання.

Зміст сформованого в даний час в міжнародній комерційній практиці поняття лізингу полягає в тому, що одна комерційна організація (лізингодержувач) звертається до іншої комерційної організації (лізингодавцю) з проханням (заявкою) придбати вбрання першою організацією майно у третьої комерційної організації (продавця, постачальника), обраної першою організацією, і передати таке майно першій організації у тимчасове володіння і користування. Термін передачі в тимчасове володіння і користування за тривалістю приблизно дорівнює терміну служби такого майна (терміну його амортизації).

Хоча предметом лізингу може бути фактично будь-яке неспоживне майно, рухоме і нерухоме, найчастіше договір лізингу полягає в відношенні обладнання, переміщуваного в ході міжнародного економічного обороту через митні кордони держав, як найбільш комерційно значимого виду майна, що є предметом міжнародного лізингу.

Міжнародний лізинг не лише активізує експортно-імпорتنі взаємодії в сучасних міжнародних економічних зв'язках. За допомогою міжнародного лізингу країни, що розвиваються, мають можливість прискорити розвиток та зменшити технологічне відставання від розвинених країн. Замість використання менш ефективного устаткування та спроб наздогнати розвинені країни за допомогою екстенсивних методів і технологій ця форма міжнародних економічних відносин дає можливість залучити сучасне устаткування та з меншими витратами ресурсів розвивати економіку [1, с. 98].

Для країни-лізингоотримувача вигода очевидна, оскільки вона отримує сучасну техніку та підвищує ефективність виробництва. Зацікавленість з боку лізингодавця не так очевидна. Нерідко необхідність

експорту технологій виникає внаслідок перенасиченості внутрішнього ринку. Також деякі розвинені країни не мають необхідного ресурсного потенціалу, а тому не здатні реалізувати вже наявний технологічний резерв.

У такій ситуації розвинені країни залежать від країн, що розвиваються, і навпаки. Крім максимізації технологічного капіталу, міжнародний лізинг також дозволяє оптимізувати витрати, що пов'язані з оподаткуванням підприємств. Для стимулювання бізнесу в деяких країнах держава встановлює мінімальні ставки податку на прибуток та інші види податків, у той час як в інших країнах податки стають однією з головних статей витрат, що приводить до переміщення виробничих потужностей у більш сприятливі умови, звідки згодом частина прибутку повертається назад у країну, де веде свою діяльність лізингодавець.

Список використаних джерел

1. Философова Т.Г. Лизинг / Т.Г. Философова. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИДАНА, 2018. - 191 с.

*Науковий керівник: О.А. Задоя,
кандидат економічних наук, доцент.*

Ye. Polshchykova
University of Wales Trinity Saint David, Great Britain

INFLUENCE OF CLIMATE ON ECONOMIC SECTORS AND HOW THE ECONOMY SHOULD ADAPT TO CLIMATE CHANGE

Climate change, which has long been ignored and tried not to acknowledge its existence, was included in the list of global environmental problems several decades ago. Detailed studies of climate change have shown that at the beginning of the XXI century the scale of its manifestation has reached such a level that it has become a powerful factor influencing not only certain sectors of the economy or the economy of individual countries, but also global economic processes, socio-economic development of society, food and energy security. Leading economists of the world study the impact of slow changes in averages of climatic characteristics, the impact of natural meteorological phenomena and the effects of climate change on individual sectors of the economy and the world economy as a whole, and together with climatologists develop measures to adapt to climate change. The use of information on the impact of climate change on the economy and the application of adaptation measures can help not only to minimize losses, but also in some cases - to benefit from the changes that occur.

Baseline scenarios carry a significant risk that the global climate will change dramatically by the end of this century. The Intergovernmental Panel on Climate Change predicts that, in the absence of emission control policies, global temperatures will increase by an average of 2.8 ° C by 2100 (with the best estimate in the range of 1.8 ° C to 4 ° C for all scenarios presented in the Special Report on Emission Scenarios). The likelihood of a larger temperature rise is not negligible. Nicholas Stern (2008) indicates that if baseline GHG concentrations stabilize at least 750 ppm hydrocarbon equivalent by the end of the century, there is at least a 50 percent chance that global temperatures will rise by more than 5 ° Celsius, with potentially catastrophic consequences for the planet.

Any estimate of the economic damage from climate change is fraught with uncertainty. In his study, Stern (2008) estimates that the decline in GDP per capita by 2200 under his baseline climate scenario (with relatively high emissions, including market and non-market impacts and catastrophic risk) ranges from 3 to 35 percent (90- percentage confidence interval) with a central estimate of 15 percent.

Uncertainty about the damage from climate change stems from a variety of sources. First, scientific knowledge about the physical and ecological processes that underlie climate change continues to evolve. For example, it is unclear how quickly greenhouse gases will accumulate in the atmosphere, how sensitive the climate and biological systems will be to increases in the concentration of these gases, and where the “last frontiers” will be after which there will be catastrophic climatic consequences such as melting of the western ice sheet in Antarctica or permafrost, a change in the nature of the monsoons, or a turn of the thermohaline circulation in the Atlantic Ocean (Pacala, S. and R. Socolow, 2004). Secondly, it is difficult to assess how well people will be able to adapt to new climatic conditions. Third, it is difficult to give a current cost estimate of the damage that future generations will suffer.

In addition, low estimates of global damage conceal large variations across countries. Climate change will be felt earlier and much more acutely by less developed countries, at least compared to the size of their economies. Such countries are more dependent on climate-sensitive industries (such as agriculture, forestry and fisheries, tourism), have less healthy populations that are more vulnerable to environmental changes, provide fewer public services, which are also often of lower quality. The regions likely to be hardest hit are Africa, South and Southeast Asia and Latin America. India and Europe are at catastrophic risks such as changing monsoon patterns and reversing the thermohaline circulation in the Atlantic Ocean. In contrast, China, North America, developed Asian countries, and economies in transition are less vulnerable and may even benefit from small warming (for example, from increased crop yields) (Weitzman, 2012).

To be sure, societies have traditionally demonstrated the ability to adapt to changing environmental conditions, and individuals and firms can be expected to change their behavior in response to changing climatic conditions, for example, by growing more drought-tolerant crops and moving from coastal areas prone to frequent flooding and hurricanes. But governments will also need to be involved in the adaptation process due to possible market inefficiencies (individual firms and households may not be able to incorporate all the societal benefits of adaptation when making decisions), the need for public goods and services to support adaptation, or the limited capacity of the private sector to adapt, for example, in poor countries.

There is little work to quantify the costs of adaptation, but research focusing on public sector spending suggests that adaptation can overwhelm government budgets, especially in developing countries that have limited adaptation capacity and are likely to be severely affected by climate change. Cost estimates for developing countries reach tens of billions of dollars per year, which is comparable to estimates for developed countries. Moreover, these estimates are likely to be underestimates as they do not account for some potential costs, such as those associated with greater variability in weather conditions.

Listed below are the best ways to improve the capacity of countries to adapt to climate change.

Economic and institutional development. Development helps countries diversify their economies by reducing dependence on highly vulnerable sectors, improving access to health care, education and water supplies, and leading to poverty reduction. Improving the quality of institutions also strengthens the ability of countries to adapt to climate change (Barnett, J., and M. Webber, 2010).

Public sector precautions. Government budgets must include adaptation costs and social safety nets need to be strengthened, especially in countries that will be severely affected. External funding may be required to assist poorer countries lacking domestic resources, and in this regard, the UN has just taken steps to provide such funding, which is a step in the right direction.

Choice of exchange rate regime and labor market and financial sector policies. These policies can help businesses and the public to cope with sudden shocks (such as extreme weather conditions) that may accompany climate change. Exchange rate flexibility and financial sector and labor market reforms that improve capital and labor adaptability can help reduce the macroeconomic costs of extreme weather shocks. Typically, such shocks destroy investment and disrupt production, and adjusting to them requires the movement of people and capital within and between industries. Many of these policies can be implemented quickly and at little cost to the budget (Benson, C. and E. Clay, 1998).

Financial markets. These markets can reduce the macroeconomic costs of climate change adaptation through price signals that provide incentives to relocate people to less risky areas and reallocate capital to new productive industries and regions. The ability of financial markets to diversify costs and distribute risks among those who are more willing and able to bear them will help reduce the social costs of adaptation (Agrawala, S. and M. Carraro, 2010).

According to the most optimistic forecasts, the world's population will reach 9 billion by 2050. The ecological situation, which has developed due to the technogenic way of life, has led to not the most optimistic forecasts – global warming, environmental pollution, destruction of the ozone layer. All these factors contributed to the emergence and strengthening of the flow of eco-dissidents, choosing the bosom of nature in front of the noise of the urban area. Now there are about 3,000 ecovillages in the world, in which more than 30,000 people live permanently – and this is a sure trend in a sustainable economy (Tol, 2009).

Modern ecovillages are a kind of social laboratory in which the settlers are looking for models of a harmonious and effective life on earth. This is not a step back from civilization, but a more progressive and sustainable approach to organizing life on earth. Eco-settlements are autonomous and viable cities that cannot be universal - the different terrain, landscape, climate and ethical attitudes of the founders each time form a unique eco-organism. However, they have common denominators:

- Compliance with the principles of sustainable development – interaction with nature, maximum reduction of harmful effects on the environment, reduction of eco-trail.
- Recycling of water and waste.
- Sustainable use of natural resources – permaculture, sustainable integrated multipurpose forest management and reforestation.
- The use of alternative energy sources – solar panels, wind turbines, complex and rational use of renewable energy sources.
- Green development – environmentally friendly materials in construction (straw blocks, adobe, wood, clay, brick, stone, sand, shell rock, etc.)
- Minimization of energy consumption – construction of energy efficient housing, minimization of household energy consumption.

Implementation of measures will require appropriate government policies, special incentives, standards, rules, probably even enforcement measures. Despite the greatest flexibility and adaptability, the private sector cannot be held fully accountable for an adequate response to climate change. The state should define clear guidelines for the adaptation policy for citizens and companies in the medium and long term. Adaptation actions should be integrated into development and planning policies at every level (Crespo Cuaresma, J., 2009).

Estimating the global costs of adaptation is still very difficult due to the large uncertainties in the degree of impact of various effects of climate change. In any case, these costs are measured in tens of billions of dollars. In this regard, timely and substantial assistance from the industrialized world to the poorest countries becomes extremely important. Developing countries, and the poorest among them, are the most vulnerable to climate change.

The second task is more complex and long-term – to calculate the cost of adaptation measures under various scenarios of reducing greenhouse gas emissions (both in the country and in the world as a whole) and compare them with the cost of reducing emissions. It is necessary to choose the optimal time, taking into account the discounting of costs, for example, to determine what special measures and costs to reduce emissions are economically feasible to take in order to prevent much greater damage in 10–20 years or more.

Thus, the burden of solving the global problem of climate change will inevitably fall on the world economy, but costs can and should be minimized. It is necessary to use the ongoing processes in order to increase the competitiveness of products and accelerate technological re-equipment. We need a unified energy and climate strategy – interconnected and long-term. This strategy will accelerate technological re-equipment, halt growth, and then reduce greenhouse gas emissions, help the population switch to a modern style of energy and resource consumption.

References

1. Agrawala, S. and M. Carraro (2010). Economic Aspects of Adaptation to Climate Change Assessing the Role of Microfinance in Adaptation. Working Party on Global and Structural Policies, OECD Environment Policy Committee.
2. Barnett, J., and M. Webber (2010). Accommodating migration to promote adaptation to climate change. World Bank, Washington D.C.
3. Barr, R., S. Fankhauser and K. Hamilton (2010). Adaptation Investments: A Resource Allocation Framework in. Mitigation and Adaptation Strategies for Global Change.
4. Benson, C. and E. Clay (1998). The Impact of Drought in Sub-Saharan African Economies. World Bank, Washington DC.
5. Benson, C. and E. Clay (2004). Understanding the Economic and Financial Impacts of Natural Disasters in Managing Disaster Risk in Emerging Economies by Kreimer and Arnold (eds.). Washington DC.
6. Crespo Cuaresma, J. (2009). Natural Disasters and Human Capital Accumulation, Policy Research Working Paper. Washington DC.
7. Pacala, S. and R. Socolow (2004). Stabilization wedges: Solving the climate problem for the next 50 years with current technologies. Pp. 968–972.

8. Stern, N. (2008). Key Elements of a Global Deal on Climate Change. The London School of Economics and Political Science, p. 56.

9. Tol, R.S.J. (2009). The Economic Effects of Climate Change. Journal of Economic perspectives, Vol. 23(2), pp. 29–51.

10. Weitzman, M.L. (2012). GHG targets as insurance against catastrophic climate damages. Journal of Public Economic Theory, Vol. 14(2), pp. 221–244.

*Scientific supervision by A.S. Mahdich,
PhD in Economics, Professor.*

Є. Посукан

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРУ: ТОВАРНА НОМЕНКЛАТУРА

Основним регулятором митної політики держави найчастіше виділяють мита. Серед ключових функцій митних зборів виділяють два найбільш важливих. Одним з них є регулююча функція. Вона проявляється в тому, що за допомогою мит держава здатна заохочувати або обмежувати ввезення/вивезення певних категорій товарів [1, с. 67].

У цей час значна частина імпорту тих чи іншим товарів певним чином пов'язана з питаннями визначення митної вартості, яке є одними з найскладніших в митному законодавстві. Практично кожен учасник зовнішньоекономічної діяльності (далі - ЗЕД) стикався з ситуацією, коли декларована митна вартість викликала у митних органів сумніви.

Митна вартість є основою для нарахування митних платежів, а митні платежі в останні 10-15 років забезпечують 40-50% доходів бюджету. У цьому плані контроль митної вартості митними органами можна розглядати як невід'ємний елемент забезпечення фінансової безпеки держави, а через це і економічної безпеки країни в цілому

У ряді випадків сума митних платежів може в кілька разів перевищувати фактурну вартість товарів. Все це обумовлює пошук учасниками зовнішньоекономічної діяльності засобів та способів зниження митної вартості з метою митного оподаткування, а завдання митних органів полягає у виявленні випадків заниження митної вартості товарів, де центральна роль відведена створенню системи управління митними ризиками - ризиками порушення митного законодавства.

Митна вартість розраховується при вивезенні товарів з митної території і при їх ввезенні на неї. Митну вартість, яка розраховується при ввезенні товарів на митну територію можна визначити у вигляді суми витрат (незалежно від того, хто їх несе, імпортер або експортер) до

ввезення товарів на митну територію, включаючи вартість виготовлення самих товарів. З позиції системи національних рахунків це відповідає сумі доданої вартості, створеної за межами митного кордону або, що те ж саме, ВВП, що включається в розрахунок інших країн, крім тих, які входять в групу країн єдиної митної території [2].

В цьому плані оподаткування митом митної вартості еквівалентно обкладенню нею доданої вартості, створеної за межами митної території, а тим самим і обкладенню доходів іноземних економічних суб'єктів. Митна вартість, яка розраховується при експорті, зазвичай менше митної вартості ввезених товарів. Різниця між ними – це витрати на транспортування і страхування товарів між країнами.

Класифікаційний код товарів є одним з найбільш поширених інструментів, що використовуються учасниками зовнішньоекономічної діяльності для мінімізації витрат. Цей код, який відноситься до відомостей, що підлягають вказівці в графі декларації на товари, має велике значення, оскільки він визначає розмір ввізного (вивізного) мита.

Крім того, в затверджуваних на законодавчому рівні переліки товарів, щодо яких встановлено заборони і обмеження, або визначені податкові пільги і звільнення, товари визначаються виключно кодом згідно з УКТ ЗЕД, а найменування товару наводиться тільки для зручності використання. Застосування деяких переліків передбачає використання як коду товару, так і його найменування. Кодами оперують також при веденні митної статистики [3, с. 34].

Кодування товарів є технічним прийомом, що дозволяє визначити, як класифікується об'єкт (товар) у вигляді групи знаків за правилами, встановленими системою класифікації. В основу класифікаційної схеми Номенклатури Ради митного співробітництва (НРМС) були покладені принципи ступеня обробки і походження товарів.

Важливе значення для працівників митно-врегульованої системи має Український класифікатор товарів зовнішньоекономічної діяльності – УКТ ЗЕД, до структури якого входить код товару, його торгове призначення, найменування товару (опис) і додаткові одиниці виміру. Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності (далі – УКТЗЕД) це систематизований перелік товарів, який складається з кодів товарів та найменувань для цих кодів.

Коди в УКТЗЕД об'єднані у товарні позиції, позиції – в групи, а групи – в розділи. Для визначення кодів товарів керуються положеннями Основних правил інтерпретації УКТЗЕД, примітками до розділів, груп, позицій, підпозицій категорій та підкатегорій. Назви розділів та груп в УКТЗЕД не мають юридичної сили.

Враховуючи вищевказане, можна зробити висновок про те, що питання про визначення і контроль митної вартості є одним з найактуальніших, оскільки вона є основою для нарахування митних платежів. У свою чергу митні платежі складають значну частину державного бюджету, тому для митних органів, що виконують, крім усього іншого, фіскальну функцію, правильне визначення митної вартості є особливо важливим.

Також можна резюмувати, що державне регулювання товарів сотень тисяч найменувань на міжнародному ринку вимагає їх систематизації. Найбільш ефективним способом вирішення даного завдання є розподіл (класифікація) товарної маси на групи однорідних товарів із застосуванням технічного прийому «кодування», результатом якого є класифікаційні системи і товарні номенклатури.

Список використаних джерел

1. Драганов В.Г. Основы таможенного дела. Экономика. М., 1998.
2. Митний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> – вільний. Мова укр.
3. Дудчак В.І., Мартинюк О.В. Митна справа: Навчальний посібник. К.: КНЕІ, 2012.

*Науковий керівник: О.А. Задоля,
кандидат економічних наук, доцент.*

Е. Прушківська
доктор економічних наук, професор
К. Авраменко
Національний університет «Запорізька політехніка»

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ІННОВАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ» МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ

В останні десятиліття ХХ – на початку ХХІ ст. в економічному аспекті світ зазнав суттєвих змін у темпах у розвитку глобалізації. Значних змін від впливу глобалізації зазнали, насамперед, транснаціональні корпорації (ТНК). Зміни базувалися в світогляді та відношенні до процесу реалізації продукції на внутрішніх і зовнішніх ринках. В умовах зростаючої конкуренції між компаніями, інноваційна діяльність дедалі більше визначає успіх нових ідей і організаційних рішень, які допомагають компаніям вийти з кризових ситуацій і гарантують їм фінансову стабільність в майбутньому [1].

Проте, щоб зрозуміти всі переваги та недоліки застосування інноваційних стратегій спочатку необхідно визначитися з категоріальним дослідницьким апаратом. Отже, детальніше розберемося що таке «стратегія». Розглянемо це поняття з точки зору зарубіжних та українських вчених, які розробили багато праць щоб узагальнити це питання систематизуємо їх в табл. 1.

Таблиця 1

Визначення поняття «стратегія» різними вченими	
Вчений	Визначення поняття стратегія
Визначення іноземних вчених	
Ф. Хедоурі	<i>Стратегія</i> – це детальний план який всебічно розкриває зміст поставленої мети, призначений для того, щоб забезпечити досягнення цілей компанії, і здійснення її місії.
М. Портер	<i>Стратегія</i> - це засіб реакції на зовнішні можливості, а також внутрішні сильні і слабкі сторони компанії, які виникають при реалізації ідеї.
А. Чандлер	<i>Стратегія</i> - це метод встановлення довгострокових цілей компанії, її програми, дій та напрямків розміщення ресурсів.
Визначення вітчизняних вчених	
Єршова Р.А.	<i>Стратегія</i> – це здатність компанії розробляти ефективні засоби використання виробничого, кадрового і фінансового потенціалів, задля підвищення попиту на продукцію.
І. С. Вербицький	<i>Стратегія</i> – це посилення ролі економічних регіонів, для вдосконалення робочих кадрів задля економічного та соціального розвитку компанії на міжнародному ринку.
Пічурін І.І.	<i>Стратегія</i> - це реальна здатність компанії, за наявності у неї можливостей виготовляти, проектувати, та збувати товари або послуги, які за своїми ціновими та якісними характеристиками більш привабливі для споживачів, ніж товари конкурентів.

Джерело: складено та узагальнено автором за [1].

Проаналізувавши думки як вітчизняних так і закордонних вчених з табл. 1, щодо визначення поняття стратегії, узагальнимо, що *стратегія* – це комплекс взаємопов'язаних дій, методів та цілей, які призводять до отримання певного результату в розвитку бізнесу, для забезпечення прибутковості та укріплення позицій на внутрішньому та зовнішньому економічному ринках.

На основі отриманого слід зазначити, що будь-які стратегічні кроки компанії мають інноваційний характер, так як вони базуються на нововведеннях. Отже з цього можна зробити визначення що таке інноваційна стратегія. *Інноваційна стратегія* – один із засобів досягнення цілей компанією, яка відрізняється своєю новизною та неординарними рішеннями, для ринку, споживачів, конкурентів тощо. Інноваційна стратегія напряму залежить від розвитку науково-технічного прогресу, який дає поштовх для реалізації неординарних ідей [2].

Як свідчать теорія і практика, інноваційна стратегія, з одного боку, створює низку проблем в управлінні організацією, а з іншого є ефективним управлінським інструментом.

Ефективність інноваційних стратегій:

- прискорюють ефективний розвиток організації в умовах ринку;
- забезпечують переваги в конкурентній боротьбі на основі технологій, якості продукції, послуг;
- сприяють лідерству в цінах;
- створюють основу для визнання компанії в суспільстві;
- визначають стійку позицію на світовому ринку, завдяки набору основних товарних ліній [1,2].

Проблемність інноваційних стратегій:

- підвищений рівень невизначеності кінцевих результатів;
- реалізація будь-якої інноваційної стратегії потребує внутрішньо-організаційної перебудови компанії;
- високі інвестиційні ризики довгострокових проектів, що потребують пошуку більш ризикованих інверторів [1,2].

Аналізуючи дані аспекти слід зауважити, що переваг від застосування інноваційних стратегій міжнародними компаніями значно більше ніж недоліків. Сутність ефективності використання інновацій полягає в тому, щоб не просто налаштувати виробництво під смаки споживачів, а й перебудувати стратегічний рух компанії, переосмислити її напрямок руху, підвищити якість ресурсної бази та кваліфікованих кадрів для ефективного впровадження інноваційної діяльності.

Висновок: Дослідження теоретичних поглядів відомих вчених економістів дало можливість узагальнити поняття «стратегія» та «інноваційна стратегія». Аналізуючи всі переваги та недоліки,

виокремлено як працюють інноваційні стратегії та технології в умовах сучасної глобалізації. Вдале поєднання сучасних інноваційних стратегій та кваліфікованих кадрів, які зможуть скористатися новими ресурсами на повну, дає змогу компаніям не тільки розвиватися на міжнародному ринку, а й закріпитися на високому рівні, як стабільній та конкурентоспроможній компанії.

Список використаних джерел

1. Горелов Д.О., Большенко С.Ф. Навч.-метод. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. *Стратегія підприємства*. 2010. 133 с. URL: <https://buklib.net/books/36588>
2. Берданова О., Вакуленко В. Практичний посібник. *Стратегічне планування місцевого розвитку*. 2012. 88 с. URL: https://despro.org.ua/media/articles/04_book_berdanova_vakulenko_ctrateg_ch_ne_planuvann.pdf

А. Рамазанова
Башкирский Государственный Университет,
г. Уфа, Башкортостан, Российская Федерация

О КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Чаще всего слово «конкурентоспособность» используется для описания взаимоотношений между предприятиями, а также в случае сравнения оценок деятельности выбранных компаний. Конкурентоспособность компании анализируется на фоне других сопоставимых предприятий, работающих в том же секторе. При таком подходе это воспринимается как результат деятельности компании, связанной с борьбой за клиента. Конкурентоспособность описывается различными авторами как многомерное и относительное понятие, связанное с рыночным механизмом. Факторы, влияющие на конкурентоспособность предприятий, следует рассматривать комплексно, признавая их взаимосвязь и взаимозависимость. Ключевые детерминанты конкурентоспособности современных предприятий интерактивны, поскольку представляют собой комбинацию взаимосвязанных факторов, которые создают многомерное пространство. Их не следует рассматривать как отдельные изолированные переменные, а следует интерпретировать как набор взаимозависимых элементов, которые возникают на одном временном горизонте и взаимопроникают друг в друга. Такой подход подчеркивает важность синергетического эффекта в качестве одного из важнейших конкурентных преимуществ [1].

В современном мире конкурентоспособность и ее определяющие факторы становятся ключевыми элементами, определяющими силу и потенциал роста предприятия. Конкурентное преимущество означает лучшее позиционирование предприятия на рынке по сравнению с конкурентами. В целом, конкурентоспособность фирмы зависит от самой фирмы и определяется состоянием ее ресурсов и специфическим поведением рынка по отношению к своим конкурентам и конкурентам.

Список использованных источников

1. Станкевич М.Я. Конкурентоспособность предприятий. Повышение конкурентоспособности компании в условиях глобализации, Издательство ТНОиК «Дом Организаторов», 2002, 56 с.

*Научный руководитель: З.Ф. Ибрагимова,
кандидат экономических наук, доцент.*

М. Резниченко
Университет имени Альфреда Нобеля, г. Днепро, Украина

ФОРМЫ СТИМУЛИРОВАНИЯ ЭКСПОРТА

В течение последних десятилетий темпы международной торговли значительно увеличились. Результатом этого стало усиление зависимости национальных экономик от мирового рынка. Международная торговля в условиях глобализации оказывает с каждым годом все большее влияние на экономическое развитие страны. Ранее из разделов экономики мы уже знаем, что для благоприятного, экономического развития между странами необходимы были присутствовать, такие два важных аспекта, как импорт и экспорт. Именно за счёт импорта и экспорта в совокупности происходило взаимно – экономическая заинтересованность стран друг в друге. Два взаимоположных хозяйственных процесса смогли не только экономически связать целую группу стран, но ещё и обуславливать их взаимную, экономическую связь друг в друге. Однако несмотря на всё это экспорт по сравнению с импортом, является основателем экономического и социального благополучия страны. Но несмотря на всё это, эти аспекты необходимо экономически стимулировать. Если подробно рассматривать стимулирование, к примеру экспорта, то стимулирование экспорта также тесно связано с политикой в области импорта. Некоторые мероприятия в области импортного регулирования могут оказать прямое воздействие на цену и качество производимого на экспорт товара через снижение импортных пошлин и отмену количественных ограничений импорта. Особенно это касается тех областей производства, где

используются комплектующие и энергоресурсы, импортируемые из-за рубежа. Важным направлением стимулирования экспорта и экспортного производства является комплекс мер, направленных на привлечение прямых иностранных инвестиций. Система стимулов экспортной деятельности предприятий применяется практически во всех странах в зависимости от характера и структуры экспорта. Однако несмотря на всё это страны используют различные стратегии в отношении государственного поощрения своего экспорта. Во многом это зависит от состояния экономики страны, этапа развития, на котором она находится, общей экономической и политической ситуации в мире. Допустим один из путей стимулирования экспорта, а именно:

Стимулирование экспорта через формирование благоприятного макроэкономического климата и создание для производителей и экспортеров необходимых стимулов к экспорту, больше подходит тем странам, у которых есть практика с рыночной экономикой и правилам регулирования торговли, разработанным и используемым в рамках ряда международных экономических организаций, занимающихся вопросами регулирования торговли товарами и услугами на многосторонней основе, и интеграционных союзов. Также есть ряд стран, которые стимулировали свой экспорт на основе проводимой государством промышленной политики, предварительно определив наиболее перспективные с их точки зрения производства и товары. Это, как правило, было характерно для стран с непоследовательными рыночными преобразованиями. Иногда такая политика давала положительные результаты, особенно когда речь шла о развитии нетрадиционного экспорта или экспорта современных технически сложных изделий, требующих значительных капиталовложений для организации производства и продвижения их на мировые рынки. В этом случае финансовая поддержка государства, его усилия по мобилизации частного капитала, создание инфраструктуры имели большое значение и обеспечивали совершенствование экспортной структуры в относительно короткие сроки. Наиболее показательным примером такого рода политики может служить Южная Корея. Если же рассматривать стимулирование экспорта более подробно с экономической точки зрения, то тут можно сказать, что в экономической теории стимулирование экспорта представляет собой, как поощрение деятельности национальных предприятий экспортеров. Также в экономике выделяют несколько основных средств по стимулированию экспорта, а именно:

- государственное субсидирование;
- льготное кредитование и страхование экспорта;
- валютная политика;

- регулирование ввоза и вывоза капитала;
- налоговые льготы экспортерам, транспортное обеспечение;
- информирование и консультирование руководства предприятий;
- дипломатическая поддержка экспортеров;
- государственная политика развития экспортной базы;
- подготовка кадров для внешней торговли

В экономике систему стимулирование экспорта считают весьма эффективной и важной системой. Поскольку именно стимулирование экспорта является важной частью торговой политики многих стран в современных условиях, что заключается прежде всего в проведении активной внешнеторговой политики. Экономисты считают, что необходимость стимулирования экспорта во многом зависит от политики обменного курса. Установление реального эффективного обменного курса является крайне важным элементом политики стимулирования экспорта. Некоторые отдельные страны не считали нужным прибегать к поощрительным мерам в отношении экспорта на микроуровне, но успешно использовали валютный курс как средство макроэкономического стимулирования. Их опыт показывает, что достижение реального эффективного обменного курса заметно снижает роль других схем стимулирования экспорта. Однако стимулирование экспорта будет не эффективным, утверждают экономисты, если не будет радикальной перестройки самих предприятий, занимающихся экспортом. Но вместе с тем хотелось бы обратить внимание на необходимость устранения или хотя бы минимизации внутренних проблем, возникающих при осуществлении экспортных сделок. Речь идет прежде всего о совершенствовании законодательства, устанавливающего порядок проведения внешнеторговых операций и контроль за ними.

Если рассматривать методы стимулирования экспорта, то здесь можно сказать, что среди всех выделяют только лишь два самых главных метода в которые входят по несколько пунктов, а именно:

1) Ценовой метод стимулирования экспорта (данный метод влияет на цену товара). Метод делится на такие пункты, как:

- Прямое субсидирование – правительственная поддержка национальных экспортеров в форме дотирования на производство или экспорт товаров (размер – 25-30% в развивающихся странах, 1-2% в развитых).

- Товарный демпинг – продажа товаров по ценам ниже внутренних, по заниженным ценам (сбыт товаров крупными партиями, уникальных по техническим свойствам товаров). Обычно практикуется крупными компаниями-монополистами, которые устанавливают монопольно высокие цены на внутреннем рынке (таким образом компания получает

сверхприбыли внутри страны и могут пойти на сознательное занижение цен на внешних рынках в какой-то новой отрасли, где нет конкурентов, потом занять нишу на рынке и завысить цены).

– Валютный демпинг – девальвация национальной валюты страны-экспортера по сравнению с валютой других стран и, таким образом, снижение экспортных цен. Может иметь место в течение ограниченного периода времени: он действует до тех пор, пока цены на внутреннем рынке страны-экспортера не поднимутся до уровня обесценения национальной денежной единицы.

– Налоговые льготы, скидки с цены товара.

– 2) Неценовой метод стимулирования экспорта. (не влияют на цену экспортируемого товара).

– Конкуренция качества (производитель улучшает неценовые факторы конкурентоспособности товара на основе НИОКР).

– Кредитование экспорта – финансирование, гарантирование и страхование зарубежного покупателя товаров и услуг с рассрочкой платежа на определенный период времени.

– Послепродажное обслуживание машино - технических товаров (снабжение запасными частями, обучение специалистов, модернизация машин).

– Оказание инжиниринговых и консультаций, услуг по проектированию новых предприятий, контроль строительства.

– Создание экспортно-производственных зон. Организации содействия экспорту.

– Лизинг.

– Маркетинг.

В данное время в мировой экономике каждая страна, выбирая свой путь, одни проводят политику, направленную на увеличение экспорта, что представляет собой интенсивный вариант улучшения торгового баланса, в противовес экстенсивному - за счет уменьшения объема импорта. Но основные усилия многих государств в настоящее время направлено на многостороннее совершенствование методов стимулирования экспорта. Оно связано, прежде всего, с новыми тенденциями в развитии мировой торговли - значительным увеличением объема услуг, организацией новых форм экспортного производства, увеличением числа и расширением границ свободных экономических зон, включением во внешнеэкономическую сферу малых и средних предприятий. В целом, можно отметить, что за прошедшее время изменился сам характер мирового рынка. На него поступают теперь уже не излишки внутреннего производства, а заранее согласованные поставки конкретному покупателю. Таким образом, применение данных мер и детально разработанные

действия государства по определенным направлениям содействия экспортной деятельности будет стимулировать рост объемов вывезенной продукции, расширению товарной и географической структуры. Это приведет к повышению конкурентных позиций страны на мировом рынке, стабильности сумм экспортной выручки и совершенствованию отраслей, ориентированных на экспорт, что в свою очередь приведет к росту экономики в целом.

*Научный руководитель: А.А. Задоя,
кандидат экономических наук, доцент.*

А. Рядовая
Университет имени Альфреда Нобеля, г. Днипро, Украина

СОВЕРШЕННАЯ И НЕСОВЕРШЕННАЯ КОНКУРЕНЦИЯ: ПРИЧИНЫ И МЕТОДЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ

В рыночной системе существуют несколько устойчивых структур, а именно – совершенная и несовершенная конкуренции. В каждой из них существует множество преимуществ, но также присутствует ряд разнообразных недостатки. Разберем каждую из этих моделей подробнее.

Совершенная (чистая) конкуренция – это тип рыночной системы, где включены все виды соперничества, как между покупателями, так и между продавцами. К её достоинствам можно отнести:

- 1) большое количество покупателей и продавцов на рынке;
- 2) несмотря на огромную конкуренции ваш товар будет всегда с большим спросом;
- 3) в эту отрасль легко войти и выйти;
- 4) рынок с этой конкуренцией даёт возможность экономически сочетать интересы покупателей и производителей, тем самым любая из сторон остаётся в плюсе;
- 5) на рынке с чистой конкуренцией всегда низкая цена из-за высокой конкуренции;
- 6) только в этой системе существует свобода предпринимательства;
- 7) ни один из покупателей или продавцов не может повлиять на формирование рыночной цены. Цена формируется под влиянием чистого рыночного механизма, а именно через компромисс между спросом и предложением;

8) рынок имеет способность к саморегуляции. Он осуществляет регулировку путем перевода труда и капиталов из одного производства в другой. Именно поэтому вмешательство государства в эту систему не требуется [1];

9) государство не вмешивается в рыночные процессы.

На первый взгляд именно этот тип конкуренции выступает «идеалом» по сравнению с другими типами систем. Несмотря на преимущества этой системы, существует ряд специфических недостатков, которые стирают столь позитивный взгляд на чистую конкуренцию.

Одним из самых крупных недостатков выступает стандартизованный товар. Ярким примером стандартизованных товаров выступает рынок валюты и фондовый рынок. С этого вытекает следующий минус этой системы, а именно: чистая конкуренция создаёт равные условия для покупателей и продавцов, но не гарантирует равенство результатов.

Также к минусам относится то, что чистая конкуренция не предрасположена к производству общественных благ, которые не могут быть чётко разделены и проданы каждому потребителю по отдельности. Эту задачу решает государство.

К следующему минусу относится отсутствие учета потребительских предпочтений покупателей. Потребители замечают не только основное назначение вещи, но и их оформление и т.д. Это возможно только при дифференциации продуктов, что означает повышение издержек их производства и цены [1].

Чистая конкуренция (с огромным количеством фирм) не всегда способна обеспечить концентрацию ресурсов для ускорения научно-технического процесса. Зачастую, малые фирмы не могут использовать новую и современную технику. Это связано с экономией на масштабах, которая зачастую доступна крупным фирмам [1].

Подводя итоги, можно утверждать, что совершенной конкуренции в современном мире быть не может, так как это система не подходит для современного общества. Есть примеры близкие к совершенной конкуренции, но их очень мало. Разберём системы несовершенной конкуренции.

Рассмотрим подробнее естественные и неестественные монополии, а также способы их регулирования в современной экономике. Монополия – это ситуация, в которой на рынке существует только одна фирма. С появлением монополий стало понятным, что они оказывают как положительное, так и отрицательное влияние на экономику стран.

В современном мире на рынке встречаются примеры, когда одна организация полностью владеет предложением одного товара, так как для потребителя (покупателя) нет, или не существует достойного взаимозаменяемого с ним товара. В наше время, признаками чистой монополией принято считать:

– в отрасли есть только одна фирма, из этого понятия выходит то, что «фирма» и «отрасль» — это тождественные понятия. Произведенная фирмой продукция представляет собой все предложения товаров в отрасли, владея полным контролем над ценами;

– доступ в отрасль для всех остальных фирм блокирован. Этого можно достичь, если продукт фирмы уникальна и не имеет близких аналогов, а также за счет больших масштабов производства или при наличии защищенного патентом исключительно авторского права.

Неконтролируемое функционирование и развитие естественных монополий имеет значительный минус и может привести к завышению цен, нарушению прав потребителей, ухудшению экономического состояния страны.

В некоторых случаях государство разрешает фирме сохранять роль монополиста, однако ставит ее работу под строгий контроль и регулирование. Чаще всего это относится к естественным монополиям.

Во многих отраслях избежать образования монополий невозможно. Иногда использование монопольной модели более рационально, например при предоставлении общественных благ населению. Во многих отраслях, где присутствует монополия, государство вынуждено осуществлять по отношению к ним прямое или косвенное регулирование. К нему относится антимонопольное законодательство большинства европейских стран, в том числе стран Восточной Европы. Плюсы этого могут заключаться в том, что для государства выгодно иметь единого поставщика товара (услуги). Чаще всего существование одной, а не нескольких фирм или организаций в отрасли, более выгодно для населения и государства.

Большое влияние на экономическую ситуацию в странах оказывают олигополии. Олигополия — это рыночная система, в которой, схожую или идентичную продукцию предлагают несколько производителей, при этом, производители постоянно ведут между собой борьбу, пытаются захватить большую часть рынка. Чаще всего есть одна доминирующая компания, задающая общий курс, а остальные обязаны ему следовать так как могут потерять значительную часть рынка. Рассмотрим общепринятые признаки олигополии [2]:

1) на рынке находятся несколько компаний, конкурирующих между собой. Их может быть минимум две, но количеством не ограничено;

2) в основном рынок у фирм разделён поровну. Бывают случаи, когда несколько фирм объединятся в одну. При этом их степень влияния на рынок приближается к системе чистой монополии;

3) практически всегда на рынке есть хотя бы одна доминирующая «фирма-олигополист», которая задает основной курс и условия. Если она поменяет свои цены, тогда конкурирующие фирмы будут обязаны последовать по тому же примеру, иначе они потеряют часть покупателей [2].

Образование олигополии часто происходит тогда, когда компании стремительно развиваются и начинают захватывать большую часть рынка, при этом вытесняя или поглощая своих конкурентов. При олигополии не редкие случаи объединения фирм с целью поднять и укрепить свою позицию на рынке. В связи с этим количество компаний постоянно сокращается со временем перерастая в несколько крупных корпораций [2]. К «плюсам» такой модели можно причислить то, что фирмы находятся постоянно в конкурентной среде, тем самым стимулируя непрерывный рост качества своей продукции. К «минусам» же можно отнести то, что крупные фирмы не дают появляться новым производителям на конкретных рынках товаров и услуг. Также большим негативным явлением можно назвать неофициальное соглашение между фирмами о фиксации цен и ограничении конкуренции. При этом олигополисты вступают в тайный сговор и стремятся максимизировать общую прибыль. Несмотря на это, фирмы сталкиваются с проблемами мошенничества посредством различий в спросе, издержках, ценовых скидок. Это мошенничество подпадает под антимонопольный закон, что означает вступление государства в регулирование олигополии.

Исходя из вышесказанного, можно утверждать, что в зависимости от модели конкурентной среды, вмешательство государства необходимо, но с разными степенью интенсивности.

Список использованных источников

1. Николаева И.П. Экономическая теория: учебник для студентов вузов, обучающихся по экономическим специальностям / под ред. И.П. Николаевой. 2-е изд., перераб. И доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 527 с.

2. Олигополия. Признаки, характеристика, примеры олигополии в условиях современного рынка [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://rosuchebnik.ru/material/chto-takoe-oligopoliya/> – свободный. Язык рус.

*Научный руководитель: А.А. Задоя
кандидат экономических наук, доцент.*

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ БРЕНДИНГУ ТЕРИТОРІЇ

Брендинг території є одним із найдієвіших сучасних інструментів у конкурентній боротьбі різних регіонів за фінансові та людські ресурси. Бренд території впливає на поведінку цільових аудиторій і визначає їх вибір стосовно інвестування, подорожей або проживання на певній території, а також придбання товарів, що на ній виробляються. Тобто бренд території відіграє важливу роль у підвищенні привабливості певної території на основних ринках.

Бренд території – багатоконпонентна система, що тісно пов'язана із соціально-економічним розвитком території. Ми розглядаємо брендинг, в першу чергу, як управління конкурентною ідентичністю регіонів, і тільки потім, як брендингові компанії.

Перед тим як перейти до оцінки ефективності управління брендом, слід зрозуміти, що створення бренду території не є самоціллю. Брендінг повинен стати інструментом у досягненні певних соціально-економічних цілей. Таким чином, важливо розуміти які результати може дати брендинг для залучення необхідних регіону ресурсів.

Не існує єдиного універсального методу оцінки ефективності брендингу. Однак вченими розроблено цілий ряд підходів, які можуть допомогти у цьому. Кожен метод може бути ефективним для різних цілей.

Розглянемо основні підходи до оцінки результативності брендингу на рис. 1.

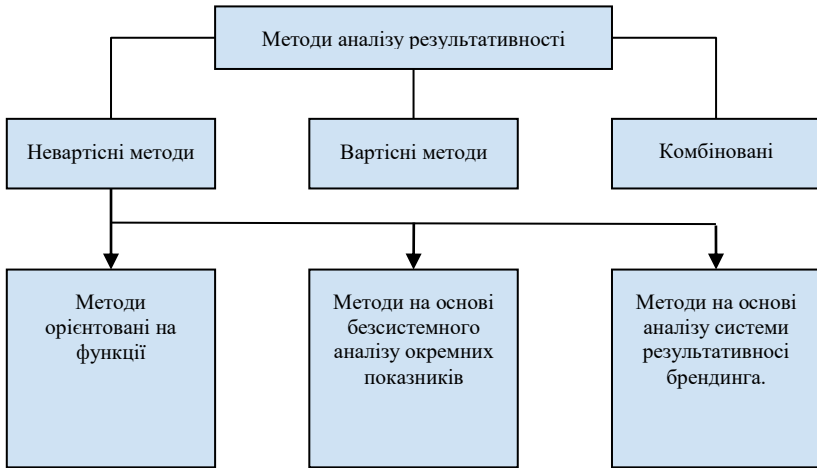
Спираючись на розробки Файвішенко Д.С. [2] стосовно аналізу ефективності бренду на ринку продовольчих товарів, можна виокремити основні функції бренду території:

1. Ідентифікаційна – це впізнаваність бренду. Її можна розрахувати як відношення частки цільової аудиторії, яка може згадати бренд, до загальної кількості цільової аудиторії.

2. Інформаційна – це забезпечення інформацією цільову аудиторію про переваги бренду. Розрахувати її ефективність можна через співвідношення аудиторії, яка впевнена в існуванні переваг бренду над іншими брендами до загальної кількості цільової аудиторії.

3. Емоційна - це позитивні емоції, які викликає бренд. Її розрахунок ведеться через співвідношення людей у яких бренд викликає позитивні емоції до усєї цільової аудиторії.

4. Економічна – відношення прибутку регіону за попередній період до сучасного показника прибутку, після реалізації дій націлених на побудову бренду.

Рис. 1. Основні підходи до оцінки результативності брендингу [1]

Дії стосовно побудови бренду території можуть відрізнятися, виходячи із цілей регіону. Саме досягнення цих цілей може визначити ефективність брендингу.

Основною стратегічною ціллю бренду є соціально-економічний розвиток території.

С.А. Старов та О.Н. Алканова виділяють наступні метрики оцінки ефективності бренду [3]:

1. Метрики сприйняття: обізнаність про бренд, знайомство з брендом і готовність включення в комплект вибору.

2. Поведінкові метрики: рішення про покупку, поведінка після покупки.

3. Ринкові метрики: частка ринку бренду, індекс розвитку бренду.

Фінансові метрики: ефективність інвестицій у бренд, оцінка поточної вартості бренду.

Таким чином ефективність бренду та його вплив на соціально-економічний розвиток регіону необхідно розглядати як у розрізі економічних показників, так і його впливу на поведінку цільових аудиторій, що в перспективі може принести додатковий дохід.

Бренд є нематеріальним активом але може впливати на додану вартість та популярність тих чи інших продуктів, що приносить додатковий дохід.

У випадку брендів території не існує конкретних власників, тому фінансова вартість бренду території не може бути у повній мірі цінністю для тих чи інших людей, але може допомогти у визначенні ефективності брендингу.

Щоб зрозуміти наскільки сильно вартість бренду території пов'язана з успіхом країни на цільових ринках, проведемо розрахунки коефіцієнту кореляції вартості бренду та таких показників як: об'єм інвестицій у територію, кількість туристів, дохід від туризму та дохід від експорту. Розрахунок проведено на прикладі таких країн як: США, Китай, Німеччина, Італія, Франція та Велика Британія (табл. 1).

Таблиця 1

Кореляційний зв'язок вартості бренду території з успіхом країни на цільових ринках*

Країна	Вартість бренду (млрд.)	Кількість туристів (млн.)	Інвестиції (млрд.)	Дохід від експорту (млрд.)	Дохід від туризму (млн.)
США	27800	77	258 390	2499	214100
Китай	19500	61	203 492	1646	39500
Німеччина	4900	37	105 277	1489	41600
Великобританія	3900	38	58 650	469	50400
Франція	3100	87	59 849	570	63800
Італія	2100	58	30 903	533	49600
Результат (зв'язок)		0,36218600 08	0,98166116 03	0,90703713 27	0,74741476 12

* Авторські розрахунки.

З розрахунків зрозуміло, що такі показники як дохід від експорту та кількість інвестицій тісно пов'язані з вартістю бренду території.

Цікаво, що доходи від туризму мають високий зв'язок з вартістю бренду, при цьому кількість туристів пов'язана із вартістю бренду досить помірно. Такі відмінності можна пояснити тим, що дохід від туризму багато у чому формується завдяки високій доданій вартості товарів та послуг території, а не кількості туристів.

Крім того, такі країни як Норвегія чи Фінляндія є лідерами рейтингу якості життя, однак за вартістю бренду ці країни поступаються Китаю, рівень життя у якому нижчий. Таким чином можемо сказати, що вартість бренду гарно відображає показники розвитку території пов'язані з економікою, але не соціальні.

Список використаних джерел

1. Кашапова А.Р. Методы маркетингового анализа результативности брендинга: автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05 / Кашапова Альбина Раилевна. Санкт-Петербург, 2012.
2. Файвішенко Д. С. Оцінка ефективності брендингу: функціональний підхід. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2012. № 4. С. 136–142.
3. Старов С.А., Алканова О.Н. Методология эффективности оценки брендинга. Вестник СПбГУ. Сер. 8. 2009. Вып. 4. С. 130–153.

*Науковий керівник: С.О. Федулова,
доктор економічних наук, професор.*

О. Савченко

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ПРОВІДНІ МІЖНАРОДНІ ТРЕНДИ В УПРАВЛІННІ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ

Управління людськими ресурсами – це процес об’єднання людей та організацій для досягнення цілей один одного. Роль менеджера з персоналу змінюється від ролі захисника та перевіряючого до ролі планувальника та агента змін. Директори персоналу – це нові корпоративні «герої».

Сьогодні у бізнесі основна увага приділяється персоналу. На сьогоднішній день неможливо представити хороший фінансовий або операційний звіт, якщо ваші кадрові відносини не впорядковані. Основною метою управління персоналом є збільшення та покращення продуктивного внеску персоналу в організацію більш етично, соціально та адміністративно відповідально. Ця мета виникла із загальноновизнаних виробничих відносин, управління персоналом, виробничої психології та управління персоналом.

Сьогодні в світі існує консенсус щодо того, що людські ресурси є одним з основних засобів підвищення ефективності, продуктивності та процвітання фірми. З роками висококваліфіковані та засновані на знаннях робочі місця збільшуються, а низькокваліфіковані – зменшуються. Це вимагає подальшого картографування навичок за допомогою відповідних ініціатив з управління персоналом. Організації також спостерігають зміни в системах, культурах управління та філософії через глобальне поєднання індійських організацій. Існує потреба у розвитку багатьох навичок. Роль управління персоналом стає все більш важливою. Зі зростанням конкуренції, як на місцевому, так і на глобальному рівні, організації повинні стати більш пристосованими, стійкими, спритними та орієнтованими на клієнтів, щоб досягти успіху.

У межах цієї зміни в середовищі HR-професіонал повинен розвиватися, щоб стати стратегічним партнером, спонсором чи адвокатом працівника та наставником змін у організації. Для того, щоб досягти успіху, HR повинен бути функцією, що керується бізнесом, з глибоким розумінням загальної картини організації та мати можливість впливати на ключові рішення та політику. Загалом, увага сьогоденного менеджера з персоналу зосереджена на утриманні стратегічного персоналу та розвитку талантів. Фахівці з персоналу будуть співробітниками, консультантами, наставниками та організаторами правонаступництва, щоб допомогти мотивувати членів організації та їх лояльність. Менеджер з персоналу також буде сприяти розвитку та боротьбі за цінності, етику, переконання та духовність у своїх організаціях, особливо в галузі управління різноманітністю робочих місць.

Нові тенденції розвитку міжнародного управління персоналом Міжнародний HRM робить більший акцент на ряді обов'язків та функцій, таких як переїзд, орієнтація та послуги перекладу, щоб допомогти працівникам адаптуватися до нового та іншого середовища за межами власної країни [1]:

- підбір працівників вимагає ретельної оцінки особистих характеристик кандидата та його / її подружжя;

- навчання та розвиток виходять за рамки інформаційно-орієнтаційного навчання, включаючи навчання чутливості та досвід на місцях, які дозволять менеджеру краще зрозуміти культурні відмінності. Менеджерів потрібно захищати від ризиків розвитку кар'єри, проблем із вступом та культурного шоку;

- для збалансування плюсів і мінусів оцінок країни проживання та приймаючої країни оцінки ефективності повинні поєднувати два джерела інформації про оцінку;

- системи компенсації повинні підтримувати загальний стратегічний намір організації, але їх слід адаптувати до місцевих умов;

Інші тенденції та виклики, з якими стикається сучасний HRM:

1. Різноманітність на робочому місці. Розміри різноманітності робочих місць включають, але не обмежуються: віком, етнічною приналежністю, походженням, статтю, фізичними здібностями / якостями, расою, сексуальною орієнтацією, освітою, географічним розташуванням, доходом, сімейним станом, військовим досвідом, релігійними переконаннями, батьками статус та досвід роботи. Проблеми різноманітності робочих місць стосуються того факту, що майбутній успіх будь-яких організацій покладається на здатність керувати різноманітними талантами, які можуть внести в їх роботу інноваційні ідеї, перспективи та

погляди. Виклик та проблеми різноманітності робочих місць можуть перетворитися на стратегічний організаційний актив, якщо організація зможе нажитися на цьому плаві різноманітних талантів. Завдяки поєднанню талантів різного культурного походження, статі, віку та стилю життя, організація може швидше та більш креативно реагувати на можливості для бізнесу, особливо на глобальній арені, що має бути однією з важливих організаційних цілей досягнуто [2].

2. Управління талантами. Управління талантами стосується процесу розробки та інтеграції нових працівників, розвитку та утримання поточних працівників та залучення висококваліфікованих робітників для роботи у вашій компанії. Залучення та набір кваліфікованих кандидатів із конкурентним досвідом, управління та визначення конкурентних зарплат, навчання та можливості розвитку, процеси управління ефективністю, програми утримання та просування та перехід.

Управління талантами також відоме як HCM (Управління людським капіталом), HRIS (HR Information Systems) або HRMS (HR Management Systems) та HR Modules. Компанії, які займаються управлінням талантами (управління людським капіталом) стратегічні та обдумані щодо того, як вони постачають, залучають, відбирають, навчають, розробляють, утримують, просувають та переміщують працівників через організацію. Цей термін також включає те, як компанії керують ефективністю на індивідуальному рівні (управління ефективністю).

Термін управління талантами означає різні речі для різних людей. Для одних мова йде про управління високопоставленими людьми або "талановитими", тоді як для інших - про те, як управляти талантами загалом - тобто, припускаючи, що всі люди мають талант, який слід ідентифікувати та звільнити. Цей термін, як правило, асоціюється з практикою управління людськими ресурсами на основі компетентності. Рішення щодо управління талантами часто визначаються набором основних організаційних компетенцій, а також компетенцій, що відповідають конкретній посаді. Набір компетентностей може включати знання, навички, досвід та особисті риси (продемонстровані через визначену поведінку) [3].

3. Стратегічна організація талантів. Зараз багато компаній усвідомлюють переваги різноманітного робочого місця. Оскільки все більше і більше компаній розвиваються у глобальному масштабі, розширюючись на ринку як фізично, так і віртуально (наприклад, компанії, пов'язані з електронною комерцією), існує необхідність залучати різноманітні таланти для розуміння різних ніш ринку. З урахуванням цієї тенденції менеджер з персоналу повинен мати можливість організувати пул різноманітних талантів стратегічно для організації. Він / вона повинен

розглянути, як різноманітна робоча сила може дозволити компанії досягти нових ринків та інших організаційних цілей, щоб використати весь потенціал різноманітності робочих місць. Організація, яка розглядає існування різноманітної робочої сили як організаційний актив, а не як зобов'язання, опосередковано допоможе організації позитивно прийняти на себе деякі менш позитивні аспекти різноманітності робочої сили.

4. Контроль та вимірювання результатів Менеджер з персоналу повинен регулярно проводити організаційні оцінки з таких питань, як оплата праці, пільги, робоче середовище, управління та можливості просування, щоб оцінити прогрес у довгостроковій перспективі. Існує також потреба у розробці відповідних вимірювальних інструментів для вимірювання впливу різноманітних ініціатив на організацію за допомогою обстежень зворотного зв'язку та інших методів організації. Без належного контролю та оцінки деякі з цих різноманітних ініціатив можуть просто зникнути, не вирішуючи жодних реальних проблем, які можуть виникнути через різноманітність робочих місць.

5. Мотиваційні підходи. Мотивацію на робочому місці можна визначити як вплив, який змушує нас робити щось для досягнення організаційних цілей: це результат задоволення (або задоволення) наших індивідуальних потреб, завдяки чому ми мотивовані ефективно виконувати організаційні завдання. Оскільки ці потреби різняться в залежності від людини, організація повинна мати можливість використовувати різні мотиваційні інструменти, щоб надихнути своїх працівників докласти необхідних зусиль та підвищити продуктивність праці компанії.

6. Виживання компанії. У наших мінливих робочих місцях та конкурентних ринкових умовах мотивовані працівники та їх внески є необхідною валютою для виживання та успіху організації. Мотиваційні фактори в організаційному контексті включають робоче середовище, характеристики роботи, відповідну організаційну систему винагороди тощо [4]. Розробка відповідної організаційної системи винагороди є, мабуть, одним із найсильніших мотиваційних факторів. Це може впливати як на задоволеність роботою, так і на мотивацію працівників. Система винагород впливає на задоволеність роботою, роблячи працівника більш комфортним і задоволеним в результаті отриманих винагород. Система винагород впливає на мотивацію в першу чергу через сприйману цінність винагород та їх непередбачуваний результат.

Щоб бути ефективною, організаційна система винагород повинна базуватися на чіткому розумінні мотивації людей на роботі. Одним з найпопулярніших методів систем винагород є розподіл прибутку. Програми розподілу прибутку, як правило, відносяться до планів

стимулювання, які залучають працівників до спільних зусиль для поліпшення організаційних показників, і засновані на концепції, згідно з якою додаткові економічні прибутки розподіляються між працівниками та компанією. В більшості випадків, працівники добровільно беруть участь в управлінні, щоб прийняти відповідальність за великі реформи. Цей вид заробітної плати базується на факторах, які безпосередньо підконтрольні працівникові (тобто продуктивності праці або витрат). Прибутки вимірюються, і розподіл здійснюється часто за заздалегідь визначеною формулою. Оскільки ця заробітна плата застосовується лише тоді, коли досягнуто прибутків, плани розподілу прибутку не впливають негативно на витрати компанії.

Список використаних джерел

1. Денисенко М.П., Будякова О.Ю., Волощук Ю.В. Зарубіжний досвід управління персоналом. Вчені записки Університету «КРОК». 2019. 2 (54). С. 137–144.
2. Екосистема трудових ресурсів: управління ресурсами виходить за рамки корпорації. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ua/Documents/human-capital/Deloitte-Global-Human-Capital-Trends-2018-2.pdf>
3. Захарчин Г., Поплавська Ж. Управління персоналом в контексті сучасних викликів. Актуальні проблеми економіки. 2017. № 4. С. 125–133.
4. Придятько Е.М. Моделювання впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на ефективність процесу формування персоналу промислового підприємства. Вісник економічної науки України. 2018. № 1 (34). С. 125–133.

*Науковий керівник: О.К. Котко,
кандидат економічних наук, доцент.*

А. Салахтдинова
*Башкирский Государственный Университет,
г. Уфа, Башкортостан, Российская Федерация*

О СОВРЕМЕННЫХ ФОРМАХ РЕГУЛИРОВАНИЯ МЕЖДУНАРОДНОЙ ТОРГОВЛИ

Международная торговля является одной из основных форм международных экономических отношений, так как в нее входит различные виды товаров и услуг. Многие государства принимают участие в мировой торговле, занимаясь импортом необходимых материалов и экспортируя уже готовую продукцию, так же и каждый человек вносит свой вклад в

международную торговлю, покупая импортные продукты. Глобализация международной деятельности и увеличивающаяся зависимость государств определяет повышение роли торгово-экономических отношений. Помимо повышения роли, так же возрастает статус международных организаций в системе регулирования международной торговли.

Международная торговля является инструментом, с помощью которого страны, развивают свою специализацию и повышают производительность ресурсов, тем самым увеличивая количество производимых товаров и услуг. Регулирование международной торговли делится на государственное регулирование и регулирование с помощью международных соглашений. Именно основой внутреннего регулирования является внешнеторговая политика. Основными формами данной внешнеторговой политики является: невмешательство государства в сферу международной торговли, протекционизм — экономическая политика государства, которая проявляется в защите внутреннего рынка своей страны от проникновения иностранных товаров и конкуренции [1].

Тарифные методы относятся к использованию ставок таможенных пошлин, которые применяются к товарам международной торговли. Таможенное обложение предполагает использование импортных пошлин для затруднения ввоза в страну иностранных товаров. Нетарифными методами регулирования служит воздействие на регулирование внешнеэкономической деятельности, путем введения ограничений, запретов экономического характера.

Итак, в процессе устранения ограничений международной торговли и развития с целью формирования единой глобальной системы, возникает противоречие, которое приводит к перестройке и формированию региональных торгово-экономических союзов, имеющих реальные проблемы между собой и государствами, не входящими в их состав.

Таким образом, внешнеторговая политика стран базируется на собственных национальных экономических интересах, они вовлечены в развитие устойчивых экономических связей и их отношение между национальными хозяйствами стран. Именно поэтому актуальным является необходимость согласованного управления международной торговли. Это может позволить решить проблемы противоречия между странами в сфере внешней торговли, а также добиться компромиссов в регулировании внешней торговли. В современном мире уже существуют и действует различные международные организации, которые решают проблемы координации международной торговли в различных отраслях мирового рынка.

В рамках Правил международной торговли Организацией Объединенных Наций совместно с ВТО проводятся конференции с использованием Международного торгового центра (ЮНКТАД –

конференция по торговле и развитию). Основные цели ЮНКТАД заключаются в поддержке международной торговли и ускорении экономического роста в развивающихся странах, разработке принципов решения вопросов, связанных с международной торговлей, а именно финансирования и передачи технологии, принятии мер по проведению переговоров, когда это необходимо [2].

Важным направлением деятельности является аналитическая работа по широкому кругу вопросов. ЮНКТАД выполняет важную роль в форуме для обсуждения важных вопросов международных экономических отношений и ведения переговоров со странами по конкретным вопросам дальнейшего развития

Международное регулирование имеет особенность, которая отличается от международной торговли услугами. Это связано с тем, что услуги в разных формах и содержании не составляют единого рынка с общими характеристиками. Но она характеризуется общими тенденциями, и ее можно регулировать на глобальном уровне. В современном мире он регулируется на четырех уровнях: международный, отраслевой, региональный и национальный.

Глобальный уровень регулирования включает в себя принципы, правила, международные договоры, которые разрабатываются международными организациями. Отраслевой уровень осуществляется регулированием мировых товарных рынков. Это достигается путем заключения соглашений о торговле с определенными товарами и с функционированием международных промышленных организаций.

Региональный уровень регулируется в рамках экономических союзов, которые были созданы для достижения различных целей. В таких союзах снимаются ограничения на взаимную торговлю услугами, и вводятся ограничения для третьих стран. Национальный уровень регулируется через двусторонние торговые договоры, где одним из компонентов является торговля услугами. Многостороннее регулирование способствует более полному использованию преимуществ современного международного разделения труда.

Список использованных источников

1. Колташов В. Кризис глобальной экономики. – М.: ИГСО, 2009. – 448 с.
2. Долгов, С.И. Глобализация экономики. Новое слово или новое явление. М.: Экономика, 2012. – 213 с.

*Научный руководитель: З.Ф. Ибрагимова,
кандидат экономических наук, доцент.*

ПРИВАБЛИВІСТЬ АВСТРІЇ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕТОРІВ

Австрія традиційно залучає значні обсяги прямих іноземних інвестицій завдяки своєму географічному положенню, оскільки розташована на перетині Східної і Західної Європи. Однак ця стратегічна привабливість, схоже, зникла, оскільки тенденції припливу і відпливу ПІІ були нестабільними і в основному знижувалися з 2013 р. Згідно з Доповіддю ЮНКТАД про світові інвестиції за 2019 р. приплив ПІІ скоротився з 9,6 млрд. дол. США у 2017 р. до 7,6 млрд. дол. США у 2018 р. (-31%). У 2018 р. обсяг прямих іноземних інвестицій досяг 209 млрд. дол. США, збільшившись на 8,3% (45,7% ВВП).

Але у травні 2019 р. Міністерство економіки опублікувало проект консультацій, метою якого є підвищення прозорості, та визначеності, щодо схвалення ПІІ, а також більш чіткого режиму схвалення для певних угод. Країна піднялася з 24-го на 21-ше місце в індексі довіри до прямих іноземних інвестицій 2019 р. Німеччина, Росія, США і Нідерланди склали майже 60% австрійських ПІІ у 2018 р. Італія, Швейцарія, Франція, Люксембург, Великобританія, Об'єднані Арабські Емірати і Канада є іншими великими інвесторами [1].

Австрія має добре розвинену ринкову економіку та є на чотирнадцятому місці за списком найбагатших країн в світі за рівнем валового внутрішнього продукту на душу населення. У зв'язку з цим ця країна є ідеальною для інвесторів. В Австрії також існує система економічного і соціального партнерства, яка відіграє вирішальну роль в політиці заробітної плати та цін. Це високорозвинена, індустріальна країна з важливим сектором послуг та перспективною промисловістю у сфері харчування, виробництва предметів розкоші, машинобудування, сталевого будівництва, хімічної промисловості і виробництві автомобілів. Також є тенденція розвитку сільського господарства, особливо органічних ферм, які займають лідируючі місця серед країн Європейського союзу. Якщо говорити про виробництво та енергію, Австрія має великий запас таких ресурсів як залізна руда, кольорові метали та інші важливі корисні копалини. Промисловий сектор у країні постійно зростає, тому це потребує додаткового імпорту, не зважаючи на те, що країна має запаси нафти та природного газу. Розвиваючи сферу промисловості, Австрія виготовляє майже усі види продукції: від основних товарів до товарів, які потребують трудомісткого виробництва з високим ступенем переробки.

Важливою опорою австрійської економіки є туризм, тому, що це гірська країна, з одним із найбільших заповідників в Європі [2].

Щодо фінансів, то Європейський центральний банк визначає грошово-кредитну політику лише в цілому, але здійснюється вона Національним банком Австрії. Багато установ, такі як: національні і закордонні банки, австрійський поштовий ощадний банк, а також комерційні кредитні та сільськогосподарські кредитні кооперативи, надають фінансові послуги. Одна з найстаріших установ в Європі, знаходиться в Австрії. Це Віденська фондова біржа, яка була заснована у 1777 р. Марією Терезою, де торгують акціями австрійських та іноземних компаній.

Більш за все Австрія має торгівельні зв'язки з ЄС. Основний торгівельний партнер - це Німеччина, а потім ідуть Італія, Швейцарія та Франція. Своїм партнерам Австрія поставляє більше послуг, ніж отримує від них. Це у першу чергу пов'язано з туризмом, який має велику значимість в країні. Експортує більш за все сировину та напівфабрикати: деревину і продукти її часткової переробки, чорні метали, продукцію хімічної промисловості, електроенергію. Також вивозяться деякі види автомобілів, устаткування, річні судна та продовольство в невеликій кількості. Імпортують зазвичай готові вироби, і в першу чергу споживчі товари, дещо менше значення має імпорт машин і устаткування, автомобілів, виробів побутової і промислової електроніки. Нафту, природний газ, кам'яне вугілля і кокс, руди чорних і кольорових металів, хімічну сировину ввозять у найбільшій кількості, а також харчові та смакові товари, продукти тропічного землеробства, багато кормів [3].

В Австрії добре розвинена податкова система. Податок на прибуток, корпоративний податок, внески на соціальне страхування, податок на додану вартість та податок на товари і послуги є основним доходом держави. Муніципальний податок, податок на нерухомість, податок на страхування транспортних засобів, податок на майно, податок на тютюн є також важливими. Але такого податку, як на майно, не існує. Особи, які вважаються самозайнятими, можуть користуватися податковою пільгою у розмірі 3900 євро на рік. Також за індексом фінансової таємниці Австрія стоїть на 35 місці найбезпечніших податкових систем у світі.

Транспортна система є сучасною та комфортною. Більшість товарів транспортується шляхами країни (59%), залізницею (37%) та водним шляхом (4%) . Щодо інвестицій у залізничну інфраструктуру Австрія посідає одне з передових місць у Європі- 258 євро на душу населення. Повітряний транспорт теж досить важливий: в країні працює 6 міжнародних аеропортів. А Віденський аеропорт є ідеальним вантажним партнером в центрі Європи для багатьох компаній з 240 глобальними напрямками та 2500 регулярними рейсами на тиждень [4].

На соціальний добробут та безпеку людей в Австрії впливає політична стабільність. У праці переважають відносини роботодавця-працівник. Дуже високі оцінки країна отримує від менеджерів по усьому світу, та згідно зі Світовим щорічником конкурентоспроможності Австрія посідає друге місце, коли йдеться про мотивований персонал. Високій продуктивності країни, стандартам якості та зростанню ВВП сприяють високий рівень лояльності працівників, та їх відповідність цілям компанії [5].

У висновку можемо сказати, що Австрія - це сучасна та розвинена країна. Незважаючи на те, що у 2017 та 2018 рр. був спад іноземних інвестицій, вона розвивається та стає кращою. В цілому, Австрія більше не є експортером капіталу: її відтік ПІІ припинився, перевищивши її притік у 2018 р. Щоб стимулювати іноземні інвестиції, Австрія надає сприятливі умови для іноземних компаній, які хочуть інвестувати в капіталомісткі галузі, а також в дослідження і розробки. Інвестиції в основному спрямовані на професійну, технічну і наукову діяльність, фінанси і страхування, торгівлю, нерухомість, хімію і фармацевтику, адміністративну діяльність і виробництво транспортного устаткування.

Список використаних джерел

1. UNCTAD [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unctad.org/SearchCenter/Pages/Results.aspx?k=Austria> – вільний. Мова англ.
2. Trend Economy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://trendeconomy.ru/data/wdi/AUT/BX_KLT_DINV_CD_WD – вільний. Мова рос.
3. Національний банк Австрії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oenb.at> - вільний. Мова нім.
4. Societe Generale [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://import-export.societegenerale.fr/en/country/austria/country-risk-in-investment> - вільний. Мова фран.
5. 2020 Investment Climate Statements: Austria [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.state.gov/reports/2020-investment-climate-statements/austria/> - вільний. Мова англ.

*Науковий керівник: А.О. Задоя,
доктор економічних наук, професор.*

БАЗЕЛЬСЬКИЙ КОМІТЕТ З БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ: ФУНКЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ

Базельський комітет з банківського нагляду вважається універсальною організацією, яка може визначити статус міжнародного банку, а також стежити і контролювати діяльність комерційних банків в усьому світі. Завдяки комітету ефективність методів контролю міжнародних банків підвищується, тому що відбувається постійний обмін даними та інформацією. Комітет збирається чотири рази на рік і складається з представників органів банківського нагляду і центральних банків, відповідальних за банківський контроль або питання фінансової стабільності в країнах учасників. Базельський комітет діє при Банку міжнародних розрахунків (BIS). Після падіння Бреттон-Вудської системи керуючі центральних банків G10 вирішили створити цю неформальну установу, основне завдання якої полягає у виробленні рекомендацій, які допоможуть стабілізувати банківський сектор. У цей час в комітет входять представники Аргентини, Австралії, Бельгії, Бразилії, Канади, Китаю, Франції, Німеччини, Гонконгу, Індії, Індонезії, Італії, Японії, Кореї, Люксембургу, Мексики, Нідерландів, Росії, Саудівської Аравії, Сінгапуру, Південної Африки, Іспанії, Швеції, Швейцарії, Туреччини, Великобританії і США. Секретаріат Комітету перебуває в Банку міжнародних розрахунків (БМР) в Базелі, Швейцарія. Однак БМР та Базельський комітет залишаються двома різними організаціями.

Спочатку Базельський комітет займався в першу чергу питанням ефективного банківського нагляду, який він опублікував у своєму першому документі – так званому конкордату. Формування правил банківського нагляду і їх постійне вдосконалення, як і раніше залишається керівним напрямком, який знаходить відображення практично в всіх сферах роботи Базельського комітету. Одним з перших напрямків, пов'язаних з проблемами банківського сектору, на якому зосередив свою увагу Базельський комітет, стала боротьба з організованою злочинністю. Тому в грудні 1988 р. після тривалих обговорень був випущений документ, що містить правила боротьби з «відмиванням грошей» (запобігання злочинного використання банківської системи з метою відмивання грошей) [1].

Базель I

Після декількох років роботи і, зокрема, прояснення багатьох спірних питань, Базельський комітет опублікував в грудні 1987 року проект першого з серії документів, відомих як Базель. Після консультацій в

країнах G10, а також з наглядовими органами інших країн в липні була прийнята остаточна версія документа Базель I, офіційно названа «Міжнародна конвергенція виміру капіталу і стандартів капіталу».

Як і тексти інших документів комітету, Базель I починається з відносно довгої передмови, в якій резюмується розробка проекту документа і причини, за якими він взагалі був створений. Базельський комітет ставить тут дві основні задачі для документа. Перший - це зміцнення адекватності і стабільності міжнародної банківської системи. Друга мета полягає в тому, щоб нормативно-правова база була справедливою і максимально послідовною при її застосуванні в різних країнах [2].

Базель II

Базель II, офіційно іменованій «Міжнародна конвергенція виміру капіталу і стандартів капіталу - переглянута концепція», заснований на Базелі I з метою усунення його недоліків і в той же час для вирішення всієї проблеми достатності капіталу в набагато більш всеосяжній манері. Вже на початку документа ясно, що Базель II покликаний повністю замінити Базель I.

У порівнянні з Базелем I, регулювання Базеля II значно ширше, кожен компонент детально опрацьований і намагається охопити всю широту проблеми. Зокрема, область мінімальних вимог до капіталу, в порівнянні з Базелем I, дуже докладно скоригована з метою врахування специфіки різних типів активів, що відбивається в тому факті, що мінімальні вимоги до капіталу складають дві третини всього документа.

У порівнянні з початковим коригуванням достатності капіталу, Базель II, безсумнівно, став поворотним моментом. На практиці від концепції «адміністративно встановлених вимог до капіталу» відмовилися, і в цілому в документі була зроблена спроба максимально об'єктивно висловити ступінь ризику і встановити адекватні рівні капіталу для його покриття. Проте, багато авторів вказали на два основних негативних ефекти, які нові правила принесли з моменту їх публікації. Найсерйознішим недоліком, який згодом направлений на створення Базеля III, є проциклічна дія першого рівня. Встановлення вимог до капіталу може в значній мірі сприяти коливанню всієї економіки, тобто посиленню, з одного боку, економічного зростання, але, перш за все, з іншого боку, поглиблення можливої кризи. За часів економічного буму мотивація банків надавати кредити і мотивація для подальшої інвестиційної діяльності зростає. Причина - недооцінка ризиків як банками, так і рейтинговими агентствами в періоди зростання.

Базель III

На подальший розвиток коригування достатності капіталу, звичайно ж, вплинула економічна криза. Таким чином, Базель III являє собою відповідь на її причини і наслідки, і його остаточна версія була опублікована в грудні 2010 р. На додаток до достатності капіталу, який залишається в центрі уваги, Базель III вирішує проблему проциклічності, яка виявилася найбільшим недоліком попереднього документу, ще більше знижує залежність банків від зовнішніх рейтингів ризику і значно посилює ризик ліквідності. Терміни реалізації складені таким чином, що правила поступово вводяться хвилями, починаючи з 2013 р. Метою Базеля III є не тільки реагування на минулу кризу, але, перш за все, запобігання інших можливих криз. Він відрізняється від попереднього положення своєї концепції, складністю і заміною простих рекомендацій жорсткими правилами. Однак він уважно стежить за Базелем II, розвиває його, і в той же час ті частини Базеля II, які не суперечать Базелю III, залишаються в силі. Вводячи кілька заходів, Базель III підвищує рівень мінімальної вимоги до капіталу і посилює правила його розрахунку. Він збільшує частку мінімального рівня власного капіталу з 2% до 4,5% і збільшує частку так званого капіталу першого рівня до 6%.

Правила Базеля III, ймовірно, означають значне зниження прибутковості банків з урахуванням обмежених можливостей розміщення капіталу. Однак істотне всеохоплююче коригування, швидше за все, повинне привести до значного зниження ризиків, пов'язаних з діяльністю банків, стабілізації всього банківського сектора і, таким чином, підтримати стійкість економіки окремих країн.

Можемо зробити висновок, що Базельський комітет складається з керуючих центральних банків держав-членів і організацій, та в даний час являє собою великий орган в банківській сфері, оскільки зміст документів Базельського комітету включено в правові системи більш ніж 100 країн світу. Це неформальна установа без юридичної особи, діяльність якої здійснюється на території Банку міжнародних розрахунків. Згодом, незважаючи на його неформальний характер і нездатність приймати закони, Базельський комітет перетворився на великий міжнародний інститут, основна задача якого полягає в тому, щоб збільшити розуміння ключових контролюючих проблем і поліпшити якість банківського нагляду в усьому світі [3].

Список використаних джерел

1. European investment bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eib.org/en/infocentre/glossary/index.htm> – вільний. Мова англ.

2. Bank for international settlements [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bis.org/bcbs/history.htm> -вільний. Мова англ.

3. Investopedia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.investopedia.com/terms/b/baselcommittee.asp> -вільний. Мова рос.

*Науковий керівник: А.О. Задоя,
доктор економічних наук, професор.*

В. Серко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ГНУЧКА МЕТОДОЛОГІЯ РОЗРОБКИ (AGILE)

У більшості випадках страх та консервативні підходи, які обмежують використання нових технологій, заважають керівникам отримати бажаний результат чи задати інноваційний напрям розвитку свого продукту. Саме тому з'явилась методологія Agile, в якій можна розвивати потенціал команди. Основа цієї методології – розбиття проєкта на малі шматки, які називають історії користувачів. Потім, згідно з пріоритетом ці задачі виконують в коротких двотижневих циклів (ітерацій) [1].

Метою цієї публікації є ознайомлення читача з основними принципами, ідеями та методами в agile.

Візьмемо за приклад компанію, ІТ відділ якої працює традиційними методами. Головним завданням є створення проєкта відносно до плану, який створили до запуску самої розробки. Процеси та інструменти були важливіші ніж люди, які там працювали. Беручи до уваги цю систему у компанії, можна спостерігати такі проблеми:

1. надмірна плинність кадрів;
2. погана атмосфера в середині колективу;
3. пропущені дедлайни та терміни;
4. неякісний продукт.

Для вирішення цієї проблеми ідеально підходить методологія agile. В ній можна виділити такі основні ідеї:

1. Люди та взаємодія між ними важливіші ніж процеси та інструменти. Розвиток потенціалу людини та її відповідальності, як і взаємини та проєкт, стоять в пріоритеті [2].

2. Документація, на яку, зазвичай, витрачають дуже багато часу, швидко втрачає актуальність. А разом із нею старіє сам продукт. Отже працюючий продукт завжди пріоритетніший, ніж його опис.

3. Готовність змінити план у будь-який момент. Реальність завжди відрізняється від очікування, тому бути гнучким дуже важливо.

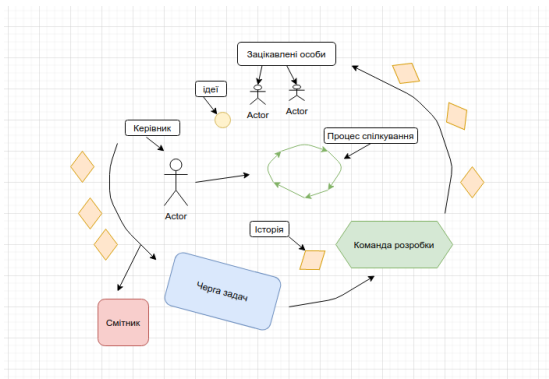
4. Співпраця з замовником важливіша за узгодження умов контракту. Для того, щоб замовник залишився задоволеним результатом, потрібно підтримувати його зв'язок з командою розробки

В Agile методології існують певні ролі. Є керівник, який не має технічних навичок, але він має бачення свого проєкту, чітко знає навіщо ми його робимо та які проблеми він буде вирішувати. Потім йдуть зацікавлені особи. Вони будуть використовувати або підтримувати цей продукт. Вони генерують ідеї. Зазвичай таких ідей дуже багато, і керівник допомагає зробити з них історії користувачів. В цих історіях виражені побажання або зауваження зацікавлених осіб. Остання роль – це розробники, які складають команду.

Сам процес розробки можна уявити як коло, яке об'єднує всі ролі. Виділяють наступні етапи:

- 1) зацікавлені особи генерують ідеї;
- 2) керівник робить з цих ідей історії та вирішує пріоритет кожної з них;
- 3) далі ці історії йдуть у чергу до розробників, або на «смітник»;
- 4) команда розробляє продукт на основі цих історій та віддає зацікавленим особам;
- 5) цикл повторюється;

Важливо зазначити, що на кожному етапі йде також процес комунікації між усіма членами процесу розробки (рис.1.)

Рис 1. Процес розробки за методологією Agile

Як кожна методологія, Agile має свої «плюси» та «мінуси». До позитивних сторін можна віднести:

- 1) швидкий та передбачуваний реліз. Розробка через ітерації в 2 тижні дає гнучкість та прискорює вихід продукту;

2) фокус на бізнес цінностях. Взаємодія з зацікавленими особами забезпечує розуміння командою, як зробити продукт максимально зручним для користувача;

3) постійне поліпшення якості. Тестування на кожній з ітерацій забезпечує вихід стабільного продукту

Негативні сторони:

1) для втілення у життя потрібна команда з досвідом;

2) не підходить для проєктів, де команда взаємодіє онлайн;

3) є ризик не випустити фінальну версію продукту. Цей мінус формується з переваги постійного покращення продукту.

Також треба зазначити, що всі цінності та принципи Agile реалізуються за допомогою різних методів, таких як Scrum або Екстремальне програмування. Але жоден з них не розглядає роль лінійного менеджера в компаніях, які перешли на гнучкі методології. Як результат, такі лінійні менеджери стають перепоною для прийняття гнучких рішень [1].

Agile - це підхід до розробки програмного забезпечення, який з'явився в 1990 році як реакція на бюрократію, а також на старі методології, кожна з яких треба було створювати під конкретний проєкт. З гнучкою методологією розробки, невеликі команди можуть розкрити свій максимальний потенціал. Але за короткий відрізок часу з командою без досвіду реалізувати цю методологію неможливо. Треба витратити час та обучити команду. Під час цього процесу треба чітко розділити обов'язки проєктних та лінійних менеджерів. Після цього Agile покращить взаємодію між ІТ та бізнесом, пришвидшить реліз та покращить цінність цього продукту для користувача.

Список використаних джерел

1. Апелло Юрген. Agile менеджмент / Юрген Апелло. Алпіна Паблішер, 2019. – 530 с.

2. Вольфсон Борис. Гнучкі методології розробки / Борис Вольфсон. 2012. – 112 с.

3. Якобсон А., Буч Г., Рамбо Дж. Уніфікований процес розробки ПО / А. Якобсон, Г. Буч., Дж. Рамбо. 2014 р. – 300 с.

*Науковий керівник: С.В. Дубінський,
кандидат економічних наук, доцент.*

ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЩОДО МОНОПОЛІЗАЦІЇ ОКРЕМИХ РИНКІВ В УКРАЇНІ

Монополізація напряму залежить від ринку та його конкретних часових, товарних та географічних меж. Типи монополій можуть бути різними, відповідно до їх походження.

Є певні сфери, коли конкуренція не економічно доцільна – природна монополія. З точки зору держави діяльність на таких ринках повинна бути відокремленою від діяльності на ринках, які не є монополізованими (наприклад – нафто або газопровід). Ще є сфери, які монополізовані самою державою, але вони поза межами природної монополії. У таких ситуаціях держава обмежує права інших учасників на законодавчому рівні. Також є і чесна монополія. Наприклад в свій час «Apple» була компанією, яка зробила унікальний винахід та вирвалась на ринку внаслідок своїх досягнень, таким чином здобувши тимчасові монополійні переваги. Звичайно, таке домінування не є чимось негативним.

Юрій Тетерньєв, экс-голова Антимонопольного комітету України говорить про те, що з монополіями потрібно працювати по різному. Якщо це природня монополія, то політика держави має бути адекватною, тобто відокремлення природної монополії, наприклад, мережі від комерційної складової, які можуть мати конкуренцію. АМКУ повинні не допускати відбування монополізації через діяльність приватних суб'єктів, або застосувати примусовий поділ при зловживанні монополійним становищем.

Діяльність АМКУ, як державного органу, спрямована забезпечити дотримання на ринку правил добросовісної конкуренції. А у випадках, де конкуренція об'єктивно неможлива (на ринках природної монополії) роль у стриманні монополійних проявів відіграють нацкомісії - спеціальні органи, створенні державою. Комітет завжди намагається концентруватися на оцінці наслідків для конкуренції, адже бували випадки, коли сукупність окремих законних дій призводила до негативних наслідків.

Паливно-енергетичний комплекс є пріоритетним для АМКУ, адже він займає 35% питомої ваги в ВВП країни (рис.1). Для учасників ринків це дуже відчутно, адже у цих секторах є велика концентрованість.

Рис. 1. Частка паливно-енергетичного комплексу в ВВП України, 2019 р. [1]

Протягом останніх двадцяти років конкуренцію на ринку електроенергії штучно обмежили адміністративним регулюванням з боку держави, наслідком чого було й непрозоре функціонування вугільної галузі України. Нагадаю, що в Україні 70% вугілля видобувають на шахтах «ДТЕК» і понад 20% – на державних шахтах, які отримують державну підтримку (Рис.2). Ще у 2016 р. АМКУ надав рекомендації органам влади і регулятору щодо зняття бар'єрів для розвитку конкуренції на ринку електроенергії, зокрема, шляхом створення умов для входження на ринок імпортерів.

З кінця 2015 р. АМКУ почав розслідування по «Тедісу» и «Газпрому», та за рік комітет прийняв рішення по цим справам.

Монополія здатна сповільнювати економічний розвиток держави. Вона негативно позначається на рівні життя населення, його добробут і платоспроможності. Монополія сприяє збільшенню класового розриву між бідними і багатими.

Отже, монополії шкідливі: вони підвищують ціни і знижують виробництво в порівнянні з оптимальним для економіки рівнем, отримують необґрунтовані надприбутки і дискримінують окремі групи споживачів.

Рис. 2. Видобування вугілля на шахтах в Україні, 2019 р. [1]

Боротьба з монополіями має два основних напрямки:

- контроль і обмеження природних монополій (бо руйнувати таку монополію недоцільно);
- недопущення монополій, які не є природними.

У сучасній українській економіці дуже важливо намагатися на державному рівні приймати рішення, які не дозволятимуть утворюватися не лише монополіям, а й чітко даватимуть зрозуміти бізнесу неприпустимість протизаконних таємних зговорів між олігополістами та олігархічними групами.

Список використаних джерел

1. Монополія неможлива без держави. Інтерв'ю Голови Комітету виданню «Рейтинг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://amcu.gov.ua/news/monopoliya-nemozhliva-bez-derzhavi-intervyu-golovi-komitetu-vidannu-rejting> – вільний. Мова укр.

*Науковий керівник: О.А. Задоя,
кандидат економічних наук, доцент.*

ИНВЕСТИЦИОННЫЕ РИСКИ В МЕЖДУНАРОДНОЙ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И СПОСОБЫ ИХ МИНИМИЗАЦИИ

Процесс инвестирования всегда связан с риском вследствие того, что доходы и расходы от проекта являются трудно прогнозируемыми величинами на момент принятия решения о реализации объекта инвестирования. Невозможно заранее предсказать неблагоприятные ситуации и тенденции в течении последующих лет. Особенностью современных международных инвестиционных рисков является наращивание масштабов инвестиционной деятельности на мировых рынках, а также ускорение ее географической и отраслевой диверсификации. Характерной чертой инвестиционного глобализма является нестабильность мировых финансовых рынков. Стоит отметить, что инвестиционный риск не только приводит к возникновению убытков, но и может указать на вероятность появления потенциальных доходов. Однако, как показывает практика, в большинстве случаев инвестиционные риски выступают источником потерь, а не дополнительных доходов. Поэтому, инвесторы должны владеть полной информацией обо всех возможных видах инвестиционных рисков, которые могут возникать и оказывать негативное влияние на их финансовое положение.

В экономической науке до сих пор не сформулировано единой точки зрения, не только на классификацию, но и на определение сущности некоторых видов инвестиционных рисков [1,с.18]. Самой распространенной классификацией инвестиционных рисков является их разделение на 2 группы: 1. общеэкономический (систематический) риск – зависит от неблагоприятных условий во всех сферах экономики. 2. индивидуальный (несистематический) риск - зависит от условий конкретного проекта. Как правило, общеэкономические, политические и правовые риски возникают под влиянием внешних условий реализации инвестиционных проектов, а другие виды рисков вызваны ошибками организации конкретных инвестиционных проектов. Осуществление инвестиционной деятельности связано с возможным расхождением условий, учитываемых при обосновании проекта и условий фактической ситуации его реализации. Особенно это касается международных инвестиционных проектов, поскольку, кроме других, на него влияют факторы иностранного государства и ситуация на мировом рынке [2, с. 358]. Причинами упомянутых отклонений могут быть: изменения

законодательства (как отечественного, так и зарубежных стран), договорных отношений между странами, валютного курса, поведения конкурентов, поставщиков, покупателей и потребителей.

Нестабильность мировой экономики и банкротство известных банков и компаний стимулируют разработку и внедрение международных, национальных и корпоративных стандартов управления рисками. Ведущими разработчиками стандартов по риск-менеджменту является Канадская и Японская ассоциации стандартов, Организация по стандартам Австралии, Международная организация по стандартизации, Международная электротехническая комиссия, Австрийский институт стандартов и др. Система риск-менеджмента в любой инвестиционной деятельности, в том числе и международной, охватывает три крупных блока: идентификацию рисков, их оценку и разработку системы действий реагирования. Основными целями риск-менеджмента международной инвестиционной деятельности, являются: уменьшение влияния совокупности рисков на конечный экономический и другие виды эффектов прежде всего для инвестора, а также для других участников.

Полностью нейтрализовать инвестиционный риск очень трудно, но им можно управлять, заранее оценивая, рассчитывая, описывая и планируя действия, которые могут снизить вероятность наступления неблагоприятных событий при реализации инвестиционного проекта. Такой комплекс мероприятий составляет содержание процесса управления риском, который позволяет оценить степень негативных последствий и уменьшить потери от их наступления. Процесс управления инвестиционным риском позволяет или полностью его избежать, или уменьшить последствия его негативного влияния.

Список использованных источников

1. Кузьмин А. Оценка инвестиционных рисков комплексным методом / А. Кузьмин, / Экономика Украины. - 2008.
2. Грачева М. В. Риск-анализ инвестиционного проекта / М.В. Грачев. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2010.

*Научный руководитель: А.А. Задоя,
кандидат экономических наук, доцент.*

М. Сімонова
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна
Е. Лимонова
кандидат економічних наук, доцент
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК У РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ

Міжнародно-правове регулювання діяльності транснаціональних корпорацій являє собою головним чином прагнення країн – імпортерів капіталів захистити національні інтереси держав і їх економіки від негативних сторін діяльності ТНК.

На початку ХХІ століття, завдяки інтернаціоналізації виробництва і капіталу на основі розвитку виробничих сил, значення гео економічних кордонів знижується з кожним днем. Як наслідок, досягнення НТП швидше поширюються від економічно розвинених країн до країн, що розвиваються, створюються нові робочі місця і кваліфікація робочої сили підвищується. Але поряд з перерахованими вище позитивними сторонами інтернаціоналізації зростає її негативний вплив. Транснаціональні корпорації, могутність яких зростає з року в рік, пригнічують як національне виробництво країн, так і людські права окремих громадян.

Економічний, політичний і соціальний вплив діяльності та інвестицій ТНК на приймаючі країни нетиповий. З одного боку, до позитивних наслідків функціонування ТНК відносять: поширення досягнень НТП на периферійну зону світового господарства; виділення грошових і технічних засобів для модернізації галузей промисловості; створення нових робочих місць і підвищення рівня зайнятості місцевого населення; більш високий рівень заробітної плати місцевого населення; підвищення кваліфікації національних кадрів. З іншого боку, загальновідомими фактами є: використання економічної могутності ТНК для чинення тиску на політику приймаючих держав, втручання в їх внутрішні справи, підкуп місцевих чиновників в інтересах отримання вигідних замовлень, податкових та інших пільг. Звідси і широка практика політичних скандалів, корупція, податкові зловживання, спроби застосування в своїй діяльності законів та інших норм країн походження ТНК, претензії на особливі привілеї, відмова визнавати виняткову юрисдикцію місцевих судів та інші [1, с. 93]. Усього ТНК забезпечують більше 50% світового промислового виробництва. На ТНК припадає понад 70% світової торгівлі, більш того, 40% цієї торгівлі відбувається всередині ТНК, тобто вона відбувається не за ринковими цінами, а за так званими трансфертними цінами, які формуються не під тиском ринку, а під довгостроковою політикою

материнської корпорації. ТНК мають дуже великі бюджети, які перевищують бюджети деяких країн. Зі 100 найбільших економік світу, 52 – транснаціональні корпорації, інші - держави. ТНК сильно впливають на регіони, так як вони мають зв'язки з громадськістю, великі фінансові кошти, політичне лобі. Саме тому діяльність ТНК необхідно регулювати.

У 1974 р. був розроблений та встановлений «Новий міжнародний економічний порядок». Це положення давало право державам регулювати і контролювати діяльність транснаціональних корпорацій в межах дії своєї національної юрисдикції і вживати заходів щодо забезпечення того, щоб така діяльність не суперечила її законам, нормам та постановам і відповідала її економічній і соціальній політиці [2.с. 49]. У тому ж році, з ініціативи так званої "Групи 77" була утворена Комісія ООН по ТНК, яким було доручено, підготувати проект Кодексу поведінки транснаціональних корпорацій, а також здійснювати вивчення політичних, економічних і соціальних наслідків діяльності ТНК. В результаті проект був розроблений і підготовлений. Однак так і не був остаточно узгоджений. У зв'язку з цим, проект Кодексу юридично не має якої-небудь правової сили та навіть і рекомендаційного характеру. Тривалий процес обговорення і узгодження позицій сторін звів нанівець зусилля ініціаторів його розробки в зв'язку з тим, що в 80-х рр. змінилася філософія відношення до транснаціонального бізнесу. Внаслідок Кодекс так і не був прийнятий. Але якщо в 80-і рр. ТНК ще не виявляли свого негативного впливу і, навпаки, сприяли розвитку економіки приймаючих країн, то сьогодні діяльність ТНК завдає великої шкоди економіці цих країн, гальмуючи розвиток національного виробництва.

Характер документів, прямо присвячених діяльності ТНК, досить ясно свідчить про те, що, нажаль, дійсно істотного міжнародно-правового регулювання діяльності ТНК сьогодні не існує і необхідним є розробка правових актів, її регулюючих. Отже, можна говорити про те, що Кодекс поведінки ТНК знову наділяється актуальністю і, можливо, в майбутньому Генеральна асамблея знову підніме питання про необхідність регулювання діяльності ТНК.

Список використаних джерел

1. Любецкий В.В. Мировая экономика: учебный курс / В.В. Любецкий. – М.: МІЕМП, 2008.
2. Зорин С.Ф. Современные транснациональные корпорации и их роль в Мировой экономике / С.Ф. Зорин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://socrates.ru / Global.pdf> – вільний. Мова рос.

ПРИЗНАКИ ТНК И ИХ КЛАССИФИКАЦИЯ

По состоянию на 2019 год на территории стран, которые считаются промышленно развитыми размещено более 80% материнских компаний ТНК и приблизительно 33% афилированных, в странах, которые развиваются – 19,5% и 50% соответственно, в бывших социалистических странах – около 0,5% и 17% соответственно. Транснациональные корпорации составляют огромную долю мирового рынка, нередко их доход превышает ВВП различных стран.

Качественными характерными признаками для транснациональной корпорации являются:

- Субъективная структура собственности, которая представлена гражданами других различных стран;
- Филиалы и фирмы расположены за пределами национальной экономики;
- Огромную часть своей продукции компания реализует на мировом рынке [1].

Опираясь на первые критерии ТНК, разработанными Организацией Объединенных Наций, можно было сказать, что транснациональной компанией называется такая компания, которая имеет годовой оборот более 100 миллионов долларов США, а также имеет филиалы не менее чем в шести странах мира. Но на теперешнее время критерии ООН обновились и сейчас транснациональные компании должна отвечать таким критериям: иметь производственные подразделения не менее, чем в двух странах мира; эти подразделения согласовывают свои действия и находятся под руководством главного офиса; производственные подразделения имеют активное взаимодействие друг с другом, они обмениваются ресурсами и имеют смежную ответственность [2].

Конференция ЮНКТАД, которая также была создана вышеупомянутой ООН, ввела свои стандарты к транснациональным корпорациям, согласно которым все функционирующие в мировой экономике ТНК делятся на:

- интернациональные;
- многонациональные;
- глобальные.

Даже обращая внимание лишь на названия классификаций, можно сказать, что ЮНКТАД разделила транснациональные корпорации по признаку степени трансграничного проникновения [1].

Интернациональной считается ТНК, которая имеет дело преимущественно с однонациональным акционерным капиталом. Под эта классификацию также попадают ТНК, которые ведут всю свою деловую активность используя организацию филиалов и дочерних фирм за рубежом. Эти филиалы и фирмы, как правило, обладают самостоятельными службами производства и сбыта продукции, различными научно-исследовательскими центрами и тому подобное. То есть такие фирмы и филиалы можно еще назвать децентрализованными. Отличными примерами таких ТНК являются «Ford», «Nestle» (которая экспортирует более 98% своей продукции [2]), «GeneralMotors» [3].

Многонациональными считаются компании, которые являются трестами, концернами или относятся к другим производственным объединениям. Такие компании являются международными не только по признаку их территориальной деятельности, но и по контролю над дочерними фирмами и филиалами. Такие компании представляют из себя союз двух или же более стран, который базируется на научно-технической и производственной основе [3]. Примером многонациональной компании может служить достаточно известная компания – «Unilever», главные офисы которой находятся в Роттердаме, Нидерланды и в Лондоне, Великобритания.

Глобальные транснациональные корпорации зачастую также называют просто международными корпорациями. Как правило такие ТНК чаще всего существуют в форме консорциумов. Они создаются не только на научно-технической основе, но еще и на производительной и коммерческой. Обычно они являются специальными объединениями банковских, промышленных и других видов концернов, которые первоначально создаются для решения крупных экономических задач [3]. Примером такой компании является Airbus.

Подводя итоги, можно сказать, что транснациональной компанией называется любая компания, которая имеет филиалы не менее, чем в двух странах, на зарубежные активы которой приходится около 25-30% от их общего объема. По некоторым иным источникам это компания, которая реализует огромную часть производимой продукции на мировой рынок. Выделяют три вида транснациональных компаний, среди них интернациональные, которые являются монополиями с зарубежными активами; многонациональные компании, которые объединяют национальные на производительной и научно-технической основе; глобальные корпорации, которые интегрируют воедино хозяйственную деятельность, которая в свою очередь является конечным продуктом в различных странах мира.

Список использованных источников

1. Понятие, признаки и классификация транснациональных корпораций. Стадии проникновения ТНК в экономику принимающего государства [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://moluch.ru/archive/249/57181/> – свободный. Язык рус.

2. Основные черты транснациональных корпораций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.jurnal.org/articles/2009/ekon64.html> – свободный. Язык рус.

3. Виды и особенности деятельности транснациональных корпораций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://library.if.ua/book/7/800.html> – свободный. Язык рус.

*Научный руководитель: Э.Н. Лимонова,
кандидат экономической наук, доцент.*

K. Solek

*Instytut Ekonomii i Finansów, Uniwersytet Rzeszowski w Rzeszowie,
Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy
Instytut Badawczy, Warszawa, Poland*

ECONOMIC ACTIVITY OF WOMEN IN THE LABOR MARKET

Background. The unequal perception of men and women still remains one of the significant problems of the modern world. It is a complex phenomenon, relating both to the sphere of economic, political and social activities. Economic activity is the basic category by which the state and the scientific discourse of economics differentiate human individuals in terms of their economic usefulness. This category is used to manage the population and the economy. It is worth emphasizing that the economic activity of the unemployed is influenced by various factors: economic, legal, financial, information and others. A global view of discrimination or barriers to professional activation of unemployed women in the light of the phenomena described below will bring us to the conclusion that this is a topic that should be of great interest to politicians, trade unions, non-governmental organizations and the entire socio-economic practice. On the other hand, reducing economic activity through early retirement is to eliminate the problem of unemployment. But by implementing one, the other deteriorates. Occupational activity is of particular importance if the demographic forecasts indicating the aging of societies are taken into account. Almost all of Europe is struggling with the problem of aging human resources in the labor market. Demographic forecasts for the coming decades show that this situation will worsen from year to year. In order to counteract the unfavorable phenomena on the European labor market, governments are trying to implement

the necessary reforms and focus on policies aimed at extending the professional activity of their citizens.

Methods. The subject of the research of this article is to analyze the factors that define the situation of women, to select barriers limiting the possibility of women's participation in the labor market and to show solutions aimed at eliminating these obstacles. Materials and methods: The research tool were a comparative analysis of empirical research. The available statistical data was used. In order to illustrate the research, the method of document analysis and statistical data analysis were used. Collected scientific documents include professional books, scientific reports, articles in scientific journals, etc. The scope of documents includes official reports, protocols, lists, records, statistical data, etc.

Results. In conclusion, all the issues considered were summarized. Summing up, the scale of the unemployment problem was emphasized, and above all the issues shown with the impact of economic activity on employment diversification and labor market imbalance.

Conclusions: The analysis conducted at work shows that despite the growing number of dances by democracy, there is a division into better and worse citizens. All modern societies, even those considered as refuges of democracy, where all have equal rights, to a greater or lesser extent, feel the phenomenon of social inequality.

*Scientific supervision by Bogusław Ślusarczyk,
Doctor of Science, Professor.*

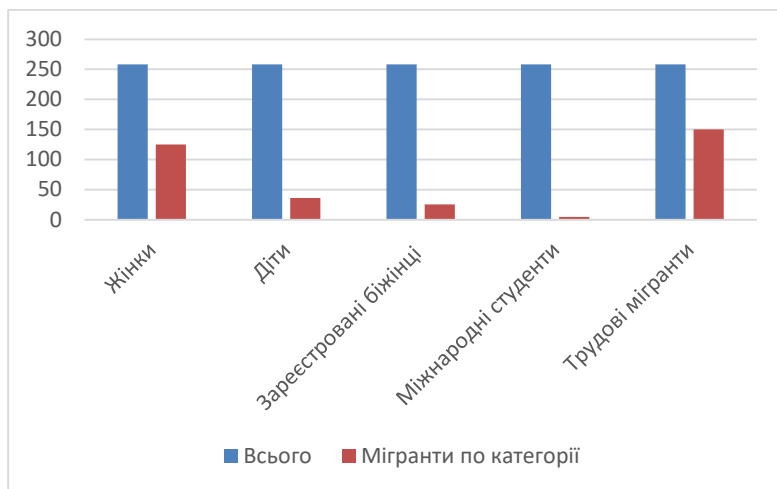
Д. Солоп
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

МІЖНАРОДНА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ ТА МІСЦЕ УКРАЇНИ

Люди мігрують ще з давніх часів з різних причин. Чи то освіта або пошуки кращої роботи з гарною заробітною платою, економічні блага або для возз'єднання з сім'єю. Але ж є вимушені переїзди, пов'язані з такими причинами як стихійне лихо, зміна клімату або інші екологічні проблеми, також деякі змушені бігти від конфліктів, тероризму або порушень прав людини. То ж для одних міграція є питанням вибору, а для деяких – життям та смертю. Сьогодні в світі налічується 70 мільйонів примусово переміщених осіб, включаючи 26 мільйонів біженців, 3,5 мільйона шукачів притулку і більше 41 мільйонів внутрішньо переміщених осіб.

Трудова міграція стала частиною міжнародних економічних відносин. Міграційні потоки спрямовуються з одних регіонів і країн в інші.

Породжуючи певні проблеми, трудова міграція забезпечує безсумнівні переваги країнам, що приймають робочу силу і поставляють її. Завдяки цьому була заснована міжнародна організація з міграції в 1951 році в якості міжурядової організації. Також МОМ стала одною із спеціалізованих установ ООН.

Рис. 1. Число міжнародних мігрантів в світі, млн. осіб, 2018 р. [1].

Так, на рис. 1 ми бачимо, що за 2018 р. більше всього переїзжали саме трудові мігранти. У 2019 р. число мігрантів досягло позначки в 272 мільйонів. У 2000 р. у світі число мігрантів становила близько 173 млн осіб. Однак частка міжнародних мігрантів в загальній кількості жителів планети майже не змінюється протягом останніх десятиліть: 3,4% в 2017 р., 2,8% в 2000 р. і 2,3% в 1980 р.

Причинами міграції робочої сили є фактори як економічного, так і неекономічного характеру. До причин неекономічного типу відносяться: політичні, національні, релігійні, расові, сімейні та ін. Причини економічного характеру криються в різному економічному рівні розвитку окремих країн. Робоча сила переміщається з країн з низьким рівнем життя в країни з більш високим рівнем. Об'єктивно можливість міграції з'являється внаслідок національних відмінностей в умовах заробітної плати. Істотним економічним чинником, що визначає міграцію робочої сили, є наявність органічного безробіття в деяких країнах, перш за все, слабо розвинених. Важливим фактором міжнародної трудової міграції є вивіз капіталу, функціонування міжнародних корпорацій.

Транснаціональні корпорації сприяють з'єднанню робочої сили з капіталом, здійснюючи або рух робочої сили до капіталу, або переміщують свій капітал в регіони з надлишком праці [2].

Економічні наслідки міграцій для країн-донорів:

1. Скорочуються безробіття і витрати по її соціальному обслуговуванню.

2. Громадяни, які працюють за кордоном, набувають більш високої кваліфікації і переводять частину доходу на батьківщину, покращуючи платіжний баланс країни.

Економічні наслідки для країн, що приймають робочу силу:

1. Підвищується конкурентоспроможність вироблених товарів внаслідок зменшення витрат виробництва (більш дешева робоча сила).

2. Іноземні робітники, забезпечуючи додатковий попит на товари, стимулюють зростання обсягів виробництва.

3. Економія витрат на освіту і професійну підготовку робітників.

4. Іноземні робітники не забезпечуються пенсіями і не враховуються при реалізації соціальних програм.

Міграційна присутність українців в Європі зростає. Країнами призначення для трудових мігрантів з України є передусім сусідні країни (Росія, Польща, Чехія), а також країни Південної Європи (Італія, Іспанія, Португалія). Також набирає обертів міграція задля освіти. Найбільше українських студентів у 2017 р. навчалися в Польщі – 34,7 тис. Кількість українських студентів у Росії зменшилася, проте лишалася доволі високою – 15,3 тис. На третьому місці за кількістю студентів-українців – Німеччина (6,1 тис.). У результаті анексії Криму та військових дій на Донбасі в 2014–2015 рр. виник потік не лише внутрішньої, а й зовнішньої вимушеної міграції. За даними 2017 р. Україна займає 8 місце серед постачальників мігрантів. Перше місце займає Індія [3].

Підсумовуючи все сказане, можемо зробити висновок, що міграції – це дуже важлива тема в наш час для кожної країни, бо загальне число міжнародних мігрантів з кожним роком зростає. Але породжуючи певні проблеми, трудова міграція забезпечує безсумнівні переваги країнам, що приймають робочу силу і поставляють її.

Список використаних джерел

1. International organization for migration [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iom.int/migration> – вільний. Мова англ

2. Економічні наслідки міграцій для країн-донорів [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://um.co.ua/10/10-7/10-72647.html> – вільний. Мова укр.

3. Міжнародна трудова міграція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bookz.com.ua/3/6.htm> – вільний. Мова укр.

*Науковий керівник: О.А. Задоя,
кандидат економічних наук, доцент.*

В. Сольник
*Західноукраїнський національний університет,
м. Тернопіль, Україна*

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Становлення і розвиток ринкових відносин в Україні викликали зміни соціально-економічного і політико-правового статусу організацій. У цих умовах перед українськими організаціями виникли складні завдання, пов'язані перш за все з їх виживанням в кризових умовах, структурною перебудовою і створення потенціалу для стабільного сталого розвитку.

Все це вимагає проведення комплексних наукових досліджень щодо розробки засад формування і ефективного функціонування систем стратегічного управління, створення оптимального механізму управління організаціями з урахуванням найважливіших досягнень вітчизняної та світової науки.

Розвиток організацій в умовах ринкового середовища неминує пов'язане з необхідністю передбачення зміни економічної ситуації, пошуком ефективних сфер діяльності і вдосконаленням управління.

Необхідність стратегічного управління українськими підприємствами обумовлена наступними передумовами. По-перше, швидкі зміни зовнішнього середовища стимулюють появу нових методів, систем і підходів до управління. По-друге, в українському бізнесі спостерігаються активні інтеграційні процеси. По-третє, вплив процесу глобалізації бізнесу, в якому стираються національні відмінності і переваги, відбувається стандартизація споживання. Дуже важливо в цій ситуації визначити специфіку та пріоритети розвитку організацій, заснованих на їх порівняльних перевагах, розробляючи стратегію роботи в конкурентному середовищі [1].

У загальному вигляді стратегія може бути визначена як ефективна ділова концепція, доповнена набором реальних дій, які здатні привести цю ділову стратегію до досягнення реальної конкурентної переваги, здатного зберігатися тривалий час. Розробка стратегії повинна ґрунтуватися на глибокому розумінні ринку, оцінці позиції організації на ринку, усвідомленні своїх конкурентних переваг.

У цей час механізм стратегічного управління знаходиться в стадії становлення. В умовах невизначеної ринкової середовища практично не застосовується методологія стратегічного управління як сучасний інструмент управління довгостроковим розвитком організацій, що дозволяє всебічно оцінювати перспективи і виробляти стратегію розвитку і плани заходів щодо реалізації можливостей, що відкриваються для подолання можливих криз.

На сьогодні існує безліч визначень стратегії, але всіх їх об'єднує поняття стратегії як усвідомленої і продуманої сукупності норм і правил, що лежать в основі вироблення прийняття стратегічних рішень, що впливають на майбутній стан організації [2].

Також в організаціях можуть створюватися специфічні функціональні стратегії, в залежності від специфіки організації, наприклад для організації торгівлі стратегія продажів, стратегія сервісного обслуговування.

У реальній практиці, господарської діяльності, підприємство може одночасно реалізовувати кілька стратегій. Особливо це поширено у багатогалузевих компаній. Підприємство може проводити і певну послідовність в реалізації стратегій.

Проблемами, що пов'язані з реалізацією стратегії: її невідповідність структурі фірми; високий ризик; відсутність навичок; слабкість інформаційних систем; недосконалість методів діяльності [3].

Особливістю стратегічних рішень є те, що вони мають забезпечити досягнення цілей та збереження організацією оптимальної позиції в зовнішньому середовищі. Для цього організація повинна визначати пріоритетні цілі та розробити відповідні орієнтири використання своїх можливостей. Оскільки цілі визначають майбутні кінцеві результати, то й орієнтири, що забезпечують їх досягнення, також повинні мати стратегічний напрям.

Список використаних джерел

1. Malcolm W. Harkins. Managing Risk and Information Security: Protect to Enable, Edition (2016), pp. 187.
2. Minzberg H. (1987) The Strategy Concept II: Ahothor Look at Why Organizations Need Strategies. California Management Rev. P. 25–32.
3. Бруслиновська І.В., Матвійчук В.І. Теоретичні аспекти формування фінансової стратегії підприємства. Економіка і організація управління. 2018. Вип. 3. С. 100–111.

*Науковий керівник: О.П. Шиманська,
кандидат економічних наук, доцент.*

PROBLEMS WITH OFFSHORE OUTSOURCING

Outsourcing is the involvement of outside specialists in the work of a company to carry out any non-critical business functions or parts of business processes. Offshore outsourcing is a noteworthy part of this process that gained popularity in the 20th century and became a powerful impulse for many economies around the world. Here the performance of functions is entrusted to a company positioned at a significant geographical distance. Outsourcing has developed significantly in many countries while ensuring the growth of competitiveness of enterprises in both domestic and international markets. That is why there is a need to study the global outsourcing market and monitor the most successful international companies.

Offshore outsourcing has been a regular part of international trade for decades. Take, for example, the United States, where two of three multinational corporations used offshore outsourcing at the end of the 20th century. Major US companies like Ford, Procter & Gamble, Dell, Excel, and others have almost doubled their profits due to the use of outsourcing. It happened at the expense of reducing organizational and production costs and improved overall efficiency of the functioning of their companies. A more modern example is the transfer of part of the production of passenger airliners to external contractors in Russia and China by the French corporation Airbus in 2006. That allowed company to save about 2 billion euros annually and reduce the development time for new aircraft models by 40% (Agburu, Anza and Iyortsuun, n.d.).

However, Diana Farrell, director of the McKinsey Institute for Global Research in San Francisco, pointed out in June this year that the era when it was easy for American and European companies to outsource low wages in developing countries is coming to an end (Farrell, 2006). The salaries in popular outsourcing locations like India, China, Hungary or even Russia have increased dramatically. Thus, global companies have no choice but to look for other places where they can place orders. Finding such places is not easy, and that in itself would be very costly for the wealthy Western countries.

As for developing countries, outsourcing opens up opportunities for trained professionals who can perform high-quality, but for a lower fee, on an ongoing basis, profitable and well-paid orders for global corporations. Outsourcing also brings in investment inflows to developing countries, which helps boost their own economies, allocate money for infrastructure and provide citizens with jobs. Unfortunately, this cooperation also has serious negative sides. Thus, in his book "The Corporation: The Pathological Pursuit of Profit and Power" Joe

Bakan gives several examples of how global corporations exploit developing countries and even hinder their development. Low wages for workers, along with often poor working conditions and long working hours, are a major source of corporate income and the main reason for criticism. Bakan also writes about the aggravation of the environmental situation in countries due to active industrial production (Bakan, 2005).

Outsourcing has become an integral part of industrial production around the world and ensured the competitiveness of foreign companies in the global market. And one of the sides of offshore outsourcing is that quite often corporations from developed and economically prosperous countries transfer part of their work to companies in developing nations. This practice allows supplying companies to save on labour costs, thereby increasing their income. However, for businesses and people in developing countries themselves, this setup brings numerous disadvantages (Arguments and Evidence that Transnational Corporations Harm Developing Countries, 2017).

References

1. Agburu, J., Anza, N. and Iyortsuun, A., 2009. Effect of Outsourcing Strategies on The Performance of Small and Medium Scale Enterprises (Smes).
2. Farrell, D., 2007. Offshoring. Boston, Mass.: Harvard Business School.
3. Bakan, J., 2005. The pathological pursuit of profit and power.
4. Thompson, K., 2017. Arguments And Evidence That Transnational Corporations Harm Developing Countries. [online] ReviseSociology. Available at: <<https://revisesociology.com/2017/03/01/transnational-corporations-harm-poor-countries/>> [Accessed 11 November 2020].

Scientific supervision by A.S. Mahdich, PhD in Economics, Professor.

Language supervision by S.I. Medynska, Senior Lecturer.

Е. Стукало

Университет имени Альфреда Нобеля, г. Днипро, Украина

ПАРАДОКС «ДОГМЫ А. СМИТА»: АЛЬТЕРНАТИВНОЕ ОБЪЯСНЕНИЕ

С точки зрения образования стоимости согласно «догмы А. Смита» существует основное и альтернативное объяснение. Каждое из них предполагает набор отличных друг от друга факторов, поэтому необходимо рассмотреть их отдельно.

Первое объяснение этому явлению является то, что, несмотря на высокую полезность воды, она как не странно, окружает 70% всей Земли. То есть найти и очистить воду в нашем мире достаточно просто, а значит

дефицита воды попросту нет. Ведь способов добыть питьевую воду действительно много: от банальной фильтрации до выкапывания скважин. А вот с алмазами сложнее: чтобы добыть этот камень нужно делать раскопки минимум на 1,5 км, то есть нужно много ресурсов чтобы раскопать, нанять рабочих и найти драгоценные камни. А учитывая то, что это материально затратный процесс, стоимость камня будет повышаться от количества вложенных в его добычу ресурсов.

Вторым объяснением этого явления выступает пирамида Маслоу, в которой на 1-ом месте стоят физиологические потребности и только на 6 (из 7) стоят эстетические. А элементарные физиологические потребности, как вода и еда априори не могут иметь высокую цену. Ведь не имея доступных цен на 1-ой ступень пирамиды Маслоу, люди бы начали умирать либо добывать продовольствие сами. То есть, для воды, кривые предложения и спроса пересекаются на уровне очень низкой цены, тогда как для алмазов, кривые предложения и спроса пересекаются на уровне высокой цены.

Возвращаясь к алмазам, стоит отметить, что они имеют не только ювелирную, а и механическое использование. Это самый твёрдый минерал по шкале эталонной твёрдости Мооса, его используют во многих областях, так как он имеет достаточно долгий срок изнашивания. Но это объяснение цены алмаза не как украшения, а как инструмента. С точки зрения украшения цены на алмаз могут достигать колоссальных цен, но придерживаясь теории пирамиды Маслоу можно сказать, что их могут позволить себе люди, которые дошли до 6 ступени, то есть уже успешные люди.

На графике (рис.1) приведена динамика изменения цен на бриллианты в период 1960-2014 гг. Как видно цены постоянно растут, причем неравномерно. Этому есть объяснение, которое заключается в сильном влиянии внешних факторов, так как бриллианты выступают «тихой гаванью» для инвесторов в периоды глобальных кризисов, таких как войны, стихийные бедствия, экономических рецессий и др.

Рис. 1. Динамика цен на бриллианты 1960–2014 гг. [1]

Итак, можно утверждать, что цена товара зависит от количества этого продукта на рынке и величины спроса на него. На примере с алмазами и водой это действует так: с одной стороны, чем более дефицитный товар - тем больше он стоит, с другой стороны, цена может определяться предельной полезностью каждой следующей единицы товара, а также на стоимость товара влияет затраты на его изготовление (добычу).

Список использованных источников

1. Бриллианты: украшения и инвестиции [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://thediamonds.ru/investicii-v-brillianty.html> – свободный. Язык рус.

*Научный руководитель: А.А. Задоя,
кандидат экономических наук, доцент.*

К. Стукалова
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ИНВЕСТИЦИЙНИЙ КЛІМАТ ФІНЛЯНДІЇ: МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ І РЕГУЛЮВАННЯ

Фінляндія – високорозвинута невелика промислова країна. Міжнародні дослідження останніх років показують, що Фінляндія є однією з найбільш розвинених і конкурентних країн у світі. Її перевагами є політична стабільність, високорозвинена інфраструктура, доступність та надійність комунікацій, свобода банківської конкуренції, налагоджена система співпраці між підприємствами та університетами, включаючи розробку нових технологій, високий освітній рівень праці та управління, легкість у веденні бізнесу та інвестиційній діяльності. Завдяки ефективній взаємодії освіти, науки та реального сектору економіки, а також наявності кваліфікованої, легко адаптованої до нових технологій робочої сили, Фінляндія є чудовою платформою для розробки та комерціалізації нових рішень та технологій.

Фінляндія також надає підприємцям високорозвинену інфраструктуру з дуже конкурентоспроможними експлуатаційними витратами в поєднанні зі стратегічним розташуванням у Північній Європі. Іншими факторами, які роблять Фінляндію привабливою як з точки зору розвитку організації бізнесу та інвестиційної діяльності є:

- низький рівень бюрократії та відсутність корупції у держструктурах;
- ефективна система підтримки підприємництва та експортної діяльності;
- високий ступінь залучення Фінляндії у світовій економіці;
- надійна інфраструктура, стабільність фінансової системи.

Згідно з Глобальним рейтингом конкурентоспроможності 2018/2019, підготовленим Світовим економічним форумом, Фінляндія посіла 3 місце після Швейцарії та Сінгапуру. Фінляндія, поряд з іншими скандинавськими країнами, має високий рівень розвитку та прозорість органів державної влади (2-е місце в рейтингу), посідає 4-е місце за рівнем інновацій та є лідером у навчанні та якості освіти, посідаючи 1-е місце за якістю початкової освіти та 2 місце за якістю системи освіти в цілому.

Фінляндія займає 11-е місце в щорічному рейтингу «Ведення бізнесу-2018», який оцінює в 183 країнах простоту здійснення підприємницької діяльності на основі 10 індикаторів [3].

Фінляндія знаходиться на 4-му місці по щорічному Глобальному інноваційному індексі 2018, підготовленому Всесвітньою організацією інтелектуальної власності спільно з авторитетною бізнес-школою «INSEAD» (Франція) та її партнерами.

Зовнішньоторговельна діяльність Фінляндії регулюється на двох рівнях. Рівень нормативного правового регулювання ЄС представлений трьома видами зобов'язуючих нормативних актів ЄС та двома видами, що носять не обов'язковий, а рекомендаційний характер. Другий рівень – національне законодавство Фінляндії. Нормативне правове регулювання в Фінляндії представлено Конституцією Фінляндії, законами і підзаконними актами. До основних нормативних актів Фінляндії, що регулює зовнішню торгівлю, належать:

- Закон про регулювання зовнішньої торгівлі, а також про деякі заходи контролю і захисту в ряді випадків (1521/1994);
- Закон про торгівлю (355/1987);
- Закон про безпеку споживчих товарів і послуг (920/2011);
- Закон про захист споживачів (38/1978);
- Закон про відповідальність за товар (694/1990);
- Закон про конкуренцію (948/2011);
- Закон про Відомство по захисту конкуренції Фінляндії (711/1988 із змінами 482/1992);
- Закон про ПДВ (1501/1993);
- Закон про оподаткування прибутку і доходів від професійної діяльності (360/1969);
- Закон про моніторинг за придбанням компаній іноземцями (172/2012).

До продукції, технічні вимоги до якої не охоплені законодавством ЄС (до такої продукції можна віднести приблизно 25% товарів, що є на європейському ринку), в Фінляндії застосовуються національні технічні регламенти та процедури оцінки відповідності, а також стандарти, розробка та затвердження яких здійснюються Фінляндською асоціацією зі стандартизації (ФАС) [1].

До основних нормативних актів Фінляндії, застосовуваним до іноземних капіталовкладень, можна віднести:

- Закон про акціонерні товариства (624/2006);
- Закон про конкуренцію (948/2011);
- Закон про оподаткування прибутку і доходів від професійної діяльності (360/1968);
- Закон про цінні папери (495/1989);
- Закон про торгівлю стандартними опціонами і ф'ючерсами (722/1988);
- Закон про моніторинг за придбанням компаній іноземцями (2012/172). Беручи до уваги свої міжнародні зобов'язання, Фінляндія вважає за необхідне мати можливість моніторингу придбання компаній, які мають важливе значення для економіки і безпеки Фінляндії, а в разі необхідності, мати можливість обмежити іноземну присутність в таких компаніях.

З початку 1990-х років у Фінляндії скасували валютний контроль, що дозволяє компаніям і підприємцям вільно виводити капітал з країни для здійснення інвестиційної діяльності за кордоном.

У Фінляндії немає єдиного закону, деталізує питання здійснення іноземних інвестицій на території країни. Іноземним компаніям і підприємцям при здійсненні капіталовкладень в Фінляндії надається національний режим з вилученнями, передбаченими у відповідних міжурядових угодах, а також з урахуванням невеликої кількості обмежувальних положень, що містяться в ряді фінських законодавчих актів.

Відповідно до регламенту ЄС система державної підтримки розвитку економіки в країні надає вітчизняним та іноземним інвесторам рівні умови для їх підприємницької діяльності.

Більшість інвестиційних програм в Фінляндії спрямовані на сприяння залученню інвестицій в економічно менш розвинені регіони країни. Підтримка розвитку даних регіонів здійснюється за допомогою надання інвесторам фінансових дотацій, позик, податкових привілеїв, гарантій по операціях і фінансування навчання персоналу з державних джерел [4].

З метою систематизації процесу визначення державних пріоритетів, восени 2000 року в систему надання державної підтримки інвесторам в Фінляндії були внесені зміни, відповідно до яких більшість північних і центральних районів країни були віднесені до менш розвинених і, в свою чергу, класифіковані на три категорії.

Розмір субсидій, що надаються державою в менш розвинених районах Фінляндії складає 45% від суми зареєстрованого акціонерного капіталу інвестора для районів 1-ї категорії, 30% – для районів 2-ї категорії і 20% –

для районів 3-й категорії. Одночасно передбачено, що держава надає субсидії в цих районах тільки малим і середнім підприємствам (МСП) з чисельністю персоналу, що не перевищує 250 осіб і річним обігом не більше 40 млн. євро або зареєстрованим акціонерним капіталом не більше 27 млн. євро, за умови, що останні вкладають свої кошти в виробництво, туризм і розвиток сфери послуг.

Малі фірми також можуть отримувати від держави, так звану стартову підтримку, яка надається інвесторам протягом перших 12 місяців їх діяльності і варіюється в межах до 45% від вартості інвестиційного проекту.

Практичну роботу з надання фінансової допомоги інвесторам в Фінляндії здійснюють 16 Центрів зайнятості та економічного розвитку. Їх діяльність координується Міністерством праці, торгівлі і промисловості, сільського та лісового господарства Фінляндії. Зазначені Центри також є каналами для здійснення фінансової підтримки інвесторів в Фінляндії з боку ЄС і сприяють зміцненню прямих зв'язків між фінськими регіонами і ЄС [2].

Фінляндія бере активну участь у розвитку міжнародних торгово-економічних та інвестиційних зв'язків, в діяльності світових і європейських кредитно-фінансових інститутів. У країні успішно функціонують інвестиційні фонди, компанії і банки, підтримувані як національними урядами Північних країн (Фінляндії, Швеції, Норвегії, Данії та Ісландії), так і світовими фінансовими організаціями.

Залученню іноземного капіталу в Фінляндію сприяють такі чинники, як відсутність політичного ризику, наявність системи безпеки, хороші умови соціального забезпечення; низький рівень інфляції, стабільний економічний розвиток країни, податкова політика (корпоративний податок один з найнижчих в Європі – 29%), а також наявність розгалуженої транспортної та комунікаційної інфраструктур; налагоджені банківські, фінансові та страхові системи; високий рівень організації виробничих систем та їх технологічної оснащеності; професійна підготовку робочої сили всіх рівнів і видів.

Список використаних джерел

1. Foreign investment in Finland [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://santandertrade.com/en/portal/establish-overseas/finland/foreign-investment> – вільний. Мова англ.
2. Инвестиционный климат Финляндии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vneshmarket.ru/content/document_r_E91B23D5-4F57-4DDE-87A9-9F9FA0FE41F8.html – вільний. Мова рос.

3. Invest in Finland [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.businessfinland.fi/en/do-business-with-finland/invest-in-finland/invest-in-finland> – вільний. Мова англ.

4. Finland. Business and investment info [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://finland.fi/business-innovation/business-and-investment-info/> – вільний. Мова англ.

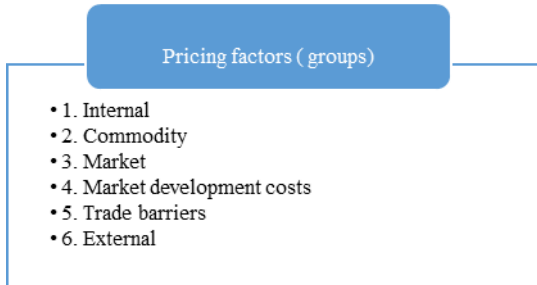
*Науковий керівник: О.А. Задоя,
кандидат економічних наук, доцент.*

М. Tyshchenko
Alfred Nobel University, Dnipro, Ukraine

FEATURES OF PRICING IN INTERNATIONAL TRADE

In the process of the formation of the world market, complex exchange relations arise between participants in international trade, mediated by such an economic category as price. The prices of export and import contracts are set on the basis of world prices, which distinguishes the pricing methodology in foreign economic activity from prices in the domestic market. World price is the weighted average price level at which a given product is sold on the external market on generally accepted terms of payment and delivery in specific conditions of the world market. Price is one of the most important conditions of a foreign trade contract. The relevance of the topic of this work lies in the fact that in the modern period, in the conditions of a wide access to the foreign market of domestic firms that do not have sufficient experience in commercial work, the rational determination of the price acquires special significance. The importance of pricing in modern conditions of economic globalization and international competition cannot be overestimated, since the ability of companies to control prices and use them as a tool in competition is the most important indicator of their competitiveness and economic sustainability. Meanwhile, pricing is an extremely sensitive leverage on profit: very small changes in the average price can lead to huge changes in a company's operating profit. The complexity of an effective solution to the pricing problem lies primarily in the huge number of pricing factors, the main of which will be discussed below.

The pricing mechanism and price dynamics in international trade are influenced by factors that go beyond one country and the influence of its domestic pricing policy. Pricing factors can be divided into groups (Fig. 1).

Fig. 1. Groups of pricing factors

The first group is internal factors. These include the level of costs associated with the production and export of the product and the desired level of profitability. The cost level defines the lower bound of the market price. For an enterprise to function effectively, it is necessary to manage all the elements of costs: material, labor, depreciation and others. Since any enterprise seeks to maximize its profit, you should consider realistic approaches to determining the desired level of profitability (*B.M. Smiitenko, V.K. Pospelov and S.V. Karpova, 2008*).

The second group is commodity factors. The degree of utility of a product for consumers determines the price as follows: the more the utility, the higher the price of the goods on the foreign market. The place of a product in the commodity nomenclature determines the level and value of the price elasticity of demand. The price is also influenced by the quality characteristics of the product. The degree of monopolization of the supply of goods is in the control of the seller of the price level of the goods. The level of customer service depends on the price, low prices are usually associated with little service. The system of delivery of goods to the consumer significantly affects the level of prices, especially when the delivery is carried out to another country.

The third group is market factors. The nature of the influence of the financial capabilities of buyers depends on the type of product. One product may be of “normal” quality for some groups of consumers, while for others it may be of “low” quality. In countries with developed market relations, the state influences the pricing process through legislative, administrative and budgetary measures.

The fourth group is market development costs. Market development includes adapting the product to the market, providing customer service. The process of developing a market also includes distribution, marketing and promotion of goods. The prices charged to participants in the distribution channels should sufficiently compensate for their functions, but be low enough to compete with other brands in retail.

The fifth group is trade barriers. Each company, entering the international market, faces a number of barriers: customs barriers (customs payments and duties) and non-tariff regulation methods (quantitative restrictions, quotas, licensing, embargo, technical and administrative barriers). Trade barriers can increase the cost of production when entering a foreign market, as well as cancel the decision to exit altogether under significant restrictions from this group of factors. The level of customs protection for many types of products in developed countries is much lower than in developing countries. This is shown in table 1, which shows the current weighted average tariff for groups of goods in a number of countries.

Table 1

**Tariff protection levels in the countries of the world, 2021 (Tariff Analysis
Online facility provided by WTO, 2021)**

Country	Current weighted average tariff			
	Agricultural products	Metals	Clothing	Vehicles
Brazil	10,3	10,08	35	18,27
EU	13,87	1,97	11,49	4,29
India	31,41	7,41	15,07	20,34
USA	5,01	1,74	11,67	3,04
Japan	23,34	0,96	9,06	0
Russia	14,29	9,79	13,2	10,44

High customs duties, such as on clothing in Brazil or on vehicles in India, may induce foreign companies to look for other markets or try to reduce the cost of products, for example, by reducing production costs or advertising costs, or choosing a different way to enter the market. avoiding customs barriers. So, in order not to pay high customs duties when exporting passenger cars to Russia, many automobile concerns have decided to open production workshops directly on Russian territory, and now cars of various brands are assembled in St. Petersburg and the Leningrad Region (Ford, Nissan, General Motors, etc.).

And the last, sixth group is external factors. Different levels of competition are developing in different segments of the world market. In conditions when the market approaches perfect competition, the role of pricing policy for the enterprise is reduced, since the enterprise does not have power over the price. In conditions of supply monopoly, the role of pricing policy increases significantly. The price in this case is set by the monopolist himself, but in most cases, it is still regulated by the state. The price also changes depending on the economic cycle. Depending on which phase of the cycle the world economy is in, the price of the product will rise or vice versa. Inflationary processes in the world economy led to the emergence of a constant upward trend in prices.

Inflation reduces the purchasing power of money. Exchange rate fluctuations affect the ratio of export and import prices, the competitiveness of firms, and the profits of enterprises (*B.M. Smiitenko, V.K. Pospelov and S.V. Karpova, 2008*).

The state can influence the pricing process in three ways. The first is to set fixed prices (introduce state list prices, for example, for electricity, railroad tariffs, utilities, public transport), freeze prices, fix prices for monopolistic enterprises. The second is to determine the rules according to which enterprises themselves set prices regulated by the state (setting the maximum price level for certain types of goods; regulation of the main price parameters, such as profit, discounts, indirect taxes, etc.; determining the maximum level of a one-time price increase for specific goods). The third is to establish market "rules of the game", i.e., introduce a number of bans on unfair competition and market monopolization (ban on horizontal and vertical price fixing).

In addition to economic regulation of prices, a system of administrative measures is widely used in countries with developed market economies. For example, in the United States, price agreements between manufacturers, wholesalers and retailers, and control by manufacturers and wholesalers of the retail prices of their goods are prohibited by law. In Austria, the Minister of Economy sets an upper price limit for socially important goods and services. Control is exercised by local self-government bodies and trade unions, etc. In France, the obligations between the financial administration and the confederations of enterprises are widely used, defining marginal levels or price indices for certain goods, improving quality as a condition for the growth of prices for new products, etc. To increase control, the government subsidizes consumer associations. Control becomes stricter when inflation escalates (for example, in 1980-1981, when inflation reached 13,7%) (*Инфляция в Франции в 1980 году, 2015*).

Next, we will consider the world experience associated with price regulation by the state in countries such as the United States and Greece.

USA. Direct state regulation of prices is now used only in highly monopolized industries. Thus, special commissions set tariffs for the use of electricity and some communication services. In total, in the USA, the state regulates from 5 to 10% of prices (*Опорный конспект лекций для студентов, 2021*). Special attention should be paid to the state regulation of prices for agricultural products. Under federal agricultural programs, grain farmers receive loans from the USDA to finance production. They can sell the harvested crop at market prices and pay off the loans with a portion of the proceeds. The US Agricultural Law in 1985 changed American agricultural policy (*U.S. Agricultural Policy: The 1985 Farm Legislation, 1987*). In accordance with this law, the collateral rates, which determine the volume of loans provided to farmers, were significantly reduced. For wheat and coarse grains, mortgage rates

are currently 75-85% (*Mortgage rates fall to yet another historic low, 2020*) of the average market price for the previous five years, while the Secretary of Agriculture has been given the right to reduce their level by another 20% (*Agricultural Subsidies, 2020*) in order to increase the competitiveness of American products in the world market. In general, prices are controlled by the Department of Justice's antitrust offices and the Federal Trade Commission.

Greece. State regulation in the field of pricing is carried out both by directly determining prices and monitoring their observance, and by pursuing a price and income policy at certain stages of the country's development within the framework of general economic policy or in certain sectors of the economy. Currently, prices for about 20% of consumer goods and services are regulated by government agencies (*Опорный конспект лекций для студентов, 2021*). The legal basis for price regulation is a presidential decree approved in 1989. It is the Code of Market Regulation, according to the provisions of which all goods and services subject to price regulation are divided into two groups. The first group - goods and services, the setting of prices for which is within the competence of the government and other state and partially state organizations. These are agricultural products of mass production (wheat, tobacco, raisins), tariffs for electricity, public transport, communications, air passenger transportation. The second group includes all other goods and services. The regulation of prices for this group of goods and services is carried out by the Minister of Commerce. At the same time, it is possible to transfer their executive functions (in whole or in part) to local authorities.

To sum up, our analysis allows to formulate the main conclusion - pricing is a complex and controversial issue. A firm that enters foreign markets deals with different factors affecting costs, with different operating conditions, with competitors, with legal conditions and market segments. In the global market, the final market price is much more difficult to control than in the domestic market. When choosing a pricing strategy, a firm must identify and analyze all the factors that can affect prices. In addition, price has important political, economic and social implications. I believe that the state should track changes in prices for all types of goods, products, services; analyze the reasons for changes, directly or indirectly influence the processes of internal pricing. At the same time, the level and dynamics of prices are considered as the most important characteristics of the state of the economy as a whole, and the impact on prices is considered as an integral part of the impact on the development of the entire economic situation.

References

1. Smitienko B.M., Pospelov V.K. and Karpova S.V., 2008. Foreign economic activity. 5th ed. Academy, 304 p.

2. Tao.wto.org. 2021. Tariff Analysis Online facility provided by WTO. [online] Available at: <<https://tao.wto.org/welcome.aspx?ReturnUrl=%2f%3fui%3d1&ui=1>> [Accessed 21 March 2021].
3. Statbureau.org. 2015. Инфляция в Франции в 1980 году. [online] Available at: <<https://www.statbureau.org/ru/france/inflation/1980>> [Accessed 21 March 2021].
4. 2021. Опорный конспект лекций для студентов. p.10.
5. 1987. U.S. Agricultural Policy: The 1985 Farm Legislation. AEI Press.
6. 2020. Mortgage rates fall to yet another historic low. [online] Available at: <<https://www.washingtonpost.com/business/2020/10/22/mortgage-rates-fall-yet-another-historic-low/>> [Accessed 21 March 2021].
7. Downsizing the Federal Government. 2020. Agricultural Subsidies. [online] Available at: <<https://www.downsizinggovernment.org/agriculture/subsidies>> [Accessed 9 November 2020].

*Scientific supervision by O.K. Kotko,
PhD in Economics, Associate professor.*

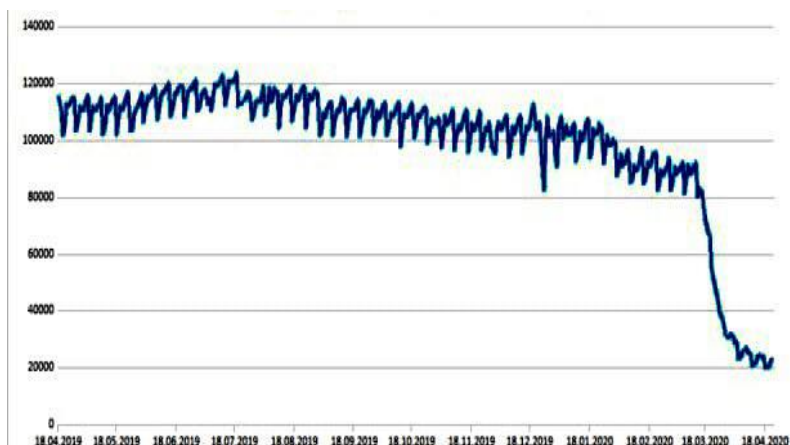
А. Ткаченко
Университет имени Альфреда Нобеля, г. Днепро, Украина

ВЛИЯНИЕ ПАНДЕМИИ НА АВИАПЕРЕВОЗКИ В УКРАИНЕ И МИРЕ: ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПОСЛЕДСТВИЯ

Из всех бизнесов мира первой от пандемии COVID-19 пострадала авиация. После того как вирус поразил Китай и перешел на Европу, стало понятно, что все перевозки, а тем более авиаперевозки кардинально пострадают. С февраля 2020 года многие авиакомпании мира сократили количество рейсов, а некоторые совсем прекратили полеты из-за того, что некоторые страны ограничили или запретили въезд в страну из-за увеличения заболеваемости.

На 2020 год только в странах Европы около 6 миллионов рабочих мест оказались под угрозой, а в месяц не получили приблизительно 200 миллионов евро, а общие потери за год составили больше 80 миллиардов евро. По всему миру около 70 тысяч (46%) всех воздушных судов перестали взлетать в воздух. За 2020 год из-за COVID-19 прибыль всех авиакомпаний мира уменьшилась на 84 миллиарда долларов, а выручка перевозчиков снизилась в половину, около 75 миллионов работников в авиационной сфере по всему миру были обречены потерять свое рабочее место [1].

Как мы можем видеть на графике (рис. 1), количество рейсов в мире меньше чем за месяц упало с 90 до 20 тысяч. В Европе количество рейсов снизилось на 96%, а больше всего пострадали межъевропейские рейсы из-за закрытия границ между странами. В США дела обстоят немного по-другому, там все зависит от штата и самого перевозчика, но рейсы больше всего снизились в ту же Европу и Латинскую Америку, внутренние рейсы упали незначительно. Около 20 авиакомпаний объявили о банкротстве или просто перестали поднимать свои воздушные суда в воздух до улучшения ситуации в мире.

Рис. 1. Изменения количества коммерческих авиарейсов в мире за 2019–2020 гг. [2]

Дела в Украине обстоят не лучше, чем в других странах. По данным IATA пассажирский оборот сократился на 55%, приблизительно 70% флота перестали подниматься в воздух. Потери авиакомпаний составили около 1,3 миллиарда долларов и более 80 тысячи рабочих мест находились под угрозой. Крупнейшая авиакомпания Украины МАУ, посадила около 90% всех своих судов [3]. Со стороны правительства никакой помощи нет как авиакомпаниям, так и перевозчикам. Ситуацию спасают только грузоперевозки, но они все равно не приносят такой прибыли как пассажирские перевозки.

Авиационный бизнес будет долго восстанавливаться после пандемии, и вероятнее всего это восстановление начнется не раньше 2024 года, а цены будут увеличены в два раза. Многие авиакомпании не выживут в борьбе с пандемией. А те, кто выживут выйдут на совершенно новый уровень с меньшей конкуренцией.

Список использованных источников

1. Сядут все? Как коронавирус влияет на авиацию Европы и Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://cfts.org.ua/articles/syadut_vse_kak_koronavirus_vliyaet_na_aviatsiyu_evro_pu_i_ukrainu_1644 – свободный. Язык рус.

2. Аналитика «Реального времени»: пандемия коронавируса впятеро снизила число авиаперелетов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://realnoevremya.ru/articles/173226-kak-izmenilos-chislo-aviareysov-iz-za-koronavirusa> – свободный. Язык рус.

3. Пустое небо: как коронавируса ударил по авиакомпаниям и когда они оживут [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://hromadske.ua/ru/posts/pustoe-nebo-kak-koronavirus-udaryl-po-aviakompaniyam-i-kogda-oni-ozhivut> – свободный. Язык рус.

*Научный руководитель: А.А. Задоя,
кандидат экономических наук, доцент.*

О. Трет'як

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ИРРАЦИОНАЛЬНА ПОВЕДІНКА СПОЖИВАЧА

Надзвичайно важливо при боротьбі за споживача враховувати типологію споживчої поведінки. Усі маркетингові дії певною мірою будуть пов'язані з вирішенням проблеми споживчого вибору з позиції способу прийняття рішень. Економічний успіх виробника завжди ґрунтується на виборі споживача, тому способу прийняття рішення завжди приділяють багато уваги. Ця класифікація видів поведінки споживача базується на шкалі «раціональне-ірраціональне». Раціональний тип поведінки передбачає припущення, що споживач завжди діє тільки раціонально, тобто впевнений в тому, яку саме потребу він хоче задовольнити, розробляє план, суворо розраховуючи необхідні витрати та очікуваний результат, після чого діє виключно згідно зі заздалегідь продуманою послідовністю дій [1].

Для того щоб зрозуміти, чому різні люди ведуть себе по-різному, треба зосередити увагу саме на процесі придбання. Не завжди ті люди, хто купують товари і послуги будуть і їх споживачами, проте на момент покупки вони будуть брати до уваги такі ж показники, що й люди, які купують безпосередньо для самих себе. Таким чином, виробники повинні звертати увагу ще й на те, для кого їх товари призначені, окрім того, хто їх купує. Поведінка споживача пов'язана не тільки з прийняттям рішення

про покупку, але й із певним рядом суміжних факторів. Для ефективного впливання на поведінку споживача слід по-перше дізнатися: як він надає перевагу певному з двох товару; як формується прихильність до певних торгових марок; чому за один товар споживач готовий платити більше грошей, ніж за аналогічний товар у конкурентів, чому різним людям потрібні різні товари та послуги та інші. Під час вивчення поведінки споживача складається його соціальний, економічний та психологічний портрет. Це спрощує планування реальних обсягів і властивостей товарів та послуг, а також ефективну розробку реклами, спрямовуючи її на відповідні групи населення. Характеристику споживача формують зовнішні і внутрішні фактори. До зовнішніх належать фактори культурного впливу (соціальний клас, культура та субкультура) та соціальні фактори (сім'я, статус, референтні групи). До внутрішніх же відносяться особисті фактори (вік, стать, сімейний стан, рід занять, матеріальний стан, спосіб життя, тип особистості, уявлення про себе) і психологічні (мотивація, сприйняття, засвоєння, переконання, відносини) [2].

Що ж стосується безпосередньо ірраціональної поведінки, то дана тема поки що дуже слабо розібрана як у вітчизняній літературі, так і в західних роботах. Ірраціональна поведінка – це дія, що направлена на отримання результату без заздальгідь продуманих вчинків та оцінки. Ірраціональна поведінка повністю протилежна раціональній поведінці. Якщо раціональна поведінка пов'язана з усвідомленими інтересами споживача, плануванням дій при купівлі, то в основі ірраціональної поведінки лежать психологічні механізми, що частково пов'язані з тверезим розрахунком. Одним з перших економістів, що стверджував, що людина не завжди приймає рішення раціонально, був Г.Саймон. За його термінологією люди прагнуть задоволення, а не максимізації, тому часто діють не найкращим образом, а іноді взагалі неправильно [3]. Економіст Р. Франк привів приклад: людина має сезонний абонемент в тенісний клуб, де є закриті та відкриті корти. Доступ до закритих кортів надається при умові погодинної передплати. В міжсезоння при гарній погоді люди надають перевагу відкритим кортам, але у ситуації, коли людина зі заздальгідь проплаченим абонементом у сонячний день попадала би в тенісний клуб, за результатами опитування, вона вибирала би закритий корт, бо він вже проплачений. Однак це суперечить умові оптимального вибору, бо витрати зроблені незалежно від місця гри, а більше задоволення можна отримати від гри на відкритому корті. Також відсутність послідовності рішень була представлена психологами-економістами А. Тверські та Д. Канеманом. Один з їх експериментів демонстрував, що люди мають різне відношення до речових та грошових втрат. Більш того,

споживачі надавали менше значення виграшу, ніж програшу, та не вміли оцінювати сукупний ефект. Найчастіше споживач починає вести себе ірраціонально через бажання отримати моментальне задоволення. Найяскравішим прикладом можуть виступати сигарети, алкоголь, наркотики та їжа у великих порціях. Це відбувається через те, що поведінка покупця базується на психологічних механізмах і скритих мотивах, таких як: наслідування (на людину впливає чужий настрій та форма поведінки), мода (прагнення бути як всі), нав'язування (наслідування думки авторитету), залежність від бренду, належність до певного соціального класу, контекст (на товари зі знижкою буде більший попит, ніж на аналогічні товари по цій же ціні), паніка. Всі ці фактори можуть стати причинами ірраціональної поведінки споживача. Тому виробники досліджують та впливають на його поведінку на ринці.

Підсумовуючи, ірраціональне споживання характерно для всіх людей, незалежно від статусу, статі, віку, віросповідання, національності. Причинами ірраціональної поведінки можна вважати: сильний вплив навколишнього середовища, емоційна нестабільність індивіда, залежність від матеріального світу. Ми не завжди віддаємо собі звіт в тому, що робимо ірраціональну покупку. Часом навіть тоді, коли нам здається, що ми все зважили і обдумали, наш вибір не є на всі 100% раціональним, тому що багато зовнішніх чинників, про які ми не замислюємося, впливають на нашу поведінку [4].

Список використаних джерел

1. Алейнікова О. В. Концепція раціональної поведінки споживача та мотиви ірраціональності. Економіка та держава. 2014. № 3. С. 27–30.
2. Бабко Н.М., Мандич О.В., Севідова І.О., Романюк І.А., Квятко Т.М. Поведінка споживача: навч. посібник. Харків: ХНТУСГ, 2020. 170 с.
3. Тенденция к нерациональности поведения потребителя и необходимость потребительского образования [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economics.studio/ekonomicheskaya-teoriya/tendentsiya-neratsionalnosti-povedeniya-71462.html> – вільний. Мова рос.
4. В. І. Ільїн Поведение потребителей: краткий курс. – СПб.: ПИТЕР, 2000. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.consumers.narod.ru/book/irrational.html> – вільний. Мова рос.

*Науковий керівник: О.А. Задоя,
кандидат економічних наук, доцент.*

ИННОВАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ В УКРАИНЕ

До недавнего времени люди отправляли письма по почте, а теперь для этого используют телефон. Ездили на каретах с лошадьми, а сейчас автомобиль – повседневная вещь. На заводах упаковывали товары самостоятельно, теперь это делают машины. Подобных примеров множество, они сделали нашу деятельность лучше. Их можно объединить одним понятием – инновационные процессы.

Само понятие «инновации» можно трактовать как что-либо новое или же усовершенствованное, которые являются итогом творческой деятельности человека. А инновационные процессы – совокупность качественно новых прогрессивных изменений, происходящих в производственно-хозяйственной сфере. Этот процесс можно представить как последовательность событий: наука – техника – производство. Инновационные процессы стали одним из центральных объектов для исследования, так как инновации были и будут фактором конкурентоспособности компаний. Эффективное использование научно-технических достижений определяется не только уровнем научных исследований и разработок, но и составляющими инновационного процесса, среди которых технические, производственные, организационные, маркетинговые, финансовые операций [1].

Показатели инноваций страны остаются нестабильными. В Украине плотно закрепился принцип «старое, лучшего нового», другими словами, компании используют старые бизнес – модели и просто добавляют к ним новые элементы. Если обратится к статистике, в советские годы исследовательскими институтами патентовалось около 40% всех изобретений. Примерно столько же люди выписывали подобного рода литературу. Это и есть показатель научно-технического прогресса в прошлом.

После 2000-х Украина почти прекратила свою инновационную деятельность. В стране среди зарегистрированных около 8,5 тыс. больших и средних предприятий, а также более 35 тыс. малых предприятий было заключено всего 270 договоров. На тот момент впервые освоенная продукция составляла лишь 4,1% среди всех инноваций. Это подтверждение тому, что уровень инновационных процессов большей частью не соответствовал требованиям современного рынка.

Таблица 1

**Показатели инновационной активности в Украине в период
с 2012 по 2015 года***

Показатель	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Количество предприятий, которые занимались инновационной деятельностью	1462	1679	1758	1715	1609	1587
в % к общему количеству промышленных предприятий	13,8	16,2	17,4	16,8	16,1	15,6
в том числе тратили средства по направлениям инновационной деятельности:						
исследования и разработки	307	332	304	329	283	291
покупка машин, оборудования и программного обеспечения	840	1062	1096	1082	993	974
другие расходы	618	775	712	678	621	613

*Составлено автором по [2].

Данные табл. 1 свидетельствуют о том, что динамика удельного веса незначительная и спадающая на протяжении исследуемого периода, когда вводились инновации. Только близко 18% от общего количества предприятий занимались инновациями. Внедрение инноваций были незначительными, и они не способны обеспечить стойкий экономический рост [2].

А что насчет нынешних реалий? За последние годы дела в стране идут намного лучше, появилась стабильность, но много над чем нужно работать. Из плохих новостей, согласно исследованиям «Mind Innovation Index 2019» большинство компаний в Украине, крупных, в том числе, не готовы к внедрению новых инновационных моделей. Инновационные процессы ограничиваются тем, что происходит автоматизация задач, обучением персонала новым навыкам, меняется подход к маркетингу. Это конечно существенно улучшает финансовое состояние, но только в краткосрочной перспективе, потому что в долгосрочной перспективе это чревато последними местами в рейтинге лидирующих стран в области инновационных технологий. К тому же, рост инновационности тормозят государственные компании, такие как «Укрзалізниця», «Укренерго», «Укргазбанк». Подобные компании чаще всего являются лидерами рынка, создавая тем самым свои правила. Это приводит к тому, что страдает вся экономика в целом, а не только отдельные отрасли.

Но есть и хорошие новости, согласно глобальному индексу инноваций (ГИИ), с 2019 по 2020 год Украина улучшила свой показатель на 2 позиции и теперь занимает 45 место в рейтинге (табл. 2) [3]. И судя по прогнозам, страна в скором времени поднимется на 43 место, которое она занимала в 2018 году [4].

Показатели глобального индекса инноваций, 2020 г.*

Страна/ Экономика	Оценка (0-100)	Класси- фикация	Доход	Класси- фикация	Область	Класси- фикация
Польша	39,95	38	НИ	35	EUR	25
Словакия	39,70	39	НИ	36	EUR	26
Литва	39,18	40	НИ	37	EUR	27
Хорватия	37,27	41	НИ	38	EUR	28
Вьетнам	37,12	42	LM	1	SEAO	9
Греция	36,79	43	НИ	39	EUR	29
Таиланд	36,68	44	UM	4	SEAO	10
Украина	36,32	45	LM	2	EUR	30

*Составлено автором по [4].

Итак, какие же пути нужно предпринять для того, чтобы Украина в инновационной сфере становилась лучше?

Для начала нужно проанализировать влияние инновационных процессов на партнеров, сотрудников, клиентов, поставщиков и пересмотреть свои стратегии. При правильном подходе развитие инноваций создает много рабочих мест. Как пример можно взять опыт Канады: только в 2016 году в результате поддержки развития новых технологий в Торонто было создано 22 500 рабочих мест.

Благодаря инновационному развитию страна притягивает зарубежных инвесторов, а в дополнение к этому еще и создает пути решения проблемы трудовой миграции, а в Украине эта проблема стоит очень остро. На самом деле у нас много умных людей, которые создают интересные проекты. У нас происходит так называемая «утечка умов» и изобретатели просто вынуждены продавать иностранцам свои изобретения за бесценок ведь, к сожалению, в нашем государстве не выделяется достаточно средств на внедрение инновационных процессов. Для того, чтобы обеспечить поддержку изобретателям, не нужно придумывать что-то новое. Вот несколько примеров накопленного мирового опыта: в Австрии человек придумавший что-то инновационное в области экологии освобождается от всех налогов; в России, к примеру, дают грант и новую должность, в США для этих целей есть фонд заработной платы, из которого выделяется 15%.

Преимущество дает то, Украина находится в Европе. На этом нужно акцентировать внимание. Очень кстати введение инновационных процессов будет в таких отраслях как энергетика, нефть и газ. Но без масштабных изменений приоритетов правительства и широкой кооперации власти с бизнесом больших изменений можно не ждать [1].

Конечно, не стоит забывать о том, дело не только в инвестициях в крупные инновационные фирмы, но также важен талант и лучшее образование.

Если мы хотим, чтобы инновационное развитие нашей страны не пасло задних, стоит задуматься об изменениях в компаниях и предприятиях. Прежде всего изменения, которые мы хотим видеть в Украине должны начинаться с нас самих. Это воодушевит и коллег по рынку и правительство задуматься о новых шагах к инновационному развитию Украины.

Список использованных источников

1. Донцова Л.В. Инновационная деятельность: состояние, необходимость государственной поддержки, риски. 2008. № 3. С. 19–23.
2. Кожем'якіна С.М. Продуктивність праці на макрорівні: визначення, аналіз та прогнозування: монографія / С.М. Кожем'якіна. – К.: Інтерсервіс.
3. Место Украины в глобальной битве за инновации/Экономическая правда [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2020/09/28/665609/> – свободный. Язык рус.
4. The Global Innovation Index 2020 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.globalinnovationindex.org/Home> – свободный. Язык англ.

*Научный руководитель: С.В. Дубинский,
кандидат экономических наук, доцент.*

А. Фатхуллина
*Башкирский Государственный Университет,
г. Уфа, Башкортостан, Российская Федерация*

РОЛЬ МИГРАЦИИ РАБОЧЕЙ СИЛЫ В МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЯХ

Во второй половине XX века возникает такое понятие как международная миграция рабочей силы, которое до сегодняшнего дня претерпело существенные и серьезные изменения. Считается, что первой

большой группой, которая эмигрировала из одной страны в другую, является группа трудящихся рабов из Африки в Америку. Следом идут массовые перемещения Ирландцев в США вследствие «картофельного голода». Падение цен на пшеницу стало причиной широкомасштабной миграции стран Восточной Европы и Италии в США [1]. Поэтому главными причинами миграции рабочей силы, подавляющие другие, оставались и сегодня остаются экономические.

Международная миграция рабочей силы представляет собой любое территориальное перемещение трудоспособного населения из одной страны в другую в целях нахождения работы. Аналогично мировому рынку товаров и услуг возникает международный рынок рабочей силы, а именно трудящиеся из разных стран перемещаются из одной в другую, и тем самым предлагают себя в качестве товара. В условиях совершенствования процессов интернационализации производства и потенциального роста взаимодействия между странами, международный рынок рабочей силы набирает все большую силу, что, в свою очередь, стимулирует движение миграционных потоков [2]. По причине неравномерности социально-экономического развития стран, миграция рабочей силы может быть связана с развитием крупного промышленного производства. Поскольку в развитых странах имеются проблемы с нехваткой рабочей силы, а в развивающихся и в странах третьего мира, наоборот, преобладает избыток рабочих единиц и безработица, трудящиеся со всего мира стараются мигрировать в государства с развитой экономикой [3].

Проблема миграционных потоков рабочей силы не теряет своей актуальности и сегодня, ведь каждый гражданин имеет возможности свободного въезда на территорию иностранных государств. В большинстве своем, люди выезжают из страны или города, в которых проживали, в попытках найти высокооплачиваемую работу в долгосрочной перспективе. Помимо того, что процесс интернационализации производства сам по себе явление экономические выгодное, он так же сопровождается интернационализацией рабочей силы [4]. Так, происходит взаимообогащение культур, создание гениальных шедевров, склонность к толерантности и недискриминации. Поэтому можно с уверенностью сказать, что трудовая миграция является частью международных экономических отношений.

За исключением интеграции рабочей силы из разных стран, сегодня мировое сообщество стало чаще сталкиваться с необходимостью сосредоточения усилий по устранению острых ситуаций и конфликтов. Более того, актуальность набирает, так называемая, «утечка умов», которая носит неоднозначный характер. Можно сказать, что из страны

буквально вымываются квалифицированные специалисты и ученые, но в то же время страна избавляется от потенциальных оппонентов, снижается безработица. Более того, покинувшие страну «мозги» нередко материально поддерживают и финансируют в свою родину [5].

Итак, роль трудовой миграции в международных экономических отношениях, безусловно, велика, потому что она оказывает существенное влияние на социальные, экономические и демографические аспекты жизни. Это один из самых сложных демографических процессов, так как на миграционное поведение населения воздействует комплекс межнациональных, политических, экономических и социальных факторов.

Список использованных источников

1. Мировая экономика: Учебник / под ред. проф. А.С. Булатова. – М.: Юрист, 2003. – 734 с.
2. Управление человеческими ресурсами / под ред. М. Пула, М. Уорнера. – СПб.: Питер, 200 с.
3. Пузакова Е.П. Экономические отношения: Учеб. пособие. – Ростов-на-Дону: МАРТ, 200 с.
4. Дадалко В.А. Экономика: Учеб. пособие. – Мн.: Ураджай, Интерпрессервис, 2001. – 400 с.
5. Юдина Т.Н. Социология миграции: Учебное пособие для вузов. – М.: Академический Проект, 2006

*Научный руководитель: З.Ф. Ибрагимова,
кандидат экономических наук, доцент.*

В. Фоменко

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ПРИРОДА ТА РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСФЕРТНИХ ЦІН

Процеси концентрації капіталу та диверсифікації виробництва посилюються з кінця XIX століття на тлі зростаючої конкуренції на усіх рівнях економіки. Вони змушують фірми шукати методи та інструменти, завдяки яким можливе буде підвищити свою стійкість, приділяючи серйозну увагу адаптації внутрішньої структури фірмових відносин і механізмів управління викликам зовнішнього середовища. Під впливом глобалізації роль міжнародних компаній, підрозділи яких знаходяться на території декількох країн, стає помітнішою. За даними ЮНКТАД, за останні двадцять років, середня кількість транснаціональних корпорацій збільшилась шляхом введення дочірніх філіалів у національні економіки різних країн світу. Через активне зростання кількості ТНК відбулося

збільшення ступеню концентрації та диверсифікації, а отже – і зростання товарообігу всередині ТНК. Перед нами постає питання про те, як регулювати товарообіг і які саме методи управління дозволять забезпечити ефективність угод між філіалами. Швидке збільшення корпорацій, як на національному, так і на глобальному рівнях значно ускладнює процес управління, уповільнює прийняття рішень на усіх ланках організаційної ієрархії, що вказує на необхідність децентралізації управлінських функцій. Спираючись на ці умови, корпорація вимушена використовувати гнучкий, але жорстко керований внутрішньо фірмовий механізм, заснований на введенні системи внутрішньо фірмових розрахунків по так званим трансфертними (умовно-розрахунковим) цінами [1]. Трансфертне ціноутворення у широкому сенсі означає встановлення ціни, по якій буде відбуватися розрахунок між підрозділами однієї транснаціональної корпорації. Велику кількість сучасних ТНК можна уявити як сукупність окремих відносно самостійних філій, що виконують певні функції, такі як: закупівля ресурсів, виробництво, продажу, фінансове та адміністративне супроводження і т.д. Між даними частинами однієї ТНК завжди виникають економічні відносини, які потребують подальшого вирішення за допомогою трансфертних цін.

У сучасній економічній науці існує чимало робіт, які присвячені аналізу та прогнозуванню розвитку трансфертних цін. Більшість цих робіт мають теоретичний характер, що дає неповне уявлення про практичне використання цього об'єкту дослідження транснаціональними корпораціями. Теоретичний аналіз містить у собі використання трансфертних цін у системі внутрішньо корпоративних відносинах. Основними представниками дослідження теоретичної структури є Дж. Хіршлейфер, Р. Вансіл, Р. Каплан, Т. Ітагакі, Г. Хольструм [2]. До характерних відмінностей їх досліджень відноситься розгляд багато факторів, які впливають на трансфертне ціноутворення. Водночас, на економічному просторі ще замало наукових робіт про дослідження сутності та використання трансфертних цін транснаціональними корпораціями, тому актуальність використання цього об'єкту залишається на високому рівні.

Основною ідеєю появи трансфертної ціни є мінімізація податкових зобов'язань, які накладаються на транснаціональну корпорацію. Широке формування поняття «трансфертна ціна» - ціна, що застосовується транснаціональними корпораціями в угодах між їхніми філіалами, підрозділами або підконтрольними фірмами та є основним інструментом регулювання прибутків ТНК. Якщо звернутися до розгляду терміну «транснаціональна корпорація», то необхідно наголосити на те, що ТНК задіють мобільні підприємства, тому вона легко використовує цей

інструмент для ефективного переливання капіталу з однієї країни в іншу. Але держави зацікавлені в залученні податкових надходжень, тому державам необхідно регулювати саме використання трансфертних цін корпораціями. У сфері трансфертного ціноутворення головним чином необхідно задовольнити потребу громади щодо адаптування продуктів, цін, стратегій та каналів просування до інтересів споживачів, що пов'язані з факторами національної ідентичності, соціально-економічного розвитку. Базовою основою для ТНК має стати використання філософії ринкової ціни таким чином, щоб різниця між трансфертними цінами у комерційних операціях та ті, що використовуються з економічними суб'єктами, що не належать до ТНК, не були помітні. Основною проблемою використання трансфертної ціни є податкова база приймаючої країни. Дії ТНК повинні відповідати законодавчій базі, яка іноді не дає змогу ухилитися від оподаткування.

Значна частка глобального експорту становить внутрішній оборот між підрозділами компаній в різних країнах. Внутрішній оборот корпорацій зосереджується на трансфертних цінах. Уся ця інформація дає фундаментальну базу, завдяки якій можна сказати, що система трансфертного ціноутворення може створюватися, як система, яка орієнтована на внутрішні витрати. У основі формування трансфертного ціноутворення лежать такі принципи: максимізація прибутків, мінімізація податкових платежів, мінімізація митних податків, удосконалення ефективного регулювання материнською компанією фінансових потоків підрозділів.

Механізм трансфертних цін базується на відмінності від ринкових. Відносно зниження трансфертних цін на імпортовані засоби виробництва – складові частини товару, сировина від інших підрозділів корпорації означає її додаткове фінансування та максимізацію прибутку. Водночас, підвищення трансфертних цін на імпортовані від структурних ланок транснаціональної корпорації товари призводить до фактичного переходу фінансових ресурсів до материнської компанії [3]. Основною характеристикою трансфертних цін є те, що вони регулюються корпорацією. Вони формуються на виробничих витратах, але насамперед встановлюються на рівні, якій задовольняє інтереси компанії (мінімізація виплат до бюджету країни-базування). Податкові органи намагаються контролювати рівень трансфертних цін компаній з огляду на їх важливу роль у накопиченні державного бюджету. Тому податкове законодавство багатьох країн зобов'язує ТНК подавати звіти щодо структури та проведених операцій транснаціональною корпорацією [4]:

- звіт про власників структурного підрозділу ТНК, відсоток пайової
- участі у статутному капіталі, розподіл дивідендів та інше;

- баланс підприємства та звіт про прибуток і збитки;
- звіт про кількість реалізованої продукції та послуг;
- декларація про чисті прибутки і чисті доходи;
- дані про інвестиційну діяльність у приймаючій країні;
- звіт про кількість робітників підприємства та наявність вакансій.

Слід визначити, що саме маніпулювання трансфертними цінами призводить до заниження або завищення їх у порівнянні з ринковими, що має негативний вплив на економічний розвиток приймаючої країни та на репутацію самої ТНК.

Отже, підводячи висновки теоретичного дослідження, можна сказати, що трансфертна ціна є ефективним інструментом регулювання прибутків транснаціональних корпорацій. Також, слід зазначити, що державі необхідно контролювати трансфертне ціноутворення, але у такому обсязі, що не буде заважати повноцінній діяльності ТНК. Складний процес домовленостей між економічними суб'єктами, у якому кожна сторона вважає свої інтереси вище, ніж інтереси іншого. Зловживання трансфертними цінами може призвести до економічного спаду держави, а зайве втручання держави може позбавити ТНК інтересу до ринку цієї країни. Тому знаходження компромісу та гра «за правилами» законодавчої бази це є ключовими факторами діяльності транснаціональної корпорації та використання трансфертного ціноутворення.

Список використаних джерел

1. Панферова О.О. Трансфертне ціноутворення (досвід американських компаній) // США. Канада. Економіка. Політика. Культура. – Березень, 2011. – № 3. – С. 53–64.
2. Грундел Л.П. Регулювання трансфертних цін як ефективний інструмент податкового контролю. Проблеми сучасної економіки, 2014, №-4.
3. Задоя А.О. Регулювання діяльності ТНК: державний рівень / А.О. Задоя, Е.М. Лимонова // Академічний огляд. – 2014. – № 2 (41). – С. 117–125.
4. Е.М. Лимонова. Транснаціоналізація світової економіки / Е.М. Лимонова, С.В. Кузьмінов, Г.Я. Глуха, І.С. Шкура. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. – С. 58–61.

*Науковий керівник: Е.М. Лимонова,
кандидат економічних наук, доцент.*

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ РАБОЧЕЙ СИЛЫ В РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАНАХ

В развивающихся странах в начале 90-х годов насчитывалось полмиллиарда полностью или частично безработных. В отличие от промышленно развитых стран, в развивающихся странах характеристики использования рабочей силы более сложны.

В сельском хозяйстве сосредоточена основная часть трудоспособного населения. Поскольку в основном учитывают только городскую безработицу, данные не отражают сути ситуации, что открытая безработица часто бывает низкой. В сельском хозяйстве основная часть является самозанятыми или неоплачиваемыми членами семьи, и лишь небольшая часть рабочей силы оплачивается. Неудивительно, что формальная безработица в сельских районах отсутствует, а безработица в городах высока в ряде стран.

В развивающихся странах, в особенности в сельском хозяйстве, различные формы занятости часто скрывают безработицу. Маргинальной производственной деятельности, не регулируемой законом, способствует невозможность найти долгосрочную работу. По оценкам, этот тип неполной занятости и низкой производственной активности колеблется от 20% рабочей силы в Латинской Америке до 40% в Африке.

При анализе занятости в городах широко используется расплывчатый термин «неформальный сектор». Работающие на себя или самозанятые работники занимают большее число участников этого сектора. Многие из них работают, получая взамен еду, жилье или другие выплаты «натурой». По оценкам МОТ, 25-50% городских рабочих в этих странах заняты в неформальном секторе. В Африке неформальный сектор обеспечивает занятость в городах на 61%, в Латинской Америке – на 30%.

Основная деятельность в неформальном секторе направлена на обеспечение выживания его участников. Согласно исследованиям МОТ, этот сектор включает ассоциации с численностью до десяти работников в промышленности, строительстве, транспорте и сфере услуг. Неформальный сектор в развивающихся странах, в отличие от других подсистем мировой экономики, не тождественен нелегальной, второй или теневой экономике [1, с. 152].

Даже когда операции в неформальном секторе не регистрируются или не полностью отражаются в официальной статистике, участники не обязательно пытаются избежать регистрации. Большая часть этого сектора действительно уходит от финансового и трудового регулирования.

Уровень безработицы не изменился из-за более быстрого роста населения и рабочей силы, но имеющиеся данные по развивающимся странам показывают рост числа безработных в последние десятилетия. Судя по уровню открытой безработицы, ситуация с занятостью улучшилась. Похожий сдвиг наблюдается в быстрорастущих частях Латинской Америки и новых индустриальных странах Азии. Уровень открытой безработицы в большинстве других стран оставался высоким или увеличивался. В странах Тропической Африки и Центральной Америки они приблизительно одинаковые и составляют 15-20%, такие же показатели в странах Центральной Америки. В Азии общее количество безработных огромно, но уровень безработицы ниже, чем в вышеупомянутых регионах. В Индии эта цифра превысила 34 миллиона в 90-е годы, что примерно равно общему числу безработных во всех странах ОЭСР.

Неполная занятость и скрытая безработица высоки и растут во многих странах. Например, на Филиппинах неполная занятость в сельских районах равно 41%, а в городских оценивалась в 20% в 1991 г., при официальном уровне безработицы в 8%.

Во многих развивающихся странах и среди образованных людей высокий уровень безработицы. В таких как: Кот-д'Ивуар, Марокко, Алжир и др. безработица среди людей с высшим образованием выше, чем среди неграмотных. В 32 странах более 2,3 миллиона человек, которые работали администраторами, техническими специалистами, и менеджерами и часто имели высшее образование, были безработными в конце 80-х годов, что составляло около 6% всех безработных.

Безработица среди взрослых неразрывно связана с детским трудом. Около 120 миллионов детей в возрасте от 10 до 14 лет работают там, где есть негативное влияние на их здоровье. Дети работают во всех секторах экономики, но большинство из них занято в сельском хозяйстве и бытовых услугах. У них низкая заработная плата, что едва ли позволяет им выжить, а условия труда плохие, часто опасные [2, с. 386].

В заключении можно казать, что тема использования рабочей силы в развивающихся странах – это один из немаловажных вопросов. В большинстве стран Азии отмечаются признаки возобновления экономического роста, одновременно сохраняются факторы,

препятствующие ему. По прогнозам МОТ здесь ожидается сокращение безработицы в 2 раза по сравнению с 1998 годом.

В странах Латинской Америки и Карибского бассейна в 2002 году экономические результаты были посредственными. Чтобы вдвое снизить безработицу и долю бедных рабочих, уровень экономического роста за 5-10 лет должен составлять не менее 4,5% в год [2, с. 179].

На Ближнем Востоке и в Северной Африке, сохраняющаяся политическая нестабильность отрицательно сказывается на инвестициях и туризме, даже несмотря на высокие цены на нефть. Ситуация с занятостью может улучшиться, если темп экономического роста достигнет 4,7%.

Странам с переходной экономикой необходимо привлекать инвестиции и поддерживать внутренний спрос. Темп роста должен составить 4,5%. По мере перехода экономики к рыночной экономике и роста доходов до уровня в Западной Европе перспективы занятости для этой группы стран улучшатся. Но для устранения структурной безработицы экономический рост должен сопровождаться соответствующей политикой.

Список использованных источников

1. Вечканов Г.С. Экономическая теория: Учебник для вузов. 3-е изд. Стандарт третьего поколения. – СПб.: Питер, 2011. – 512 с. 2011.
2. Смитиенко Б.М. Мировая экономика. – М.: Юрайт, Высшее образование, 2017. – 584 с.

*Научный руководитель: З.Ф. Ибрагимова,
кандидат экономических наук, доцент.*

Ю. Хватов
*кандидат економічних наук, доцент,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ЕТАПУ РОЗВИТКУ ОФШОРНИХ ЗОН: КІНЕЦЬ ЕПОХИ ОФШОРІВ?

В сучасній економічній літературі термін «офшорна зона» найчастіше означає державу (або її частину), з території якої нерезиденти здійснюють операції з іншими нерезидентами при мінімальному державному втручанні в їх діяльність, що дає певні переваги в плані оподаткування та ведення бізнесу. За своїми функціями офшорні зони можна поділити:

- на прапори зручності (flag of convenience);
- податкові гавані (tax haven);
- офшорні фінансові центри (offshore financial center).

У своїй відомій статті «Shining a Light» Дейвід Ліптон, на той час виконуючий обов'язки директора-розпорядника МВФ, зазначив, що в цих зонах переховується близько 7 трлн. дол. або 8% світового ВВП. Серед батьків-засновників офшорних схем в бізнесі були такі різні постаті як:

- барон Едмунд Весті (Sir Edmund Vestey), засновник Vestey Holdings (найбагатша сім'я у Великобританії, після короля, в 1940-х роках);
- Меєр Ланські (Meyer Lansky), «бухгалтер мафії» і засновник глобальної гральної імперії від Лас-Вегаса та Куби до Лондона і Женеви;
- Жан-Пол Гетті (Jean Paul Getty) – американський нафтопромисловець, найбагатша людина світу в 60-х – 70-х роках минулого сторіччя.

У своєму розвитку офшорні зони пройшли декілька етапів.

Етап I. Виникнення офшорного бізнесу (1920–1940):

- Більшість європейських урядів різко підняли податки, щоб покрити витрати на відновлення своїх економік після руйнувань Першої світової війни:
- Швейцарія, залишившись нейтральною під час війни, уникла цих додаткових витрат і, отже, змогла зберегти низький рівень податків.
- Офшори, як правило, працювали для уникнення особистого оподаткування і збереження статків.
- Початок практики Угод про уникнення подвійного оподаткування (Tax treaties або double tax agreements (DTAs)).

Етап II. Розквіт офшорів або Offshore Go Global (1950–1990):

- Розпад Британської колоніальної імперії і поява великої кількості нових незалежних держав.
- Податки на вивезення капіталу в США і підвищення оподаткування в розвинених країнах.
- Формування ринку євровалют та системи Asian Currency Unit (ACU) в Сінгапурі.

Етап III. Офшорні зони під ударом (кінець 1990-х – наш час):

- Розвинуті країни почали скасовувати угоди про подвійне оподаткування з мікродержавами.
- ЄС приймає директиву щодо уникнення податків (Anti Tax Avoidance Directive, ATAD), закриває внутрішні офшори і формує перелік податкових юрисдикцій, що не співпрацюють з податковими органами ЄС.

– Швейцарія офіційно прийняла Міжнародну конвенцію про автоматичний обмін банківською інформацією (АЕОІ) і приєдналась до Стандарту міжнародного автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки в податкових цілях (Common Reporting Standard, CRS).

– Проект ОЕСР по боротьбі з розмивання оподаткованої бази й виведення прибутку з-під оподаткування (BEPS Project).

Авангардом в боротьбі з офшорними схемами оподаткування виступають США. В січні 2021 року у рамках Закону про національну оборону на 2021 фінансовий рік було затверджено Закон про боротьбу з відмиванням грошей (The Anti-Money Laundering Act of 2020) який надає повноваження вищим державним посадовцям США (Secretary of the Treasury or the Attorney General) видати повістку в будь-який іноземний банк, який веде кореспондентський рахунок у США, і вимагати від нього "будь-яких записів, що стосуються кореспондентського рахунку або будь-якого рахунку в іноземному банку", включаючи записи, що зберігаються поза юрисдикцією США. Це «де факто» ліквідує банківську таємницю для рахунків в доларах США. Фінансові ринки миттєво відреагували різким зростанням вартості криптовалют, які знаходяться поза контролем державних установ США.

На початку квітня 2021 року Міністр фінансів США Джанет Йеллен закликала лідерів G20 встановити глобальну мінімальну ставку корпоративного податку в розмірі 21%. Очікується що консенсус щодо глобального оподаткування буде досягнуто в середини 2021 року. Водночас Голова Світового банку Девід Малпасс застеріг світових лідерів від установлення занадто високої глобальної мінімальної податкової ставки для компаній. Так що вся боротьба ще попереду.

И. Хорунжий

Університет імені Альфреда Нобеля, г. Дніпро, Україна

РОЛЬ ИРРАЦИОНАЛЬНОГО ПОВЕДЕНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ СПРОСА: ПРИЧИНЫ, ФАКТОРЫ И ВОЗМОЖНОСТЬ ПРОГНОЗИРОВАНИЯ

На современном этапе становления экономики из-за появления новых методов передачи и трансляции информации, а также изобретение инновационных технологий, поведение потребителей с каждым днем становится все менее рациональным. Человек как сложное социальное существо подвергается мощному влиянию общественности и начинает мыслить иррационально.

Иррациональное поведение – действие, направленное на получение быстрого результата без обдумывания деталей и оценки ситуации в целом. На сегодняшний день все сложнее становится выяснить мотивы, почему потребители отдают предпочтение именно этому товару, а не какому-либо другому, в последствии труднее установить причинно-следственную связь, которые управляют потребителями [1]. Как итог, специалистам в этой сфере становится сложнее воздействовать на потребителя и прогнозировать спрос. Однако использование данных знаний может не только помочь увеличить объем продаж конкретного товара, но и повлиять на общее потребление всех граждан в целом.

Одним из первых ученых, который задался этим вопросом иррационального поведения потребителей, был Г. Саймон. В своих работах он утверждал, что люди скорее преследуют «удовлетворение», а не «максимизацию». А в свою очередь его последователи наглядно показали, что людям не свойственно следовать аксиомам рационального выбора, особенно когда дело касается невозвратных издержек. Экономист Р. Франк приводил очень наглядный пример: «предположим, что человек имеет сезонный абонемент в теннисный клуб, где есть открытые и закрытые корты. Закрытые корты предоставляются при дополнительной почасовой предварительной оплате. Открытые корты гораздо лучше, и в межсезонье при хорошей погоде люди предпочитают играть там. В ситуации, когда у человека осенью было предварительно оплачено время на закрытом корте и вдруг оказывается, что на улице теплый солнечный день, что ему следовало бы предпочесть? Большинство опрошенных выбирают закрытый корт, поскольку он уже оплачен. Однако это противоречит условию оптимальности выбора, так как издержки уже произведены, независимо от места игры, а более высокий уровень удовольствия можно получить от игры на открытом корте».

В свою очередь известный экономист Х. Лейбенштейн выделил закономерности, основанные на влиянии окружения на выбор потребителя. На их основе он ввел несколько видов спроса: функциональный и не функциональный спрос [2]. В свою очередь последний делится на социальный, спекулятивный и иррациональный спрос. Спекулятивный спрос связан с ожиданием повешения цен на товар, что стимулирует увеличенное его потребление в настоящий момент. Иррациональный спрос – незапланированный спрос. А социальный спрос возникает под воздействием других людей и делится:

– на эффект подражания большинству – потребитель зависит от мнения других и вследствие покупает такой же товар, что и другие потребители [2].

– эффект Веблена – другими словами «демонстративное потребление». Потребитель выбирает аналогичный, но более дорогой товар [3].

Также известный факт, что человек из-за острого желания получить мгновенное удовлетворение, начинает вести себя через мерно иррационально. Примером этого могут служить люди, которые потребляют сигареты, алкоголь, пищу в особо крупных количествах и т.д.

При изучении данной темы, был проведен опрос, в котором приняло участие 18 человек в возрасте от 12 до 22 лет. Приблизительно 3/4 людей ведут неактивный образ жизни, но остальные заядлые спортсмены.

Все они совершают разного рода покупки. Что касается принятия решений при походе в магазин, то в независимости, от возраста самостоятельно опрошенные покупают либо товары, которыми пользуются давно, либо какие-то простенькие недорогие товары, например ручки или карандаши. В свою очередь товары длительного пользования люди покупают под жестким контролем родителей либо очень близких друзей. В приблизительно 1/3 случаев опрошенные утверждали, что у родителей не было опыта в приобретении некоторых товаров, и тогда покупатели использовали рейтинги товаров на сайтах и мнения экспертов, найденные в интернете как почву для принятия решений.

Также в ходе исследования, 2 парней из-за ссоры с девушкой на следующий день под влиянием эмоций и сложившейся ситуации получили непредвиденные расходы на покупку подарков и т.д.

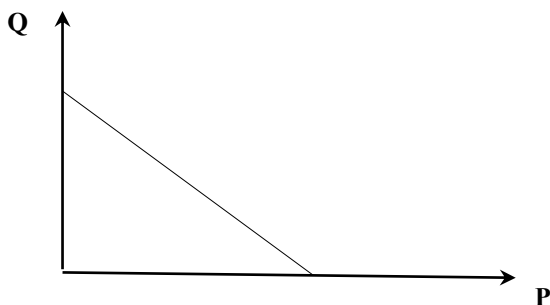
В конце, рассматривая приобретение новинок, опрошенные честно признались, что не стремятся покупать новую вещь без острой надобности в ней. Однако 25% людей отметили, что часто покупают вещи, без которых могли бы прожить. Чаще всего это фаст-фуд, сигареты или прочие подобные товары, призванные удовлетворить сиюминутную потребность. Они отмечают, что сами порой не понимают причин своей иррациональности, аргументируя это так: «Голова понимает, а тело все равно делает» [4].

А происходит это потому, что в основе потребительских предпочтений лежат психологические механизмы, факторы и разного рода скрытые мотивы такие как подражание, мода, внушение, привязанность к брендам и т.д.

Говоря о влиянии иррационализма потребителей на формирование спроса учеными, было доказано существование ситуаций, когда их поведение не подчиняется классическим закономерностям

максимизации выгоды, оценок и расчетов выбора. Для того, чтоб провести сравнение влияния вышеперечисленных эффектов на поведение потребителей при покупке товаров, нужно рассмотреть классический график спроса, представленный на рис. 1.

С экономической точки зрения эффект Веблена проявляется в ситуациях, когда повышение цены на товар влечет за собой увеличение спроса на него, и наоборот [5]. При изучении данной проблемы выяснили, что цена на товары положительно коррелирует с восприятием качественных характеристик товара и в свою очередь является главным показателем престижа.

Рис. 1. Традиционная функция спроса: P-цена товара; Q-количество товара

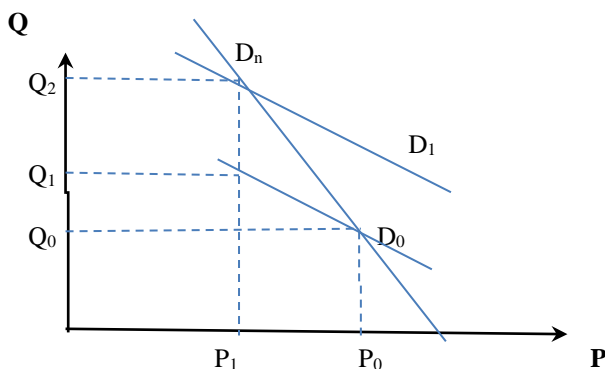
В свою очередь эффект присоединения к большинству демонстрирует ситуацию, когда потребитель приобретает товар с целью не отставать от других окружающих его потребителей. Таким образом, спрос увеличивается в то время, как другие потребители начинают скупать этот товар. При таком раскладе для потребителя важно именно сам процесс покупки и наличия товара у других потребителей.

Индивидуальная функция спроса по итогу имеет такой вид:

$$i = f(Px, Qx),$$

где Q_x – оценка рыночного объема спроса отдельным потребителем.

При проявлении данного эффекта прямая индивидуального спроса будет смещаться вправо по мере увеличения рыночного спроса на этот товар. Кривая спроса эффекта подражания большинству представлена на рис. 2.

Рис. 2. Потребительский спрос при проявлении эффекта подражания большинству

В заключение можно сказать, что с каждым годом роль иррационального поведения потребителей в формировании общего спроса возрастает. Это связано с возрастанием количества возможностей воздействия на потребителя путем передачи различной информации. В связи с этим такого рода спрос прогнозировать на порядок сложнее, чем традиционный рациональный спрос. Однако проведя исследования, изучив последствия влияния различных факторов на формирование спроса и найдя закономерности в ситуации на современном рынке, можно будет добиться успеха в прогнозировании спроса на рынке различных товаров.

Список использованных источников

1. Патоша О.И., Коробкова Н.Е. Исследования «нерациональных» эффектов поведения потребителей. *Психологические проблемы современного бизнеса*. 2011. С. 112–121.
2. Лейбестайн Х. Теория потребительского поведения и спроса. СПб.: Экономическая школа, 1993. С. 304–325.
3. Веблен Т. Теория праздного класса. М.: Прогресс, 1984. – 501 с.
4. Пидкасистый А.П. Экономическое поведение потребителей. М.: Российское педагогическое агентство, 1997.
5. Задоя А.О. Микроэкономика: Курс лекций и упражнения: Науч. пособ. – 5-е изд., стер. К.: Знания, КОО, 2006. С. 53–55.

*Научный руководитель: А.А. Задоя,
кандидат экономических наук, доцент.*

ОСВІТА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізація – це процес соціального, культурного, економічного, політичного та іншого зближення, що відбувається сьогодні в усьому світі і охоплює всі держави. Такі сфери, як економіка, політика, культура піддаються змінам і впливу в усьому світі, розрізняються лише невеликими національними аспектами, які найчастіше зовсім незначні. Не стала винятком і система вищої освіти. При розгляді питань освіти в контексті глобалізації мова йде як про вплив глобалізації на розвиток вищої освіти, так і про роль вищої освіти в цьому процесі.

Цілі і завдання, які глобалізація ставить перед вищою освітою, дозволяють усвідомити важливість сфери вищої освіти, її місце в глобальному просторі. Глобалізація освіти - процес все більшого пристосування системи навчання до запитів глобальної ринкової економіки. Наростаюча залежність економіки від знань (так звана «економіка знань») породжує ідею створення Єдиної світової освітньої системи, заснованої на єдиних освітніх стандартах. Так, на думку одного з відомих теоретиків університетської освіти П. Скотта, глобалізація є найфундаментальнішим викликом, з яким зіткнулася вища школа за всю понад тисячолітню історію існування [1].

Основною ознакою глобалізації освіти, є те, наскільки сильні національні інтереси в глобальному світі і самі національні держави, як наслідок існування національних систем освіти з їх відмінними особливостями. Головні елементи глобалізації вищої освіти останніх років: інформатизація суспільства і інтеграція системи вищої професійної освіти України в світову систему вищої освіти в рамках приєднання України до Болонського процесу.

Основним елементом глобалізації в системі освіти стала інформатизація суспільства, яка почала свій шлях з стрімким розвитком комп'ютерних та інформаційних технологій. Інформаційна глобалізація дала можливість розширити свій кругозір, побачити все розмаїття людей і культур, познайомитися з новітніми досягненнями науки і техніки [2]. Завдяки сучасним інформаційним технологіям освітній процес почав приймати якісно нові форми. Виникла і починає стрімко розвиватися дистанційна освіта. А в умовах епідемії коронавірусу, перед безліччю освітніх установ України, проблема організації дистанційного навчання стала ще більш актуальною.

На жаль, в Україні наразі не проводилися ґрунтовні дослідження про те, як проходило дистанційне навчання в закладах вищої освіти. Однак можна припустити, що викладачі стикалися з проблемою браку досвіду та навичок дистанційного навчання, організовуючи роботу самостійно. Безперечно, проблеми з якістю були й до карантину. Поточна кризова ситуація проявила їх, зробила більш очевидними. І частина викладачів перейшла на інший формат подачі матеріалу, намагаючись зробити заняття зі студентами більш інтерактивними і цікавішими. Як мінімум, одним із висновків має бути те, що вже зараз потрібно викладачам навчатися якісно проводити дистанційне навчання. Бо, незалежно від того, як закінчиться карантин, освіта в Україні (і світі) вже не буде такою, як до карантину. Дистанційне навчання робить освіту більш доступною, але, обираючи його, ми не повинні обирати між доступністю і якістю [3].

У всьому світі освіта все більше стає значущим суспільним інститутом, орієнтованим на вирішення завдань держави і суспільства в цілому. І для системи вищої освіти України буде ефективно і корисно сприймати Болонський процес як один із напрямів глобалізації і брати з нього те, що буде корисно саме для нашої національної системи вищої освіти. Метою Болонського процесу - є формування в перспективі загальноєвропейської системи вищої освіти, що ґрунтується на спільності фундаментальних принципів функціонування.

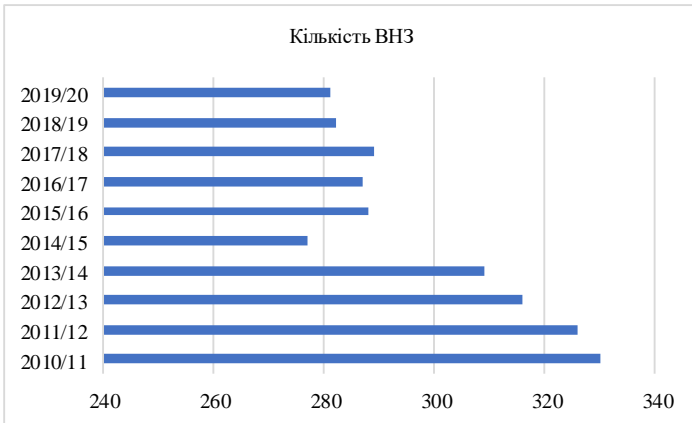
Через свої положення Болонський процес декларує певні принципи: створення нової атмосфери відкритості і співпраці всіх європейських країн в сфері вищої освіти. А також усвідомлення того, що освіта - це добровільна співпраця викладача і студента, де дві сторони свідомо несуть відповідальність за кінцевий результат. Ядром концепції Болонського процесу є забезпечення якості вищої освіти. Під якістю освіти мається на увазі сукупність академічного стандарту (сума знань, умінь, навичок, закріплених у вигляді державного освітнього стандарту) і академічної якості (освітні курси, програми та їх змістовне наповнення, якість викладання, умови для ведення наукової та дослідницької діяльності, матеріальна, технічна база та ін.).

В рамках Болонського процесу розроблені певні стандарти в області оцінки якості освіти, які також можуть бути використані в Україні. Однак з метою досягнення якості освіти ще більш значущим є процес оптимізації структури навчальних закладів відповідно до вимог економіки інноваційного типу розвитку. В якісному аспекті така оптимізація повинна базуватися на реальній оцінці освітньо-наукового потенціалу вузу, перебувати в відповідно як до поточних потреб господарства, так і з довгостроковими цілями економічного розвитку країни. До того ж, скорочення загального числа вищих навчальних закладів та оптимізація їх

структури могли б сприяти підвищенню соціального престижу освітньої сфери в цілому і наданих нею послуг зокрема [4]. Дослідження ринку освітніх послуг за період з 2010 р. показало загальну тенденцію до зменшення кількості вищих навчальних закладів (рис. 1).

Одним з основних напрямків, які здійснюються в рамках Болонського процесу, є усвідомлення учням, що освіта з отриманням диплома не закінчується [5]. Ланцюжок «спочатку вищу освіту - потім робота протягом усього життя» замінюється чергуванням і суміщенням протягом усього життя освіти і праці.

У практичній площині для української освітньої системи це породжує необхідність розробки і впровадження ефективних механізмів організації безперервної освіти. Таким чином, Болонський процес – інструмент, з метою підвищення ефективності вищої освіти України.

Рис. 1. Кількість ЗВО України

Можна підбити підсумок, що Україні не уникнути глобалізаційних процесів, однак найважливішим завданням залишається збереження її культури, самобутності, менталітету, національних традицій. В сучасних умовах є важливим знайти певний баланс: з одного боку, інтегруватися в світовий освітній простір, а з іншого – зберегти гідність власної системи, без якої існування національної культури неможливо. Особливо гостро стоїть завдання підвищення конкурентоспроможності української професійної освіти, підготовки конкурентоспроможного фахівця, орієнтованого на постійне самовдосконалення, активну адаптацію на ринку праці. Глобалізація як об'єктивний фактор, який надає негативні і позитивні впливи, потребує ретельного його врахування на розвиток системи освіти.

Список використаних джерел

1. Скотт П. Глобализация и университет // ВВШ “Alma Mater”. – 2000. – № 4. – С. 3–8.
2. Аракелов А.В., Алиева М.Ф. Система образования в условиях глобализации // Вестник АГУ. – 2014. – № 4. – С. 94–102.
3. ZN.UA [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zn.ua/ukr> – вільний. Мова укр.
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> – вільний. Мова укр.
5. Научная электронная библиотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.elibrary.ru> – вільний. Мова рос.

А. Шалунова

Університет імені Альфреда Нобеля, г. Дніпро, Україна

МЕХАНИЗМ РЫНОЧНОГО САМОРЕГУЛИРОВАНИЯ: СУЩНОСТЬ, ПРЕИМУЩЕСТВА, ПРОБЛЕМЫ

Есть несколько мнений и вариантов, как развивается рыночная экономика. Одни говорят об эффективности саморегулирования экономических процессов, так называемой «невидимой рукой рынка». Другие же утверждают, что экономика как наука не может приводить себя в состояние равновесия и поэтому для этого необходимо активное вмешательство государства на разных фазах экономического цикла. В данной работе рассмотрим уровень возможностей саморегулирование рынка и проведём анализ утверждений, которые были приведены в начале.

Об первом утверждении говорит классическая школа. Представители этой школы отстаивали свою идею в том, чтобы устанавливать запрет на государственное регулирование экономики. То есть государство будет создавать правовые основы экономической деятельности, а итог будет определяться результатом рыночного равновесия и законов спроса и предложения. Классическая школа нам даёт понять, что люди, которые действуют в своих интересах, будут поддерживать прирост национального состояния благ. О втором утверждении нам говорят представители кейнсианской школы. Великая депрессия показала, что методы классической школы не способны помочь экономике выйти из кризиса, спрос и доходы всё так же оставались низкими. Представители кейнсианской школы стали утверждать, что рыночной экономике не свойственно понятие, как «равновесие». Они видели проблему в сбережениях. То есть, чем больше у человека имеется доходов, тем больше

он их откладывает. Решением этой всей проблемы было стимулирование спроса государством. И так же представители этой школы выделили основной для них инструмент регулирования экономики — это бюджетная политика.

Рассмотрев концепции двух школ, можем выделить преимущества и недостатки рыночного саморегулирования (таб. 1.).

Таблица 1

Преимущества и недостатки рыночного саморегулирования*

Преимущества	Недостатки
Эффективное распределение ресурсов	Нестабильное развитие
Хорошая адаптация к условиям, которые могут меняться	Нет сохранения невозпроизводимых ресурсов
Свобода действий, а также выбора экономических субъектов	Нет никакого обеспечения социальной защите населению
Способность к повышению качества товаров	Отсутствие экономической защиты окружающей среды
Возможное функционирование при ограниченной информации о ценах и т.д.	Отсутствие стимулов для производства услуг коллективного использования (к примеру, образование)

*Составлено автором.

Развитие мировой экономики непосредственно связано с усовершенствованием различных технологий. Поэтому в современном мире обсуждаются и продвигаются множество тенденций международной экономики: бизнес «берёт участие» в решении проблемы социальных и экологических проблем; глобализация мировой экономики (она увеличивает нагрузку на международные институты); расширение масштабов межнациональных экономических отношений (трансфер технологий). Технологии позволяют улучшить конкурентоспособность, улучшить жизнь населению и обеспечить экономический рост.

Свободное рыночное отношение действует в каждой стране. К примеру, в США есть учреждение фондовой биржи, в котором действует два уровня: обязательное и добровольное. Например, обязанности добровольного уровня устанавливаются на основе договора, который заключается между участниками рынка. Если взять нашу страну, Украину, то путь к саморегулированию вряд ли приведёт к хорошему результату. В Украине можем наблюдать косвенное вмешательство регулирующих

органов даже на уровне ценообразования на фондовом рынке. Правительство, в силу несовершенства отечественного законодательства и большой дифференциации доходов населения, не может допустить, чтобы был такой процесс, как саморегулирование рынка. Это приведет к социальному напряжению и еще большим экономическим потерям в результате. Контроль, власть, управление, наблюдение – это все те определения, которые не свойственны рыночному саморегулированию.

*Научный руководитель: А.А. Задоя,
кандидат экономических наук, доцент.*

Р. Шамсутдинов
Башкирский Государственный Университет,
г. Уфа, Башкортан, Российская Федерация

МЕХАНИЗМЫ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ

Инновационный путь развития, который взят за основу во многих странах на современном этапе, приводит к тому, что многие представления о развитии экономики теряют свою актуальность и требуются новые подходы к решению тех или иных проблем.

Именно поэтому следует обратить внимание на проблемы институционального обеспечения инновационного развития экономики. Для перехода страны на путь инновационного развития требуется нахождение «точек роста» и развитие их институционального обеспечения.

Понятие «точки роста» следует понимать, как объединение, организация и создание интеллектуальных ресурсов, которые в последствии создают прорывные инновационные технологии и формируют благоприятную инновационную среду для развития инновационной экономики.

Институциональная среда по своей сути снижает неопределённости для организаций в таких процессах как мотивация, ограничения и координация и решает задачи, связанные с интеграцией знаний и технологий их взаимообмен, популяризация и распространение знаний, передача технологий и оборудования и в конечном итоге создает благоприятную инновационную среду.

Ведущие экономики мира стараются создать различные институты, которые выполняют похожие функции в организации инновационной деятельности тем самым повышая эффективность взаимодействия между

организациями и внутри организаций, когда они создают инновации. Все это нужно для того, чтобы объединить интеллектуальные ресурсы для решения основных проблем развития [1].

В современных институциональных условиях создается многоуровневая система институционального механизма развития инноваций, которая включает в себя государство, организации создающие инновации и отдельные личности-новаторы. В этой системе государство, как институт, осуществляет регулирование устойчивости инновационных процессов. При всем этом основой для создания институтов является инновационное поведение всех уровней. Другими словами, инновации становятся основной целью формирования тех или иных институтов. Такие изменения должны передаваться и закрепиться во всех фирмах и организациях осуществляющих инновационную деятельность. Диффузия новых институциональных норм, предпочтений и ограничений позволяют расширить границы институционального поля инновационных отношений, это и является определяющим в инновационном направлении развития страны [2].

Институты включают в себя набор требований, где содержатся нормы, предпочтения и ограничения. Эффективное использование этих требований позволяет организациям ориентироваться в направлении устойчивых инновационных отношений. Так же они являются инструментами институционального механизма [3].

Структура институционального механизма выглядит таким образом:

- наличие тесной коммуникации между процессами формирования, функционирования, мониторинга, коррекции и внедрения институциональных норм и ограничений в инновационную деятельность;
- чёткая последовательность их реализации по временным рамкам;
- совокупность обратных связей, имеющих устойчивое стабилизирующее воздействие.

По этой структуре можно выделить следующие звенья:

- создание и формирование норм, предпочтений и ограничений;
- контроль, реализация и мониторинг за их соблюдением;
- исправление каких-либо недостатков в развитии норм и ограничений [4].

Институциональные нормы должны быть обеспечены взаимодействием организаций и отдельных личностей, которым необходимо координировать и создавать коллективные или индивидуальные действия в инновационной сфере. Стоит отметить то, что именно они отражают социально-экономический стиль развития, а также важно то, что они объективны и отражают специфику экономических отношений между субъектами. Формируя институциональные нормы, мы создаем новый стиль развития [4].

Таким образом, для развития инноваций в стране требуется и развитие институциональных механизмов именно в этой сфере. От институциональных норм зависит осуществление целей организации, а также осуществимость средств, которыми располагают эти организации.

Список использованных источников

1. Октябрьский А. М., Рубальтер Д. А. Богачев Ю. С. Механизмы развития инновационной экономики в современных условиях // Экономическая наука современной России. № 2. 2009. С. 63–75.
2. Октябрьский А. М., Богачев Ю. С. Формирование сетевых структур в сфере науки и инноваций. Эффективное государственное управление в условиях инновационной экономики: политика развития: монография. М.: 2011. С. 90–128.
3. Иванова Н. И. Неумолимый рынок инноваций: интервью // Эксперт. 2008. [Электронный ресурс]. URL: <http://expert.ru/dossier/people/416209> (дата обращения: 28.02.2021).
4. Голуб Л.А., Гасанов Э.А., Лобанова З.И. Институциональные механизмы обеспечения инновационного макроэкономического стиля развития и непрерывного благополучия. – 2015. – № 12-4. – С. 770–775;

*Научный руководитель: З.Ф. Ибрагимова,
кандидат экономических наук, доцент.*

А. Шеверьова

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

МІЖНАРОДНА ВАЛЮТНА ЛІКВІДНІСТЬ

В економіці є важливе поняття – міжнародна валютна ліквідність, що означає здатність країни забезпечувати своєчасне погашення своїх міжнародних зобов'язань, прийнятними для кредитора платіжними засобами [1]. Якщо розглядати це поняття з точки зору світового господарства, то воно означає сукупність джерел фінансування та кредитування світового платіжного обороту, що залежить від забезпеченості світової валютної системи міжнародними резервними активами, необхідними для її нормального функціонування. Міжнародна валютна ліквідність характеризує стан зовнішньої платоспроможності окремих країн або регіонів, тобто стосовно міжнародної платіжної сфери держави його міжнародна ліквідність виступає важливим показником платоспроможності [2].

Вона включає в себе елементи, як спеціальні права запозичення, золотовалютні резерви, кредити в МВФ і т.д. Наприклад, резервна позиція в МВФ – це право країни, що є членом, отримувати безумовний кредит в

іноземній валюті в межах 25% від її квоти в МВФ. Міжнародна ліквідність виконую основні три функції – це утворення ліквідних резервів, покриття дефіциту платіжного балансу та засобу валютної інтервенції, метою якої є зміна рівня відповідного валютного курсу, балансу активів і пасивів за різними валютами або очікувань учасників валютного ринку.

Це впливає на інвестиційну привабливість країни, адже інвестори дивляться не тільки на загальний обсяг резервів, а й на співвідношення до розмірів імпорту у майбутньому. Цінність цього показника обмежена, тому що він не враховує всі майбутні платежі. Звичайно, існує шаблон даних, який встановлює стандарти для інформування громадськості про обсяг і склад офіційних резервних активів та інших валютних активів, що знаходяться в грошовій владі і центрального уряду, короткострокових зобов'язань в іноземній валюті, і суміжні види діяльності. Наприклад, фінансові похідні посади і гарантій, що надаються державою [3].

Якщо розпочати з історії, то спочатку ця ліквідність забезпечувалася можливістю обміну валют на золото. Коли діяла Бреттон-Вудська валютна система, то почався час зростаючих масштабів міжнародних оборотів, що випереджали наявність платіжних коштів, особливо, золота. Саме тоді були введені спеціальні права запозичення та загалом почалася зміна міжнародної валютної системи у цілому.

Якщо казати про СПЗ, то існує кошик валют, до складу якого входять: долар США, євро, китайський юань, японська ієна та фунт стерлінгів. Він використовується для вимірювання середньозваженого курсу валюти певної країни. А МВФ раз на п'ять років переглядає актуальність кошика валют і частку кожної з них для розрахунку SDR. Підсумкова вартість СПЗ виражається в доларах США. Офіційний курс спеціальних прав запозичення розраховується щодня. СПЗ – це дійсно, гарний внесок у міжнародну валютну систему, адже вони допомагають у регулюванні міжнародного торгового балансу, покритті дефіциту у бюджеті, доповненні коштів золотовалютного резерву та погашення боргів МВФ. Сам кошик СДР складається саме з тих валют, що відповідають експортному і вільно використовуваному критерію. Завдяки йому підтримується курс національних валют та підвищується конкурентоспроможність держав.

То ж підсумовуючи все вищесказане, можна твердо запевнити, що міжнародна валютна система є важливим показником в фінансовій економіці світу, адже зараз, тим паче, важливі поняття щодо кредитів та заборгованості держав.

Список використаних джерел

1. Международная валютная ликвидность [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://studref.com/640191/finansy/mezhdunarodnaya_valyutnaya_likvidnost](https://discovered.com.ua/glossary/mezhdunarodnaya-valyutnaya-likvidnost/#:~:text=Международная%20валютная%20ликвидность%20(international%20liquidity,приемлемыми%20для%20кредитора%20платежными%20средствами – вільний. Мова рос.
2. Международная валютная ликвидность [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <a href=) – вільний. Мова рос.
3. Data Template on International Reserves and Foreign Currency Liquidity [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/external/np/sta/ir/IRProcessWeb/index.aspx> – вільний. Мова англ.

*Науковий керівник: А.О. Задоля,
доктор економічних наук, професор.*

А. ШEVERЬОВА
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

РОЛЬ ТАРИФНО-МИТНОЇ СИСТЕМИ ТА СИСТЕМИ НЕТАРИФНИХ БАР'ЄРІВ

Зовнішньоекономічна діяльність є надзвичайно важливим економічним сектором держави, але існують багато методів регулювання, які ми і розглянемо. Перш за все – це роль тарифно-митної системи. У світі зараз вже немає жодної країни, яка дозволила б собі не регулювати свою зовнішньоекономічну діяльність. Міжнародна торгівля збільшує кількість товарів, з яких можуть вибирати вітчизняні споживачі, знижує їх вартість за рахунок посилення конкуренції і дозволяє вітчизняним галузям відправляти свою продукцію за кордон. Хоча всі ці засоби здаються корисними, вільна торгівля не рахується повністю вигідною для всіх сторін. Найважливішим інструментом зовнішньоекономічного регулювання є митний тариф. Мито збільшує ціну імпортного товару на внутрішньому ринку, та дає змогу національним товаровиробникам підвищувати загальний рівень цін вітчизняних товарів, що приносить додатковий прибуток. Наприклад, нетарифні бар'єри - це торгові бар'єри, які обмежують імпорт чи експорт товарів за допомогою інших засобів, окрім митних [1].

Важливо пам'ятати, що податки з імпорту, сплачуються вітчизняними споживачами, а не накладаються безпосередньо на експорт іноземної держави. Це полягає в тому, щоб зробити закордонні продукти відносно

дорожчими для споживачів. Часто товари з-за кордону дешевше, тому що вони пропонують більш дешеві капітальні або трудові витрати, але якщо ці товари стануть дорожчими, то споживачі загалом виберуть дорожчий вітчизняний продукт. В цілому споживачі, як правило, програють з тарифами, де податки збираються всередині країни.

Є декілька методів митно-тарифного регулювання – це квоти, ліцензії, субсидії, демпінг, вимоги до вмісту компонентів, податкові збори та інші. Як ми вже зрозуміли, їх основна роль – підвищення ціни імпорту, здешевлення експорту та взагалі вплив на фінансові результати ЗЕД. Якщо казати про нетарифне регулювання – то це вже заходи щодо обмеження порядку, які є перешкодою проникнення іноземних товарів на внутрішній ринок країни. Це все запроваджується для покращення конкурентних умов та захисту національної промисловості.

Розглянемо кожен з методів регулювання більш детально.

1. Кількісні:

- квоти;
- ліцензії;
- ембарго.

2. Приховані:

- вимоги до вмісту компонентів;
- технічні бар'єри;
- податкові збори.

3. Фінансові:

- субсидії;
- демпінг;
- кредитування.

4. Некономічні:

- торговельні угоди;
- правові режими.

Наприклад, якщо ми говоримо про стандарти і вимоги, які пов'язані з охороною здоров'я, промисловістю та технікою безпеки – це загалом вимоги до упаковки і маркування товарів або санітарно-ветеринарні норми.

Розвинені країни використовують нетарифні бар'єри як стратегію, що контролює рівень торгівлі, який є з іншими країнами. Приймаючи рішення впровадити нетарифні бар'єри в міжнародній торгівлі, країни базують їх на доступності товарів та послуг для імпорту та експорту. Також розвинені країни можуть вирішити звільнити інші держави від оподаткування на імпорتنі чи експортні товари, а натомість створити інші нетарифні бар'єри з іншим грошовим ефектом. Зараз промислово розвинені країни перейшли від тарифних бар'єрів до нетарифних. Цьому слугує декілька причин.

Перша – регулювання міжнародної торгівлі. Воно звільняє деякі держави від сплати додаткових податків на товари. Друга причина введення нетарифних бар'єрів полягає в підтримці слабких галузей, які постраждали від зниження або скасування тарифних бар'єрів.

Всі ці нетарифні бар'єри можуть включати в себе надмірну бюрократію, складні правила, несправедливі закони або рішення. Все це, звичайно, впливає на складність конкуренції. Та й вони можуть торкнутися всіх форм товарів і послуг, наприклад, від продуктів харчування до цифрових послуг.

Але державні органи можуть вплинути на зменшення або навіть запобігти їм. Є кілька способів зробити це. Наприклад, урядовці можуть обговорити питання із зарубіжними агентствами. Також існує гарний спосіб у міжнародному бізнесі, як переговори, але це більше в довгостроковій перспективі про умови вільної торгівлі. Деякі проблеми щодо обмежень можна усунути швидко, але на вирішення інших може знадобитися кілька років. Це залежить від їх характеру та готовності іноземного партнера співпрацювати.

Підсумовуючи все вищесказане, можна твердо запевнити, що ЗЕД залежить не тільки в основних правилах та нормах ринку, а й у розумінні можливостей збуту, дотримання умов та міжнародних засобів впливу на економіку. Треба чітко розуміти всі можливі обмеження, задля грамотної роботи та правильних прийнятих рішень. Завжди пам'ятати, що є не тільки основні обмеження, як митні тарифи, а й спеціальні групи, в яких може бути прихований сенс.

Список використаних джерел

1. Non-Tariff Barriers [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/economics/non-tariff-barriers/> – вільний. Мова англ.

*Науковий керівник: О.А. Задоя,
кандидат економічних наук, доцент.*

А. Шеверьова
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

SWOT-АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КИТАЮ

Китай є однією з найрозвинутіших країн світу, яка досить приваблива для інвестування, адже має багато переваг серед інших, що робить її перспективною у цій діяльності. Тим паче саме КНР стала найбільшим у світі, як одержувач іноземного капіталу станом на початок 2015 року [1].

Для того щоб зрозуміти завдяки чому держава має високу інвестиційну привабливість для інших країн, можна провести SWOT-аналіз китайської інвестиційної діяльності, який покаже нам її сильні (Strengths) і слабкі (Weaknesses) сторони, а також можливості (Opportunities) та загрози (Threats), які їй можуть зустрітися у майбутньому (рис.1) Саме завдяки цьому виду аналізу краще вимальовується картина про заходи, які можна прийняти для покращення роботи.

<p style="text-align: center;">S (Strengths)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Наявність великої кількості міцних зв'язків з іншими державами; 2. Макроекономічна стабільність 3. Великий споживчий ринок 	<p style="text-align: center;">W (Weaknesses)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Корупція 2. Висока наявність заборгованості підприємств 3. Культурні відмінності
<p style="text-align: center;">O (Opportunities)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Застосування нових технологій 2. Поліпшення системи обслуговування 3. Покращення умов для співпраці 	<p style="text-align: center;">T (Threats)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Конкуренція 2. Погіршення стосунків з країнами-партнерами 3. Екологічні проблеми

Рис. 1. SWOT-аналіз китайської інвестиційної діяльності

Якщо розпочати аналіз з сильних сторін КНР, то ми бачимо, що вона має великий споживчий ринок, а це означає, що в неї багато країн у співпраці, і також є лідером у багатьох країнах, як імпортер. Саме через це здійснюється велика кількість продажу товарів та послуг у різних сферах. А коли ринок співпраці набирає обороти та збільшується, то приходять також і велика кількість зв'язків з іншими державами, які згодом стають більш міцними, та потім це впливає позитивно на інвестиційну привабливість. Наприклад, коли потенційний інвестор дивиться на кількість партнерів по бізнесу та міцність цих стосунків, то він вже робить певні висновки щодо вкладу власних інвестицій. Також однією з сильних сторін для інвестиційної привабливості є макроекономічна стабільність у країні. Це прямо пов'язано з міцним економічним станом. Саме тому, є така тенденція, що інвестиційні потреби підприємства не змушені задовольнятися саме власними ресурсами, яких зазвичай не вистачає. Це є великою перевагою для притоку інвесторів. Але, на жаль, інвестиційна діяльність КНР має і слабкі сторони, однією з котрих є висока наявність заборгованості підприємств. Це, звичайно, може злякати інвесторів, так як вони всі проблеми переймають на себе, і одразу аналізують зможуть вони

уникнути цього чи ні. Також однією з проблем є відмінність у культурі чи традиціях. Китай є однією з тих країн, що слідкують за своїми давніми традиціями та цінностями культури. Наприклад, якщо потенційний інвестиційний проект на пряму пов'язаний з культурними особливостями, які не відповідають даній країні, то інвестор буде шукати іншу країну, яка не буде заперечувати щодо такої ідеї. Та, звичайно, одна з найпоширеніших проблем майже у будь-якій державі – це корупція, і кожен намагається своїми засобами боротися з нею. А ось одна із можливостей для КНР – це застосування нових технологій. Це, навіть, можна віднести і до переваг Китаю, адже він є один із лідерів в цій сфері, але це завжди буде залишатися можливістю для країни, адже КНР – амбіційна держава, що не зупиняється на досягнутому. І це можна об'єднати з поліпшенням сфери обслуговування, адже саме застосування нових технологій, наприклад – впровадження роботів, можна замінити робочу силу та удосконалити цей процес, і, дійсно, зараз така тема набирає обороти та є максимально привабливою для інвестування. Ну і розглядаючи загрози, можна виділити конкуренцію, погіршення стосунків з країнами-партнерами та екологічні проблеми. Якщо казати про останню загрозу, то КНР вже почала боротися з нею, застосовуючи певну заборону інвестування в галузі промисловості, які шкодять навколишньому середовищу, також країна орієнтована на впровадження зелених технологій та екологічних проектів. Саме цю загрозу вона вирішує завдяки своєї стабільності, яка пов'язана з її розвитком та можливостями, і наявності стосунків з країнами, які допомагають в екологічних проектах.

Отже, SWOT-аналіз допомагає зрозуміти як завдяки сильним сторонам досліджуваного об'єкту ми можемо уникнути загроз, посилити дії на недоліків та впровадити всі можливості.

Список використаних джерел

1. UNCTAD. World Investment Report 2015: – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Reforming International Investment Governance / UNCTAD. – 2015. : http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2015_en.pdf, вільний. – Загол. з екрану. – Мова англ.

*Науковий керівник: А.О. Задоя,
доктор економічних наук, професор.*

RETAIL TRADE PROBLEMS IN UKRAINE

In the commodity market, one of the most important elements of the system of interaction between organizations and consumers as subjects of economic relations is retail trade.

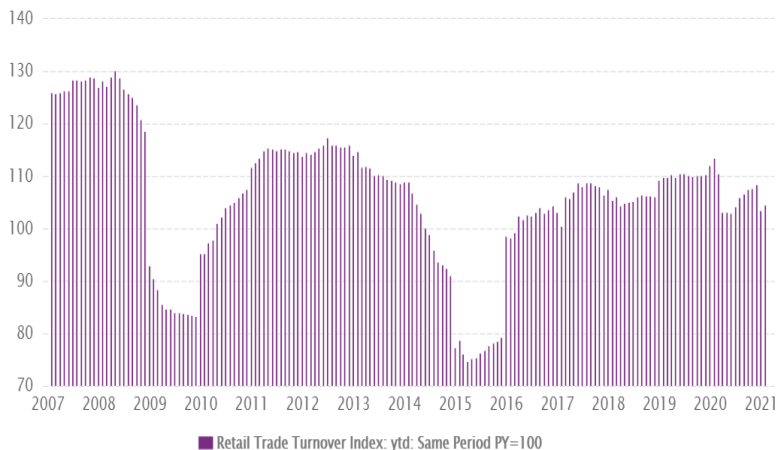
Trade is a type of entrepreneurial activity aimed at carrying out the purchase and sale, exchange of goods, as well as serving customers in the process of selling goods, delivering them, storing and preparing for sale. The most important indicator for an enterprise engaged in the purchase and sale of goods is the turnover, divided into wholesale and retail trade.

Today, retail, providing goods to consumers for non-commercial use, is an important part of business. Retail trade means the sale of goods for final consumption without subsequent resale. The behavior of consumers of retail goods is influenced by both external and internal factors that determine a person's individuality. Retail trade satisfies social, material, informational and household needs.

The development of retail trade in Ukraine at the present stage contributes to a certain economic stabilization of the country, associated with its gradual recovery from the crisis and an increase in consumer demand. Retail trade in Ukraine by the end of 2020 increased by 8.4% compared to 2019. It is consumer demand that has become one of the main drivers of economic recovery since the third quarter of 2020. Thanks to the increase in the minimum wage to UAH 6,000 from January 1, as well as the increase in average wages to UAH 13.6 thousand this year, consumer demand remained one of the key elements of the economic recovery by 4.6% in 2020. (Шмыгаль, 2020)

The indicator for “turnover index of retail trade” is used for developing strategies in the trade field, giving solutions to strategic issues, analyzing business environment, discovering developing trends and other purposes.

Ukraine's Retail Trade Turnover Index: ytd data was reported at 104.600 Same Period PY=100 in Feb 2021. This records an increase from the previous number of 103.500 for Jan 2021. Data is updated monthly, averaging 107.600 from Feb 2007 to Feb 2021, with 169 observations. The data reached an all-time high of 130.200 in May 2008 and a record low of 74.700 in Apr 2015. (Fig. 1)

Fig. 1. Retail Trade Turnover Index: Same Period PY=100 (Ukraine | Retail Trade Turnover Index: ytd | Economic Indicators, 2021)

But, despite the positive trends in the development of retail trade in Ukraine, there are a number of problems. The high investment attractiveness of the Ukrainian retail market is explained by the growth of domestic consumption, as well as the lack of high-quality retail space, which, in turn, is explained by the shortage of suitable land plots in Ukraine. The trading industry faces a higher turnover rate than other industries. This makes it a critical success factor for new employees to be trained quickly and cost-effectively to enable them to achieve their productivity levels as soon as possible.

In the retail market of Ukraine (and primarily in the food trade), there is a problem of the presence of a large number of stores with unclear trade concepts. The reason for this kind of situation is that at the beginning of their development, in the conditions of an empty market, domestic traders opened stores of radically different sizes. These retailers did not have sufficient motivation to improve the efficiency of their business: to study their consumers and improve their trading concepts. As a result, a certain array of problematic retail objects has formed on the market, which may not meet the standards of potential investors. (GT Partners, 2021)

For effective development, retail chains need their own and borrowed sources of financing. Trading networks, like other companies, use all possible options for raising funds: own funds and reinvested earnings, loans, corporate bonds and sale of shares. Bank loans are currently the most common sources of financing, but Ukrainian banks are not always able to provide long-term financing at acceptable interest rates. In this regard, the networks themselves are

looking for such sources. Also, most Ukrainian retail chains follow the path of attracting an investor. Attracting an investor guarantees certain protection from competition, and Ukrainian owners do not lose their business. At the same time, competition with Western chains is complicated by the fact that they can afford to operate at a loss (in the short term), making a profit in other countries.

To sum up, it can be argued that trade in Ukraine will continue to develop at a high rate, since, despite a number of the above problems, there is a positive trend in the development of Ukrainian retail trade, and it is still an investment-attractive industry. Even negative trends in the Ukrainian and world economies can only affect plans for expanding activities, and not the growth of the sphere as such. The active development of trade in Ukraine provides a powerful potential for increasing the number of retail chains, shopping and entertainment and shopping centers in the country. To ensure their growth, most Ukrainian retail chains follow the path of attracting an investor, including a foreign one. The dynamic development of international and domestic chains contributes to the growth of competition in the retail sector.

References

1. Шмыгаль, Д., 2020. За год розничная торговля в Украине выросла на 8,4% - Шмыгаль. [online] Strana.ua. Available at: <<https://strana.ua/finance/313605-v-2020-hodu-v-ukraine-uvlichilsja-obem-rozничnoj-torhovli.html>> [Accessed 23 March 2021].
2. Ceicdata.com. 2021. Ukraine | Retail Trade Turnover Index: ytd | Economic Indicators. [online] Available at: <<https://www.ceicdata.com/en/ukraine/retail-trade-turnover-ytd/retail-trade-turnover-index-ytd>> [Accessed 23 March 2021].
3. Gtpartners.com.ua. 2021. GT Partners. [online] Available at: <<http://www.gtpartners.com.ua/>> [Accessed 23 March 2021].

*Scientific supervision by O.K. Kotko,
PhD in Economics, Associate professor.*

K. Shepotko
Alfred Nobel University, Dnipro, Ukraine

SOCIO-ECONOMIC ASPECT OF THE PRC` INTERNATIONAL TRADE

In terms of export volume, China occupies first place in the world: export provides 80% of the state's foreign exchange earnings, 20 million people are employed in export industries, 20% of the industrial and agricultural gross output is exported to the foreign market. It seems that the main feature of the

modern Chinese economy is its dependence on the foreign market. However, these are only figures that demonstrate the close relationship between the economy of the PRC and the world economy. Which niche does nowadays China occupy in global trade?

For a critical assessment of the socio-economic aspect of China's international trade, it is necessary to analyze the socio-economic relations that arise between states in the process of goods and services exchange. The main trading partners of China are Japan, the USA, and the countries of Western Europe. China is actively filling the free sectors of its partner's economies due to the cheap labor force and investment in intangible assets. Now PRC is moving from a manufacturer of cheap and low-quality daily-consumed products to one of the largest manufacturers of high-tech quality products. Furthermore, these qualitative products are already competing with "giants" produced in such countries as Japan, South Korea, and the USA (*Kim, Y., 2018*).

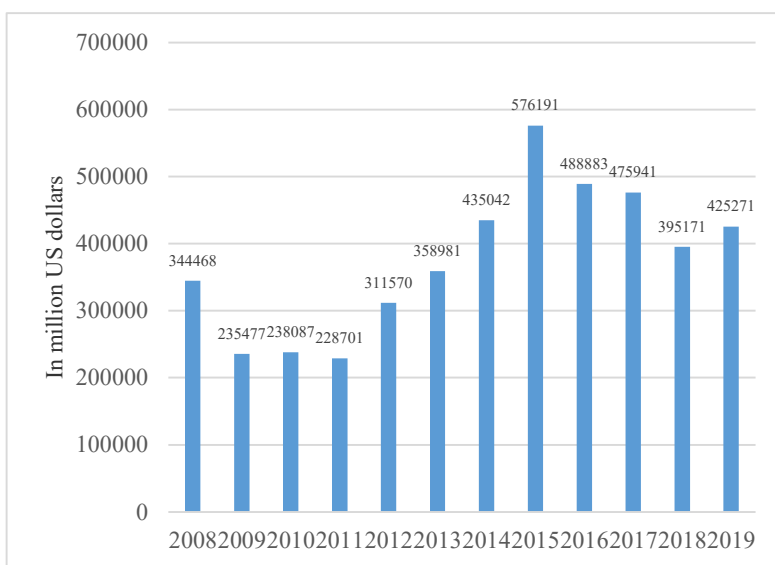
At the same time, the bulk of Chinese imports include innovative equipment and technical inventions of overseas production. Due to the geographical proximity, Japan is a main importer of the PRC. Japan accounts for an average of about 50% of China's acquisitions. Moreover, the Japanese government complies with an active policy of stimulating exports that provides China with purchases on preferential terms. Due to the above-mentioned concessional terms, China can afford such an expensive import (*Tradingeconomics.com., 2018*). The structure of China's imports is designed in such a way that foreign acquisitions help to improve the quality of manufactured products for future export. Thus, by importing expensive but professional equipment for enterprises, the PRC is working towards the prospect of quality improvements of finished goods of national production for further export (*World trade statistical review, 2018*). Moreover, the prices of the re-designed finished products remain relatively low in comparison with western analogs.

Chinese entrepreneurs pursuing the goal to enter the US market used the above-described strategy. The textile industry (in particular the production of cotton fabrics and natural silk) predominates in China's export structure. However, at the same time, textile goods is one of the most painful issues in trade relation with industrialized countries (*Bernhofen, D., Upward, R., & Wang, Z., 2018*). The textile industry is one of the most important sources of Chinese foreign exchange earnings. On the other hand, Chinese textile production means undesirable competition for other countries. Being afraid of a rapid increase in the import of Chinese textile products into their domestic markets, a number of countries demanded that China limits its export of textile goods to particular markets.

In particular, USA proclaimed 75% of Chinese textile products to be included in the scope of quantitative restrictions. Such actions were caused by

fear for the fate of local manufacturers. Nevertheless, despite an increase in import quotas introduced by the USA, China holds the first place among the main suppliers of textile products to the US market. As far as an export of traditional types of these products falls under restrictions, China is consistently developing exports of new categories. These categories could be characterized by better quality of products and corresponding increase in costs. As far as US restrictions on Chinese goods have a numerical nature, China tries to increase the value of products without increasing their quantity. Thus, PRC bypasses the restrictions.

In the last few years, such an indicator of the Chinese economy as the trade balance has been declining slightly (Fig.1).

Fig. 1. Trade in goods. Data on Chinese net trade during 2008 – 2018 (in Million US dollars)

Source: The diagram is created by author based on data provided by World Bank Open Data, 2021

Decreasing indicators usually reflect the unfavorable state of the country’s economy. However, in this particular case, a reduction in the surplus of China’s foreign trade could, on the contrary, be a sign that its economy is undergoing rebalancing. This means that China is moving **from extensive exports to stable state growth driven by internal forces**.

Finally, it worth underlying that any country’s manoeuvres, both in the international arena and in the context of domestic politics, are aimed at

improving the country's internal microclimate. The main beneficiaries of the state are citizens of this state. The Human Development Index (HDI) is one of the most reliable indicators, which shows the real dynamics of the country's development and reflects the effectiveness of large-scale actions of the state in relation to its residents. According to above-mentioned indicator, the value of the HDI in China for 2019 is estimated on the point 0.761 (*Human Development Reports, 2020*). The dynamics of the China HDI has been exceptionally positive over the past ten years.

In conclusion, it is worth underling, that the proclaimed policy of openness to the outside world is still giving priority to export expansion. However, such pressure is maintained only in order to obtain foreign exchange earnings for the modernization of the economy by purchasing imported equipment and technologies, goods, and expertise. Such an approach eventually results in certain improvements in the quality of manufactured products and a further increase in their market price. China's domestic policy is closely intertwined with its external achievements. Put another way, a successful foreign trade strategy is able to ensure further successful development of other spheres of the country's activity, creating new jobs, reducing the differentiation in society, bringing innovation to the daily life of citizens and improving an internal climate.

References

1. Bernhofen, D., Upward, R., & Wang, Z. (2018). Quantity restrictions and price adjustment of Chinese Textile Exports to the US. *The World Economy*, 41(11), 2983-3000, (Accessed 25 February 2021).
2. Hdr.undp.org. 2020. / *Human Development Reports*. [online] Available at: <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/CHN> (Accessed 25 February 2021).
3. Kim, Y. (2018). *The Southeast Asian Economic Miracle*. Routledge, (Accessed: February 22, 2021).
4. Tradingeconomics.com. (2018). *Japan Exports to China*. [online] Available at: <https://tradingeconomics.com/japan/exports/china>, (Accessed: February 20, 2021).
5. World trade statistical review 2018 [online] Available at: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2018_e/wts2018_e.pdf, (Accessed: February 22, 2021).
6. Worldbank.org. (2021). World Bank Open Data | Data. [online] Available at: <https://data.worldbank.org/>, (Accessed: February 24, 2021).

*Scientific and language supervision by I.S. Shkura,
PhD in Economics, Associate professor.*

JAPAN: THE TREND OF SOCIO-ECONOMIC COMPONENT STRIKING TURNS

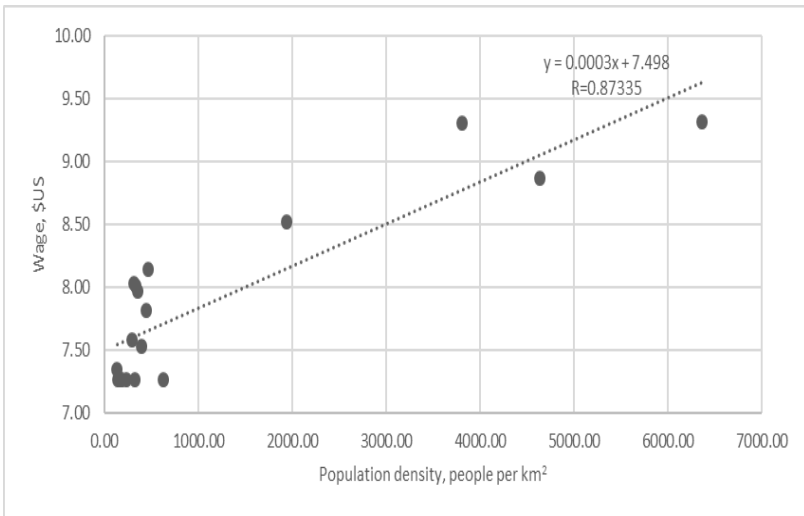
As it is widely known, Japan is one of the developed countries in the world with high annual performances. Its economic expansion has been the longest so far in comparison to many other countries. Surprisingly enough, the economic growth reached its peak, and currently, Japan is facing long-term challenges. But on the other hand, along with rising economic and social issues, Japan is a bright example of stability in many economic terms, mostly owing to Abenomics policies, which were implemented by Shinzo Abe, the Prime Minister of Japan, in 2012. The primary goal of Abenomics is to achieve sustainable development of Japan's economy.

Japan has entered the period of population decline that is formed by changes in demographic age composition, leaving a greater room for the aging population. This also has its impact on natural increase rates and other concerns about the labor force. According to the Population Census 2015 report, the population of Japan is likely to decrease by approximately 32% in the next 50 years. As anticipated, there two possible scenarios. Following the positive-case scenario, the working-age segment will not shrink drastically, consequently decreasing the dependency ratio and population density. Thus, the market of labor will experience lower unemployment rates along with increasing wages, and possibly, inflation. On the contrary, the worst-case scenario implies the working-age population shortage, which means the shrink of the labor force. There is a strong possibility to lose the driving economic force, in turn, ending up with low inflationary implications and even beat the severe economic stagnation (Kyodo, 2020).

Arising out of the demographic crisis, the population density is bound to loosen in both scenarios and, as a result, there will most possibly be a labor shortage, but in its defense, the employment rate could remain sustainable. The follow-up point that had worked straight after Abenomics implementation is halving unemployment. Per contra, Abenomics policies facilitated the process of migration, allowing some perks, with prospects of employment. In turn, it opened an opportunity for domestic employers to fire ineffective and inefficient workers. In the flow of modern trends, the overall economic activity has improved. The prospect of GDP growth may be formed by many other non-demographic factors, such as environmental conditions, the older age bands share, and the COVID-19 pandemic situation. On the contrary, the positive outcome is temporarily possible due to increasing or steady employment rates

and high annualized growth rates. This assumes that the economy will be able to recover at a greatly rapid pace, returning its former strength.

Another speculating matter is the urbanization processes of Japan. Excessive urbanization over years contributed to the aging population and density rates change. Due to these facts, a fair share of the Japanese population is unevenly distributed around major cities of Tokyo, Osaka, and Nagoya. According to UNDP, the share of the urbanized population is 91.7% (est. 2019) and this figure is constantly increasing while the total number of people living in the cities is going down. The population density is gauged with 333 people per km² (est. 2020) which ranks it 11th in the general ranking of independent states. As the correlation displays, high-density cities are more likely to become affluent due to better economic communication, exchange, and learning processes that enable the economy to operate more effectively, which smaller areas cannot achieve. Besides, as the country becomes more urbanized, income grows. Albeit, the density might inherit the same tendency as the decreasing population figures. The above-mentioned correlation may weaken, but the level of wages in this case is unlikely to go down, given the volume of demand for an already in-short-supply labor. (Fig. 1)

Fig. 1. The correlation between the current population density and the wage, 2020

Highly concerned with another issue which is a natural decrease in population, making population growth even lower. However, the natural decrease is not the only reason for the population decline by insensible degrees. Needless to mention that a population drop has a range of economic effects, for

instance, GDP per capita reduction that displays a quality of living, the rise of old-aged dependency ratio, etc. In order to reconstruct the balance, the Cabinet of Japan agreed on implementing a new policy towards encouraging birth rates in the country. Not only it pursues politics to change the lifestyle of residents, but also starts budgeting the birth of children, ensuring more financial stability. According to The Cabinet, the policy will come into force till 2025, which is considered a reasonable period to track changes in birth rates and determine tendencies. Before, the authorities claimed to fail to spend a sufficient amount on growing generations, keeping their focus on the grey-haired population crisis. The crucial point to be taken is, by all means, the necessity of investing in youth well-being, as it holds the paramount interest in the first place. While creating a better financial environment for women and children, it was also mentioned to switch from cultural habits of women taking maternity leaves to men dedicating more hours to household maintenance. Thus, securing the female fertile-age population by financial and care means (Ingber, 2018).

To emphasize the opportunities for future economic prosperity, migration processes are intensifying. Japan has been on the top rates by a sufficiently attractive destination to migrate. Despite its preferential migration policy, Japan's ability to attract a high-skilled labor force is surprisingly competitive. Owing to certain policies of Abenomics, the first allowance for enter was at the level of 350,000 migrants with different skills levels on the migration visa. Now, having immigrants from Vietnam, the Philippines, Cambodia, Thailand, and other Asian countries along with the descendants of the Latin-America, they could complete the market gap of the labor force (Shimotomai, 2020). Hereof, the immigrant population layer contributes greatly to increasing wage rates, as well as, social improvements. The only barriers to overcome are the Japanese language and the struggle of the national identity security issue, but be that as it may, the latter can dissolve in a newly formed nationality structure with a less share of native Japanese.

To conclude this part, the Japanese economy can flourish even by encountering all the obstacles. The current government of Japan is implementing modernizing policies to enhance the economy and prevent it from the downturn trend. In the same way, Japanese authorities are switching the focus to socio-demographic issues with a view of advance the living standard. All things considered, there are all the chances that Japan will be able to recover itself within the next decades.

References

1. Kyodo, 2020. Fears grow that Japan's birth rate and aging crisis could be worsened by pandemic. [online] The Japan Times. Available at: <<https://www.japantimes.co.jp/news/2020/08/18/national/social-issues/birth-rate-aging-crisis-coronavirus/>> [Accessed 19 February 2021].

2. Ingber, S., 2018. Japan's Population Is In Rapid Decline. [online] Npr.org. Available at: <<https://www.npr.org/2018/12/21/679103541/japans-population-is-in-rapid-decline>> [Accessed 19 February 2021].

3. Shimotomai, H., 2020. Does Japan have America's ability to attract immigrants?. [online] Meiji University. Available at: <https://www.meiji.ac.jp/cip/english/research/opinion/Hideyuki_Shimotomai.html> [Accessed 19 February 2021].

*Scientific supervision by I.S. Shkura,
PhD in Economics, Associate professor.*

І. Шкура
кандидат економічних наук, доцент
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна

ВПЛИВ COVID-2019 НА ПРАВИЛА ДІЛОВОГО ЕТИКЕТУ ТА НОРМИ МІЖНАРОДНОГО ПРОТОКОЛУ

Етикет у цілому – це сукупність правил та норм, прийнятих у певному суспільстві. Серед видів етикету виділяють суспільний, діловий, воєнний, педагогічний, дипломатичний, придворний. Правила етикету змінюються під впливом епох, традицій, культур та навіть кризових явищ. Таким потрясінням останнього року, викликом для суспільства та економічних систем стала пандемія, яка охопила увесь світ та вплинула на всі сфери життя без виключення.

З метою аналізу змін, які відбулися з початку 2020 р. та відбуваються зараз, систематизуємо ті основні норми та правила, які стосуються саме ділового етикету. Вони охоплюють такі основні етапи та процеси ділового спілкування з партнерами:

- встановлення та підтримка контакту засобами комунікації та зв'язку;
- представлення та привітання;
- обмін візитними картками;
- зустріч делегацій;
- розташування в автомобілі;
- переговори;
- дарування бізнес-подарунків;
- розміщення прапорів компаній-партнерів та (або) країн;
- прийом їжі під час офіційних заходів.

Безумовно на застосування певних правил під час перелічених етапів впливає багато факторів, одним з найсуттєвіших є міжкультурні відмінності. Але ж в рамках цієї публікації зосередимося саме на впливі COVID-19 на хід цих процесів та узагальнимо їх.

Найбільш очевидною зміною є суттєве збільшення частоти використання цифрових засобів зв'язку не тільки для встановлення та підтримки **контакту з партнером**, але й для безпосереднього ділового спілкування через обмеження можливостей фізичних зустрічей, закриття кордонів з урахуванням епідемічного стану у країнах в цілому та окремих регіонах. При трансформації оф-лайн заходів до режиму он-лайн нормами ділового етикету, які не застосовуються стали привітання з використання фізичного контакту, обмін друкованими візитними картками, дарування квітів та бізнес-подарунків, розміщення в автомобілі та під час переговорів, а також ділові прийоми. Також варто зазначити зміни у концептуальному підході до **дрес-коду**. Хоча діловий стиль рекомендований не залежно від формату зустрічей та переговорів, певні зміни у стилі відбулися, він став частково більш комфортним та менш строгим, у тренді опинилися трикотажні тканини, костюми менш формального вигляду. І саме через те, що увага приділяється портретній зоні, виокремився навіть діловий стиль під назвою bizz-leisure: строгий «верх», зручний та неформальний «низ». Вже більше року ми всі перевіряємо на власному досвіді необхідність психологічного настрою на роботу та вплив зовнішнього вигляду на власну ефективність та можемо підтвердити доцільність існування певних «ділових ритуалів» для самоорганізації та збереження позитивного іміджу в очах ділових партнерів.

Окремої уваги заслуговують норми **нет-етикету** (етикету в мережі), які вже чітко викристалізувалися в цей період. Під час веб-конференцій камери учасників повинні бути включені. Якщо раптово такої можливості нема або виникли технічні перешкоди слід заздалегідь попередити учасників та вибачитися. До початку он-лайн заходу необхідно впевнитися, що задній фон є нейтральним, не містить відволікаючих елементів або ж встановити відповідний віртуальний фон, наприклад з корпоративним логотипом чи фотографією офісу компанії. Мікрофон тієї особи, яка не говорить у даний час повинен бути вимкнений, навіть дрібніші звуки (шуршання паперу, цокіт клавіатури, миші та ін.) дуже чутні для учасників веб-конференції та заважатимуть їм. Передача голосу відбувається модератором згідно заздалегідь оприлюдненому плану виступів або зголошенню учасників через підняту руку фізично або за допомогою реакцій у самому веб-додатку («піднята рука»).

Наряду з можливостями, які відкриваються завдяки використанню сервісів веб-конференцій щодо проведення переговорів, зустрічей, презентацій, обговорення проектів та ін. слід пам'ятати про кібер-безпеку цих заходів, тому варто заздалегідь продумати налаштування веб-конференції щодо можливостей доступу на захід через аутентифікацію, зал

очікування, а також можливість демонстрації екрану та «малювання» на екрані чи дошці повідомлень іншими учасниками крім організатора та попередити про наявність чи відсутність таких можливостей, відповідальність за порушення встановлених правил усіх учасників он-лайн заходу.

Використання **невербальної комунікації** суттєво обмежується при зміні формату з оф-лайн на он-лайн, по-перше, через візуалізацію лише верхньої частини тулуба, тобто здебільшого увагу на міміку та лише частково руки, по-друге, через складність сприйняття невербальних сигналів через монітори комп'ютерів чи екрани телефонів.

При обмеженні реальних візитів та використанні он-лайн засобів комунікації складніше встановлювати та підтримувати контакт з культурами, що орієнтовані на стосунки (*relationship-oriented cultures*): країни арабського світу, Африка, Латинська Америка, Азія, наприклад. Тому що можливості неформальної попередньої розмови до початку ділового заходу практично виключені, а також спільне відвідування ресторанів, об'єктів культури та дозвілля автоматично не застосовується через перебування міжнародних партнерів у своїх країнах. Це також є обмеженням для проведення неформальних активностей в межах ділового спілкування та укріплення стосунків для всіх культур.

У випадку **офлайн** ділових зустрічей та офіційних заходів за участю голів та представників держав зміни торкнулися наступних аспектів ділового етикету та міжнародного протоколу. Збільшилася соціальна дистанція між учасниками заходів, що є вимогою організаторів та потребою самих учасників у безпеці та дотриманні протиепідемічних норм. Змінилися форми привітання – у більшості випадків традиційне для європейців та американців протягом сотень років рукостискання замінили на більш східний підхід – поклін на відстані, складені руки долонь до долоні на рівні груди (типу «намасте»), притискання правої руки до серця на відстані від партнера, або торкання ліктями чи кулаками. Ці зміни були обумовлені необхідністю посилення особистої безпеки та рекомендаціями Всесвітньої організації охорони здоров'я та таких організацій як Центр по контролю та профілактиці захворювань США (CDC), наприклад. Ці зміни можуть зберегтися і після пандемії, яка усунула вимоги обов'язкового фізичного контакту та дала можливість переоцінити власні переваги щодо особистої автономії та меж власного тіла [1]. Невербальні сигнали під час комунікації також ускладнені через носіння захисних масок або респіраторів, основним джерелом сигналу є очі та брови співрозмовників.

Після пандемії на думку представники бізнесу 70% заходів залишаться в онлайні, тому норми нет-етикету будуть впливати на хід ділової комунікації і далі. За даними опитування Investor Watch, в якому взяли участь більше 3750 інвесторів із 15 країн:

– 75% визнали, що після пандемії їхнє життя вже не буде таким, як раніше;

– 70% намагатимуться рідше подорожувати і частіше працювати віддалено;

– 50% респондентів хоче зблизитися з родиною;

– 46% не виключають, що переберуться з міст у менш населені райони;

– 88% називають своїм головним пріоритетом здоров'я. [2]

Світові організації зосереджують свої дослідження на готовності країн до трансформацій та орієнтацію на стійкий розвиток у нових умовах, інтеграцію соціальних, інституційних цілей та цілей, пов'язаних з навколишнім середовищем до економічних систем протягом наступних п'яти років [3]. Світ вже не буде таким, як був раніше, діловий етикет і міжнародний протокол також. Але ж загальноприйняті норми взаємоповаги, відкритості, відповідального ставлення до ділових партнерів формують позитивний імідж та залишаються назавжди.

Список використаних джерел

1. COVID pandemic canceled hugs, handshakes. That may not be a bad thing. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: COVID pandemic canceled hugs, handshakes. That may not be a bad thing. (usatoday.com).

2. Як коронавірус змінив світ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Як коронавірус змінив світ (unian.ua).

3. The Global Competitiveness Report. How Countries are Performing on the Road to Recovery [Електронний ресурс]. – Режим доступу: WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2020.pdf (weforum.org).

И. Штурмаревич

Університет імені Альфреда Нобеля, г. Дніпро, Україна

СОЦИАЛЬНЫЕ И ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Процесс глобализации существенно влияет на состояние мировой экономики и аспектов жизни общества в целом на протяжении последних 7–8 веков, объединяя национальные экономики между собой. С каждым новым витком прогресса, который, в том числе, подпитывает это явление,

страны всё теснее взаимодействуют между собой, взаимодействие становится более многоуровневым, затрагивает уже далеко не только просто международную торговлю. И хотя у явления глобализации есть плюсы и минусы, которые я постараюсь осветить, отрицать этот мощный процесс в современных реалиях невозможно. В 80-х годах 20-го века, во время очередного витка глобализации мировой экономики, часть ученых придерживалась точки зрения, что, хотя отдельные страны, занимающие лидирующее положение на мировой арене, продолжают распространение своего влияния на менее развитые государства, национальные экономики других остаются обособленными в отношении проводимой ими экономической и социальной политики, а значит, их не затрагивает глобализация и процессы, ей сопутствующие [1]. Исследования последних годов показывают, что это мнение ошибочно и явление глобализации повсеместно и влияет, в разной степени, на экономику всех стран, представленных так или иначе на мировом рынке. Для того, чтобы лучше понять суть процесса глобализации, я хотел бы провести краткий экскурс в историю и посмотреть, с чего начиналось это явление.

Выделяют 5 основных этапов глобализации. 1. С 14-го по 16-й века, когда мировой рынок зародился и стала возможна международная торговля в гораздо более внушительном объеме, чем до этого. 2. Этап развития мирового хозяйства, приходящийся на конец 19-го, начало 20-го века. В этот период выделились основные державы, занимающие лидирующее положение на мировом рынке, а также были заложены основы мирового разделения труда. 3. Этап между 1-й и 2-й мировыми войнами, негативно сказавшийся на построении экономических связей между национальными экономиками. В этот период были сформированы два противопоставленных друг другу экономических строя, социалистический и капиталистический. 4. Период между 50-ми и 90-ми годами 20-го века. Дальнейшая либерализация экономики. Активное влияние транснациональных корпораций (далее ТНК) на мировой рынок. Формирование таких международных институтов, как ООН, МВФ, Мировой Банк, ВТО. 5. 90-е годы 20-го века по настоящее время. Распад социализма, как следствие, переход государств социалистического блока к рыночной экономике с разной степенью успеха.

В контексте актуальных на сегодняшний день проблем глобализации, её плюсов и минусов, я хотел бы обсудить 4-й и 5-й виток процесса, поскольку в нём есть общие аспекты, различающиеся только в масштабе внедряемых благодаря глобализации мировой экономики изменений.

Итак, если говорить о товарном рынке и рынке рабочей силы, то в целом, благодаря стремительному развитию логистики, потоки факторов производства значительно увеличились, ТНК получают возможность переносить свои

производственные мощности в страны с более дешевой рабочей силой, минимизируя таким образом издержки своих предприятий. Это явление, непременно сопутствующее процессу глобализации, очень противоречиво по своей сути. С одной стороны, это создаёт рабочие места в развивающихся странах, куда идёт отток капитала и рабочих мест, что, несомненно, помогает экономике этих стран развиваться. С другой, рабочие места в экономически развитых странах этим путем уничтожаются, работники чувствуют себя менее защищенными в условиях глобализации, не уверенными в своём будущем, поскольку риск потерять рабочие места, особенно неквалифицированные, возрастает многократно. Это ведёт к волнениям, что дестабилизирует ситуацию в обществе. Кроме того, развивающиеся страны предсказуемо начинают конкурировать за инвестиции более развитых соседей в свою промышленность, понижая сверх меры оплату труда через ухудшение условий, в которых работают люди. Также не стоит забывать, что основную массу ТНК беспокоит в первую очередь выручка предприятий, а значит, они хищнически относятся к ресурсам страны, в которую переносят производственные мощности. Используя в качестве рычага давления привлекаемые ими прямые инвестиции, ТНК могут влиять на локальное трудовое законодательство и законы о защите окружающей среды, чтобы добиться максимальной прибыли. В настоящее время наблюдается новый виток развития ТНК – глобальные корпорации, и проблема стоит еще более остро. Благодаря технологическому прогрессу, являющемуся основным из мощнейших двигателей глобализации, работники в развивающихся странах также теряют работу на уже внедрённых экономически развитыми странами и глобальными корпорациями предприятиях из-за их модернизации. Машины заменяют человеческий труд во многих отраслях промышленности, повышая уровень безработицы в стране. Людям, потерявшим свою работу таким образом, необходима переквалификация, которую развивающаяся страна часто не в состоянии оперативно предоставить.

Если говорить о рынке товаров и услуг, то схожая ситуация наблюдается и тут. Либерализация мирового рынка разрушает барьеры для торговли, но страны с сильнейшими позициями на мировом рынке могут сохранять, в каком-то смысле, позицию протекционизма в отношении некоторых товаров развивающихся стран, ограничивая экспорт и лишая развивающиеся страны части дохода. Уже сейчас можно сделать промежуточный вывод, что глобализация как процесс имеет «победителей» и «проигравших», где издержки ложатся во многом на развивающиеся страны, изначально недостаточно технологически подготовленные для того, чтобы в полной мере выйти на мировой рынок.

Также для последних 2 этапов глобальных изменений характерна следующая ситуация на финансовом рынке: мобильность финансов, в основном, краткосрочных портфельных инвестиций, увеличивается, в

нынешней ситуации объём финансовых сделок значительно превышает объём реально торгуемых товаров, что ведёт к образованию так называемого «финансового пузыря», ярким примером последствий возникновения которого является ситуация в Японии в 1986–1991 гг. [2].

Описанные выше проблемы глобализации как явления могут ввести в заблуждение, дав представление, что глобализация является негативным и нежелательным явлением, но это не так. Это объективно неизбежный процесс, движимый технологическим прогрессом и развитием социума стран по всему миру. Глобализация порождает массу положительных для мировой экономики явлений, стимулирует международную конкуренцию и производство, за счет повышения эффективности использования трудовых ресурсов наблюдается смягчение среднесрочных экономических циклов, а развивающиеся экономики получают помощь и инвестиции, которые они могут использовать для того, чтобы постараться выйти на один уровень с развитыми странами. Однако для того, чтобы бороться с серьезными глобальными проблемами, которые вызывает этот процесс, и пожинать плоды пользы, которую он принесит человечеству, необходимы контрольные органы, способные регулировать экономические процессы на международном, а в дальнейшем и мировом уровне. Для этих целей и были созданы такие институты, как МВФ, ВТО, МБ и другие. Существует также дополнительный контроль за деятельностью этих учреждений, поскольку противники глобализации считают, что они могут действовать в угоду хищническим целям глобальных корпораций. Так, к примеру, международные профсоюзы рабочих различных отраслей промышленности существуют для контроля соблюдения прав трудящихся в странах, где они ведут свою деятельность. Также необходимо контролировать техногенное вмешательство человека, поскольку рост ВВП за последние 30 лет неизбежно вызывает изменения климата. Соответственно, международные организации по защите окружающей среды также должны осуществлять контроль за последствиями глобализации и регулировать деятельность глобальных компаний, особенно в странах, на которые возложены основные техногенные издержки, а именно тех, где высока доля промышленности.

Мировая глобализация не ограничивается сферой экономики. Задача, которая стоит перед нами в 21-м веке – создать единую экономическую, правовую и социальную среду, в которой будут действовать системы контроля, адаптированные к этому процессу [3].

Список использованных источников

1. Радина С. Глобализация и современный мир. Социальные аспекты / С. Радина [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/globalizatsiya-i-sovremennyy-mir-sotsialnye-aspekty/viewer> – свободный. Язык рус.

2. Бобров Е. Экономические аспекты процессов глобализации / Е. Бобров [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/ekonomicheskie-aspekty-protsessov-globalizatsii/viewer> – свободный. Язык рус.

3. Арсентьева И. Глобализация и перспективы мирового развития / И Арсентьева [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/globalizatsiya-i-perspektivy-mirovogo-razvitiya/viewer> – свободный. Язык рус.

*Научный руководитель: Р.М. Ключник,
кандидат политических наук, доцент.*

Я. Юйсинь
Башкирский Государственный Университет,
г. Уфа, Башкортостан, Российская Федерация

О ПРОБЛЕМЕ СЕЛЬСКОЙ БЕДНОСТИ В КИТАЕ

Национальная черта бедности различается в зависимости от уровня развития и социальной культуры каждой страны. Поэтому стандарты черты бедности одной страны не могут использоваться в качестве стандартов измерения другой страны. Национальное статистическое бюро Китая определяет черту бедности как самую низкую стоимость товаров и услуг, необходимых для выживания людей в течении определенного времени [1]. На сегодняшний день в Китае к бедным относят людей с годовым доходом менее 2300 юаней. В 2018 году к бедным, проживающим в сельской местности, относилось 43,35 млн. человек [2]. Различные социальные мероприятия, такие как образование, медицинское обслуживание и здравоохранение в бедных районах страны развивались семимильными шагами. Несмотря на существенные достижения Китая в области борьбы с нищетой, проблема бедности и нищеты остаются острейшими нерешенными вопросами. Много бедных людей в Китае в основном сконцентрированы в сельских регионах. Среди 148 000 бедных деревень на долю абсолютной бедности и населения с низкими доходами приходилось 33% всего сельского населения.

В настоящее время конкуренция за рабочие места в городах становится все более жесткой. Уровень безработицы в городах Китая также находится на высоком уровне. Экономические преобразования привели к тому, что некоторые городские служащие потеряли работу. Проблема городской бедности вновь появилась в то время, когда проблема сельской бедности не была полностью решена. Масштаб городской бедности становится все больше, что усугубляет текущую проблему

сельской бедности в Китае. Кроме того, люди, вырвавшиеся из нищеты, могут легко вернуться в нищету, когда они столкнутся со стихийными бедствиями или болезнями.

Причины формирования и воспроизводства бедности в сельских регионах Китая:

1. Низкий уровень образования сельского населения. Важной причиной того, что многим стратегиям борьбы с бедностью в сельских районах не удается достичь ожидаемых результатов является то, что уровень образования сельской рабочей силы является низким. Образование в сельской местности является непродолжительным и характеризуется низким качеством. Большинство фермеров имеют только простой опыт ведения сельского хозяйства и не обладают более глубокими знаниями и трудовыми навыками. Обширным сельским районам, особенно бедным горным районам, трудно удерживать талантливую молодежь из-за плохих природных условий и низкого уровня заработной платы. Большинство студентов из сельской местности после окончания учебы предпочитают оставаться в городах. Кроме того, людям в бедных районах обычно не хватает предприимчивости и мотивации, и в значительной степени преобладает мышление «ждать, полагаться и нуждаться». Большое количество людей инертны, им не хватает уверенности и решимости осознанно выбраться из отсталости и избавиться от бедности. Кроме того, многие заболевания в сочетании с влиянием климата приводят к плохой физической форме большого количества людей в бедных районах.

2. Неблагоприятная внешнеэкономическая и социальная среда в бедных регионах. Бедные регионы сталкиваются со множеством проблем, таких как нехватка финансовых средств, крайне неудобная транспортная инфраструктура, запаздывание мер государственной политики. Согласно отчету Всемирного банка [3] чем беднее место, тем уже институциональное пространство для экономического развития. «Институциональная бедность» – это, в конечном счете, бедность прав граждан. Институциональные корни, ведущие к сельской бедности в Китае, в основном проявляются в следующем. Во-первых, есть определенные недостатки в политике борьбы с бедностью. Например, если установлена слишком низкая черта бедности, то вероятность возврата к бедности выше. Во-вторых, система индексов для измерения бедности несовершенна. Она отражает только материальную характеристику бедности и не может отражать ее духовные, культурные и медицинские аспекты. В-третьих, слабый эффект сокращения масштабов нищеты, связанный с реформами. Вследствие медленной и неэффективной реформы налогообложения, фермеры вынуждены искать другие места для

жительства спасаясь от тяжелого налогового бремени. Поэтому некоторые сельские земли заброшены и доходы фермеров очень маленькие, что также оказывает ограничивающее действие на сокращение масштабов нищеты. В-четвертых, организационная система для предоставления информации бедным фермерам о состоянии рынка труда, технической подготовки и других услуг не создана. В целом, создание сельских социальных служб и систем социального обеспечения отстает. Вследствие этого, обычные крестьяне, возвращаются обратно в нищету.

3. Плохая природная и экологическая среда в бедном районе. Некоторые бедные районы имеют удаленное географическое местоположение, сложный рельеф, суровые климатические условия, плохое качество почвы и воды. Например, среди бедного населения западного региона более 10 миллионов человек проживают в засушливых и маловодных районах на северо-западе, более 20 миллионов человек проживают в районе Шишан на юго-западе, и более 10 миллионов человек проживают в горных районах на высоте более 2000 метров над уровнем моря. Площадь пахотных земель на душу населения в бедных районах составляет от 1/3 до 1/2 от площади небедных районов, а качество пахотных земель оставляет желать лучшего [4].

4. В сельских семьях по историческим причинам рождается больше детей, и в некоторых семьях даже трое или более членов семьи получают образование одновременно. Хотя в Китае уже введено всеобщее обязательное образование, сельские семьи не могут себе позволить высокие расходы на образование.

Таким образом, снижение частоты возвращения к бедности, закрепление результатов борьбы с бедностью и продолжение устранения бедности стали основными задачами, стоящими перед китайским правительством.

Список использованных источников

1. Чжунцзин Х. Абсолютная бедность и относительная бедность. Дискриминация. 2014.
2. Национальный статистический бюллетень экономического и социального развития за 2018 год. Национальное бюро статистики, 28 февраля 2019.
3. Всемирный банк, Отчет о мировом развитии. Китайское финансово-экономическое издательство, 1991.

4. Национальное бюро статистики, группа исследования социально-экономического положения в сельских районах. Отчет о мониторинге сельской бедности в Китае. China Statistics Press, 2017.

*Научный руководитель: З.Ф. Ибрагимова,
кандидат экономических наук, доцент.*

И. Юсупова
Башкирский Государственный Университет,
г. Уфа, Башкортостан, Российская Федерация

ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ УСЛОВИЙ АКТИВИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В настоящее время формирование инноваций и их успешное внедрение на рынок становится решающим фактором конкурентоспособности стран в мире. Среди политиков растет понимание того, что инновационная деятельность является одним из главных источников экономического прогресса и благосостояния государства [4, с. 87]. Однако, несмотря на важность инноваций, многие страны сталкиваются с трудностями в повышении эффективности своей деятельности в этой области. Для развития инноваций необходим скоординированный, согласованный, подход со стороны государства.

Государственная политика может поддерживать инновации путем постоянного реформирования и обновления нормативно-правовой и институциональной базы, в рамках которой осуществляется инновационная деятельность. В этом контексте необходимы реформы, направленные на то, чтобы сделать государственную политику и нормативную базу более благоприятными для инновационной деятельности в различных областях [8].

Инновации требуют инвестиций и привлечения ресурсов. Инвестиции в исследования, проектирование, разработку и т.п. необходимы для поддержки производительности труда, который стимулирует рост ВВП, что приводит к повышению уровня жизни населения. Центральным компонентом этого процесса являются государственные инвестиции [3].

В последние десятилетия в Российской Федерации предпринимаются некоторые действия для развития инновационной сферы. Однако все эти меры пока не привели к усилению воздействия инноваций на экономический рост и социальное благосостояние. На сегодняшний день инновационная активность в России все еще характеризуется ограниченными масштабами и ограниченной результативностью по

широкому спектру показателей. По данным Росстата за 2019 г. в Российской Федерации разработано 1620 единиц передовых производственных технологий, что значительно меньше, чем в зарубежных странах. Наибольшее количество разработок сконцентрировано в столице страны [10]. Это говорит о том, что также необходимо развивать и другие регионы в инновационной деятельности. Основными вопросами политики являются: создание среды обитания для инноваций и предпринимательства; процессы коллективного обучения и инновационные сети; накопление социального капитала; продвижение местных и глобальных сетей [1, с.115]. Приняв во внимание, эти основные политические вопросы, каждый регион может разработать свою собственную региональную инновационную систему. То есть, для конкретного региона с соответствующим учетом отличительных региональных характеристик, таких как уровень развития, промышленная специализация, местный рынок труда, местный деловой климат, местная финансовая система и т. д. создается своя инновационная система [2]. Однако в России этим вопросам не уделяется должного внимания со стороны региональных властных структур.

Для экономического роста страны важно, в первую очередь, развитие человеческого капитала. Нехватка квалифицированных кадров сдерживает развитие инновационной сферы [7]. Карьера в области НИОКР талантливых выпускников университетов не привлекает. Роль университетов и других организаций, генерирующих знания, в национальной инновационной системе должна быть усилена путем повышения их потенциала по преобразованию идей в инновационные проекты и укрепления связей с другими заинтересованными сторонами в области инноваций. Также нужно подчеркнуть необходимость поддержки инновационных университетских стартапов. Необходимо создать благоприятные условия работающим над передовыми разработками, организовать патенты и гранты на исследовательскую деятельность в области инноваций и облегчить путь их получения. Необходимо и далее развивать инфраструктуру для генерирования научных знаний, обеспечения профессиональной подготовки и коммерциализации технологий [6].

Властям рекомендуется поддерживать создание бизнес-инкубаторов в научно-исследовательских организациях и разработку программ финансирования, ориентированных на ранние стадии разработки технологий с коммерческим потенциалом [5, с. 63]. К сожалению, финансирование инновационной деятельности в стране не сопоставимо с промышленно развитыми странами. В рейтинге ведущих стран мира по величине затрат на исследования и разработки в расчете по паритету покупательной способности национальных валют Россия занимает десятое место, уступив первому месту в списке в 12,8 раз. 66,2 % затрат

приходится на государственный сектор [9]. Также нужно привлекать в инвестиции и предпринимательский сектор, и иностранные инвестиции. Вложенные средства в инновационную деятельность приносят мало эффективности, количество инновационных товаров на выходе остается на очень низком уровне, что говорит о необходимости качественных обновлений в стране. Большая часть научно-исследовательской деятельности в России направлена на развитие науки в целом. При производстве инноваций нужно учитывать реальный спрос, чтобы разработка была востребована на рынке и могла принести исследователю коммерческую выгоду.

Практика ведущих мировых компаний показывает, что инновационная стратегия развития создает неоспоримые конкурентные преимущества в долгосрочной перспективе. Сегодня при создании инновационного потенциала необходимо учитывать не только возможности инновационной сферы, но и анализировать достаточность ресурсов для текущего производства инноваций во всех сферах деятельности компаний (производство, финансы, исследования и разработка, маркетинг и др.) [3]. Вышеперечисленные проблемы демонстрируют очевидную необходимость для новой модели инновационной политики в стране, направленной на укрепление позиций в мировой экономике.

Для перевода экономики России на инновационный путь развития необходимо создать мощную инновационную систему, которая сможет обеспечить активизацию инновационных процессов. Национальная инновационная система с самого начала должна быть рассчитана на массовую разработку современных технологий и техники и их освоение для достижения главной стратегической цели инновационной деятельности – конкурентоспособности экономики страны.

Список использованных источников

1. Барышева А.В. Инновационный менеджмент: учебное пособие / А.В. Барышева [и др.]. – Москва: Дашков и К, 2017. – 380 с.
2. Баширова А.А. Инновационный фактор в социально-экономическом развитии проблемных регионов [Электронный ресурс] // Вопросы структуризации экономики. – 2018. – № 2. – URL: <https://cyberleninka.ru> (дата обращения: 01.03.2021).
3. Красова Е.В. Государственное финансирование инноваций в России: динамика и специфика [Электронный ресурс] // Территория новых возможностей. – 2019. – №1. – URL: <https://cyberleninka.ru> (дата обращения: 01.03.2021).

4. Мягкая А.С. Влияние инноваций на развитие российской экономики в условиях глобализации / А.С. Мягкая, Е.Н. Парфенова // Кронос. – 2019. – №12 (39). – С. 86–89.

5. Панченко В.Е. Развитие инновационной среды в условиях цифровой экономики: особенности, проблемы, перспективы / В.Е. Панченко, Н.В. Сироткина // Организатор производства. – 2019. – № 4. – С. 61–67.

6. Соломонова В.Н. Инновационная составляющая в обеспечении роста эффективности деятельности субъектов хозяйствования при инвестировании в человеческий потенциал [Электронный ресурс] / В.Н. Соломонова, Т.М. Редькина // Colloquium-journal. – 2019. – № 7 (31). – URL: <https://cyberleninka.ru> (дата обращения: 01.03.2021).

7. Тетеринец Т.А. Инвестиции в человеческий капитал как фактор формирования инновационной экономики [Электронный ресурс] // Экономический вестник университета. Сборник научных трудов ученых и аспирантов. – 2019. – № 41. – URL: <https://cyberleninka.ru> (дата обращения: 01.03.2021).

8. Эдилсултанова Л.А. Налоговое стимулирование инновационно – инвестиционной деятельности как механизм обеспечения устойчивого развития экономики [Электронный ресурс] / Л.А. Эдилсултанова., Т.Х. Махмудова // StudNet. – 2020. – № 10. – URL: <https://cyberleninka.ru> (дата обращения: 01.03.2021).

9. Россия вошла в десятку ведущих стран мира по величине затрат на научные исследования // Научная Россия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://scientificrussia.ru/> (Дата обращения 01.03.2021)

10. Федеральная служба государственной статистики. – Режим доступа: <https://rosstat.gov.ru/>

*Научный руководитель: З.Ф. Ибрагимова,
кандидат экономических наук, доцент.*

Наукове видання
XXX Міжнародна науково-практична конференція
молодих вчених і студентів

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ
ТА ІНСТИТУТІВ У НОВИХ ГЕОСТРАТЕГІЧНИХ РЕАЛІЯХ**

Тези доповідей
20–21 квітня 2021 р.
(українською, англійською, німецькою та російською мовами)

Електронне видання

ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля».
49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18.
Тел. (056) 720-71-54, e-mail: rio@duan.edu.ua
Свідоцтво ДК № 5309 від 20.03.2017 р.